

**alberto
moravia**

mascarada

ALBERTO MORAVIA • MASCARADA

Coperta de *Anton Perussi*

ALBERTO MORAVIA — *La Mascherata*

dal. vol. Romanzi brevi, VI-a edizione, (1969);

L'Epidemia, III-a edizione (1958)

© *Valentino Bompiani Editore Milano*

Toate drepturile asupra acestei versiuni sint rezervate Editurii UNIVERS

ALBERTO MORAVIA

MASCARADA

În românește de NICULINA BENGUȘ

Editura UNIVERS
București—1971

MASCARADA

DUPĂ APROAPE zece ani de crâncen război civil, națiunea de peste ocean despre care e vorba, decimată, sărăcită, istovită, își încredințase soarta în mâinile generalului Tereso Arango.

Pe cât de curajos, pe atât de abil, Tereso era supraviețuitorul și învingătorul unui șir de vreo cinci-șase generali care, fiecare în fruntea armatei sale, își disputaseră puterea în timpul acelor grei ani de lupte intestinale.

Tereso era un om cu gusturi simple, cazone, ca să nu spunem chiar rudimentare. Înalta societate din capitala țării anevoie s-ar fi putut lăuda că l-a văzut vreodată mai de aproape, cu excepția sărbătorilor patriotice sau a parăzilor militare. Saloanelor, recepțiilor din lumea bună, Tereso le prefera câte o masă intimă cu vechi camarazi de arme, luptele de cocoși, coridele, spectacolele de teatru popular sau chiar vreo carte bună de istorie ori muzica lascivă a vreunei orchestre de ghitare. Așa se și explică de ce Tereso — cu firea lui simplă și ursuză — se încăpățâna să refuze de mai mulți ani, și cu toată hotărîrea, invitațiile ducesei Gorina, cea mai celebră, mai bogată și mai ospitalieră dintre nobilele doamne ale acelei țări. Numai că, la rîndul ei, Gorina își jurase să înfrîngă cu orice preț mizantropia lui Tereso ; și văzînd că laudele și cuvintele mieroase nu aveau nici un efect, își puse în cap să descopere punctul vulnerabil al generalului. Căci, în ciuda virtuților sale, Tereso era totuși om și trebuia deci să aibă și el un punct slab. De fapt, sub un orgoliu teribil și năstăvilit, Gorina ascundea o șiretenie plină de bonomie, dar pătrunzătoare. Așa încît nu-i trebui prea mult să descopere că Tereso, atât de intrepid în război, putea fi dezarmat cu ușurință de o singură privire a unei femei

care s-ar fi întîmplat să-i placă ; și mai ales că, în momentul acela, era îndrăgostit de Fausta Sanchez, o foarte tînără văduvă, una dintre cele mai frumoase femei din lumea bună. Ducesa o invită așadar pe Fausta acasă la ea și se retraseră împreună pentru cîteva ceasuri în budoar. Rezultatul acestei discuții fu că, după cîteva zile, la o recepție diplomatică, Tereso se pomeni iarăși invitat de Gorina.

Tereso o disprețuia pe Gorina, în care vedea întrupate orgoliul, ignoranța, corupția și deșertăciunea caracteristice vechii nobilimi a țării. Răspunse deci ca de obicei : anume că regretă, însă treburile statului îl împiedică cu desăvîrșire să-și îngăduie vreo distracție de felul aceleia la care îl invita. Indiferentă și distantă, Gorina spuse în treacăt, și ca din întîmplare, că desigur, acest refuz al său avea s-o mîhnească pe marchiza Sanchez, care nutrise speranța că-l va putea întîlni la recepție.

La auzul acestui nume, Tereso, care de luni de zile alerga în zadar după Fausta, simți cum, în ciuda vîrstei și a experienței, inima începe să-i bată tinerește.

— Dar ce vă face să credeți că prezența mea ar putea să-i facă plăcere marchizei ? întrebă el imprudent.

— Cui nu i-ar face plăcere prezența excelenței-voastre ? răspunse Gorina mai degrabă cu aerul că-i servește o lecție decît că l-ar flata.

Tereso își mușcă buzele și răspunse tăios că dacă Fausta ține într-adevăr atît de mult să-l vadă, n-are decît să vină la palat, în orele de audiență, și are să fie primită imediat. Ducesa răspunse însă că, într-adevăr, Fausta își pierduse soțul, dar că mai avea și un frate ; și cum putea crede oare Tereso că fratele i-ar fi îngăduit Faustei să pășească pragul acelei reședințe, care se dovedise fatală reputației atîtor femei ? Era mult prea cunoscută fascinația pe care Tereso o exercita asupra femeilor pentru ca fratele Faustei să accepte ca aceasta să înfrunte un asemenea risc. „Am priceput, își zise Tereso, pentru început, prețul Faustei e participarea mea la recepție.“ Spuse deci că era de acord, avea să ia parte la petrecere. Cu atît mai mult, adăugă el cu ingenuitate, cu cît tocmai trebuia să se ducă pînă la Antigua, un

orășel nu prea depărtat de vila în care avea să aibă loc recepția Gorinei ; avea să profite de ocazie pentru a face o escapadă și pînă la vila ei. Cu aceste ultime cuvinte, Tereso își închipuia că o descumpănise oarecum pe Gorina, ascunzîndu-i adevăratele motive care-l determinaseră să-i accepte invitația. Dar Gorina își spuse că, în sfîrșit, peștele mușcase din momeală.

Realitatea era că Fausta, de altminteri în înțelegere cu fratele ei, se hotărîse încă mai de mult să devină amanta lui Tereso. Știa însă că bărbații, și mai ales cei puternici, acordă lucrurilor pe care le rîvnesc o valoare cu atît mai mare cu cît acestea par mai greu de dobîndit. Dacă s-ar fi lăsat invitată de Tereso la palat sau în vreun pavilion de-al lui de vînătoare, ar fi însemnat să compromită încă de la început legătura, sortită să devină astfel o aventură trecătoare, asemănătoare tuturor celor ce o precedaseră. Fausta acceptase deci cu multă bucurie să se consulte cu Gorina ; iar aceasta o sfătuisese să aștepte recepția pe care o dădea de obicei în fiecare an, în aceeași perioadă, la vila ei de la țară. În timpul acestei recepții, după multe tergiversări, Fausta avea să-i dea de înțeles lui Tereso că nu-i era cu totul indiferent. Apoi, cele două femei aveau să manevreze în așa fel încît să-l țină tot timpul într-o stare de încordată așteptare și dorință, și în felul acesta să obțină de la el cît mai multe avantaje posibile.

Astfel, recepția devenea o încrucișare de interese. Prin faptul că generalul acceptase să participe la recepție, ducesa își satisfăcea, în sfîrșit, o veche și pînă atunci mereu neîmplinită ambiție de amfitrioană. Fausta avea să-și poată întinde în voie plasa. Fratele său, Manuele, se gîndea că era un moment prielnic pentru a-i smulge generalului anumite favoruri care pînă atunci îi fuseseră refuzate cu încăpăținare. Iar Tereso își făcea socoteala că va izbuti totuși s-o cucerească pe Fausta. Și, în ultima clipă, la toate aceste intrigi se mai adăugă una, mai complicată decît toate, cea urzită de șeful poliției, Osvaldo Cinco.

Acest șef al poliției, un omuleț mîeros, cu un cap mare, de cocoșat, vestit pentru crescătoriile lui de tauri și pentru manșetele sale de mătase crem — veșnic șifonate și murdare — ce-i atîrnau cu un lat de palmă peste lungile-i

mîini păroase,   i pe care el se lupta neîncetat   i zadarnic să le împingă înapoi, sub m  neca hainei constata de c  ţiva ani, consternat, cum influen  a sa asupra generalului scădea văzînd cu ochii.   n prima perioadă a guvernării sale, atunci când, pentru a pacifica   ara, fusese necesar să alterneze mîna forte cu o manieră mai bl  nd   de conduce-re, el   i fusese de mare folos lui Tereso. Cu trecerea anilor însă, popularitatea generalului se consolidase definitiv ; a  a   nc  t făcuse apel tot mai rar la metodele, ce e drept, nu întotdeauna ortodoxe ale lui Cinco. Aproape pe nesim  ţite, Tereso înlocuise, unul după altul, pe to  i fo  tii oameni care constituiseră c  ndva instrumentele puterii sale. Guvernarea sa tindea tot mai mult să devină bl  nd     i omenoasă ;   i dat fiind că vremurile se schimbaseră acei b  tr  ni   i feroci tovar   i de lupte din tinere  e nu-i mai erau acum utili. Tereso nu se descotorosise încă de   eful poliției tocmai pentru că-   dădea seama că toată ura împotriva guvernării sale — dacă o asemenea ur   mai exista — se revărsa asupra lui Cinco, l  s  ndu-l pe el însuși neatins. Acum   ns   Tereso, care ajunsese foarte iubit, nu mai avea nevoie nici măcar de acest soi de paratrăsnet. Se g  ndea să-l înlocuiască pe Cinco cu un om nou, un birocrat oarecare, devotat   i corect, cu un trecut neîntinat   i cu m  inile curate. Aceste inten   ii ale lui Tereso, în ceea ce-l privea pe Cinco, se manifestau printr-o răceală tot mai vădită. Iar Cinco, care considera poliția    rii drept opera sa personală, marea realizare a vieții sale,   i care prevedea că în curînd avea să fie nevoit să o lase pe m  inile cine   tie cărui subaltern de-al său, se sim  tea nenorocit.

Cinco   n  ţelegea foarte bine că motivele principale ale îndepărtării sale din postul de   ef al poliției erau de fapt liniștea care domnea în țară   i popularitatea fără seamăn de care se bucura acum Tereso.   i cum   i ajunsese la urechi faptul că Tereso urma să participe la recepția Gorinei,   i trecu deodată prin minte că dacă ar izbuti să însceneze, cu prilejul acelei petreceri, un fals atentat, generalul,   nsp  im  ntat, ar renun  a o vreme la ideea de a-l înlocui. Cinco    i dădea perfect de bine seama că jocul era primejdios ;   i că   i-ar fi putut pierde nu numai postul, dar chiar   i viața. Însă Cinco era un adevărat

jucător ; și știa că adeseori tocmai loviturile cele mai temerare au cele mai mari șanse de izbândă. Astfel că solicită o audiență la Tereso și, fără multe ocolișuri, îi spuse verde în față că fusese înștiințat despre un atentat pus la cale împotriva lui, și care urma să aibă loc în timpul recepției de la ducesa Gorina.

— E un lucru cât se poate de serios, conchise Cinco, e vorba de niște indivizi disperați și gata de orice... O sfătuiesc pe excelența-voastră să găsească o scuză și să nu mai participe la acea recepție... e adevărat că în felul acesta nu vom mai putea pune mîna pe conspiratori... dar, cel puțin, vom evita orice risc...

Asemenea cuvinte erau bine alese pentru a stîrni vanitatea și cutezanța lui Tereso, și pentru a-l determina să ia, cu siguranță, o hotărîre contrară sfaturilor pe care i le dădea abilul șef al poliției. Numai că de data asta mai era vorba și de Fausta, și de aventura lui cu ea ; iar Tereso, căruia de obicei nu-i păsa de nici o primejdie, se temea ca nu cumva străduința lui de a o seduce pe femeie să fie compromisă.

— Îmi spui că ai numele tuturor conspiratorilor, zise el repezit, foarte bine, atunci arestează-i... și să nu mai aud de istoria asta.

— Dar cum așa, excelență ? spuse celălalt încercînd să-și ascundă sub mîneacă manșetele de mătase murdare chiar de la acea oră matinală ; ne trebuie dovezi... un minim de dovezi... altminteri se cheamă că nu mai arestăm niște conspiratori... ci niște cetățeni pașnici...

Acest dialog se desfășura în sala bătăliilor, numită astfel deoarece Tereso pusese să i se zugrăvească pe pereți principalele bătălii la care luase el însuși parte. Generalul se ridică de la masa de lucru și începu să se plimbe de colo pînă colo prin vasta încăpere.

— Asta-i rezultatul multlăudatelor dumitale sisteme, începu el să mormăie, se pune la cale un atentat împotriva mea... o dată cînd ies și eu din vizuina asta, mi se pregătește moartea... și toate astea numai din vina voastră... a poliției voastre nenorocite care nu-și cunoaște meseria... numai că eu o să vă dau pe toți afară... o să vă distrug... vă zbor pe toți...

De loc intimidat, Cinco surîse. Știa din experiență că izbucnirile de felul acela nu aveau nici o importanță. Adevărul era că Tereso se folosea de asemenea accese de furie pentru a-și ascunde momentele de îndoială și de reflecție. Atunci când nu se simțea prea sigur de el, Tereso devenea mai temerar și mai agresiv ca de obicei. De fapt, în clipa aceea el se gîndea la Fausta și se întreba ce-ar fi trebuit să facă. Cinco avea dreptate : trebuia să-i prindă pe conspiratori cu mîta-n sac. Pe de altă parte, exista primejdia ca, în confuzia dezvoltării atentatului și a arestărilor, aventura lui să fie iremediabil compromisă. Femeile erau atît de nestatornice ; își puteau schimba atît de ușor ideile, sentimentele. După cum se vede, Tereso își făcea multe iluzii în privința Faustei ; și habar n-avea că, în realitate, sentimentele acestei femei nu puteau fi în nici un fel modificate de descoperirea conspirației. În cele din urmă, pe un ton aspru, îl întrebă pe Cinco dacă era absolut sigur că-și va putea duce la bun sfîrșit acțiunea fără ca recepția să fie cîtuși de puțin tulburată. Cinco îi dădu imediat toate asigurările ; nimeni n-avea să observe nimic.

După ce mai tună și fulgeră o vreme, Tereso socoti că, dacă lucrurile aveau să meargă într-adevăr așa cum promitea Cinco — și, dată fiind abilitatea bine cunoscută a acestuia, nu era cazul să se îndoiască — atentatul, în loc să-i tulbure planurile, avea, dimpotrivă, să le adauge o notă de picanterie. Femeile, se gîndea Tereso, se simt atrase de oamenii curajoși. El avea să apară în ochii Faustei nu numai ca șef al guvernului, ci și ca un bărbat a cărui viață fusese pusă în pericol și care, în ciuda acestui pericol, avusese curajul să nu se gîndească decît la dragoste. Aici se cuvine să subliniem că Tereso era cu adevărat un bărbat curajos ; și că, în locul lui, nouă oameni din zece ar fi dat ascultare sfaturilor ipocrite ale lui Cinco și ar fi renunțat și la recepție, și la aventură. Numai că Tereso se găsea în acea stare de spirit deosebită a bărbaților vîrstnici și îndrăgostiți, furioși și melancolici totodată, pentru care moartea, departe de a fi un obstacol, reprezintă mai curînd un incitativ pentru pasiunea lor. Tereso se gîndea chiar că, dacă atentatul ar fi reușit, nici nu ar fi putut avea parte de o moarte mai

frumoasă. Ucis, în culmea gloriei și a puterii, în brațele femeii iubite. Tereso era stăpînit de pasiunea grandorii ; și această pasiune, care-l făcuse să urce de la treapta cea mai de jos pînă la puterea supremă, îl înălța cu mult deasupra tuturor miniștrilor săi și a celor care-l înconjurau.

Rămase deci hotărît că Tereso avea să participe la recepție, așa cum anunțase. Și că, în împrejurarea aceea, Cinco avea să-și demonstreze întreaga sa virtuozitate de polițist, prevenind conjurația și înlăturînd pe conspiratori fără ca nimeni să bage de seamă. Deci, liniștit acum, Tereso îl expedie pe Cinco. Iar acesta, zorit, porni să pună la cale falsul său atentat ; căci nu mai rămăseseră decît puține zile pînă la recepție.

Între toți colaboratorii săi, exista unul în care Cinco avea o încredere fără margini. Acesta era un anume Perro, cel mai subtil și mai ciudat dintre numeroșii săi agenți provocatori. La drept vorbind, mai degrabă decît un copoi, Perro era un actor care știa să-și asume, rînd pe rînd, rolurile cele mai diferite. Un om masiv, cu o statură de o înălțime ieșită din comun, o siluetă robustă și elegantă, Perro avea o față ce semăna mai curînd cu o mască de ceară colorată. O mască, desigur, dar cu trăsături foarte regulate, pe care nu se putea vedea nici cel mai mic cusur. Fruntea înaltă și netedă, ochii bine conturați, larg deschiși și cu o fixitate ironică, asemănători cu cei ai străvechilor statui care în locul pupilelor au cîte o piatră, nasul lung și fin, gura mare cu colțurile ridicate, surîzînd ceremonios sub mustățile tunse scurt, te-ar fi putut face să te gîndești la unul din acei actori pe chipul cărora, chiar cînd nu se află pe scenă, dăinuie ceva de posedat, artificios, rigid, de orb. Perro avea întipărită pe față detașarea promptă și spirituală a unui actor aflat pe scenă și care, orbit de reflexele reflectoarelor rampei, nu vede dincolo de strălucirea becurilor ce-l luminează decît o prăpastie întunecoasă. Făcea pe copoiul doar dintr-o înconștientă vocație de actor. În locul său, alții ar fi încercat desigur, și nu cu mai puțin succes, să amăgească spectatorii sălilor de teatru. Numai că actorilor le plac aplauzele ; pe cînd el prefera umbra, discreția, taina. Pe lîngă înclinația către prefăcătorie, Perro avea

și gustul înnăscut al intrigii, al trădării, al jocului. I se părea că el, care-i făcea pe oameni să vorbească despre cele mai ascunse și primejdioase pasiuni ale lor, era mai puternic decât Tereso, care-i constrîngea să mărșăluiască în șiruri de cîte patru, cu pușca în bandulieră. Perro se considera demiurgul tuturor celor pe care-i atrăgea în ispită, asemeni mînuitorului de marionete dintr-o farsă cu o intrigă complicată. Eventualele consecințe ale acestei continue trădări — închisoarea sau zidul execuției — nu aveau prea mare importanță pentru Perro. Se considera justificat prin meseria lui ; dar chiar dacă n-ar fi existat această justificare, tot așa ar fi acționat. Căci era un om ambițios, aspirînd să ocupe într-o bună zi postul pe care-l deținea acum Cinco. Perro era convîns că, în anumite împrejurări, nu miniștrii sînt cei care guvernează, ci poliția. Aspira la postul de șef al poliției, pentru a deveni un fel de eminență cenușie de neînlocuit pe lîngă un Tereso îmbătrînit și obosit ; pentru a transforma întreaga țară într-un teatru de intrigi, într-o orgie de trădări. Numai această ambiție îl împiedica pe Perro să joace un rol dublu chiar și față de Cinco, slujindu-l, în același timp, pe acesta în calitate de agent, iar vreun partid politic ilegal în calitate de conspirator. De altfel, de la o vreme, partidele politice, legale sau ilegale, dispăruseră cu totul din țară.

Cinco îl convocă deci pe Perro și-i explică ce anume vroia de la el. Trebuia să pescuiască vreun fanatic, vreun nebun, pe scurt, un nătîng și să-l determine să înfăptuiască atentatul, punîndu-i la dispoziție toate cele necesare, de la arme la locul faptei, de la complici pînă la prilejul cel mai favorabil. Descoperit la vreme, acest atentat avea să-i asigure atît lui Cinco, cît și lui însuși și tuturor celor care aveau să ia parte la el, firește, cu excepția singurului participant sincer, onoruri, avansări, bani. Cinco nu-i mărturisi lui Perro rațiunile care-l împingeau la această ficțiune, nu din rușine, ci pentru că știa foarte bine că nu era nevoie, deoarece, încă de la primele cuvinte, Perro înțelesese perfect despre ce anume era vorba. După ce ascultă explicațiile lui Cinco, Perro spuse că îl și avea la-ndemîna pe omul potrivit pentru așa ceva. Era vorba de un fel de nebun pe care, de ani de zile îl ținea,

cum s-ar zice, „la cald“, anume pentru vreo eventualitate de felul acesta. Dacă i se dădea mînă liberă, totul avea să meargă strună. Cinco pretinse să-i spună cum avea să procedeze. Cu mult calm și cu vădită plăcere, Perro îi expuse de îndată planul său de acțiune, cu aceeași precizie cu care un maestru ar fi demontat o mașină, piesă cu piesă, pentru a face o demonstrație în fața ucenicilor săi. Cinco, căruia îi plăcea această luciditate geometrică a lui Perro, se lăsă convins pe deplin. Și, fără alte instrucțiuni, se despărți de el, dîndu-i întîlnire peste cîteva zile la recepția Gorinei.

Perro plecă așadar către Antigua. Vreme de o zi și o noapte, îmbrăcat ca un valet fără slujbă, cu pantaloni negri, haină de culoare deschisă și cămașă scrobită, călători în clasa a treia, arătîndu-se în permanență ceremonios, serviabil și rezervat, așa cum se cuvenea să fie personajul pe care-l întruchipa. Tovarășii săi de drum, mai ales țărani și mahalagii, cu care discută îndelung cerîndu-le tot felul de lămuriri, fură pe de-a-ntregul convinși că aveau de-a face cu un servitor cumsecade care se ducea să se angajeze la faimoasa ducesă Gorina. Perro, care făcea pe ageamiul, împinse prefăcătoră atît de departe încît îl puse pe unul dintre ei, care lucrase acolo ca grădinar, să-i descrie vila ducesei.

— După cîte înțeleg eu, spuse Perro cînd celălalt termină de înșirat toate minunățiile vilei, e tocmai locul care mi se potrivește... întotdeauna mi-am dorit să slujesc în asemenea case mari... nu e prea multă treabă și se cîștigă destul de binișor.

— Și pe urmă, voi ăștia, valeții, spuse atunci altul, un țăran mai înstărit, gras și lătăreț la față, se știe că nu vă pierdeți vremea de pomană prin casele alea... un pic de ici, un pic de colea; și făcînd cu ochiul, schiță cu mîna gestul unuia care șterpelește.

Perro însă protestă, ofensat; el era un tînăr cinstit; dacă nu-l credeau, putea să le arate certificatele de la numeroase case pe unde slujise; printre ele și cel al ducesei de Villahermosa, care fusese cît se poate de mulțumită de serviciile lui. Discuția se încinse îndată, se amestecară și alți călători, iar țăranul fu silit în cele din urmă să recunoască, în fața lui Perro acum supărat

și tulburat, că vorbise numai așa, în general, fără să se refere la nimeni dintre cei de față. Perro ar fi putut, desigur, să-și cruțe osteneala unei asemenea risipe de prefăcătorie cât și pe aceea de a călători cu clasa a treia. Numai că el nu era omul care să facă lucrurile pe jumătate ; iar pe de altă parte, îi și plăcea să se amestece cu plebea, pentru a-i cunoaște starea de spirit și părerile.

Perro ajunsese la Antigua pe înserat ; și, după ce ajută o țarancă bătrână să-și dea jos din tren boccelele și coșurile, își îndesă pe cap o șapcă de biciclist, înșfăcă valiza sa grosolană de fibre sintetice și se îndreptă spre ieșire. Bogată și populată pe vremuri datorită vecinătății minelor de argint, azi, Antigua nu mai e decât un orașel complet lipsit de importanță. Îi mai rămân însă, din trecut, o mulțime de biserici și capele mai mărunte, risipite într-un labirint de ulicioare, printre cocioabe și câteva palate baroce. Ieșind din gară, Perro se urcă într-un tramvai hodorogit, plin de muncitori și țărani, și nu coborî decât în piața principală. Știa că în această piață, un vast dreptunghi împrejmuț de platani gigantici, se găseau toate edificiile publice, noi și pretențioase, ale orașului : palatul guvernatorului, acela al administrației municipale, banca, hotelul cel mai bun și două cafenele politice ; în afara acelei piețe nu mai erau decât ulicioare, întunecime, biserici goale, cocioabe, mizerie. Ducându-și cu nepăsare valiza lui mare, Perro începu să se învîrtească prin piață. Nu-i trebui prea mult, trăgînd cu urechea ici-colo la discuțiile celor care se plimbau pe sub platani sau ședeau pe bănci, pentru a înțelege că în piață, și deci în întreg orașelul, nu se vorbea despre altceva decât despre apropiata sosire a lui Tereso și despre recepția oferită de Gorina. Dar, în timp ce pregătirile pentru întîmpinarea generalului se limitau la obișnuitele proclamații lipite pe ziduri, la obișnuitele iluminatii și arcuri de triumf, Gorina părea să fi pus într-adevăr în mare fierbere tot orașul. După cîte putea înțelege Perro, ducesa închiriasse cele două hoteluri mai mari din Antigua, pentru a pune la dispoziția oaspeților săi, foarte numeroși, camerele lor greu mirositoare și provinciale. De mai multe zile, o mulțime de lume nu mai lucra decât pentru ea : croitoresele care coseau costumele

pentru balul mascat, furnizorii care procurau tonele de alimente necesare ospetelor, grădinarii și meseriașii care se ocupau de iluminarea parcului și decorarea festivă. Prin comparație, sosirea lui Tereso le dădea mult mai puțină bătaie de cap; iar caracterul spectaculos cu totul militar al primirii oficiale pe care i-o pregătea orașul nu avea nici măcar farmecul noutății. Chiar în piață, în jurul monumentului ecvestru al lui Simon Bolivar, Perro remarcă nu mai puțin de douăzeci de limuzine enorme. Numeroși ștregari și pierde-vară se învîrteau în jurul lor, comentînd forma ciudată a capotelor și somptuozi-tatea caroseriilor cu accesorii nichelate, scînteietoare. De la aceste automobile, continuîndu-și observațiile, Perro trecu la cele două cafenele; dar și aici, în timp ce sor-bea cu un aer distrat o băutură foarte proastă pe bază de alcool de agave, nu auzi discutîndu-se decît tot despre recepția ducesei Gorina. Se vorbea de sute, chiar de mii de invitați, de măști, de orchestre, bucătari, provizii de alimente. Observă însă că toate comentariile erau mai degrabă pline de admirație decît răutăcioase; fără în-doială, un semn clar că populația n-o ducea prea rău și nu lua drept o sfidare acea neobișnuită etalare de bogății. După ce se odihni puțin pe o bancă unde trei, patru bătrînei discutau despre costul probabil al automobilelor invitaților Gorinei, Perro intră în cele două hoteluri numai pentru a-i auzi pe portari spunîndu-i, radiind de satisfacție, că toate camerele erau ocupate; apoi se în-dreptă spre capătul pieții de unde pornea o stradă mai puțin întortocheată și îngustă decît celelalte, Alameda Dos de Mayo. Înainte însă de-a apuca pe această stradă, vru să mai arunce o privire și în eleganta cofetărie, de altfel singura din orășel, ale cărei vitrine, pline ochi cu dulciuri, dădeau spre piață. Strivindu-și nasul de geam, Perro constată că patiseria era înțesată de personaje ciudate, îmbrăcate într-un fel neobișnuit, cel puțin prin partea locului: bărbații cu pantaloni scurți și bufanți, jachete de piele, fulare colorate în jurul gîtului, cizme înalte din toval gălbui și pălării cu boruri largi, iar femeile cu pantaloni de piele, cămăși în carouri, pălării mari de fetru și cizme. Erau costume de „ranchers“, numai că în toată provincia nu exista nici măcar un

singur *ranch* ; astfel că în orășelul acela ecleziasitic, în cofetăria aceea foarte burgheză, păreau mai degrabă costumați decît îmbrăcați, ca un fel de anticipare a balului mascat al Gorinei. Invitații ducesei, pentru că într-adevăr ei erau, ocupaseră toate mesele cofetăriei, se înghesuiau în jurul tejghelei barului, ridicau paharele, imitînd cu plăcere gesturile simple și degajate ale *cowboys*-lor. Parcă ai fi asistat la repetiția generală a unui spectacol de operetă. După ce examină cu atenție această scenă curioasă, Perro o apucă pe strada Almeda. O străbătu pînă la cap, oprindu-se din cînd în cînd la vitrinele prăvăliilor, și ajunse într-o piațetă pustie și năpădită de ierburi, unde biserica Madonna de Los Remedios își înălța fațada înnegrită și plină de crăpături. Perro remarcă de îndată, în penumbra nocturnă care și începuse să coboare, un individ îmbrăcat într-un costum decolorat, pe vremuri liliachiu sau castaniu, cu o pălărie de culoare foarte deschisă pe cap, aproape albicioasă, încălțat cu pantofi negri, ascuțiți, deformați de monturile mari ale picioarelor și — în ciuda timpului senin — cu o umbrelă agățată de braț. Perro se apropie fără ezitare și îl bătău pe umăr. Celălalt întoarse capul spre el — o față negricioasă și uscată, cu un nas lung, ascuțit, lucios.

— Inspectore, îi spuse Perro brutal, ce dracu faci aici, în mijlocul pieței, cu umbrelă pe-o vreme așa de frumoasă ? Poate vrei să te aperi de rîndunele ?

— Scuzați-mă, spuse agentul, dar cînd am plecat de acasă făcea impresia c-o să plouă.

— Și pe urmă, continuă Perro, te lași interpelat așa, ca un bleg, de primul-venit care-ți strigă în față „inspectore“ ? Dacă ți-aș fi întins o cursă ?

— Păi, v-am recunoscut, spuse celălalt, cu un rîs prostesc.

Perro îl mai bruftui puțin, îl întrebă dacă remarcase ceva neobișnuit și, primind răspunsul că orășelul era cît se poate de liniștit, îl lăsă pe omul legii să-și facă mai departe datoria.

Din piață, Perro, ca un obișnuit al locului, o luă la stînga, pe niște ulicioare întortocheate. Se făcuse noapte de-a binelea și, pe străduțele înguste, niște felinare rare luminau sărăcăcios portaluri solemne de palat, porțițe de

cocioabe, șiruri de trepte, fundături, ferestre zăbrelite, răspîntii. Cînd și cînd, cîte o piață asimetrică se deschidea dinaintea fațadei înalte și întunecate a vreunei biserici. Perro, care așteptase să se lase seara pentru a putea ajunge neobservat la locul spre care se îndrepta, pătrunse în cele din urmă în gangul unui palat impunător. După ce urcă un șir de trepte ale unei scări monumentale și murdare, împingînd o ușa batantă capitonată cu stofă verde, pătrunse într-un coridor pe care se înșiruiău cîteva cămăruțe cu aspect de birouri. Perro se îndreptă grăbit spre capătul coridorului, unde luceau niște uși cu geamuri, intră direct, fără să bată, și se pomeni pe dată în fața unei mese de lucru, într-o cameră plină de dulapuri și de fișiere. Pe masă era deschis un ziar și foarte aproape de paginile desfăcute strălucea chelia rotundă a unui cap aplecat. La zgomotul ușii care se deschisese, capul se ridică dînd la iveală fața acoperită de niște ochelari enormi și presărată cu negi mari, albicioși, a comisarului de poliție din localitate. Îndată ce-l văzu pe Perro, acesta se ridică în picioare să-l salute, dar fără nici un entuziasm, cu o evidentă expresie de nemulțumire. Perro închise ușa cu grijă, își depuse valiza într-un colț al încăperii și așezîndu-se, fără să-i mai ceară permisiunea, în fața comisarului, începu să-l bombardeze pe un ton dur și insistent cu o serie de întrebări. Era limpede că tonul lui Perro îi displăcea profund celui alt. Om de modă veche, ținînd la tabieturile sale, comisarul era adeptul unor procedee polițienești pe care Perro le considera depășite ; iar Perro, despre care auzise mult vorbindu-se, i se părea mai degrabă un factor de-a dreptul distructiv decît un inovator. Apoi, comisarul îl antipatiza pe Perro și pentru că acesta din urmă, mult mai tînăr decît el, avansase atît de mult pe treptele ierarhice, încît acum putea să-i poruncească. S-ar fi putut spune că, de fapt, cariera lui Perro abia începea, în timp ce el, după treizeci de ani de serviciu, se vedea în pragul concedierii și al pensionării. Perro nu-l slăbea de loc cu întrebările ; iar comisarul, frămîntîndu-se, încerca să-și ascundă nerăbdarea în spatele rotocoalelor de fum ce se înălțau din țigara pe care o strîngea între dinți ; răspunzîndu-i încet, parcă în silă, și uneori chiar cu o

ironie evazivă, despre care își făcea iluzia că ar putea trece neobservată. Perro însă remarcase din capul locului ostilitatea comisarului, interpretase cum se cuvine atitudinea lui care părea să spună: „era atît de bine fără dumneata, ce dracu oi fi căutînd aici?"; și se hotărî ca, de îndată ce i se va ivi ocazia, să-i administreze o lecție. După ce se informă amănunțit în legătură cu măsurile luate de poliția locală pentru a asigura protecția lui Tereso la sosirea sa, Perro îi ceru comisarului să-i arate lista persoanelor care fuseseră scoase din circulație cu acest prilej. Fără a se ridica de pe scaun, comisarul întinse brațul său scurt spre dosarele de pe masa de lucru și, pufăind mai departe din țigară, îi întinse o foaie de hîrtie; Perro o parcurse cu nerăbdare, sigur că avea să găsească acolo pretextul pe care-l căuta. Descoperi într-adevăr numele unei persoane care, după părerea sa, n-ar fi trebuit să fie arestată; și de îndată îl atacă pe comisar cu o invectivă violentă. La început, tonul lui Perro se menținu egal, deși ceva mai apăsător, apoi, constatînd că celălalt nu-și pierdea cumpătul și-i răspundea cu calm și indiferență, ridică dintr-o dată glasul și începu să strige că toate merg anapoda, că nu fac altceva decît să doarmă de-a-npicioarele, și că e timpul să se termine o dată cu mușărelile astea și-așa mai departe. Comisarul păli, își lăsă țigara pe marginea scrumierei și își scoase ochelarii, dînd la iveală niște ochi înfundați în orbite, negri și stinși, asemeni ochilor unei păsări oarbe. Însă Perro, care ținea morțiș să-l bage în toți sperietii, nu-l lăsă să scoată nici o vorbă și începu să se plimbe de colo-colo prin cameră, urlînd că e o adevărată rușine, că o dată reîntors în capitală are să-i întocmească un raport, că are să-i facă să sară în aer atît pe el cît și pe toți oamenii lui. Comisarul intră în panică, așa cum de altfel dorise și Perro; și, ridicîndu-se de pe scaun cu toată graba pe care i-o îngăduia trupul său obez, începu să alerge după Perro, de data asta înfuriat de-a binelea, încercînd să se justifice, dar și să-i dea dreptate celui care-l chinuia astfel: lucru foarte greu de realizat de vreme ce fiecare dintre intenții o excludea pe cealaltă. În cele din urmă, disperat, nemaîștiind ce să facă pen-

tru a liniști falsele explozii de mînie ale lui Perro, declară că are să se ducă pentru a dispune personal eliberarea individului respectiv ; și se grăbi să iasă din cameră. Odată plecat comisarul, Perro se liniști ca prin farmec și, așezîndu-se pe marginea biroului, se apucă să citească ziarul. După un scurt răstimp, comisarul se întoarse în birou, de data asta de-a dreptul servil și extrem de respectuos. Nefericitul nici nu îndrăznea să se așeze pe scaunul lui și nu mai știa ce să facă pentru a-l încredința că arestatul avea să fie pus imediat în libertate.

— Dacă am greșit, spuse în cele din urmă, strecurîndu-și două degete în gulerul mototolit tot de transpirație, am greșit din prea mult zel.

Perro însă îi refuză pînă și această recunoaștere atît de umil cerșită ; și cu un ton mînios îi ceru lista invitaților la recepția ducesei Gorina. Cu o grabă lingușitoare, cu totul deosebită de gestul flegmatic cu care îi prezentase ceva mai înainte lista celor arestați, comisarul alergă spre unul din dulapuri, scoase de acolo cîteva hîrtii și i le puse sub ochi lui Perro, care, între timp, se și instalase în locul celui alt, la birou. În picioare, alături de el, comisarul îi sublinie cu degetul primul rînd al unuia dintre documente.

— Dacă doriți, putem să confruntăm împreună, îi propuse el.

Însă Perro îi răspunse brutal că prefera să-și facă treaba fără ajutoare ; și că dorea deci să fie lăsat singur. Temîndu-se că Perro ar fi putut să-i cotrobăiască prin hîrtii și să găsească astfel vreun pretext pentru o altă scenă, comisarul îi propuse atunci să treacă în sala de primiri, mult mai spațioasă și mai îngrijită, unde, printre altele, nu exista nici riscul de a fi deranjat. Însă Perro, care se prefăcea în continuare mînios, îi răspunse răstit că încăperea în care se afla îi convenea de minune ; dacă voia, n-avea decît să se ducă el în sala de primiri. Scoțînd un suspin, comisarul se îndreptă spre ușă, rugîndu-l totuși pe Perro să-l cheme ori de cîte ori ar fi avut nevoie de el. Perro, care se și cufundase în cercetarea hîrțiilor, se prefăcu a nu fi auzit ; dar, chiar în clipa cînd sărmanul om se retrăgea în

vîrful picioarelor, îl chemă înapoi și-i porunci să trimită să-i aducă de la un restaurant oarecare o cină completă. Era ultima umilință pe care Perro dorea să i-o aducă comisarului; îl trata ca și cum ar fi fost un servitor. Comisarul se grăbi să-l asigure că avea să-i fie adusă fără întârziere.

Rămas singur, Perro își petrecu următoarele două ceasuri confruntînd lista invitaților Gorinei cu cea de la poliția centrală pe care, în dreptul fiecărui nume, erau anumite însemnări, unele mai amănunțite, altele mai concise, privind caracterul, calitatea oficială, antecedentele și importanța personajului respectiv. Făcîndu-și cu multă conștiinciozitate meseria de polițist, Perro nu avea nici ambiții, nici resentimente de ordin social; ba chiar era cu desăvîrșire lipsit de acel spirit vindicativ și defăimător propriu celor care, din anumite rațiuni profesionale, cunosc bine toate dedesubturile unui mediu superior celui din care fac parte. În ciuda obișnuitei sale nepăsări însă, nu putu să nu se încrunte cînd constată ce soi de indivizi se aflau printre invitații Gorinei. Se găseau acolo de toate: vicii tănuite, pasiuni ascunse, comportări necinstite, violențe, crime, scandaluri mușamalizate, bizarerii nemaiauzite, intrigi, trădări, corupție, venalitate. Erau aceleași personaje travestite în costume de *ranchers*, aceiași bărbați eleganți și bine hrăniți, aceleași femei frumoase pe care le zărise prin vitrina cofetăriei, dar reduși acum la niște scurte caracterizări lapidare, la niște simple înșiruiuri de delict. E adevărat că nu lipseau — și, din fericire, aceștia constituiau majoritatea — oamenii demni de stimă, cinstiți, normali, însă minoritatea vicioșilor ieșea în evidență ca o pată întunecată, bătea mai mult la ochi prin păcatele ei decît ceilalți prin calitățile lor, și arunca asupra întregii liste o lumină sinistă. Căci se știe, doar, că un măr putred le strică și pe cele bune. Dar după acea ușoară încruntare a sprîncenelor, Perro trecu peste aceste probleme: erau niște indivizi mult prea compromiși ca să-i mai poată da vreo bătaie de cap. Interesul său se îndreptă mai degrabă asupra unor persoane mai mult sau mai puțin importante care în trecut desfășuraseră o activitate politică sau care căzu-

seră de curînd în dizgrație. Dar nici aceștia nu i se pă-rură lui Perro cu adevărat periculoși. În majoritatea cazurilor era vorba de indivizi care, dintr-un motiv sau altul, din pricina compromisurilor făcute sau din prici-na aceluia ultim și definitiv compromis care e bătrîne-țea, nu mai erau în măsură să întreprindă nimic. Perro își vedea de treabă fără să fumeze, fără măcar să soar-bă vreo înghițitură din apă pe care comisarul i-o pusese la îndemînă într-o carafă. La răstimpuri, cînd dădea peste vreun nume care nu-i suna cu totul străin, își ridică brusc capul dintre hîrtii și, cu privirile pironite în tavan, căuta în amintire cîte un chip acum mai pa-lid și cu trăsăturile pe jumătate șterse. Cînd ajunse pe la jumătatea listei, intră comisarul, urmat de un om de serviciu care aducea cina. Comisarul ridică el însuși capacele de pe vase, arătîndu-i lui Perro ce-i adusesese de mîncare ; ar fi dorit să fie lăudat cel puțin pentru zelul de servitor de care dădea dovadă. Însă Perro nici nu-și desprinse ochii de pe hîrtii, mărginindu-se să spună „foarte bine“ și cerîndu-i să lase totul acolo pe birou. Lucrînd mai departe, el mîncă încet-încet felu-rile aduse. Apoi, terminînd în același timp și masa și lucrul, îl chemă pe comisar și-i restitui hîrtoagele. Co-misarul spera să-l învrednicească măcar cu o privire, măcar cu un cuvînt, dacă nu de laudă cel puțin de sim-patie. Perro însă, îndesîndu-și șapca pe cap și luîndu-și din nou valiza, se mulțumi să-i pună în vedere să nu mai săvîrșească pe viitor alte greșeli de felul celei pe care trebuise s-o repare.

— Aș putea nădăjdui că excelența-sa, domnul Cin-co, are să afle cît de mult, eu..., începu comisarul. Dar vorbele îi înghețară pe buze și rămase locului buimac, cu privirile țintă la pragul pustiu : Perro dispăruse.

Pînă în clipa aceea, Perro nu făcuse altceva decît să încerce cîteva acorduri preliminare la instrumentul în mînuirea căruia era un adevărat virtuoz : prefăcătoră. Acum însă, cu pași ușori și cu sufletul năpădit de o aventuroasă exaltare, se pregătea să atace aria princi-pală. Căci, înșelîndu-și aproapele, Perro trăia în cel mai adînc înțeles al cuvîntului o plăcere imensă, care nu avea nimic de-a face cu slujba sa. Care era de fapt

explicația unei desfătări atît de subtile, Perro însuși n-ar fi știut să spună. Poate o voluptate a puterii care se vedea sporită prin însăși natura prefăcătoriei, poate intuirea unei vieți palpitate, necunoscute, pe care o întrezărea prin vâlul prefăcătoriei ca printr-o ușă rămasă întredeschisă.

Oricum, intriga pe care se pregătea s-o urzească acum era dintre cele care-l pasionau cu adevărat. Căci Perro simțea o deosebită plăcere să joace rolul unui om ce trăiește sentimente și dispoziții generoase. În asemenea cazuri, ipocrizia îi era și mai rafinată, îmbrăca un stil limpede, subtil, asemeni tăișului unui brici. În arta cu care-și întrețese vorbele și acțiunile — ca într-un contrapunct — intervenea un ritm alert, rapid, care parcă-l ametea. Nu mai avea senzația că simulează, ci că, într-adevăr, cîntă. Realitatea este că, în afară de meseria sa, Perro nu credea în nimic altceva decît în necesitățile cele mai elementare și materiale. Încolo, toate i se păreau doar vorbe în vînt, ceață, fum. În fața celor cărora el le spunea idealisti, Perro încerca acel sentiment detașat, de superioritate, al profesorului care le explică elevilor că fulgerele nu sînt expresia unei mîinii cerești, ci doar energie electrică dezlănțuită de furtună. Perro l-ar fi vîndut și pe Isus, și nu de dragul arginților sau din invidie, ci doar pentru a-i demonstra că se înșela în vorbele-i deșarte.

Părăsind sediul poliției, mergînd țăntoș cu valiza în mîină, cu șapca trasă pe ochi, arătînd într-adevăr ca un valet în căutarea unei slujbe, Perro străbătu mai multe ulicioare, ajungînd în cele din urmă sub zidurile cetății. Merse de-a lungul zidurilor o bună bucată de vreme, găsi poarta pe care o căuta și, trecînd dincolo de ea, ieși pe un maidan întins, presărat cu gropi și mormane de gunoi, ce semăna mai degrabă cu un soi de deșert decît cu o piață. Acest teren viran era cufundat acum în beznă; doar la un capăt pîlpîiau nesigure luminile unui bîlci sărăcăcios. Prin piață treceau în sus și în jos, pe întuneric, tot felul de oameni, iar în jurul barăcilor luminate se vedeau mici grupuri de gură-cască. Din cînd în cînd se auzeau detunăturile puștilor de tras la țintă. Sau rîsete și fluierături. În mijlocul pieței se înăl-

ța un stîlp de care atîrna un soi de drapel. În vîntul care se însufletea din cînd în cînd se auzeau pocniturele greoaie ale pînzei.

Perro își fixase o întîlnire în acea piață. Mai precis, chiar lîngă stîlpul cu drapel. Cum însă îl cunoștea foarte bine pe cel pe care-l aștepta, de îndată ce zări o oa-recare învălmășeală în fața uneia dintre barăcile din piață, se îndreptă într-acolo, sigur că avea să-și găsească omul.

Era tocmai baraca de tragere la țintă, un fel de hru-bă acoperită cu niște pînză roșie, cu două lămpi cu acetilenă care răspîndeau o lumină albă, puternică. Înăuntrul barăcii, în picioare în fața tejghelei, detașîndu-se pe fundalul cu ținte ciuruite și sticle de vin spumos, o fată brună, tristă, îmbrăcată în veșminte de doliu, încărcă puștile, frîngîndu-le țevile de oțel cu brațul ei subțiratic și alb care nu lăsa să i se ghicească o asemenea vigoare. Fata încărcă de zor puștile, fără să scoată nici un cuvînt. Un ștrengar cu ochii mari și strălucitori, cu buzele veștede și palide, îi dădea gloanțele.

Zarva era stîrnită de patru sau cinci băiețandri îmbrăcați în pantaloni prinși cu clame la glezne și maiouri de bicicliști. Aceștia înconjuraseră un individ bondoc și pocit, pe care îl îmbrînceau de la unul la altul, ca pe o minge, făcînd mare haz. Nefericitul avea un păr lînos, ochelari de miop cu lentile foarte puternice, nasul strîmb și coroiat, ca botul unui anumit soi de pești, implîntat în mijlocul unei fețe turtite, palide și pistruiate. Gura diformă și mare te făcea să te gîndești, prin inexpresivitatea ei, la cea a unui surdo-mut. Era îmbrăcat într-un veston, negru de funcționar, cu revere de mătase, însă cu pantaloni de culoare deschisă, foarte întinși pe fundul său enorm, care țîșnea în afară caraghios sub vestonul acela auster, ridicîndu-i pulpanele.

Băieții și-l trimiteau cu brînciuri de la unul la altul, spunînd tot felul de glume și răutăți care nu păreau să fie noi năci pentru el, care le servea drept țintă, nici pentru ei, care le rosteau. Felul în care-l luau în primire și-l batjocoreau, de îndată ce-și făcea apariția, trebuie să fi constituit un obicei vechi dar, cum se întîmplă adesea, victima nu părea să se fi obișnuit. Omul se vedea

tras, ciupit, îmbrîncit, fără să priceapă de unde-i veneau ciupiturile, brînciurile, buşiturile.

— Lăsaţi-mă, îi ruga zbătîndu-se, vedeţi-vă de treaba voastră... ce v-am făcut ? Stau şi eu aici, nici măcar nu m-am uitat la voi.

Şi, ca o ultimă monstruozitate, glasul care ieşea din gura aceea băloasă era strident, feminin, bîlbîit.

— Haide, lăsaţi-l în pace, spuse deodată un băiat blond cu obrajii îmbujoraţi de cruda plăcere, şi care părea să fie şeful grupului, lăsaţi-l în pace, îl iau sub protecţia mea.

În timp ce vorbea, îi înhăţă căpăţîna sub braţ, aşa cum apuci o damigeană din care vrei să torni vinul, şi totodată, cu cealaltă mîină, prefăcîndu-se că îl apără, îl trăgea de păr. Dar protejatul se sufoca.

— Lăsaţi-mă în pace, striga.

Celălalt îi dădu în cele din urmă drumul, şi victima, stacojie la faţă, se ridică gîfîind. Atunci însă, cel mai mic dintre membrii grupului, un băieţaş firav cu o şapcă uriaşă de biciclist trasă peste urechile clăpăuge, încurajat poate de pasivitatea de care dăduse dovadă pînă atunci stîrpitura, se năpusti dintr-un salt şi îl apucă de păr. Voia poate să-l răstoarne. Însă celălalt, înnebunit de durere, văzu deodată roşu în faţa ochilor şi îl prinse de gît, strîngîndu-l cu toată puterea mîinilor lui butucănoase. Faţa sa, cu ochi miopi şi pistruiată, avea o expresie feroce, şi ceilalţi înţelesesă că, dacă nu-i smulgeau din mîini băiatul, avea să-l omoare de-a binelea. Aşa că se aruncară toţi patru asupra celor doi încăieraţi. Cîteva clipe, în faţa barăcii, pe pămînt, nu se văzu decît un nod de trupuri care se luptau între ele. Apoi, unul după altul, băieţii se ridicară gîfîind şi triumfători, iar la urmă se ridică şi victima. Gulerul scrobit al cămăşii îi ieşise afară din vestonul negru mototolit şi plin de praf. Un firicel de sînge îi curgea dintr-o nară. Îşi pierduse ochelarii şi gesticula în gol.

— Asasinilor, se bîlbîia, ucigaşilor... o să vă arăt eu vouă !

La care băiatul cel blond făcu vreo cîţiva paşi înainte şi, agitîndu-şi degetul pe sub nasul victimei, îi spuse cu un ton de astă dată ameninţător :

— Voi ai să-i vii de hac, nu-i așa?... dar ține minte, chelfăneala asta n-a fost decît un avertisment... data viitoare îți rupem mîinile... amîndouă mîinile... ai înțeles ?

Perro asistase impasibil la toată scena. La drept vorbind nu-i displăcea să-l vadă tratat astfel pe Saverio, căci acesta era numele victimei. Simțea că, dacă ar fi trebuit să intervină, n-ar fi făcut-o luînd partea nefericîțului chinuit, ci a celor care îl torturau, pentru a mai da și el un șut în rotunjimea proeminentă care țîșnea de sub pantalonii de culoare deschisă. În cele din urmă, trebui totuși să-și facă simțită prezența. Perro înaintă deci cu pași hotărîți dincolo de marginea cercului de lumină pe care-l răspîndeau lămpile cu acetilenă ale barăcii și, făcîndu-și drum prin grupul pe care-l domina cu statura sa înaltă și elegantă, puse valiza pe o bancă, luă o pușcă din mîinile fetei și, ochind repede și precis, descărcă, unul după altul, o duzină de focuri, toate nimerind drept la țintă. Un strigăt de admirație porni din ceata băieților. Între timp, Saverio îl recunoscuse și, după ce schițase o grimasă foarte expresivă, își ridicase în cele din urmă ochelarii de jos și se îndepărtase șchio-pătînd. Perro aruncă pe tejghea o monedă de argint, așteptă ca fata să-i numere mărunțișul după care, spunîndu-i „păstrează restul“, ceea ce îi făcu pe admiratorii săi să rămîină cu gura căscată, își ridică valiza și se îndepărtă și el, traversînd piața.

Perro nu se lăudase de loc atunci cînd îi spusese șefului poliției că avea la îndemîină exact omul care le trebuia. Îl cunoștea pe Saverio de cîtiva ani și în tot acest timp știuse să-l țină, cum se exprimase el însuși, „la cald“, pentru orice eventualitate ; astfel că acum nu-i mai rămîinea altceva de făcut decît să se slujească de el, fără ca măcar să-l mai pună „la încălzit“, într-atît era de „copt“ pentru asemenea treburi. Lăsînd însă la o parte metafora, Perro avusese într-adevăr ideea, în decursul carierei sale polițienești, să înființeze o organizație secretă dintre cele mai violente, și să afilieze la ea un număr de oameni nemulțumiți și gata de orice. Prin această strașnică invenție, Perro își atinge un dublu scop : de-a ține în frîu o seamă de indivizi pri-

mejdioși și, în același timp, de-a pune o categorie turbulentă sub ordinele directe ale poliției. Perro îl făcuse pe Saverio, ca și pe toți ceilalți, să creadă că exista în capitală un misterios comitet de la care el însuși primea ordine, în calitate de inspector-general, în vreme ce, la rîndul său, comitetul era și el în legătură cu o altă organizație internațională mai mare. La facțiunea creată de el, Perro nu afiliase decît niște indivizi săraci cu duhul sau niște idealisti pe care izbutise să-i păcălească, oameni exact de soiul lui Saverio. Deoarece era limpede că unui agitator profesionist nu i-ar fi venit de loc greu să descopere înșelăciunea. Pe lîngă faptul că se distra, în felul său, cu această adunătură de naivi și de fanatici, Perro dădea totodată ascultare unei neliniști obscure care mocnea în adîncul sufletului său de polițist. Cine știe dacă în cele din urmă nu avea să izbucnească, într-adevăr, o răzmeriță în țară? Se mai văzuseră doar de-alde astea. Într-o asemenea eventualitate, își făcea socoteala că, lepădîndu-și uniforma de polițist, avea să se salveze dînd la iveală propria sa activitate de conspirator. Cinco, de altfel, nu ignora isprava acolitului său; dar, în afara șefului său, Perro nu dezvăluisese nimănui existența facțiunii. Aceasta și pentru faptul că o considera o creație numai și numai a lui; dacă s-ar mai fi amestecat și alții, tot farmecul și atracția ei s-ar fi risipit.

Perro îl ajunse pe Saverio din urmă dincolo de piață, pe strada principală. Era o noapte cu lună plină; pe strada albită de lumina rece, arborii ce se aplecau peste gardurile vii aruncau ici și colo umbre întunecoase, dantelelate și nemișcate. Saverio, care șchiopăta stîngaci alături de el, i se agăță deodată de braț și începu să bolborească cu voce scăzută, ocărîndu-i pe puștii de la baraca de tragere la țintă. Vorbind, se împiedica din cînd în cînd în propria-i bîlbîială și atunci se oprea o clipă și, uitîndu-se fix la Perro prin lentilele groase ale ochelarilor, se lupta cu silabele rebele; în cele din urmă, cuvîntul exploda violent, ca un scuipat. Spunea că îndată ce aveau să se producă evenimentele pe care le aștepta, avea să se răzbune și pe ei, și pe toți ceilalți din oraș care-l chinuiau.

— Și ce-ai să le faci ? îl întrebă Perro amuzat de acest straniu amestec de înfumurare și furie.

Saverio răspunse, împiedicându-se în silabele vorbelor pe care le înșira, că avea să pună să fie împușcați toți, pînă la unul : o pleavă alcătuită din tot felul de pierdevară avizi de petreceri, pe care se sprijină de obicei guvernele reacționare ; oameni mult mai primejdioși chiar decît burghezii, deoarece aceștia din urmă cel puțin acționează pe propria piele, în timp ce ceilalți exercită o influență dăunătoare asupra poporului sănătos în mijlocul căruia trăiesc. Perro obiectă că în acest caz ar fi trebuit să împuște cel puțin jumătate din țară, căci jumătate din populația țării nu se gîdea decît la coride, la lupte de cocoși, la jocuri de noroc, la femei, la cîntece și la dans. Saverio spuse că așa avea să facă oriunde s-ar fi dovedit necesar. Revoluțiile se căleau cu sînge. Malițios, Perro îl întrebă atunci dacă nu se temea că, văzîndu-l cum își măcelărește dușmanii personali, rivalii săi aveau să-l acuze că se slujea de revoluție pentru a da curs anumitor răfuieli cu caracter particular, observație care îl descumpăni oarecum pe Saverio, grijuliu întotdeauna să nu se lase surprins în vreo postură nu tocmai ortodoxă.

— Mda, obiectă cu o gravitate de savant, dar n-ar fi oare, de asemenea, o greșeală tactică dacă am cruța asemenea elemente contrarevoluționare ?

Perro răspunse că nimic nu e mai grav decît să lase impresia că amestecă viața particulară cu cea publică. Saverio tăcu, dezorientat. Perro jubila în sinea lui. Aceasta era dispoziția în care prefera să-l vadă pe Saverio.

Mergeau cu pas întins ; acum, că i se mai potolise mînia, Saverio începu să-i pună lui Perro felurite întrebări cu privire la activitatea facțiunii. Bîlbîindu-se de zor, și evitînd să se pronunțe cu o francheță pe care o considera primejdioasă, Saverio formulă anumite critici la care medita de multă vreme. Spuse că n-ar vrea în nici un caz să lase celor din comitet impresia că el ar fi nedisciplinat ; ba chiar, aceștia ar trebui să știe că n-ar fi putut găsi nicăieri un adept mai supus și mai zelos decît el. Totuși, dacă-i era îngăduit, ar fi vrut să facă unele observații ; evident, într-un cadru particular, față de Perro, pe care-l

considera mai mult decît un superior — un prieten. De altfel, nu recomandase oare în mod expres chiar comitetul ca fiecare adept să-și formuleze criticile pe care le considera oportune, bineînțeles, rămînînd în limitele ortodoxiei ? Perro recunoscuse pe loc că observațiile lui Saverio sînt îndreptățite. Încurajat, acesta începu prin a declara că, după părerea sa, adepții răzleți prea erau lăsați de capul lor. Cu excepția rarelor vizite pe care le făcea aici Perro, el personal nu s-ar fi putut lăuda că a avut vreun contact direct sau indirect cu comitetul în răstimpul celor doi ani de adeziune activă. Se creaa astfel riscul, adăugă Saverio, făcînd în mod evident aluzie la el însuși, ca tocmai cele mai prețioase elemente să ruginească în inerție și nesiguranță. Erau, de pildă, multe de făcut, foarte multe în rîndurile muncitorilor și țăranilor din această provincie deosebit de săracă și opri-mată ; oamenii nu doreau altceva decît să audă un cuvînt nou, de încredere și de luptă ; atunci de ce oare facțiunea îi interzicea o agitație subterană oportună ? Pe de altă parte, de ce îl lăsa așa, în părăsire, lipsit pînă și de publicațiile organizației ? Cu excepția unui mic vademecum (tipărit sub îngrijirea poliției, se gîndi Perro, care nu-și putu stăpîni un surîs), cu excepția cîtorva manifeste neînsemnate, el, personal, nu primise nici un fel de material. Poate că-l și uitaseră, pierdut aici, într-un fund de provincie ? Își dădeau oare seama domnii aceia din comitet că într-o revoluție masele rurale valorau uneori mai mult decît cele de la orașe ? Nu știau oare că șaptezeci la sută din cei mai buni propagandiști se recrutau dintre lucrătorii necalificați, adică dintre cei care, mai mult decît oricare alții, datorită vieții lor rătăcitoare, sînt în măsură să desfășoare o activitate susținută, de largă răspîndire ? Și-apoi de ce nu i se permitea să procedeze aici, cu alții, așa cum procedase Perro cu el ? El constituia o celulă ; foarte bine ; dar celelalte celule ? Perro, care se distra de minune, răspunse în doi peri că existau și alte celule, poate mai numeroase chiar decît își imagina el, dar că nu era treaba lui să se preocupe de asta. Saverio păru oarecum mulțumit de acest răspuns cîtuși de puțin străin de practica organizației. Insistă însă asupra erorii care se săvîrșea lăsîndu-l așa, inactiv, fără nici o atribuție, să

lenevească. Perro îi răspunse grav că în curînd comitetul avea să recurgă la serviciile lui. Trebuia însă, în prealabil, să se îndoctrineze, și pentru asta se părea că nu-i lipseau cărțile. Saverio recunoscuse faptul că într-adevăr profitase mult de pe urma lecturilor recente ; și mai ales parcurgînd volumul „Civilizația viitorului“ a celebrului Francisco Segoviano ; o carte magnifică, o carte într-adevăr de aur, de o dialectică pătrunzătoare, de o logică perfectă ; carte care făcea cît o bătălie cîșigată și care ajutase, ea singură, cauzei celor săraci mai mult decît întreaga literatură socială din ultimii douăzeci de ani. Perro aprobă această izbucnire de entuziasm ; dar îi recomandă să se păzească de unele complezențe utopice ale lui Segoviano, al cărui principal defect rezida, și asta nu trebuia s-o uite, chiar în dialectica, după părerea lui Saverio, atît de demnă de admirație ; deoarece îi lipsea tocmai acel empirism fără de care nu este posibilă o adevărată acțiune revoluționară. Saverio recunoscuse că avea dreptate ; de fapt, el alterna lectura lui Segoviano cu cea a manualului de tactică revoluționară a nu mai puțin inegalabilului Henrique, carte de asemenea excelentă, cît se poate de prețioasă, și care părea anume scrisă pentru a împlini lacunele lui Segoviano. În fond, Segoviano ar fi putut fi definit creierul, iar Henrique brațul revoluției. Însă Saverio, chiar în acele momente de mare entuziasm, nu-și uita de interesele personale, și începu să-l roage din nou pe Perro să aducă la cunoștința celor din comitet cazul său. De altminteri, adăugă cu prudență, n-ar fi vrut ca spusele lui să ajungă întocmai la urechile celor din sferele înalte ale facțiunii. În realitate, nu era vorba decît de critici confidențiale, și nădăjduia că aveau să rămînă doar între ei doi. Comitetul trebuia numai să știe că el se afla în permanență la ordinele sale, astăzi ca și ieri, gata la orice. Perro, nu fără o anumită rezervă însă, îi lăudă spiritul de disciplină și îl asigură că în curînd, foarte curînd, mai curînd chiar decît își închipuia, comitetul avea să recurgă la serviciile lui.

— Vorbești serios, se bîlbîi celălalt, însuflețindu-se din nou, chiar vorbești serios ?

— Da, răspunse Perro.

Saverio declară atunci că de fapt și el ar fi vrut să-i propună lui Perro unele proiecte la care medita de mult. Însă Perro îi închise gura, spunându-i că rolul său era nu să elaboreze planuri, ci să execute orbește ceea ce i se cerea. Să bage de seamă mai degrabă să nu alunece în grava eroare a individualismului. Chiar și criticile formulate erau un semn rău și nu se menținuseră întotdeauna în limitele ortodoxiei oficiale. Saverio fu atât de înspăimântat de această dojană, încât amuți pe dată. Și astfel își continuară drumul în tăcere.

La o cotitură, printre doi arbori stufoși, se desena șerpuirea limpede a unui drum pietruit.

— Pe aici, bîlbîi Saverio.

Însă, în aceeași clipă, o siluetă înaltă și zveltă, careia în umbra arborilor nu i se distingeau trăsăturile, se izbi aproape de el.

— Ce faci, Saverio, se auzi o voce limpede, ai ieșit la vînațoare de licurici ?

— Mă p... p... plimbam, răspunse Saverio.

— Fii atent să nu-ți scape Ludra, închide binе porțița, adăugă vocea ; apoi se auzi un fluierat ușor și un zgomot tot mai stins de pași, semn că apariția se îndepărta.

— Cine era ? întrebă Perro.

— Se... se... se..., începu Saverio să se bîlbîie, apoi ocolind dificultatea și explodînd : Fratele meu vitreg, Sebastiano.

— A, Sebastiano, repetă absent Perro, întorcînd capul să privească după el.

Perro auzise de existența acestui frate vitreg, dar nu-l văzuse decît de vreo două ori, și întotdeauna de la distanță. Știa că Saverio era copilul natural al unui moșier bogat, pe nume Rivas, și al unei țărance dintr-o familie foarte umilă. După moartea lui Rivas, Saverio rămăsese într-o situație incertă, între servitor și rudă. El și fratele său vitreg trăiau fiecare pe cont propriu, în aceeași casă, dar fără să se întâlnească uneori cu săptămîinile. Saverio locuia într-un fel de remiză, iar Sebastiano, într-o cămaruță a vilei, singura de altfel care rămăsese mobilată. Deoarece Rivas, care fusese un mare risipitor, nu-i lăsase lui Sebastiano decît acea villă, ipo-

tecată și ea ; iar restul, pământul, automobilele, cîinii, caii, pînă și mobilele din casă fuseseră vîndute treptat de moșier pentru a-și plăti datoriile. Perro îi reproșase în mai multe rînduri lui Saverio faptul că nutrea față de fratele său vitreg, boier și proprietar, o afecțiune nedemnă de un revoluționar. Dar la aceste acuzații glumețe, Saverio, care le lua în serios, răspundea că tatăl lor, ruinîndu-l, făcuse din Sebastiano un om la fel de sărac ca și el. Recunoștea însă că Sebastiano era complet lipsit de conștiință politică.

Între timp, ajunseseră la vilă. Dincolo de grădiile albe ale porții se vedea umbra zveltă și neagră a unui cîine care sărea și se gudura, închipuind cu fiecare salt un alt arabesc pe fundalul gardului. Era cățeaua Ludra ; și Saverio, care intrase primul, o apucă imediat de zgardă de teamă să nu fugă după stăpînul ei. O alee scurtă, printre două șiruri de agave, ducea spre vila albă, dreptunghiulară, cu fațada lipsită de ornamente, cu trei rînduri de ferestre verzi. Într-o parte, lipită de casă, se zărea o construcție scundă — remiza în care locuia Saverio. Acesta își conduse oaspetele într-acolo, explicîndu-i că era locul unde puteau sta cel mai bine de vorbă. În oraș ar fi putut fi spionați. Adăugă apoi că de cîtăva vreme se simțea în permanență spionat, deși, la drept vorbind, n-ar fi putut spune cu precizie de către cine și în ce mod. Observația îl făcu pe Perro să surîdă.

Remiza avea o singură fereastră și o ușiță. Îndată ce intrară, Perro constată că se afla într-o încăpere spațioasă, cu pereții dați cu var și complet goi. Singurele mobile erau vreo cîteva scaune, un fel de culcuș sărăcăcios și răvășit, cu așternuturile mototolite atîrnînd pe jos, și o masuță pe care, printre multe hîrtii, se vedea o mașină de scris foarte veche. În rest, întreaga încăpere era înțesată de cărți. Șiruri întregi de-a lungul pereților, vrafuri mari prin colțuri, teancuri pe cele cîteva scaune. Sub pat se vedeau de asemenea cărți, ca de altfel și pe masă și pe soba de tuci care se afla într-un colț. Lui Perro, expert în asemenea lucruri, îi fu de-ajuns o singură ochire ca să-și dea seama despre ce fel de cărți era vorba. Toate resturile din depozitele fostelor edituri anarhiste, toate deșeurile bibliotecilor de cultură popu-

lară, o grămadă de broșuri de propagandă, o harababură de texte de vulgarizare a unor probleme politice și sociale. Cărți prost broșate și încă și mai prost tipărite, cu copertile trase în tipografiile mizere de provincie, care miros de la distanță a tipărituri clandestine; și cu niște desene simbolice, folosite cu vreo treizeci de ani în urmă. În felul său, o bibliotecă valoroasă, prin faptul că era completă; mirat, Perro nu se putu stăpîni să nu se întrebă pe ce fel de tarabe, în fundul căror poduri le găsise, și grație cărei filiere reușise Saverio să intre în posesia unei asemenea literaturi, acum foarte rară și aproape în întregime interzisă.

— Ce de cărți! exclamă fără voie, rotindu-și, uimit, privirile prin încăpere.

La care Saverio răspunse cu o prefăcută indiferență că, fără să se laude, putea spune că avea o bibliotecă foarte bogată privind problemele care-l preocupau. Nu-i lipseau — continuă, stăpînit de un entuziasm de colecționar — nici chiar cutare carte de negăsit ori cutare publicație rarisimă. Și, scoțîndu-le dintr-un ascunziș de sub pat, îi arată lui Perro două sau trei broșuri din literatura antiteresiană, urmărite în mod special de cenzură. Pe coperta uneia dintre ele se vedea silueta unui uriaș care-și sfărîma lanțurile, în timp ce un Tereso pitic, travestit în îmblînzitor de circ, se dădea înapoi înspăimîntat, scăpînd biciul din mînă.

— Dacă s-ar ști că sînt în posesia acestor cărți, conchise Saverio umflîndu-se în pene, cine știe ce mi-ar face... Dar, din fericire, toți cei de prin partea locului mă iau drept un fel de găgăuță...

„Chiar asta și ești“, se gîndi Perro cu cinism. Se așezase pe un taburet scund și, lăsîndu-și valiza alături, își scoase șapca și-și netezi cu mîna părul des și lucios. Apoi i se adresă pe un ton grav și distant lui Saverio care, neavînd scaun, se ghemuise pe pat cu capul în mîini și coatele sprijinite pe genunchi. Începu prin a-i spune că cei din comitet îl menținuseră inactiv atîta vreme, în primul rînd pentru a-i pune la încercare devotamentul, și apoi pentru că nu fusese cazul încă să treacă la acțiune. Însă acum se știa că se puteau baza pe el ca pe un element dintre cele mai bune și mai devotate (Saverio făcu un

gest de sinceră modestie, dînd din cap parcă pentru a spune „să trecem peste asta“) ; iar, pe de altă parte, sosise momentul acțiunii. La aceste cuvinte, Perro făcu o pauză și-i aruncă lui Saverio o privire plină de înțeles ; acesta schiță o strîmbătură ciudată, parcă pentru a spune „sînt gata“.

— Nu ne aude nimeni ? întrebă Perro, de data asta într-adevăr îngrijorat.

Saverio îl liniști : n-avea cine să-i audă. Atunci Perro, coborînd și mai mult glasul, spuse că Saverio poate nu știa că ducesa Gorina avea să dea a doua zi un mare bal mascat. Saverio răspunse că știa foarte bine, și adăugă că în rîndurile săracilor domnea o vie indignare față de această stupidă și infamă paradă de lux și frivolitate. Dar poate că nu știa, continuă Perro, că la acea recepție avea să participe și generalul Tereso în persoană. Saverio căscă ochii mari înapoia lentilelor și făcu un gest de uimire. Da, da, continuă Perro, avea să participe și Tereso, era absolut sigur ; iar comitetul de conducere, considerînd că acum condițiile erau coapte, hotărîse să dea lovitura decisivă. Și pentru această lovitură se bizuia tocmai pe el, pe Saverio. El avea să se bucure de cinstea, dacă nu de a juca rolul factorului celui mai de seamă, cel puțin de a fi instrumentul prin care odioasa dictatură avea să fie, în sfîrșit, doborîtă.

La auzul acestor cuvinte, Saverio fu năpădit de o exaltare care-l surprinse chiar și pe Perro, altminteri destul de obișnuit să aibă de-a face cu fanatici. Saverio sări în picioare și, bîlbîindu-se mai rău ca oricînd, se repezi să-i strîngă mîna lui Perro, declarîndu-i că aceasta e cea mai frumoasă zi din viața lui, că e gata să treacă la acțiune și, dacă va fi necesar, să-și dea bucuros chiar și viața. Acum, cînd nu mai era stăpînit de acel sentiment de ură și invidie al omului diform și nefericit, și de acea pedanterie livrescă, Saverio părea de-a dreptul transfigurat, chiar dacă rămăsese la fel de agitat și de stîngaci. Dacă Perro n-ar fi fost omul care era, ar fi putut chiar să se simtă emoționat ; nu atît din pricina generozității ideilor de care Saverio era atît de pătruns, cît a sincerității și curajului cu care-și oferea viața pen-

tru victoria cauzei în care credea. Însă cum Perro era nerăbdător să-și ducă o dată planul la bun sfârșit, exaltările lui Saverio i se păreau excesive pentru ceea ce-l interesa. Nu avea nevoie de un asemenea entuziasm care putea să dea naștere oricând la încurcături, lui îi era de-ajuns obișnuita credulitate oarbă. Primi deci cu îngăduință manifestările de bucurie ale lui Saverio; apoi, după ce-l întrebă dacă se simțea în stare să-l asculte și înregistreze răspunsul afirmativ blînguit de acesta, începu să-i explice despre ce era vorba. Pe scurt, situația se prezenta în felul următor: ei doi urmau să se întâlnească a doua zi la vila Gorinei, unde aveau să îmbrace livrea de valet. El se și înțelesese dinainte cu majordomul Gorinei, care era tot un adept al facțiunii. Astfel, aveau să se găsească în chiar miezul petrecerii și deci să facă tot ce poșteau cu generalul. Se cerea însă multă prudență; tocmai în asemenea cazuri, cînd totul pare să meargă ca pe roate, o singură greșală poate da peste cap planurile cele mai bine puse la punct. Perro adusese cu sine, chiar în valiza aceea, o bombă cu ceas. Bombă pe care avea să i-o încredințeze lui Saverio, ca fiind cel mai energic și hotărît dintre ei. Iar Saverio, prefăcîndu-se că duce un platou cu mîncare, avea să intre în apartamentul lui Tereso și să ascundă bomba în camera de baie. Bomba dispunea de o încărcătură foarte puternică, astfel că generalul nu avea nici o șansă de-a scăpa cu viață. Pentru că, în afară de apartamentul ocupat de Tereso, bomba avea să distrugă toată sau aproape toată vila. Explozia urma să se producă la o jumătate de oră după instalarea bombei. Iar în timpul acesta, ei aveau toată vremea să o șteargă; și, odată ajunși la gară, vor lua primul tren spre capitală unde, între timp, camarazii din comitetul de conducere aveau să dezlănțuie o răscoală. Toate erau deci organizate perfect. Așa că, în mai puțin de trei zile el, Saverio, care ședea acum în fața lui, avea să se trezească membru al noului guvern pe care evenimentele urmau să-l aducă la putere.

Perro se așteptase ca, în fața acestei propuneri extraordinare, Saverio să se arate speriat sau cel puțin să manifeste o oarecare ezitare. Se înșelase însă. Saverio sări în picioare, declarînd că era pregătit pentru orice; apoi,

emoționat, îi ceru lui Perro permisiunea să-l îmbrățișeze. Cele ce urmau să se petreacă erau prea importante ca să nu pecetluiască înțelegerea dintre ei cu o îmbrățișare frățească. Astfel că Perro, năpădit acum de o puternică repulsie față de efectul cu totul neașteptat al simulărilor sale, fu nevoit să se ridice în picioare ca să se lase sărutat de Saverio, și chiar să-i întoarcă sărutările. În alte împrejurări, îmbrățișarea cu propria sa victimă l-ar fi amuzat pe Perro, acum însă, după două zile de călătorie și de încordare nervoasă, simțea că i se închid ochii de somn, și nu dorea altceva decât să pună capul jos. Saverio însă nici nu se gândea la așa ceva. Se așeză din nou pe pat, își scoase ochelarii cu lentile groase și-și aținti asupra lui Perro ochii albaștri, frumoși și cu o privire tulbură, de miop. Căci bietul Saverio, disprețuit și batjocorit de cei din jur, cu capul clocotind de vise, veșnic singur cu cărțile lui, simțea acum o nestăvilită nevoie să i se destăinuie camaradului său. Perro, se gândea el, era singurul om în fața căruia ar fi putut să-și deschidă cu toată sinceritatea inima. În afară de asta, Perro îi inspira și o imensă admirație, vecină cu invidia. Prostănac, entuziast și haotic, Saverio admira mai ales calmul metodic și ponderat, acea ironie ceremonioasă a lui Perro în fața acțiunii; ca și cum ar fi fost vorba de un dans complicat și grațios, de un menuet de pildă, și nu de o conspirație — și lucrul cel mai important era să nu greșească pașii. Pe când el, se gândea Saverio, era prea emotiv și pătimaș, și nu ar fi fost niciodată capabil să ajungă la o asemenea stăpânire de sine. După cum se vede, sărmanul de el socotea că impasibilitatea lui Perro se datora unui curaj lucid; în vreme ce, în realitate, nu era vorba decât de siguranța de sine și cinismul trădătorului de profesie.

Acum, când acceptase să ia parte la conjurație, Saverio încerca o sinceră și profundă emoție. Iminența primejdiei pe care se pregătea s-o înfrunte risipise tot ce fusese tulbură și pedant în aspirațiile sale, și în adâncul sufletului rămăseseră doar idealurile, aceleași, însă purificate și senine; precum și emoția răscolitoare a celui care, în numele lor, e gata să-și riște viața. Își închipuia că Perro trebuie să încerce și el, în aceste clipe, un sentiment asemănător; și credința aceasta îl îndemna în mod deosebit

la confidențe. Își spunea că, acum, odată luate hotărârile decisive, ei nu mai erau doar doi adepți ai aceleiași facțiuni, doi participanți la conjurație, ci doi oameni legați între ei de o aceeași soartă, doi frați.

Începu prin a-i spune lui Perro că nu trebuia să creadă că i-ar fi cumva teamă. Nu numai că nu simțea nici un fel de frică, dar îi era chiar recunoscător pentru faptul de a-i fi încredințat onoarea la care jindua de atîta vreme. Și pentru că tot deschisese discuția, și poate n-aveau să mai poată sta de vorbă între patru ochi cine știe cîtă vreme de acum încolo, simțea nevoia nu numai să-i arate toată recunoștința sa, ci și să încerce să-i explice de ce îi era atît de recunoscător. Dar era oare dispus Perro să-l asculte pînă la capăt? Perro, care pica de somn, îi răspunse totuși că da, că abia aștepta să-l asculte. Atunci Saverio, luînd-o mai de departe, începu să-i descrie starea lui de spirit de pe vremea cînd nu se afiliase încă la facțiunea în rîndurile căreia milita acum. Pe vremea aceea nu fusese decît un individ izolat, nespus de singur, dezorientat, chinuit, neputincios, măcinat de ranchiuni și de confuzii, cu totul incapabil să se judece pe sine sau lucrurile care se petreceau în lume. Îi lipsea un criteriu după care să cîntărească realitatea, o lumină care să-i călăuzească pașii. Avea senzația că este un paria ; și totuși, uneori se simțea însuflețit de o puternică înflăcărare, cînd i se părea, dimpotrivă, că ar fi în stare de fapte mari, numai să i se ofere prilejul de a le săvîrși. Simțea mai ales că nu era de ajuns să te gîndești numai la tine ; că nu era de ajuns să fii doar ceea ce se numește de obicei un om cumsecade sau un om împăcat cu tine însuți și cu ceilalți, nepăsător la orice altceva în afara propriilor interese ; că nu se putea adică să trăiești doar pentru tine fără altă justificare decît avantajul tău personal. Trebuia, dimpotrivă, să ai încredere în ceva care să depășească individualismul meschin și steril, să ascultîi de o poruncă venită din sfere mai înalte. Avea nevoie de țeluri nobile, nu de măruntele abilități ale celui care nu are alte ambiții decît să reușească într-o carieră oarecare. Dar dintr-o dată, din ziua în care-l întîlnise pe Perro, toate se schimbaseră. Se terminase cu îndoielile, cu dezgustul, cu ranchiuna : se sfîrșise cu vechile învinuiri aduse sieși și

lunii întregi. Asemenea unui vînt impetuos care mătură norii de pe cer, făcîndu-l să apară iar senin și strălucitor, tot astfel și afilierea sa la facțiune îi limpezise sufletul de orice impurități. În vreme ce pînă atunci habar n-avusese ce înseamnă acțiunea și cu fiecare zi ce trecea simțea cum se cufundă tot mai adînc în mîlul otrăvitor al nehotărîrii și al veleităților, acum era mînat mereu înainte de o necesitate irezistibilă, și intuia în fiecare dintre cuvintele, dintre acțiunile sale, o justificare absolută. Înainte i se deschideau în față mai multe drumuri și fiecare i se părea deopotrivă cu celelalte; acum nu mai exista decît unul singur, cel spre care îl îndrumase Perro. Dar mai ales ar fi dorit să-i dezvăluie sentimentul pe care i-l insufla apartenența lui la facțiune. Un sentiment de abandon plin de încredere, de siguranță în mijlocul primejdiilor, ca și cum s-ar fi lăsat luat în brațe de un gigant care l-ar fi purtat unde ar fi vrut, și în care ar fi avut o încredere absolută, deși nu știa încotro își îndrepta pașii. Își dăduse seama că toată viața își dorise cu ardoare acest lucru; adică să slujească cu ochii închiși și cu o fidelitate desăvîrșită, să acționeze conform unui ordin superior, să creadă sincer într-o idee care să-l înalțe. Și ce idee mai nobilă ar fi putut afla decît cea în care credeau ei acum? Lumea era coruptă pînă-n străfunduri, iar ei doreau s-o schimbe, și nu numai la suprafață, ci în profunzime, chiar dacă pentru asta ar fi fost nevoie s-o distrugă și s-o reconstruiască din temelii. Înțelegea acum starea de spirit a primilor creștini care se adunau în catacombe; voluptatea dulce și profundă de a se dărui pentru binele omenirii; paradoxul care consta în a disprețui tot ceea ce prețuiau ceilalți, și de a acorda valoare lucrurilor în general disprețuite; în sfîrșit, certitudinea deplină că erau, odată pentru totdeauna, în afara oricărei erori posibile. Și toate acestea i le datora lui Perro. Pînă atunci nu-i venise să vorbească, însă acum, cînd se angaja într-o acțiune atît de importantă, simțea că are datoria să i-o spună. După aceea avea să reintre în mușenia cea mai docilă, n-avea să mai fie decît unul dintre numeroșii soldați aliniați în rîndurile grupării lor.

Acest ciudat discurs trezi, fără voie, interesul lui Perro. Erau, nu se putu stăpîni să nu gîndească, pînă la un punct, aceleași sentimente pe care le trăise el însuși cînd, foarte tînerel, intrase în poliția secretă. Și el încercase voluptatea de a sluji cu un devotament absolut și o fidelitate oarbă. Și el, la prima misiune ceva mai delicată care îi fusese încredințată, simțise într-un fel fiorul inițierii. După cum se vede, Perro nu se gîndea decît la faptul de a sluji ; și nu se mai ostenea să remarce deosebirea dintre binele omenirii în care credea Saverio și eficiența poliției căreia el i se dedica cu atîta zel. Urmîndu-și firul propriilor gînduri, Perro sfîrși prin a-și spune că, date fiind înclinările pe care le vădea, Saverio ar fi putut ajunge un foarte bun agent secret. Păcat că-și irosise asemenea prețioase calități făcînd pe răzvrătitul. De altminteri, soarta îi fusese pecetluită și nu mai era nimic de făcut.

Între timp, Saverio își ascunsese din nou ochii umezi înapoia lentilelor și, după această efuziune sentimentală, se închisese iar în el. Întrebă la ce oră urmau să se prezinte la vila Gorinei pentru a îmbrăca livrea ; Perro îi răspunse căscînd că trebuiau să fie acolo a doua zi dimineața cît mai devreme. Pînă atunci, lui i-ar conveni să rămîna pe loc ; nu cumva Saverio ar fi putut să-i improvizeze un culcuș ? Lui Saverio nici nu-i venea să-și creadă urechilor că i se făcea cînstea de a-l găzdui : îi spuse că putea dormi chiar în patul lui și să nu-și facă griji în ceea ce-l privea, căci avea să găsească el un loc unde să-și pună capul. Însă Perro refuză, deoarece patul lui Saverio nu-l atrăgea de loc, cu cearșafurile acelea de o albeață îndoielnică, încă răvășite din noaptea trecută, și insistă ca Saverio să-i caute vreo două perne și niște pături. Fără măcar să-i răspundă, Saverio ieși din cameră pentru a-i face rost de cele cerute.

Dacă n-ar fi fost atît de copleșit de entuziasmul său, Saverio și-ar fi dat seama, pe cînd ieșea din cameră, că se mai afla cineva acolo, chiar în spatele ușii, trăgînd cu ochiul printre obloanele întredeschise ale ferestrei. Sebastiano, fratele vitreg al lui Saverio, căci despre el era vorba, fusese de-a dreptul uimit de prezența lui Perro, pe care nu-l mai văzuse niciodată pînă atunci. Sebastiano

se gîndea la fratele său vitreg ca la un fel de monstru bîlbîit și nefericit. Iar Perro, atît de înalt și zvelt, era tovarășul cel mai neașteptat pe care și l-ar fi putut închipui alături de Saverio. Deci lui Sebastiano nu-i trebuise mai mult pentru ca, urmărindu-i de la distanță pe amîndoi, să ajungă să iscodească prin fereastra remizei.

Dialogul dintre cei doi aflați în încăperea aceea mare îl uluise într-adevăr pe tînăr. „Ia te uită, nu se putu stăpîni să nu-și spună, făcînd chiar, fără să vrea, și un joc de cuvinte, cine și-ar fi putut închipui una ca asta? Credeam că am în casă un fel de brută, și cînd colo văd că e un Brutus...”

Sebastiano așteptă ca Saverio să revină cu pernele și cuverturile; apoi, văzînd că cei doi se pregăteau de culcare, se gîndi că nu mai era nimic interesant de aflat și intră în casă.

Își aruncă pe scaunul rustic de răchită din vestibul, care ținea locul cuierului vîndut, bereta și cravașa (lui Sebastiano îi plăcea nespus de mult să călărească; însă, în lipsă de cai, se mulțumea să se plimbe în costum de călărie) și apoi, îndreptîndu-se spre scara fără covoare și văduvită de ornamente, urcă la etaj.

Pentru a ajunge în camera de culcare, situată într-un colț al catului de sus, Sebastiano trebuia să străbată două sau trei încăperi, printre care și un salon mare — încăperi într-o vreme pline de mobile, dar acum complet goale. Străbătu camerele pe întuneric, deși existau niște becuri spînzurînd de firele care în trecut susținuseră scînteietoare lampadare de cristal de Boemia. Era o deprindere dobîndită încă din copilărie cînd, pentru a-i dovedi mamei sale că nu-i era frică de întuneric, se obișnuise să cutreiere prin toată casa fără a aprinde luminile și, ceea ce era și mai greu, în acea îngrămădire de mobile vechi, prețioase, fără să se ciocnească de ele. În naivitatea lui, Sebastiano, care-și închipuia că era alcătuit mai altfel decît ceilalți oameni, ajunsese să confunde această obișnuință cu o calitate deosebită: era convins, cu toată buna-credință, că avea darul de a vedea pe întuneric, asemeni pisicilor.

Însă mersul pe întuneric îl scutea mai ales de spectacolul mizeriei pe care vînzările succesive o aduseseră

în casă. Ba chiar aproape ajungea să creadă că totul era aidoma ca în trecut, că întreaga vilă era încă plină de mobile prețioase, că mama lui era încă în viață, iar el tot copil. În copilărie, Sebastiano, ori de câte ori ieșea noaptea din camera sa, trebuia să străbată, în afară de salonul cel mare și cele două saloane mai mici, și un dormitor spațios și solemn unde, sub un baldachin susținut de patru coloane, dormea mama lui. Micuțul Sebastiano, alergând zorit cu picioarele goale pe pardoseala rece ca gheața, în întunericul dens al acelei ultime încăperi în care se simțea peste tot prezența și respirația mamei ațipite, obișnuia să spună, cu o voce tremurătoare, de alint : „Noapte bună, mamă !“ Dar aproape în șoaptă, ca să n-o trezească. Apoi se strecura pe furiș în camera lui și se vîra, zgribulindu-se, în așternut. Dar și acum chiar, cu toate că mama lui murise de mult, iar toate mobilele, pînă și patul cu baldachin, ajunseseră într-o prăvălie de vechituri, Sebastiano continua să se comporte ca și cum ar fi fost tot copil. Străbătea în vîrful picioarelor salonul, spunîndu-și „trebuie să ocolesc consolele... apoi pianul... și acum, iată, divanul roșu“, intra ținîndu-și respirația în dormitorul mamei, îi ura cu glas șoptit „noapte bună !“ și în mare grabă și tot pe întuneric se ducea să se dezbrace în cămăruța lui.

În fond, Sebastiano rămăsese un adolescent. Îi plăcea să joace teatru și să se prefacă, față de sine însuși chiar, că este o ființă cu totul deosebită de ceea ce era în realitate. Și cum mai mult decît orice pe lume se temea de plictiseală, iar din tot ce ar fi putut s-o genereze mai cu seamă de pedanterie, își imagina, bucuros, că viața era un soi de aventură în care nu se întîmpla nimic ireparabil sau definitiv. În felul acesta, atunci cînd îi spunea „noapte bună“ mamei înainte de culcare, îi plăcea să-și închipuie că aceasta, care murise în floarea tinereții, mai trăia încă. Sebastiano nu se dusesese nici măcar o singură dată la cimitirul unde se afla îngropată în cavoul familiei mama lui. Și așa cum ar fi voit să ignore moartea mamei, tot astfel Sebastiano refuza să creadă că toată averea lor se risipise. Acest refuz îi îngăduia să nu se

mai gîndească la realitatea dură, să lase totul la voia întâmplării și să se comporte ca și cum nu ar fi ajuns la sapă de lemn.

În noaptea aceea, după ce-i urase, ca de obicei, mamei sale somn ușor, Sebastiano, în loc să se dezbrace, se așază așa cum se găsea pe marginea patului, în lumina alburie pe care luna o răspîndea prin ferestrele fără perdele.

„Iată-mă vîrît într-o încurcătură de toată frumusețea, începu el să-și spună; am descoperit o conjurație, și ceea ce e și mai rău, o conjurație care are toate șansele să reușească...”

Încurcătura lui Sebastiano consta în aceasta: el era îndrăgostit de Fausta Sanchez, femeia pentru care Tereso acceptase de fapt să ia parte la petrecere. Și-și imagina că și ea era la fel de îndrăgostită de el. În ceea ce o privea pe Fausta însă, pentru ea iubirea lui Sebastiano nu era decît o aventură trecătoare; și acum, temîndu-se că legătura cu tînărul ar fi putut să-i încurce planurile atît de ambițioase, inventase o întreagă poveste pentru a se descotorosi de el. Că ea avea un frate, pe nume Manuele, (asta era adevărat), care, din motive politice, se afla în închisoare (asta era o minciună). Că Tereso îi pusese drept condiție, pentru a-l elibera din închisoare pe Manuele, să cedeze dorințelor lui. Că ea se vedea silită să accepte acea condiție atît de umilitoare. Și că, în consecință, era mai bine să pună capăt iubirii lor mult prea curate pentru a se preta la asemenea compromisuri. Bineînțeles, Sebastiano crezuse orbește fiecare silabă din această născocire. Și voia, în ceea ce-l privea, să-și atingă un dublu scop: adică, să facă așa fel încît Manuele să fie eliberat și totodată să evite ca Fausta să răscumpere această eliberare cedînd poftelor generalului.

S-ar putea spune că, pentru a-și realiza scopul, Sebastiano n-avea decît să lase ca atentatul să-și urmeze cursul. Odată mort Tereso, Manuele ar fi ieșit din închisoare, iar Sebastiano ar fi putut trăi în pace cu Fausta lui. Dar, în primul rînd, exista pericolul ca Fausta să piară sub dărmăturile vilei; și apoi, ca Tereso să fie ucis după, și nu înainte ca Fausta să fi fost a lui.

Pe de altă parte, Sebastiano, care nu împărtășea de fel exaltările fratelui său vitreg, era destul de cinstit pentru a nu se face complice — din răzbunare — la o nelegiuire. Și de altfel, n-avea nici un motiv să dorească moartea lui Tereso.

În afara timpului cât se afla alături de Fausta, Sebastiano se plictisea de moarte. Plictisul lui izvora dintr-un sentiment de scepticism absolut în ceea ce privea evoluția destinului omenirii în general și cel al țării sale îndeosebi.

Sebastiano nu avea nici un fel de experiență politică. Dar aparținea unei generații care, devenită parcă impasibilă încă dinainte de a se fi născut, din pricina recentelor tulburări atât de violente, nu credea în nimic — nici în stat, nici în revoluție, nici în libertate, nici în autoritate. Imensa majoritate a tinerilor de vîrsta lui Sebastiano nu dorea decît să-și facă o carieră — n-avea nici un fel de scrupule și nici iluzii. Dar uneori se întîmpla, așa cum se petrecuse de pildă cu Sebastiano, ca acest scepticism să ducă la o stare de spirit mai aparte, caracterizată printr-o anumită înclinare spre vis, plictis, inerție și diletantism.

Sebastiano putea chiar să-și dea seama că guvernarea lui Tereso era sub multe aspecte arbitrară și bazată exclusiv pe forță. Dar perspectiva unui guvern alcătuit din indivizi de teapa lui Saverio îl îngrozea. Cel puțin, se gîndea el, Tereso știa să călărească bine. Și făcînd această apreciere, Sebastiano asculta de glasul bunului-gust, după părerea lui mai infailibil decît orice raționament. Căci pentru Sebastiano, foarte serios în frivolitatea lui, nu exista delict mai mare decît lipsa de eleganță; și nici mai mare ineleganță decît să crezi în ceva. Or Saverio era urît, diform, prost îmbrăcat și credea în prea multe lucruri. Și asta îi era de ajuns pentru a-l prefera pe Tereso atît lui Saverio, cît și tuturor celorlalți asemenea lui.

Pentru Sebastiano, scepticismul nu era numai un mod de a gîndi, ci, într-un anumit sens, o adevărată îndatorire. I se părea că așa cum trebuie să-ți ușurezi pîtecul în fiecare zi pentru a nu te intoxica, tot astfel trebuie să veghezi ca spiritul să nu-ți fie niciodată năclăit de povara credințelor. Sebastiano detesta credințele

pentru că intuia în ele un fel de slăbiciune care voia să se dea drept forță, în vreme ce adevărata forță trebuia, după părerea lui, să fie absolut neîncrezătoare ; dar elegantă și fericită în gesturile sale, ca un dans.

Sebastiano ura de moarte gloata, socotind-o vinovată de acel oribil sentiment de plictis al vremurilor prezente. Ba i se părea că generalul se arătase chiar prea îngăduitor cu ea. Cît privește ceea ce ar fi urmat să se întâmple sub un guvern de soiul celui pe care voia să-l instauzeze Saverio, era mai bine să nici nu se gîndească la asta. Atunci gloata, în toată fanatica ei stupiditate, ar fi domnit din plin peste toate. La gîndul acesta, Sebastiano se simți dintr-o dată ispitit să iasă din casă și să alerge la poliție pentru a denunța conjurația.

Dar pe lîngă repulsia pentru orice formă de delațiune, îl mai reținu și o altă reflecție, mai personală și mai interesată. Cu toate că el nu l-ar fi dat în ruptul capului pe Tereso singur pe o sută de Saverio, nu putea totuși nescoti faptul că generalul voia s-o prindă în cursă pe iubita lui. Și că Fausta părea hotărîtă să cedeze acestui șantaj numai să-și salveze fratele.

„Trebuie să găsesc un mijloc de a împăca între ele mai multe lucruri deodată, își spuse Sebastiano. Să zădărnicesc complotul și, în același timp, să împiedic ceva atît de odios : ca Fausta să-i cadă în brațe lui Tereso. Pe de altă parte, nu pot recurge la delațiune — un act josnic și infam. Dar trebuie să-l zădărnicesc numai pe jumătate, altfel nu mă pot sluji de el ca de un mijloc pentru a-l constrînge pe Tereso să renunțe la Fausta.“

Ajuns aici cu meditațiile sale, Sebastiano începu să se înviioreze. Așa cum s-a mai spus, el rămăsese în fond foarte copilăros, și tot ce aducea a aventură și a joc îl fascina.

„Trebuie să împac și capra și varza, își mai zise Sebastiano. Nu e ușor ; n-a fost niciodată ușor. Și de altfel, am destul de puțin timp la dispoziție. Mîine seară va avea loc balul din casa Gorinei. Acel bal în timpul căruia, dacă eu nu mă voi mișca, Tereso va fi ucis, dar nu înainte ca Fausta să-și fi sacrificat în mod inutil onoarea pentru a-și salva fratele.

Trebuie să fac ceva pentru a împiedica uciderea lui Tereso. Dar s-o împiedic : I, fără să devin delator ; II, în așa fel încît să-l elibereze pe Manuele, dar să nu se atingă de Fausta ; III, fără ca Saverio să dea de vreun bucluc.“

Sebastiano simțea că trebuia să existe o soluție, ca în orice problemă pusă în mod rațional : dar nu izbutea s-o găsească. Pentru că nu era vorba de o soluție aproximativă, de o rezolvare care să fie lăsată în mare măsură pe seama întâmplării și a destinului, ci de ceva foarte precis, geometric. Doi și cu doi trebuia să facă negreșit patru, se gîndea Sebastiano, altfel Manuele rămînea în închisoare, iar Fausta era pierdută.

Așezat pe pat, cu coatele sprijinite pe genunchi și capul în mîini, Sebastiano chibzui îndelung. În cele din urmă, se lovi cu palma peste frunte, întrebîndu-se cu voce tare cum de nu se gîndise la asta mai înainte.

Sebastiano înțelesese deodată că nu exista decît un singur mijloc de a zădărnici complotul fără să recurgă la delațiune, și în același timp să ajungă pînă la Tereso, să-i smulgă grațierea lui Manuele și s-o scape pe Fausta de îndatorirea ei. Și mijlocul acesta era de a participa el însuși la complot.

Astfel, el avea să i se poată înfățișa lui Tereso și să-i expună condițiile sale, în timp ce, cum s-ar spune, fitilul bombei ardea. Dacă Tereso accepta, el avea să se limiteze să taie fitilul, fără să dezvăluie însă numele complicilor săi. Dacă nu accepta, Sebastiano, care nu avea alt ideal în viață decît dragostea pentru Fausta, se gîndea să moară împreună cu generalul și cu femeia iubită.

Lui Sebastiano îi plăcu acest plan, pentru că era cutezător și aproape imposibil. Căci, în ciuda frivolității lui, Sebastiano era foarte curajos. Să moară împreună cu Fausta i se părea nespus de plăcut. În fața acestei bucurii, toate celelalte riscuri nu mai însemnau nimic. Dar, în același timp, se gîndea cu perspicacitate că adesea generalul hărăzit morții scapă și cîștigă bătălia. Dorința profundă și disperată de a muri împreună cu Fausta avea să-i dea poate tăria de a-l convinge pe Tereso și de a se salva împreună cu iubita lui.

Sebastiano se ridică din pat, străbătu pe întuneric primul etaj, coborî la parter și se îndreptă spre piațeta din fața casei.

Luna o făcea parcă și mai mică, cu vîrfurile inegale ale arborilor care-și alungeau umbrele imobile în lumina ei palidă. Noaptea era liniștită, plăcută și fără vînt. Atrasă de scîrțîitul pașilor lui Sebastiano pe pietriș, căteaua Ludra ieși în întîmpinarea stăpînului, scheunînd și gudurîndu-se pe lîngă el. O potoli însă cu cîteva mîngîieri, făcînd-o să amuțească. Nu voia să-i trezească încă pe cei care dormeau în remiză.

Apoi o apucă pe alee și, după ce închise căteaua în grădină, ieși pe poartă. Luna lumina cărăruia. Sebastiano se ținu de ea o bună bucată de drum, dar, ceva mai înainte de a ieși în șosea, o apucă la stînga, pe o potecă laterală. Străbătu o pădurice, trecu un podeț zvîrlit peste o mică vîlcea. După pod, cărarea prindea să șerpuiască între pădurice și un zid înalt, năpădit tot de vegetație. Era zidul care împrejmuia imensul parc al Gorinei.

Sebastiano cunoștea ca-n palmă această cărare. De vreo douăzeci de zile, o străbătea în fiecare noapte la aceeași oră, ca să se ducă la iubita lui.

În noaptea aceea Sebastiano fusese la întîlnirea obișnuită. Dar conveniseră între ei ca ori de cîte ori, din cine știe ce motiv, ar fi voit s-o revadă pe Fausta, să se poată întoarce la vilă și, fluierînd într-un anumit fel, s-o înștiințeze de prezența lui. Iar Fausta cobora de îndată în parc.

În noaptea aceea, Sebastiano se despărțise de Fausta după o discuție violentă, la sfîrșitul căreia hotărîseră de comun acord că era ultima dată cînd se vedeau. Fausta îi spusese limpede că, pentru a-și salva fratele, avea să accepte condițiile lui Tereso. Sebastiano, care l-ar fi sacrificat bucuros pe Manuele, pe care nici nu-l cunoștea, văzînd că toate argumentele și toate protestele sale erau inutile, declarase că, în cazul acesta, prefera să n-o mai vadă niciodată. Era tocmai ceea ce dorea Fausta, care, așa cum s-a mai spus, se temea ca dragostea lui Sebastiano să nu-i creeze încurcături în calea multdoritului ei viitor de concubină a generalului.

Se îmbrățișaseră așadar pentru ultima dată, Sebastiano cu sufletul sfîșiat de durere și ochii plini de lacrimi,

Fausta prefăcându-se nu mai puțin îndurerată și, în lipsa lacrimilor care nu se pot simula, spunând că voia să-și ia viața de îndată ce avea să obțină grațierea fratelui ei.

Această scenă de adio îl lăsase pe Sebastiano într-o stare de deprimare profundă. Virtutea nu exista și, atunci când exista, nu însemna nimic; în scepticismul său, Sebastiano era foarte sigur de asta. Dar credea și crezuse întotdeauna în noroc. Și iată că acum, pînă și acesta îi întorcea spatele. Nu mai vedea în perspectivă decît o viață nenorocită și plină de amintiri copleșitoare, departe de femeia pe care o iubea și pe care o știa dezonorată. Iar dacă, pe urmă, Fausta avea într-adevăr să-și ia viața, așa cum amenința s-o facă, el era ferm hotărît să-și pună la rîndul său capăt zilelor.

Dar norocul, în care Sebastiano credea, și care îl ajutase întotdeauna în cele mai grele momente ale vieții sale, prin acel secret surprins de la fereastra remizei, i se arăta acum din nou. El alerga la Fausta ca s-o înștiințeze că-și regăsise iar vechiul protector.

După ce merse o bucată de vreme pe lîngă zidul împrejmuitoare, Sebastiano ajunsese în fața uneia din numeroasele intrări ale parcului. Portița aceasta nu era niciodată folosită; iar frunzișul bogat al unei glicine o acoperise aproape în întregime. Noapte de noapte, Sebastiano, agățîndu-se de ramurile glicinei încolăcite în jurul drugilor, sărea grilajul, pentru a se întîlni cu iubita lui.

Odată intrat în parc, el păși pe pietrișul alb, de-a lungul unui zid înalt și negru care, la lumina lunii, se dovedea a nu fi altceva decît tufe de merișor, neobișnuit de mari și dese, tăiate în blocuri patrate și aliniate una lîngă alta, urmînd șerpuirile unei alei. De cealaltă parte, tufele de merișor încadrau imensa pajiște povîrnită care se întindea în fața vilei.

Trecînd printre două blocuri de frunziș compact, Sebastiano ieși pe pajiște. Luna o lumina în toată întinderea ei, făcînd ca iarba scaldată de roua nopții să strălucească asemenea argintului. De cealaltă parte, un alt zid se ridica negru și înalt. Pajiștea părea un imens covor stufos întins peste un povîrniș vălurit. Pe culmea colinei se înălța vila Gorinei — de culoare cărămizie — cu cele patru etaje și cele patruzeci de ferestre ale sale, semă-

nînd, în regularitatea și simplitatea ei, cu o construcție militară. De cealaltă parte a pajiștei, la capătul pantei, străluceau în lumina lunii apele negre ale unui mic lac artificial. Ridicînd ochii spre vilă, văzu că nu erau luminate decît puține ferestre, iar printre ele și cea a Faustei.

Sebastiano o cunoscuse pe Fausta din întîmplare, într-o zi de vară cînd, în timpul unei plimbări, rătăcind drumul, femeia urcase pînă la vila lui pentru a cere îndrumări. Cu îndrăzneala buimacă și fericie a tînărului de douăzeci de ani care, dat fiind că nu avusese niciodată o aventură, se temea mai cu seamă să nu pară timid, o cuprinsese pe Fausta de mijloc tocmai în momentul cînd aceasta, după ce primise lămuririle de care avea nevoie, o pornise spre poartă încet și parcă fără prea multă tragere de inimă. Sebastiano se așteptase să încaseze o pereche de palme sau, în cel mai bun caz, să fie respins. Cînd colo, se pomenise pe neașteptate cu femeia prăvălită în brațele lui, cu ochii dați peste cap și privirile rătăcite, cu buzele întredeschise. Abia atunci își dădu seama cu adevărat Sebastiano de tot răul pe care i-l făcuse tatăl său vînzînd mobilele din casă : și pentru o clipă, continuînd să strîngă femeia în brațe, nu știuse unde anume ar fi putut s-o ducă. Apoi își amîntise deodată că în unul din saloanele goale de la parter, într-un ungher, se aflau niște saci plini cu făină, depozitați acolo de argat — singurul care-i mai rămăsese. Și asemeni unui leu tînăr care-și tîrîie victima încă vie înăuntrul viziunii pentru a o devora în liniște, Sebastiano, purtînd femeia pe brațe, se îndreptase spre acel salon de lîngă vestibul, unde se găseau sacii. Și în încăperea întunecoasă care mirosea a grînar, el o culcase cu grijă peste saci. Se temea că acest expedient, dezvăluindu-i Faustei sărăcia în care trăia, avea să aducă un sfîrșit prematur aventurii sale. El nu se gîndise niciodată că-i un băiat frumos, blond cum era, cu ochii întunecați și pielea dulce la pipăit. Și nici nu-și dădea seama ce desfătare însemnau pentru femeie acea violență și chiar sacii aceia. De atunci se văzuseră în fiecare noapte în parc. Sebastiano se îndrăgostise nebunește de Fausta și-i atribuia și ei aceleași sentimente. Dacă nu ar fi fost așa de exaltat, și-ar fi dat

seama imediat că însăși felul, atît de ușor, în care femeia îi cedase, vădea un caracter cu totul diferit de cel pe care și-l imagina el. Dar Sebastiano se afla la vîrsta cînd orice lascivitate pare o dulce abandonare ; iar femeia desfrînată, un înger.

Sebastiano nu era nici nobil, nici bogat, nici monden, nici cunoscut. Astfel, fără ca el să fie conștient, în dragostea lui pătimașă se amesteca, într-o mare măsură, orgoliul subtil de a se ști amantul unei femei pe care o curtau atîția bărbați și pe care pînă și omul cel mai puternic al națiunii i-o disputa. Și îi făcea plăcere gîndul că nimeni nu știa de dragostea lor ; că toți erau foarte departe de a-și imagina că tocmai el, tinerelul solitar și sărac, era stăpînul acelei bizare și încîntătoare ființe. Iar acest sentiment se împletea cu un altul, de joacă parcă, de comedie teatrală. Uneori, Sebastiano în loc să-și trăiască iubirea, și-o juca parcă pe-o scenă.

Nu-și dădea seama că, pentru Fausta, el era întocmai ca o savoare neobișnuită și nouă pentru un simț gustativ atrofiat și obosit. S-ar putea spune că Fausta colecționa amoruri ; și i se părea că avusese pînă atunci de toate soiurile, afară de acela pe care ea însăși îl numea amorul romantic. Tînărul sărac care locuia alături de fastuoasa vilă, clarul de lună, subterfugiile, tainele, jurămintele, cuvintele pătimașe, toate acestea erau noi pentru Fausta, deprinsă cu aventuri pe cît de trecătoare, pe atît de animalice. Dar totodată iubirea lui Sebastiano, tocmai pentru că era romantică, așa cum spunea ea, adică o iubire adevărată, îi inspira teamă. Fausta nu voia să aibă nici un fel de complicații ; iar povestea cu Tereso picase tocmai la momentul potrivit. Voia să scape de Sebastiano și, în același timp, să devină amanta lui Tereso și să-i facă rost lui Manuele, fratele său, de o anumită concesiune, foarte rentabilă, la care acesta aspira de multă vreme. Așadar, în povestea Faustei era destul adevăr pentru a justifica cumva un accent aproape sincer ; totodată ea își jurase să nu se mai lase niciodată prinsă în capcanele unei iubiri de felul celei pe care i-o purta Sebastiano. Prea multe primejdii, se gîndea ea, printre care obligația de a rămîne fidelă nu era de loc de neglijat.

Sebastiano era atât de adâncit în meditațiile sale, încît aproape nici nu i se mai părea că merge, ci că zboară cu pas ușor peste ierburile nopții scăldate în rouă, străbătînd imensa pajiște către vilă. Strălucirea lunii, tăcută și intensă, între cele două ziduri înalte și negre de merisor, îl umplea de-o exaltare cutezătoare și nebunească. Avea de gînd s-o pună pe Fausta la curent cu taina lui și să pregătească împreună cu ea, în sînul complotului lui Saverio, un complot mai mic și personal. În sînul complotului politic, un complot de dragoste. Orbit de gelozie, Sebastiano se simțea într-adevăr capabil să-l ucidă pe Tereso. Apoi, ori ar fi fugit împreună cu Fausta, ori ar fi murit cu ea. Astfel chibzuind, Sebastiano nu-și dădea seama că e nebun ; în afara oricărei realități ; în plină închipuire și totuși în plină acțiune.

Ajuns lîngă vilă, Sebastiano se rezemă cu spatele de perete și, buimăcit pentru un moment, privi pajiștea din fața sa. Auzi atunci un foșnet ușor și, coborîndu-și privirile, zări niște broaște mari care, tăcute și ușoare, săreau, în lumina lunii, pe iarbă și pe trotuarul de ciment. Săreau automat, cu cele patru labe care păreau că nu se pot pune nicicum de acord, și cu botul întins, căzînd, de fiecare dată, pe pîntecele albicios și obez, urmate la distanță de umbrele lor. Sebastiano se aplecă și apucă de o labă din spate un broscoi mare și greu, tocmai în momentul cînd acesta se avînta într-un salt. Broscoiul se zbătu o vreme, bălăbănindu-se în aer ; apoi rămase nemișcat, făcînd pe mortul, deși ochii bulbucați îi erau foarte vii. Sebastiano îl prinse cu cealaltă mîină de spate, ca pe un rac. Broscoiul începu să-și agite în neștire cele patru labe. Acum, ochii săi, între bășicuțele și negii capului turtit, păreau două excrescențe de sticlă pornite să se umfle la nesfîrșit, ca două baloane de săpun ; pîntecele alb palpita convulsiv.

Sebastiano, cu broscoiul în mîină, se apropie de fereastra Faustei și scoase un fluierat ușor și trist ; un fluierat de vîinator. Aproape imediat, se profilă, dincolo de șip-cile persianelor întredeschise o umbră ; și o mîină, ieșind în afară, îi făcu un semn ca pentru a-i spune să aștepte.

Sebastiano nu așteptă prea mult. După cîteva minute, una dintre ușile cu geamuri de la parter se deschise în-

cetișor, mai întâi un oblon, apoi celălalt, și în prag apăru Fausta. Era îmbrăcată într-o rochie lungă, decoltată, de mătase neagră cu o garnitură argintie ; lumina lunii dădea o vie scînteiere acestei garnituri, ca și diamantul care împodobește inelarul mîinii întinse pentru a deschide oblonul.

Fausta avea un chip de băiat foarte brun ; un puf ușor, aproape invizibil, așa cum se observă doar pe obrajii băiețandrilor încă impuberi, îndulcea conturul feței sale rotunde. Dar ochii, negri și mari, ciudat de opaci și lipsiți de lumină, orbi ai fi zis, erau, se vedea bine, ai unei femei lipsite de orice inocență, așa cum și era. Sprîncenele subțiri ridicate în accent circumflex, asemenea celor pe care și le trasează actorii cînd interpretează rolul lui Mefisto, adăugau acelei aparente inexpressivități o nuanță de cruzime și duritate. Avea nasul scurt, senzual și puțin în vînt, gura mică strînsă și foarte cărnoasă, căreia îi era de ajuns un surîs ușor pentru a descoperi caninii albi și ascuțiți, maxilarul de jos mare și rotund, ca de pisică. Părul, foarte scurt, întocmai ca al unui băiat ; dar felul cum îi creștea, mai pufos spre frunte și inegal, era foarte feminin și te făcea să te gîndești mai curînd la o tonsură forțată și patetică. Era zveltă și slabă, cu o piele brună, ca arsă de soare. Toată frăgezimea membrelor sale uscățive părea să se fi refugiat în sînii grei și rotunzi, de o frumusețe tulburătoare, singurul amănunt feminin al acelui corp ca de bărbat, care însă îi reamintea brusc celui ce o privea că totuși era femeie : ba chiar, prin contrast, mai femeie decît altele. Se părea că Fausta știa bine acest lucru, deoarece își purta această bogăție cu un fel de ostentație vanitoasă, trăgîndu-și înapoi umerii și capul și pășind cu pieptul și pîntecele în afară.

Fausta coborîse fără tragere de inimă. Se temea că tînărul se și căise de intransigența lui și că se întorsese pentru a-i spune că avea să continue s-o iubească chiar dacă ea s-ar fi dăruit lui Tereso. Știa din experiență că dragostea, pe bună dreptate numită oarbă, în anumite împrejurări, numai pentru a nu lăsa să-i scape prada, se resemnează la cele mai cumplite umilințe și la cele mai josnice compromisuri. „De data asta, totuși, își zise

ea în timp ce cobora, am să-i spun adevărul în față și astfel o să mă lase în sfârșit în pace.” Gîndind așa, Fausta se simțea îmboldită de acea îndîrjire crudă a gospodinei care, văzînd cum puiul, căruia i-a sucit gîtul, continuă să se zbată, se hotărăște să-i dea lovitura de grație cu ajutorul cuțitului.

Așadar, ea apăru în prag, cu chipul mînios și întunecat, cu ochii plini de ură, sub sprîncenele încruntate. Dar Sebastiano, bucuros că a găsit firul pentru a ieși din labirintul în care intrase, se simțea vesel, pus pe glume, și nicidecum dornic să înfrunte imediat neplăcutul subiect al raporturilor lor viitoare. Îi arată broscoiul pe care îl strîngea de spinare, spunîndu-i că în vreme ce se întorcea acasă animalul îl oprise în drum și îl implorase să-l ducă la minunata Fausta, despre care toți broscoi din împrejurimi vorbeau fără încetare. Gluma îi plăcu Faustei, care se aștepta la o scenă de gelozie ; și fără să arate în nici un fel repulsia pe care o au de obicei femeile pentru această amfibie plină de negi, întinse mîna slabă și brună pe care strălucea un diamant, și, cu vîrfurile unghiei de un roșu aprins, zgîndări gura închisă a broscoiului.

— Vrea să-ți dea o sărutare, spuse Sebastiano, exaltat și inventiv.

— O sărutare ? repetă ea încruntîndu-și a glumă sprîncenele, unde să-mi dea o sărutare ?

— Aici, răspunse Sebastiano, arătîndu-i urechea pe jumătate ascunsă de păr.

Fausta avea urechi mici și desăvîrșite, pe care Sebastiano, în timpul întîlnirilor lor de dragoste, nu mai conțenea lăudîndu-le. Devenind curioasă, ea îi spuse că broscoiul era cutezător ; dar începuse s-o ispitească acea senzație monstruoasă și întrebă prudent dacă gura broaștei nu era otrăvitoare sau dacă nu mușca. După ce Sebastiano îi spuse că nu avea de ce să se teamă, ea azvîrli țigara pe care o strîngea între degete, și, dîndu-și la o parte, cu un gest languros, părul scurt, scoase la iveală urechiușa rotundă, iar Sebastiano apropie de ea botul broscoiului.

— Îmi vorbește, îmi vorbește, exclamă ea după cîteva clipe, cu un rîs forțat ; și într-adevăr, broscoiul înce-

puse să-și miște gura, ca și cum ar fi vrut să șoptească ceva.

Broscoiul îi sărutase într-adevăr lobul urechii, adăugă ea, și era o senzație stranie, buzele lui erau reci și cristaline, ca ale nopții înseși. Sebastiano se încovoie ușor și puse broscoiul jos, spunându-i să se ducă să le povestească tovarășilor despre nemaiauzitul lui noroc. Apoi, îndreptându-se, o întreabă pe Fausta ce anume îi spusese broscoiul.

— Că trebuie să ne despărțim, îi răspunse ea privindu-l cu seriozitate.

Dar intermezzo-ul cu broscoiul îi fusese de ajuns lui Sebastiano pentru a-i potoli exaltarea și a-l face să-și schimbe ideea. Fausta îl iubea, era adevărat. Dar faptul că pentru a-și salva fratele ea se resemnase să îndure șantajul lui Tereso nu dovedea prea multă tărie de caracter. O asemenea ființă nu avea, desigur, nimic din plămada unei conspiratoare. I se păru deodată că ar fi mai bine să nu-i spună absolut nimic și să acționeze fără știrea ei. Și astfel, încă o dată, norocul veni în ajutorul lui Sebastiano. Căci, dacă Fausta ar fi aflat ceva despre complot, nu ar fi ezitat nici o clipă să-i denunțe pe toți, fără nici o excepție, nici măcar în ceea ce-l privea. Ba pe el chiar în primul rînd — foarte mulțumită că putea să scape de el și în același timp să apară într-o lumină favorabilă în ochii lui Tereso. Și aproape părăindu-i că îl apără nu numai pe Tereso, ci și proiectele ei personale și viitorul lui Manuele.

Astfel, după ce se întorsese și o făcuse pe Fausta să mai coboare o dată, Sebastiano nu avea să-i spună nimic. Dar fraza pe care Fausta o atribuisese broscoiului îi rănise inima ca o lovitură de pumnal. Răspunse, întrebînd la rîndul său cu tristețe, dacă ea se temea într-adevăr atît de mult, după cum părea, de continuarea legăturii lor. De altfel, adăugă, n-avea de ce să se teamă. Se întorsese numai și numai ca să-i mai spună un ultim, definitiv adio. Fausta, liniștită de vorbele lui, rîse și îi întinse gura pentru o sărutare.

— Atunci, lucrul este într-adevăr hotărît? întreabă Sebastiano cu timiditate, după sărut.

Încă mai spera ca femeia să-și sacrifice fratele pentru el, și nu atât pentru că acest sacrificiu îi părea acum necesar, ci pentru că ar fi văzut în asta într-adevăr o dovadă de dragoste. Dar Fausta, foarte mulțumită să mai confirme o dată faptul că despărțirea lor era ineluctabilă, răspunse că n-avea încotro. Mai bine să nu insiste, să nu otrăvească și acele ultime clipe pe care le petreceau împreună. Dacă ea voia să-și salveze fratele, trebuia să cedeze. Era odios, nu numai să facă, dar chiar și să se gândească la asta; însă, pur și simplu, nu vedea altă ieșire. Fausta vorbea pe un ton elegiac, asemenea celui care nu spre o nouă dragoste se îndrepta, așa cum făcea ea, ci spre moarte.

— Dar poate ne mai vedem și mâine, măcar în timpul zilei, pentru ultima dată? întrebă Sebastiano.

Și, deși știa că asta nu era decît o prefăcătorie, ochii i se umplură deodată de lacrimi.

— Nu cred, răspunse Fausta dulce, dar hotărît.

Dragostea lui Sebastiano pentru Fausta era atât de violentă, încît, deși știa foarte bine că nu putea fi vorba de ultima lor întîlnire, el încerca totuși toate sentimentele unei definitive despărțiri: Amărăciune și dulceață laolaltă; și, în același timp, un fel de dorință nebună și nesățioasă de-a o privi îndelung, de a-și întipări bine în minte trăsăturile dragi. De aceea, despărțirea lor se prelungi mult. Sebastiano nu se mai sătura sărutîndu-i buzele, gîtul, ochii. Iar Fausta accepta această disperată aviditate ca o ultimă desfătare a unei iubiri care-i prilejuise și pînă atunci destule. Și nu o dată, Sebastiano, în loc să sărute mîna pe care Fausta i-o întindea ca pentru ultima oară, i-o prindea strîns, atrăgînd-o cu totul spre el, pentru o nouă, pătimașă și nespus de dulce îmbrățișare. În sfîrșit, se despărțiră; și Fausta începu să alerge de-a lungul zidului vilei, neagră toată în lumina puternică a clarului de lună. Sebastiano înțelese că venise momentul să se ocupe de complotul lui Savério.

O porni în grabă înapoi pe-același drum pe care venise. În timp ce mergea, își repeta în minte ceea ce hotărîse să facă și să spună. De altfel, nu întîmpina nici un fel de dificultăți în privința aceasta, deoarece, pe

lîngă faptul că auzise, de la fereastra remizei, discuțiile celor doi conspiratori și își făcuse o idee destul de precisă asupra motivelor care-i îndemneau să atenteze la viața lui Tereso, argumentele împotriva guvernării generalului, după multele dezbateri și agitații care avuseseră loc în țară vreme de câțiva ani, nu erau greu de găsit; pînă și un copil crescut în acea atmosferă de proteste și conțestări ar fi știut să le înșire. Pe de altă parte, Sebastiano se simțea însuflețit de acea luciditate providențială și fulminantă care-i susține de obicei pe oamenii temerari în acțiunile lor cele mai riscante. Se simțea în stare nu numai să-și improvizeze un limbaj și un suflet de conspirator, ci să și acționeze, chiar în acea noapte, ca și cum toată viața lui nu s-ar fi gîndit la nimic altceva decît să răstoarne guvernul lui Tereso.

Pentru a fi primit în conspirație, Sebastiano avea la îndemîna două posibilități: sau să-l trezească încetișor pe Saverio și să se sfătuiască mai întîi cu el; sau să dea buzna, fără veste, în remiză și să-și proclame sus și tare dorința. Sebastiano alese cea de-a doua alternativă ca fiind mai expeditivă; de altfel, nu-i displăcea nici caracterul teatral al unei astfel de adeziuni, deoarece se gîndea că în felul acesta avea să-și disimuleze lipsa de sinceritate. Așadar, cu totul pe neașteptate, Sebastiano apăru în fața celor doi conspiratori, somnoroși și orbiți de strălucirea luminii brusc aprinse, înfricoșător și frumos ca un arhanghel.

— Mă aflu aici pentru a mă alătura vouă, spuse, am auzit discuțiile voastre și vă împărtășesc întru totul ideile; vă rog să vă slujiți de mine și să-mi îngăduiți să particip la planul vostru de acțiune.

Și, mai înainte ca cei doi să-și revină din uimire (mîna lui Saverio se și strecurase spre un pistol pe care-l ascunsese sub pernă), Sebastiano dădu drumul unui șuvoi de cuvinte convingătoare, de argumentări insidi-oase, de rugăminți învăluite, de șantaje abile. Gîndul de a o salva pe Fausta din ghearele lui Tereso îl făcea elocvent și foarte sincer, astfel că, în scurtă vreme, Saverio, care, așa cum am mai spus, nutrea pentru fratele său vitreg o ciudată afecțiune, fu pe deplin convins de lealitatea propunerii sale. Cît despre Perro, acesta nu

era nici convins, nici neîncrezător. Oricum s-ar fi desfășurat lucrurile, pentru el tot bine era. Ce importanță avea un conspirator mai mult sau mai puțin? Acum, că zarurile fuseseră aruncate, Sebastiano, din motive cunoscute numai de el, avea să împărtășească soarta lui Saverio, asta era tot. Astfel, în timp ce între Saverio și Sebastiano avea loc o înduioșătoare scenă de regăsire, ca și cum Sebastiano s-ar fi întors chiar atunci dintr-o lungă călătorie prin țări îndepărtate, iar Saverio l-ar fi recunoscut cu greu, Perro, sprijinit într-un cot pe pernă, aștepta, picînd de somn, ca dialogul acela mișcător să se sfîrșească odată. În entuziasmul său, Saverio sări deodată din pat, gol pușcă, musculos și noduros, asemeni unui trunchi de copac, și-l îmbrățișă pe Sebastiano. După aceea se întoarse către Perro și-l întrebă ce i se putea da de făcut fratelui său vitreg.

— Garantez eu, repeta el într-una, garantez eu.

Iar Perro, vorbind rar, cu o răceală studiată, spuse că Sebastiano putea să îmbrace și el livrea de valet și să facă, cum s-ar zice, „de planton“. Sebastiano, potrivindu-și atitudinea după aceea al lui Saverio, socotîmerit, la aceste cuvinte ale lui Perro, să se apropie de el și să-i strîngă călduros mîna. Perro însă îi spuse că trebuia să chibzuiască foarte bine, deoarece s-ar fi putut întîmpla să-și lase acolo și pielea. Dar Sebastiano, foarte sincer și cu gîndul la Fausta, îi răspunse că era pregătit pentru orice sacrificiu. Atunci Perro îi ceru să se întîlnească cu ei a doua zi în zori. Aveau să meargă împreună la vila contesei Gorina. În felul acesta, Perro credea că-l păcălește pe Sebastiano, iar Sebastiano pe Perro. Dar singurul într-adevăr păcălit era Saverio.

Pînă la urmă, în vreme ce Perro se întorcea cu fața la perete ca să-și continue somnul, Saverio, tot mai exaltat, silindu-l pe Sebastiano să se așeze lîngă el pe pat, începu să-i explice mecanismul complotului și chipul în care aveau să-l traducă în fapt. În explicațiile sale revenea foarte des motivarea că ei luptau, și poate că aveau să-și piardă chiar și viața pentru a făuri oamenilor un viitor mai bun, pentru a-i elibera și a schimba lumea. Motivare patetică, gravă, înrădăcinată în sufletul lui Saverio, care revenea la ea cu emoție, ca un

compozitor la fraza principală din compoziția sa. Dar Sebastiano nu vedea în Saverio decât un vizionar; și nu se gîndea decât la Fausta. Cît despre Perro, acesta îi părea mai serios și de aceea mai periculos decât Saverio. Era însă conștins că avea să-l poată duce de nas și pe el. Ce e drept, îl cam mira ușurința cu care Perro, care părea mult mai prudent decât Saverio, îi acceptase propunerea. Dar căuta să se liniștească singur, spunîndu-și că toți conspiratorii, chiar cînd păreau prudenți și conștienți ca Perro, nu erau în fond decât niște exaltați.

În sfîrșit, la o oră foarte tîrzie, Sebastiano și Saverio se despărțiră.

— Să ne îmbrățișăm, propuse din nou Saverio cînd ieși din remiză ca să-l petreacă pe Sebastiano. De astăzi, într-adevăr sîntem frați.

Sebastiano nu izbutea să înțeleagă entuziasmul acela pentru viitorul omenirii. Căci, în ceea ce-l privea, el nu ar fi mișcat nici măcar un deget pentru a-i salva sau a-i elibera pe oameni. Cu toate astea, se lăsă bucuros îmbrățișat de fratele său vitreg. Saverio era atît de tulburat și exaltat, încît, înainte de a se despărți de Sebastiano, socoti de datoria lui să-l ridice în slăvi pe Perro care-și vedea mai departe de somn, în remiză.

— E un șef, spuse, mult mai puternic, mai conștient, mai hotărît decât noi... Ar trebui să-l imităm cu toții, să-l luăm drept model... dar cum să facem? Noi sîntem și ne simțim gregari... el, în schimb, e născut pentru a comanda... și e de-ajuns, pentru a o dovedi, faptul că izbutește să doarmă liniștit în ajunul unei zile ca cea de mîine.

Dar Sebastiano, căruia Perro nu i se păruse prea simpatic, și care nu se simțea nicidecum inferior și gregar, așa cum voia să-l convingă Saverio, nu răspunse nimic. Apoi Saverio se întoarse în remiză, iar Sebastiano străbătu ca de obicei camerele întunecate și goale, și se duse la culcare.

A doua zi, cei trei oameni se treziră cu dispoziții foarte diferite, fiecare potrivit preocupărilor sale cele mai intime. Perro, calm și odihnit, sigur acum de cele puse la cale și de aceea cu mintea limpede și mai prefăcut ca oricînd. Saverio, care nu închisese ochii toată

noaptea, mai exaltat și mai excitat decât în seara trecută ; Sebastiano, conștient de riscurile la care se expunea atât din partea poliției, cât și a conspiratorilor, foarte atent la rolul său și plin de prudență. Instinctiv, Sebastiano și Perro se simțeau superiori lui Saverio ; și, într-un fel, se suspectau. Perro, mai mult dintr-un instinct polițienesc decât din lipsă de încredere ; deoarece, obișnuit să împartă oamenii în două mari categorii, polițiști și criminali, își spunea că Sebastiano, care în mod sigur nu era agent, nu putea fi decât un delicvent. Acum, un conspirator mai mult sau unul mai puțin, ce importanță mai avea ? Plasa lui era destul de mare ca să poată prinde-n ea nu unul, ci zece pești babani ca acela. Totuși, modul în care li se înfățișase Sebastiano, faptul ciudat de a fi tras cu urechea la discuțiile lor, îl făceau în mod instinctiv bănuitor. Dacă nu ar fi fost atât de sigur că nu-l văzuse niciodată în mediile polițienești, Perro ar fi fost gata să creadă că Sebastiano era și el un agent provocator. La rîndul său, Sebastiano îl găsea pe Perro într-adevăr mult prea liniștit și sigur de sine. Chiar și pentru un om făcut, cum zicea Saverio, să comande, atîta seninătate i se părea exoesivă. Pe de altă parte, se temea ca nu cumva Perro să descopere că el nu era și nici nu dorea să fie conspirator. Ba mai mult, că hotărîse, pentru scopurile sale personale, să zădărnicească complotul. Și se temea de cine știe ce capcană murdară. Auzise vorbindu-se despre execuții sumare, clandestine, teribil de crude și sălbatice, ale unor conspiratori trădători și agenți provocatori, făcute chiar de către camarazii lor ; și se gîndea că a sfîrși spînzurat sau cu un glonț în cap tras de mîna lui Saverio, ar fi fost, cu toată absurditatea generală a vieții, o moarte mult prea absurdă.

Astfel, cît ținu drumul de la casa lui Sebastiano la vila ducesei Gorina, în timp ce Saverio, ca de obicei, bătea cîmpii și predica în pustiu, între cei doi se desfășură un duel de întrebări și răspunsuri, de investigații precaute și de nu mai puțin precaute disimulări. Perro voia să afle de ce un tînăr domn, aproape adolescent, frumos și frivol, își vîrîse în cap să răstoarne guvernul pentru a instaura o ordine nouă ; iar Sebastiano, parînd

atacurile, încerca să înțeleagă cum se făcea oare că Perro izbutea să rămână atît de rece și ceremonios într-un moment ca acela. La întrebările lui Perro, Sebastiano răspunse că de la o vreme își dădea seama de inutilitatea vieții lui egoiste, irosită în plăceri trecătoare ; că simțea nevoia de-a crede într-o cauză care să-l înalțe ; s-o slujească și să lupte pentru triumful ei ; că era gata să-și jertfească pînă și viața dacă ar fi fost necesar, întrucît se convinsese pe deplin că nu merita să trăiești dacă o făceai numai și numai pentru tine însuși ; pe scurt, mai toate vorbele mari, ușor modificate, pe care le auzise de la Saverio. „Drace, se gîndea Perro, cerce-tîndu-i chipul frumos care se inflăcăra în mod ciudat în timp ce declama acele fraze, drace... dar ăștia toți sînt avizi să slujească și să creadă în ceva !“ În realitate, Sebastiano nu se gîndea decît la Fausta ; iar fervoarea de care Perro se minuna, nu se datora decît unei simple substituirii de cuvinte. Dragostea de oameni era dragostea pentru Fausta ; cauza era Fausta : obstacolele ce se ridicau în calea conspirației erau Tereso și Manuele, care-l sileau să se despartă de Fausta ; în sfîrșit, viața egoistă și epicureică, pe care acum o disprețuia, era viața lui dinainte, cînd nu o întîlnise încă pe Fausta. Dar, după ce răspunse la întrebările lui Perro, vru să treacă la contraofensivă, și-i mărturisi cu simpatie că-l admira nespun de mult pentru faptul că izbutea să rămână atît de stăpîn pe sine în niște împrejurări ca acelea. El, de pildă, oricît ar fi încercat să se stăpînească, nu izbutea să-și înfrîngă cu totul o anumită tulburare. „Drace, drace, își zise iar Perro, e perspicace amicul...“ Și, luîndu-și un ton tăios, apăsător, plin de-o sugestivă fermitate și uitîndu-se fix în ochii lui Sebastiano, Perro îi răspunse că el era deprins ; de aceea era atît de calm. Dar și el, la începuturile carierei sale, simțise adesea că e gata să-și piardă capul. De altfel, trebuia totuși ca cineva să rămână calm. Saverio, desigur, nu era calm și nici n-avea să fie vreodată ; el încă nu-l văzuse la acțiune ; totul, deci, rămînea pe seama lui. Și surîse, cu o privire de compătimire complice, la adresa lui Saverio, la care Sebastiano nu putu să nu răspundă.

Într-adevăr, pe măsură ce se apropiau de vila Gori-nei, Saverio devenea tot mai caraghios și exaltat. Mergea înaintea celorlalți, făcînd să șuiere prin aer o nuia pe care o smulsese dintr-un tufiș; răcoarea dimineții încă cețoase și amorțite îl îmbăta. Și nu mai părea a fi acel Saverio bîlbîit, ci un judecător în slujba justiției, neîndurător și predestinat, un conspirator aventuros și cutezător, în sfîrșit, un om de acțiune care se îndrepta spre scopuri prestigioase.

— Vi s-o părea ciudat, începu să spună el de cum trecură podețul de peste vîlcea, vi s-o părea absurd... dar în acest moment, noi trei făurim istoria... cine-ar putea s-o creadă văzîndu-ne? În aparență sîntem trei oameni care s-au sculat foarte devreme și umblă prin pădure; în realitate, din această plimbare matinală a noastră s-ar putea să se nască o nouă lume, un nou mod de a simți, o nouă civilizație, o nouă istorie, într-un cuvînt... aici se vede forța spiritului, supremația lui asupra materiei brute... dacă ceea ce am hotărît să facem va izbuti, despre plimbarea aceasta a noastră, asemănătoare atîtor alte plimbări, se va mai vorbi și peste secole... cu uimire și cu recunoștință... ca despre ceva legendar, mitic, fatidic... se va spune că noi trei, într-o îndepărtată dimineață, am avut încredere în destinul omului și al umanității, împotriva tuturor forțelor obscure care ar vrea să ne mențină într-o stare de abrutizare și de barbarie... nu mă credeți? Eu vă spun că lumea va veni aici în pelerinaj... și totuși, noi nu sîntem decît trei oameni care se duc pur și simplu să facă ceea ce consideră că e de datoria lor... Ce credeți?... așa se face istoria... în dimineți ca aceasta, pe cărări ca aceasta, cu chipuri ca ale noastre...

— Ia seama, nu mai striga așa tare, spuse Perro, care nu înțelegea nimic din toată polologhia — în afară de faptul că Saverio lua licuricii drept felinare. Ne aflăm lîngă un zid care probabil este păzit de cîte un polițist la fiecare sută de metri.

— Puțin îmi pasă, răspunse Saverio ridicînd din umeri. Apoi continuă: Priviți cum strălucește departe în zare soarele care se ridică de după trunchiurile albe

de mesteceni... simțiți ce răcoare, ce puritate se înalță din iarba scăldată de rouă... mirosiți parfumul florilor care-și deschid corolele... ascultați cîntul păsărelelor care se deșteaptă în arbori și salută soarele... iată, aceasta este natura, veșnic aceeași, fie că există sau nu există libertate... cine-ar putea să ne împiedice să ne bucurăm de viață?... peste puțin timp soarele se va afla sus pe bolta cerului și pretutindeni nu se va auzi decît zumzetul insectelor care zboară din floare în floare... am putea foarte bine să lăsăm totul baltă... și în loc să ne ducem la vila Gorinei, s-o luăm la dreapta și să rătăcim pe cîmpie, făcînd o plimbare matinală... mulțumindu-ne să visăm, în loc să acționăm... dar noi o vom lua la stînga, ne vom duce acolo unde ne pîndește primejdia, amenințarea, poate moartea... cine va avea apoi curajul să nege că spiritul există, că este un fapt mai concret, mai palpabil, mai puternic decît întreaga realitate vizibilă... cine va putea să nege că există sufletul, libertatea omului ?

Astfel, Saverio, îmbătat de speranță și de gîndul acțiunii, își dezvăluia sufletul plin de ardoare și pasiune. Lui Perro, bine ferecat în blindajul ermetic al prefăcătoriei sale, aceste cuvinte nu i se păreau decît niște tîmpenii caraghioase. Dar asupra lui Sebastiano, care, fiind tînăr și îndrăgostit, era mai receptiv la sugestiile închipuirii, avură un cu totul alt efect. Deși nu împărtășea entuziasmul fratelui său vitreg, simțea totuși că era entuziasm autentic ; și intuia, în cuvintele lui, un accent sincer, o originalitate pe care aspectul dizgrațios al lui Saverio nu te-ar fi lăsat niciodată să le bănuiești.

— Haideți, prieteni, conchise Saverio, după ce-și sfîrși perorația, să cîntăm în cor, ca soldații care pornesc la asalt.

Și, fără să-i pese dacă ceilalți îi țineau sau nu isonul. intonă cu vocea lui stridentă *La Marseillaise*. Ceilalți doi, fiecare din motivele sale, nu avură curajul să cînte. Dar Saverio nici nu băgă de seamă ; mergea înainte, tăind prin văzduh, cu nuiua lui sfichiuitoare, capete imaginare de dușmani ; iar vocea, disonantă și bîlbîită, i se înalța puternică în tăcerea amorțită a dimineții încă cețoase, cu o exaltare sfîșietoare și unele greșeli patetice

de pronunție franceză, care-l făceau pe Sebastiano să simtă fiori de-a lungul șirei spinării.

Astfel, în vreme ce Saverio perora sau cînta, Perro îl sfătuia să fie prudent, iar Sebastiano cînd se gîndea la Fausta, cînd își pleca urechea la bizarele divagații ale fratelui vitreg, străbătura toată poteca, în lumina veselă și pură a dimineții senine. Din cînd în cînd, printre trunchiurile mestecenilor, cîte-o rază de soare strălucea pe neașteptate, ca un strigăt, luminîndu-i pe cei trei oameni, cărarea, vechiul zid. În pădure se auzeau șopotele pîraielor șerpuiind printre pietre. În văzduhul înțepător încă din pricina frigului de peste noapte, plutea o mireasmă de pămînt reavăn și de mușchi. Saverio n-avea dreptate, nu se putu împiedica să gîndească Sebastiano, aceea era într-adevăr o dimineață făcută anume ca să mergi la vînătoare sau la plimbare prin păduri, să culegi ciuperci și ciclame ; și nicidecum ca să urzești comploturi împotriva unui bătrîn general, din niște pricini plicticoase care nu făceau nici măcar cît una din florile crescute de-a lungul cărării. Și nu se putu opri să nu-și spună că, dintre toți trei, el era singurul care avea motive întemeiate să renunțe la aceste plăceri. Fausta era mai proaspătă și mai îmbătătoare decît toată limpezimea și aroma dimineții, mai dulce decît soarele care-i lumina, mai frumoasă decît cea mai frumoasă natură.

Ajunseră în fața grilajului pe care Sebastiano îl sărise chiar cu o seară înainte, ducîndu-se la întîlnirea lui de dragoste. Și, prinzîndu-se de ramurile glicinei, trecu-ră de partea cealaltă. Străbătura apoi aleea de lîngă austerul zid verde al merișorului tuns. Din cînd în cînd, printre tufele de merișor se deschidea cîte un pasaj, dînd la iveală cînd un mic templu de marmură albă, cînd un bazin pe care navigau alene lebede, cînd un rond tainic, înconjurat de o bancă înnegrită și acoperită de mușchi, însuflețită de gesturile statuiilor dispuse în cerc. Soarele, care se înălța repede pe cer, pătrundea peste tot, cu fire strălucitoare de lumină, iscînd voioșie în toată această natură pieptănată și civilizată. Statuile păreau să recapete un fel de discretă lascivitate, cu toată negreala care le acoperea membrele șlefuite ; apa

verde a bazinelor oglindea cerul, arborii și imaginea răsturnată și tremurătoare a siluetelor elegante ale lebedelor ; pînă și păunii mari, care se iveau legănîndu-se pe pajiști, începeau să-și etaleze, în soarele matinal, evantaiul penelor aurii. Perro, absorbit cu totul de planurile sale, observa aceste frumuseți cu un ochi distrat. Sebastiano, apropiindu-se de vilă, nu putea să nu se gîndească la nopțile în care se plimbase înlănțuit cu iubita lui, în jurul acelor bazine, în umbra acelor statui. Iar Saverio, părăsit de inspirația patetică de mai înainte, se întorcea acum din nou la mania lui fanatică. Da, parcul era foarte frumos, spunea el, nu încăpea îndoială. Civilizația care trăgea să moară știuse cel puțin să lase aceste monumente ale bunului său gust ; dar era nedrept ca numai cîțiva aleși să se bucure de toate desfătările ; nedrept ca o oligarhie lață și coruptă să-și celebreze acolo, numai ea, festivitățile ; nedrept, în sfîrșit, ca atîta frumusețe să fie inaccesibilă celor mulți și celor merituoși ; mîine, acel parc avea să fie deschis tuturor ; tuturor avea să le fie îngăduit să-și desfete ochii cu priveliștea acelor splendori ; tuturor le va fi dat să se bucure de pacea aceea solitară. Și de altfel, dacă civilizația muribundă fusese capabilă să creeze zece asemenea locuri, noua civilizație, cea care își va afla, poate, începutul tocmai în plimbarea lor matinală, avea să creeze o sută. O mai mare libertate avea să producă mai alese și mai numeroase frumuseți. Și așa mai departe. Acum, cînd se apropiau de vilă, Perro nu-l mai găsea nici măcar comic și, temîndu-se de o arestare prematură care i-ar fi dat peste cap tot planul, îl ruga să tacă. În schimb, Sebastiano continua să se gîndească la Fausta. Trecînd prin fața unei bănci pe care, cu o noapte înainte, stătuseră împreună vreme îndelungată, zărise pe jos batista iubitei și o ridicase. Era umezită de rouă, dar păstra încă un parfum ce părea însuși parfumul ierbii. Sebastiano, cu capul în nori, îi lăsase pe ceilalți să i-o ia înainte, și astfel gestul lui nu fusese remarcat. Mergea în neștire, ținîndu-se de taciturnul Perro și de vorbărețul Saverio, ducîndu-și mereu la buze batista strînsă în pumn.

De cum ieșiră pe esplanadă, vila li se ivi deodată în față, rece și opacă, cu toate ferestrele închise. Oaspeții nu se treziseră încă. Saverio comentă sarcastic că toți acei boieri rafinați, obosiți de trîndăvie, dormeau încă pe rupte. În vreme ce, bietul țăran, la ora aceea se afla de mult pe ogor, trîndind din răspuțeri. Dar Perro, sincer și el o dată, spuse că îi invidia; simțea cum somnul insuficient și întrerupt i se urca la cap, după amăgitoarea luciditate a trezirii, ca un vin tare. Sebastiano își ridică imediat privirile spre persianele închise de la odaia Faustei; și pentru o clipă, chipul femeii se suprapuse lamelelor persianelor, evanescent și funebru ca o fantasmă în diafanul ei veșmînt negru, surîzîndu-i, s-ar fi spus, și făcîndu-i semn din cap întocmai ca fantasmă. O tăcere nesfîrșită, ca de pustietate, împresura vila. Soarele, care începuse să-și întindă lungile sulii de lumină pe esplanada în pantă, nu-i lumina decît un colț, restul fațadei rămînînd învăluit într-o umbră încă nop-tatecă.

Perro, care cunoștea bine locul, se îndreptă spre ușa mică de serviciu din spatele vilei, și, după ce-i înștiință pe cei doi însoțitori că din acel moment trebuiau, cum s-ar zice, să-și pună masca, sună. Imediat, cu o promptitudine desăvîrșită, care-l uimi pe Sebastiano, ușa se deschise și apărură majordomul, un bărbat îndesat și lat în spete, cu o căpățîină rotundă, pleșuvă și palidă, asemenea unei luni bolnave; în haine de serviciu, cu veston în dungi și pantaloni negri. Acesta, care făcea și el parte din poliție, ca informator și „filator“ de mîna a doua, fusese dinainte instruit de Perro în privința falsei conspirații. Ca și comisarul din Antigua, nici el nu aproba aceste metode primejdioase; dar era obligat să se supună.

Majordomul, vorbind în șoaptă și privind nu spre fețele celor trei noi-veniți ci către cer, spuse că sosiseră tocmai la vreme; și îi introduse în subsolul vilei. Un

singur coridor, îngust, gol și cenușiu se răsucea ca un labirint în toată subterana ; iar în el dădeau nenumărate camere mari și mici. Ca și cum ar fi fost niște oaspeți de vază, majordomul le arată imensa și complicata bucătărie, asemănătoare unei uzine, cu toate plitele ale căror burlane se înălțau de pretutindeni spre tavan ; două sau trei camere în care femei și bărbați curățau și puneau în ordine pantofii și hainele oaspeților ; și, după mai multe cămăruțe destinate servitorilor, încă în dezordine și îmbîcsite de mirosul greu de peste noapte, le arată pînă și depozitul de lemne, cămara și magaziiile. Acum Saverio nu mai vorbea deoarece i se interzisese ; dar își ușura sufletul schimbînd priviri pline de înțeles cu cei doi însoțitori, ca pentru a spune : iată unde trudesesc săracii pentru ca bogații să poată benchetui și petrece. În sfîrșit, majordomul îi duse într-un fel de vestiar unde erau înșirate o mulțime de dulapuri de metal vopsite în verde, în fața cărora se aflau tot atîtea dușuri și spălătoare de ciment plumburiu. Deschise unul din dulapurile acelea și le arată livrele gata pregătite, atîrnate pe umerase, spunîndu-le să se îmbrace și apoi să vină după el în bucătărie. Și plecă.

Se schimbă în acea subterană lugubră și înghețată, care mirosea a spălătorie militară și a spital. Odată îmbrăcat, Perro părea un valet destul de ambiguu, cu un aspect mult prea elegant și ceremonios, pe scurt, arăta în așa fel încît te făcea să-ți spui că nu era valet. Sebastiano părea cel mai travestit dintre toți, mai curînd unul dintre oaspeții vilei, care tocmai încerca nu o livree, ci un costum de cavalier din secolul al XVII-lea pentru balul mascat ce urma să aibă loc în seara aceea. Cel mai convingător dintre ei se dovedi a fi Saverio, căci livrea sa îi accentua toate defectele, statura îndesată, trupul noduros și diform, ba chiar și aspectul servil. Părea cu adevărat că toată viața nu purtase decît surtuțe galonate, pantaloni scurți și ciorapi albi, care-i scoteau în evidență niște pulpe zdravene și plebee, după cum haina de stofă groasă și încărcată de fireturi lăsa să se

vadă mai mult decît de obicei aspectul masiv și puțin adus al umerilor lui de hamal. Perro spuse că ochelarii păreau ceva destul de straniu la un valet ; dar, la urma urmei, se văzuseră altele și mai boacâne. După aceea tinură un mic consiliu de război și rămase hotărît că Perro avea să se îngrijească să ascundă deocamdată bomba, iar ceilalți să primească dispoziții de la el. Apoi ieșiră din vestiar și se îndreptară spre bucătărie.

Majordomul, de cum îi văzu venind, lăsă baltă un grup de valeți pe care tocmai îi dăscălea și le ieși în întîmpinare. Nu atît din respect față de Perro, cît din dorința de a nu crea încurcături în serviciu. Cei trei intruși, ca și ceilalți agenți ai lui Perro care sosiseră cu o seară înainte, nu trebuiau să se amestece cu servitorii adevărați : trebuiau să se descurce fiecare pe contul lui, în niște unghiuri moarte și avînd însărcinări cu totul lipsite de importanță. Majordomul, care se temea de vreo nenorocire, blestema ziua cînd trebuise să intre în toate încurcăturile astea, blestema poliția și pe generalul Tereso. „Aș da toate bacșișurile pe un an întreg, și încă m-aș socoti norocos, se gîndea, numai să mă văd mîine dimineată fără nici o belea pe cap.“ Dar nimic din gîndurile acestea nu se vădi pe fața lui rotundă ca o minge, pe care favoriții lungi se pierdeau în umbra murdară a unei bărbi prost rase (majordomul obișnuia să se bărbierească doar cu puțin înainte de prînz, pentru a se înfățișa stăpînilor cu obrazul proaspăt și curat ; și mai dădea un perdaf și seara, cu puțin înainte de cină). Le spuse celor trei că avea să le încredințeze, îndatoriri diferite ; dar să fie atenți, să nu facă decît treaba ce le revenea, altfel aveau să iasă cine știe ce încurcături. Și, continuînd să meargă înaintea lor, îi conduse pe o scăriță în spirală, ascunsă în grosimea zidului, pînă la o ușiță care, odată deschisă, se dovedi a nu fi altceva decît unul din panourile acoperite cu fresce ale unui vast hol de unde pornea, urcînd spre saloanele superioare, solemna scară de gală. Din holul acesta, străbătînd mai multe saloane, îi duse în aripa dreaptă a vilei. Ferestrele saloanelor, la ora aceea, erau încă închise ; iar în aer stăruia fumul și îmbîcseala din ajun. Pretutindeni, în imensele încăperi albe și aurite, se vedeau ur-

mele petreceri : scrumiere arhipline de mucuri, scaune și fotolii rămase așa cum fuseseră trase pentru șuete, grămezi de fișe și pachete de cărți de joc răvășite pe mesele verzi, covoare răsucite, sticle pe jumătate goale, pahare murdare, vase pline cu flori veștede ale căror petale zăceau răspîndite pe marmura consolelor. Saverio se uita la toate, și vrînd să afle cam în ce ape se scălda majordomul, spuse la un moment dat că acea risipă și dezordine te făceau să te gîndești, prin contrast, la cocioabele săracilor din Antigua ; și că, pînă la urmă, atîta nedreptate și deosebire de soartă nu erau tolerabile și trebuiau abolite. Majordomul, care, fără să aibă aerul, de cîtva timp cerceta pe furis chipurile lui Saverio și Sebastiano, și se întreba dacă or fi cîini sau vînat, răspunse destul de încurcat că are dreptate, că așa e. Dar în sinea lui se gîndi : „Ticălosule... dacă n-ar fi boğații, ce-aș face eu ? Pe polițistul, nu ?... Ce s-ar face nevasta și copiii mei ? Din fericire însă mîine tu o să stai la răcoare... și bine o să-ți faci... ce cauți — aia o să găsești !“. În privința lui Sebastiano, ochiul său cu îndoită experiență, cîștigată atît prin atribuțiile sale cunoscute de majordom, cît și prin cele secrete de informator, deslușise pe chipul acestuia ceva straniu : adică expresia omului obișnuit să comande și nicidecum să slujească, fie și poliția. De altfel, i se părea ciudat că un tînăr ca acela se putuse rătăci alături de un bădăran ca Saverio, într-o conspirație pusă la cale de poliție. „Ai zice că e mai curînd unul dintre oaspeți, se gîndea majordomul, nu un polițist ca Perro sau un individ de teapa ăstuia... ce i-o fi venit să se vîre într-un asemenea bucluc ? Poate ca să se amuze și să experimenteze un nou soi de distracție ?“ De unde se vede că majordomul, cu vechea lui obișnuință de a sluji oameni din categoria lui Sebastiano, se apropiase destul de mult de adevăr. Trebuie să menționăm însă că majordomul, deși încerca, din motive diferite, o antipatie profundă pentru Perro, ca și pentru Saverio, nu-l privea cu mai multă simpatie nici pe Sebastiano, categorisit de el, de la prima ochire, printre acei domni de pe urma cărora trăiau el și copiii lui. Majordomul nu era decît slugă ; nici nobil, nici plebeu, oscilînd între invidie și respect, între

batjocură și adulație, nu știa să iubească pe nimeni, nici măcar pe el însuși ; și, datorită faptului că livreaua îl obliga să facă mereu plecăciuni și să se supună poruncilor, nu mai știa nici el dacă-i plăcea meseria lui sau dacă o ura. De altfel, sentimentele acestea erau fugitive și vagi ; în momentul acela îl stăpînea mai cu seamă ciuda și teama de-a trebui să participe la o uneltire pe care, instinctiv, o simțea plină de neplăceri și primejdioasă.

Perro îi vorbise dinainte majordomului despre Saverio, zugrăvindu-i-l ca pe un imbecil și un exaltat, și recomandîndu-i să-i dea de făcut vreun fleac, astfel încît să nu aibă prilejul să comită una din obișnuitele lui imprudențe. Majordomul îi conduse pe cei trei la etajul al doilea, pe o altă scară, secundară ; și, după ce pătrunseră într-un coridor cu multe uși laterale, îi duse pînă la capăt, unde se afla un tablou mare de comandă, plin de numere, sub care ședea o fată. Saverio, spuse majordomul, trebuia să stea și el acolo, sub tabel, și ori de cîte ori unul din acele numere sărea în afară și fata se ducea prin camere ca să primească porunci, el să le comunice prin telefon la bucătărie. Saverio, destul de stînjinit, se așeză de cealaltă parte a mesei, dar fata nu-l învrednici nici măcar cu o privire. Era cufundată în lectura unui roman cu coperta ilustrată, pe care Sebastiano, veșnic interesat de femei, din orice categorie socială ar fi făcut parte, citi pieziș : „Părăsită în ziua nunții“.

După ce îl aranjă pe Saverio, majordomul îi conduse pe Perro și Sebastiano în celălalt capăt al coridorului și apoi, străbătînd mai multe saloane, într-o mică galerie boltită și bogat ornamentată, în care nu dădeau decît trei uși, deasupra cărora se aflau steme și frize de marmură.

— Galeria busturilor, anunță majordomul, și spuse că acea galerie, numită astfel din pricina unor busturi ale lui Pizzaro, Cortez și alți conchistadori, care se aflau aliniate de-a lungul ferestrelor, era partea cea mai elegantă și mai solemnă a vilei, rezervată de obicei oaspeților de seamă.

În fundul galeriei se vedea o a patra ușă, mai înaltă și mai împodobită, aceea, explică el, a capelei vilei. Ce-

lelalte trei uși, dădeau, prima în apartamentul Gorinei, a doua, în cel destinat lui Tereso, și a treia, în cel al marchizei Sanchez. La auzul acestui nume, inima lui Sebastiano începu să bată năvalnic. Majordomul încheie spunând că ei trebuiau să rămână acolo în galerie și să fie oricând gata să le servească pe cele trei personaje.

Și, cu obișnuita lui deferență bătoasă și acră, scoase din buzunar un mănunchi de chei și descuie ușa de la apartamentul lui Tereso. Apartamentul era compus dintr-un vestibul, un dormitor, o baie și un birou. Majordomul se îndreptă spre cele două ferestre din dormitor și deschise larg persianele. După care, rezemându-se cu spatele de pervaz și arătând spre patul mare, alb și aurit, aminti cum pe pernele acelea se odihniseră în trecut alți oaspeți iluștri : prinți, ambasadori, oameni politici, generali. Majordomul știa bine că cei doi nu erau prea dornici să afle asemenea lucruri, care de obicei trezeau curiozitatea vizitatorilor vili. Dar, procedând astfel, ceda unei vanități, aproape inconștiente, de servitor de casă mare. Atunci Perro, care-și dăduse seama de nemulțumirea lui și voia să-l înspăimânte, îi spuse, glumind, că uita ceea ce era mai important : în patul acela își dormise ultimul somn Venustiano Valdez, președintele care îl precedase la putere pe Tereso înainte de a fi dus, sub escortă, la Antigua și pus la zid chiar din ordinul succesorului său.

— Stranie coincidență, încheie Perro, făcându-i cu ochiul lui Sebastiano.

Majordomul îl privi în fugă, cu pupilele mari și rotunde pline de spaimă ; după care spuse că avea treabă și ieși în grabă.

După ce plecă majordomul, Perro luă dintr-o cutie care se afla pe noptieră o havană de bună calitate, o aprinse și se așeză picior peste picior într-un fotoliu de lângă pat. Perro nu renunțase încă să sondeze cine era în realitate Sebastiano ; de aceea, începu să-i descrie cu mare lux de amănunte modul în care aveau să procedeze pentru a săvârși atentatul. Saverio avea să ducă bomba pe o tavă, acoperind-o cu unul din acele capace în formă de clopot care se pun de obicei peste mâncăruri, pentru a nu se răci. Avea să pătrundă în baia gene-

ralului și să ascundă bomba în dulăpiorul pentru prosoape. Între timp, el, Perro, și alți câțiva conspiratori aveau să stea de pază în galerie. De îndată ce va plasa bomba, Saverio va închide cu cheia dulăpiorul și ușa de la baie, și se va întoarce în galerie. Apoi, toți laolaltă aveau s-o rupă la fugă; după o jumătate de oră, bomba avea să explodeze, făcînd să se prăbușească întreaga vilă și îngropînd sub dărîmăturile ei pe Tereso și pe toți ceilalți care locuiau în ea.

Perro vorbea rar, parcă savurînd cuvintele pe sub mustața tunsă scurt, întrerupîndu-se din cînd în cînd pentru a trage în piept fumul havanei și pentru a se uita pe sub gene, cu un aer sardonice, la tovarășul său. În picioare, în fața lui, Sebastiano îl asculta și se îngrozea. Și nu atît pentru ferocitatea atentatului, cît la gîndul pericolului care o pîndea pe Fausta lui. „Dacă n-aș fi tras cu urechea la fereastra lui Saverio, se gîndea el, nu numai că Fausta ar fi fost silită să accepte șantajul lui Tereso, dar, pe deasupra, ar mai fi și pierit împreună cu el, în brațele lui, sub dărîmăturile vilei.“ Sebastiano recunoștea în această coincidență, care îi îngăduia să salveze în același timp și pe Fausta, și dragostea lui, încă un semn al acelui destin în care credea.

Perro, sperînd să surprindă la Sebastiano măcar vreun fior de teamă, insista îndelung asupra puterii bombei și a primejdiilor pe care le presupunea atentatul. În mintea lui Sebastiano nu era însă loc decît pentru Fausta; dar și el, la rîndul lui, se mira de rafinata și elegantă cutezanță a lui Perro. „Drace, Saverio are dreptate... E un adevărat terorist de meserie“, gîndea Sebastiano uluit. Iar Perro: „E dat dracului tipul... nici măcar nu clipește“.

Sebastiano, care-și avea și el planul lui, îl întrebă deodată pe Perro ce anume trebuia să facă în timp ce stăteau de gardă în galeria busturilor, iar Saverio ascundea bomba. Perro, care voia să-i prindă pe cei doi frați vitregi chiar asupra faptului, răspunse, după un moment de gîndire, că putea să-l ajute pe Saverio la plasarea bombei: întotdeauna era mai bine să fie doi decît unul. Dar Sebastiano spuse că Saverio avea să se descurce și singur; el n-ar fi putut decît să-l încurce. Mai

curînd se gîndea să stea la pîndă în una din cele două camere alăturate apartamentului lui Tereso, în cea a marchizei Sanchez, de pildă ; și de acolo, înarmat, să supravegheze ca nimeni să nu le spioneze pregătirile. Această propunere naivă, care-i fusese dictată nu atît dintr-o reală necesitate a complotului, cît din dorința de a putea să intre pe neașteptate în camera lui Tereso și să întrerupă la timp colocviul lui cu Fausta, fu cît pe-aci să-l piară pe Sebastiano. „De ce să se posteze la pîndă într-o cameră vecină ? se gîndi Perro. La ce bun ?“ Dar aceeași stea norocoasă a lui Sebastiano îi sugeră lui Perro că ar fi fost mai ușor să-i aresteze pe cei doi frați vitregi separat decît împreună. Puternici și energici cum erau amîndoi, puteau să se împotrivească ; Cinco îi recomandase însă în mod expres să nu se facă nici cel mai mic zgomot. Astfel, Perro renunță deocamdată să cerceteze ce anume ascundea acea misterioasă propunere a lui Sebastiano ; deși, din instinct, intuia că aici se afla explicația purtării sale atît de ciudate ; și se mulțumi să-l întrebe dacă era înarmat. La răspunsul negativ al lui Sebastiano, Perro scoase din buzunar și îi dădu propriul său pistol. În realitate, era un pistol din acelea pe care, în timpul agitațiilor și demonstrațiilor, agenții le strecoară în buzunarele demonstranților neînarmați pentru a putea apoi, odată arestați, să-i învinuiască de port ilegal de armă, și nu trăgea decît în salve ; dar avea să fie mai mult decît suficient pentru a dovedi vinovăția lui Sebastiano. Perro care pica de somn, îi mai dădu totuși cîteva indicații lui Sebastiano ; după care, aruncînd țigara pe jumătate fumată, se duse să se culce în încăperile destinate servitorilor.

Rămas singur, Sebastiano se așeză la rîndul lui în fotoliul de la picioarele patului și începu să mediteze. Ar fi vrut acum imposibilul, adică să o revadă pe Fausta — i se părea că îi aude respirația din camera vecină — și totodată să evite de-a fi recunoscut de ea sau, cel puțin, de a-i dezvălui motivele travestirii sale. Frămîntat de acest gînd, se ridică din fotoliu și începu să se învîrtească prin cameră. Încercă să privească prin gaura cheii de la ușa care dădea în camera Faustei, dar nu izbuti să vadă nimic. Atunci se îndreptă spre fereastră și, aplecîndu-se

în afară, constată că persianele de la camera iubitei sale erau încă închise. Fereastra dădea spre răsărit, pe una din laturile vilei ; soarele, care trecuse acum peste zidul tufelor de merișor, lumina o bună parte a esplanadei. Ceva mai încolo, un flăcău grebla pietrișul de pe alee cu un zgomot egal și îndepărtat. De sus, se distingea cu precizie toată partea care fusese deja greblată și cea care mai rămăsese de greblat. După ce privi o vreme la grădinar, Sebastiano se hotărî să rămână la fereastră pînă cînd obloanele de la camera Faustei aveau să se deschidă și ea avea să apară în pervaz. Acela era singurul mod de a o putea vedea fără să fie văzut. Fausta, somnoroasă, n-avea să se uite, desigur, la el ; în schimb, el ar fi putut să se bucure pentru cîteva clipe la vederea apariției grațioase a iubitei, încă moleșită și ciufulită de somn.

Așteptă o bucată de vreme, în timp ce flăcăul pieptăna metodic, cu grebla lui de lemn, pietrișul încă brăzdat ici și colo de roțile automobilelor. În sfîrșit, un zgomot de ferestre care se deschid făcu să-i zvîcnească inima. Pe urmă, o mîină viguroasă împinse în afară persianele, deschizîndu-le larg. Dar Sebastiano, în tulburarea sa, nu se gîndise că o femeie ca Fausta nu-și deschide singură fereastra, ci lenevește încă amorțită de somn în fundul patului, în timp ce camerista îi inundă camera de lumină. Astfel cînd, cu sufletul la gură și respirația tăiată, se aplecă și mai mult în afară pentru a o vedea pe Fausta, chipul care se ivi la fereastră fu unui cu totul diferit de cel pe care-l aștepta.

Era un chip de femeie tînără, dar de o urîțenie cumplită, semănînd întru totul cu botul unui cîine pechinéz : ochii înfundați în niște găvane ca două linguri sub fruntea proeminentă, nasul teșit, gura mare, roșie, umbrită de un puf negru ; fața rotundă, negricioasă. Surpriza lui Sebastiano fu atît de mare încît, pentru a și-o ascunde, nu știu să facă ceva mai bun decît să-i dea bună ziua urîtei creaturi. Ochii aceia speriați primiră salutul fără uimire, ca pe ceva ce i se cuvenea.

— Bună ziua, răspunse ea ; și dispăru.

Sebastiano nu se putu împiedica să nu-și spună că avea să poată face tot ce voia cu femeia aceea.

Dar ce voia ? Asta era problema. După ce petrecu aproape o oră reflectînd, învîrtindu-se neliniștit prin cameră și trăgînd cu urechea la zgomotele din odaia alăturată, nemaîștiind ce să facă, Sebastiano ieși în galeria busturilor. Aproape imediat, ca din întîmplare, văzu deschizîndu-se ușa de la camera Faustei, iar camerista cu nasul turtit își făcu și ea apariția. Era de statură mijlocie ; iar trupu-i, sub șorțul cochet, se vădea a fi bine legat, robust, sprinten, frumos proporționat, ceea ce mai atenua în parte impresia de urîțenie pe care ți-o făcea chipul ei. Sebastiano se apropie de ea și, cu o spontaneitate de care se miră singur, o întrebă dacă nu-i putea fi de folos cu ceva.

— A, ești unul dintre cei noi, spuse fata zîmbind și arătîndu-și dinții foarte albi, în timp ce două gropițe ca niște șanțuri îi brăzdau obrazii negricioși.

Apoi îi mulțumi pentru amabilitate, explicîndu-i că un bărbat nu putea îndeplini îndatoririle ei. Deși, la drept vorbind, ducesa Gorina ar fi fost grozav de mulțumită să vadă intrîndu-i în cameră, în locul ei, un băiat frumos ca el. Astfel Sebastiano află, în același timp, că ducesei Gorina nu-i displăceau de fel servitorii chipuși și că urîta cameristă îl plăcea.

— Nu sînt un băiat frumos, protestă el ; însă, în timp ce rostea aceste cuvinte, trebuie să i se fi citit în ochi o asemenea gingașă timiditate, încît urîta creatură nu putu să nu surîdă plăcut impresionată.

— Ei, lasă, că știi bine cum ești, îi spuse șăgalnic ; era deja tulburată ; și ochii ei de cîine, rotunzi și sprințari, păreau nu că privesc, ci de-a dreptul că mîngîie chipul tînărului.

— Și aici cine stă ? întrebă Sebastiano afectînd o desăvîrșită indiferență și arătînd ușa Faustei.

— Vînat rezervat, răspunse ea cu cruzime.

Apoi adăugă că era camera viitoare a generalului Arango : deci n-avea nici o șansă. Și o spuse cu atîta răutate, încît Sebastiano simți cum clocotește de o nestăpînită gelozie. Dar se consolă de îndată, gîndindu-se că, la urma urmei, era plăcut și chiar măgulitor să fii stăpînul grațiilor Faustei și nimeni să n-o bănuiască.

— Ei, gata, zise camerista pe un ton cam șovăielnic și parcă ademenindu-l, acum trebuie să mă duc... ne vedem mai târziu.

Dar nu se clinti ; și Sebastiano, înțelegînd ce aștepta de la el, fără să mai piardă vremea, îi înconjură mijlocul cu brațul. De îndată femeia i se lăsă moale în brațe, cu un ușor suspin de bucurie, lipindu-și cu nesaț de buzele lui gura convulsivă, umedă, violentă.

— Așa faci cu toate ? întrebă ea, de îndată ce se desprinseră din îmbrățișare ; și ochii ei urîți scînteiau de o asemenea excitație, încît Sebastiano simți deodată că i se aprind obraji de rușine. Pricepea totuși că mai târziu, cînd urma să se posteze la pîndă în camera Faustei, camerista avea să-i fie foarte utilă.

— Ești un băiat chipeș, îi șoptea între timp femeia ; și cu mîna ei aspră, tremurătoare, îl mîngîie încet pe obraz ; ce ochi frumoși ai... pe mine mă cheamă Giustina... dar pe tine ?

Sebastiano spuse un nume la întîmplare : „Ricardo“.

— Ricardito, repetă ea cu voce alintătoare. Ricardito... și, adăugînd că trebuia să aducă micul dejun pentru ducesa, plecă în fugă.

Se întoarse curînd, cu sufletul la gură, ducînd o tavă mare.

— Fii bun, te rog, îi spuse în grabă, și du asta ducesei.

Îi explică apoi că ea trebuia să alerge în altă parte, unde fusese chemată. Dar să fie atent, îl tachină rîzînd, să nu se apropie prea mult de patul stăpînei : aia era în stare, dacă i-o plăcea de el, să-l apuce pe loc de gît și să-l tragă în pat. Doar se mai întîmplaseră asemenea lucruri. Cu aceste cuvinte, o zbughi grăbită, lăsîndu-l pe Sebastiano foarte descumpănit.

Era pentru prima oară în viață cînd ducea o tavă și se temea ca nu cumva, din pricina vreunei mișcări stîngace, să răstoarne tot ce era pe ea. Pe tava mare, așternută cu un șervetel de dantelă, se găsea ibricul cu cafea și cel cu lapte, untiera, chiseaua cu gem, ceașca pe farfurioara ei, două pahare de ouă cu ouăle respective, toate acoperite cu un capac mare în formă de cupolă ; totul, din argint greu, vechi, cu stema ducesei gravată pe fie-

care piesă. Ținând tava în echilibru cu o mână nesigură, uitându-se cu grijă pe unde călca, Sebastiano se apropie de ușa Gorinei și bătău. Imediat auzi o voce stridentă poruncindu-i să intre, cu o modulație lungă și zbîrnîitoare ; și, după ce împinse ușa, pătrunse în încăpere, cu privirile ațintite mereu la tavă. Cînd ridică ochii, constată că se afla într-o cameră foarte asemănătoare celei destinate lui Tereso, numai că se vedeau peste tot nenumărate veșminte femeiești risipite în dezordine pe scaune. În mijlocul odăii, într-un pat imens, al cărui baldachin era împodobit cu o enormă stemă de lemn aurit, dominată de o nu mai puțin izbitoare și aurită coroană, ședea ducesa, în capul oaselor, cu spatele rezemat de un maldăr de perne. Cu o claie de păr înaltă și cănită, ochii mici, urduroși, nasul roșu și enorm, și gura trufașă, ducesa aducea cum nu se putea mai bine cu un papagal mare, încruntat și plin de o nețărmurită îngîmfare. Și, pe cît de mică, pe atît de durdulie, ea oferea vederii, prin spumosul decolteu dantelat al unei cămăși luxoase, rotunjimile veștejite, zbîrcite și stacojii ale unui piept voluminos pe care strălucea o cruce mare cu pietre violete. De sub alte dantele ieșeau brațele mari și pistruiate, roșietice, ca de carne tocată și îndesată într-o piele subțire și fleșcăită. Mîinile, împreunate peste cuvertură, erau brăzdate de nodozitățile vinelor albastrii, iar degetele rășchirate din pricina prea multor inele. Dar urîțenia maiestuoasă și ridicolă a ducesei nu reținu decît o clipă privirile stînjinite ale tînarului. Pentru că, deodată, simți că inima-i zvîcnește puternic : întinsă de-a curmezișul pe patul Gorinei, într-o rochie de lînă de culoare deschisă, pe care o cunoștea bine, se afla Fausta. O recunoscui imediat, după ceafa îngustă și delicată, peste care părul scurt se încrucișa într-o mulțime de șuvițe subțiri. Fausta, care-și sfîrșise chiar atunci toaleta, venise să-i facă o vizită matinală protectoarei sale, și în momentul în care intră Sebastiano, tocmai vorbea despre iminenta sosire a lui Tereso.

În clipa cînd dădu cu ochii de Fausta, Sebastiano se simți năpădit de o tulburare violentă ; și fu cît pe aci să scape tava din mîini. Dar Fausta, care ședea cu spatele

la el, nu putea să-l vadă ; în schimb, îl vedea foarte bine ducesa, care își ațintise imediat asupra lui ochii mici și imperioși. Îndărătul îngîmfării ei, Gorina ascundea mult bun-simț și multă perspicacitate ; dar, cum se întîmplă adesea, aceste calități se vădeau în toate privințele în afară de aceea a capriciilor inimii. Ducesa nu se socotea, desigur, frumoasă ; dar nici urîță ; sau, mai precis urîță, da, și totuși într-un fel atrăgătoare ; prin ardoarea tinerească a simțurilor ei, prin autoritatea de femeie bogată și nobilă, prin bogata-i experiență de îndrăgostită generoasă. Avertismentul pe care Giustina i-l dăduse rîzînd lui Sebastiano nu fusese numai tachinăria unei femei geloase ; într-adevăr, ducesa nu se dădea în lături să acorde din cînd în cînd grațiile ei vreunui servitor mai chipeș. Și avea o inimă atît de tînără încît credea, sau mai precis căuta să creadă, că acei tineri o iubeau sincer, pentru calitățile ei. Și se purta cu ei întocmai ca o femeie frumoasă cu iubitul său : scene de gelozie, cochetării, mofturi, respingeri, ademeniri, chiar și lacrimi ; nu precupețea nimic. După aceea însă avea destul bun-simț pentru a le răsplăti răbdarea cu care-i înduraseră toate capriciile prin daruri extravagant de generoase.

Ducesei nu-i scăpă, în ziua aceea, nici farmecul lui Sebastiano, nici foarte vizibila lui tulburare. Se gîndi imediat că Sebastiano era tulburat din pricina ei ; și, la rîndul său, se simți arzînd de dorință. Ducesa era atît de sigură că Sebastiano și începuse să suspine după ea, încît blestemă, în sinea ei, prezența Faustei : fără această intrusă, cîte nu s-ar fi putut întîmpla ? Ducesa îl măsoară pe Sebastiano cu o încruntare egală cu tulburarea care o stăpînea.

- Ești unul dintre valeții cei noi ? îl întrebă.
- Da, excelență, răspunse Sebastiano.
- Pune tava pe masa aceea.
- Da, excelență.
- Nu acolo, ce faci ? Pe masa aceea cu rotile.
- Da, excelență.
- Ad-o acum încoace... Dar trebuie să-ți spun chiar tot ce ai de făcut ?
- Da, excelență.

— Ce Dumnezeu, nu știi să spui altceva decât da și nu ?... Cum te cheamă ?

— Ricardo, excelență.

— Ricardo... Unde ai lucrat înainte, Ricardo ?

— Într-un hotel, excelență.

— Toarnă-mi, te rog, cafeaua, Ricardo. Jumătate ceașcă lapte, jumătate cafea.

— Da, excelență.

— Dar ce faci, nu vezi că verși cafeaua ?

— O picătură, excelență.

— Aia se cheamă picătură ? !... o sută de picături. Ești logodit, Ricardo ?

— Nu, excelență

— Vezi, să nu te legi cumva de cameriste... Și acum poți pleca, Ricardo.

— Da, excelență.

Sebastiano o luă spre ușă, urmărit de privirile aprinse de dorință ale ducesei ; și mai avu timp s-o audă pe Fausta care, ca și cum ar fi reluat o discuție întreruptă, întreba :

— Dar o să fie absolut necesar să mă mînjesc pe față cu funingine ?, referindu-se evident la travestiul pe care-l alesese pentru balul din seara aceea ; apoi se trezi afară din cameră, în galleria busturilor, cu inima bătîndu-i puternic, scăldat tot de sudoare sub livreaua scorțoasă și grea.

Giustina îl aștepta în nișa uneia dintre ferestre ; și de cum îl zări, îl întreabă cum mersese treaba. Sebastiano, tot cu gîndul la Fausta, nu înțelese în primul moment întrebările caméristei. Giustina, perspicace, izbucnind într-un hohot de rîs, îi spuse că părea complet zăpăcit, semn că ducesa știuse să-l cucerească. Și nu se arătă de loc convinsă de relatarea stîngace pe care Sebastiano, de îndată ce înțelese că ea făcea aluzie la Gorina, se grăbi să i-o facă ; și cum în clipa următoare se auzi din nou soneria de la camera ducesei, îi spuse, zornită, că de data aceasta avea să se ducă ea. Nu lipsi decât cîteva minute ; dar întorcîndu-se cu tava aproape neatinsă, îl înștiință pe Sebastiano că nu mai era nici o îndoială, o dăduse gata pe bătrîna, deoarece, pe lîngă fap-

tul că aproape nici nu se atinsese de gustare, lucru care i se întâmpla foarte rar, îi pusese și o mulțime de întrebări în legătură cu el, manifestându-și limpede nemulțumirea că nu venise din nou în locul ei.

— N-o să treacă nici două zile și-o să te avanseze în postul de valet personal... și-atunci, te-ai ars, încheie femeia.

Pe lângă gelozie, în tonul cu care fură rostite cuvintele se simțea și o oarecare invidie. Și Sebastiano nu se putu abține să nu zîmbească gândindu-se că iată, îi fusese dat să i se întâmple și una ca asta, adică să ajungă a considera un noroc acel capriciu libidinos al Gorinei față de el.

Giustina, mînioasă, luă o mătură și i-o întinse cu grosolănie, spunîndu-i că doar n-o să stea cu mîinile-n sîn pînă o deveni amantul ducesei ; să poștească deci s-o ajute să măture și să facă ordine în camera marchizei Sanchez. La auzul acestui nume, tulburarea îl năpădi iar pe Sebastiano. Cu un gest mecanic luă mătura pe care i-o întindea femeia și o urmă în camera iubitei.

„Ce nedreptate, se gîndea Sebastiano, în timp ce Giustina se învîrtea de colo-colo prin cameră. Iată-mă pentru prima dată în această încăpere la care am visat și jinduit atît... și în loc să sărut rînd pe rînd veșmintele spumoase ce-i aparțin Faustei, care i-au învăluit trupul frumos... în loc să-mi cufund fața în perna pe care și-a sprijinit obrazul, sau în cearșafurile care mai păstrează între cute căldura pielii ei... în loc să respir în voie aerul respirat de ea... sînt nevoit să alung singur toate aceste desfătări... să-i îngădui slujnicei ăsteia grosolane să arunce într-un colț lenjeria pe care a purtat-o Fausta... să strîngă patul, făcînd să dispară totodată urmele lăsate de trupul ei în așternuturi... ca aerul acesta cald, parfumat, palpitînd încă de ființa ei să fie profanat de aerul răcoros, brutal și insipid al dimineții.“ Cufundat în aceste gînduri, Sebastiano privea în jurul lui prin odaie, cu aviditate, ca și cum ar fi vrut să-și întipărească bine în minte toate amănuntele acelei sublime dezordini. Mai cu seamă îl atrăgea adîncitura pe care trupul Faustei o lăsase în patul răvășit. Și ar fi vrut să se arunce asupra acelei dulci întipăriri și s-o acopere cu sărutări.

Giustina puse mătura și găleata într-un colț și se apucă mai întâi să facă ordine. Camerista nu era de fel invidioasă, așa cum sînt de obicei femeile din mica burghezie; pătrunsese prea adînc în intimitatea stăpînei pentru a nu simți luxul acela ca pe ceva aproape personal; dar observațiile ei nu erau lipsite de o anumită cruzime inconștientă care, din cînd în cînd, îl făcea pe Sebastiano să tresară.

— Vezi rochiile astea? îi spuse ea arătîndu-i dulapul în care, dese și înghesuite, erau înșirate nenumăratele toalete ale Faustei. Nici ea singură nu mai știe cîte are... Dar scump le mai plătește... ca să le aibă, trebuie să se culce cu bătrîni.. Aud că generalul e într-adevăr bătrîn... brrr... eu nu m-aș apropia de un bătrîn nici dacă m-ar face ducesă.

Luă apoi unul din acele furouri vaporose din voal roz, care zăceau aruncate pe scaune, și i-l dădu lui Sebastiano :

— Aruncă-l în colțul ăla... trebuie dus la spălat.

Lui Sebastiano i se părea o profanare să arunce pe jos voalul care se lipise de trupul gol al Faustei. Și, într-un moment cînd Giustina ședea cu spatele la el, și-l apropie de buze și îl sărută, inspirîndu-i adînc parfumul. Dar Giustina, care îl urmărea cu privirea în oglinda dulapului, îi spuse rînjind :

— Aha ! îți place parfumul și lenjeria femeilor... ești într-adevăr un stricat, după cîte văd... Miroase-o... miroase-o, dragă băiete... mai ales că n-o să ai niciodată ocazia să pui mîna pe asemenea veșminte.. decît poate ca să le dai la murdare...

Sebastiano, care-și amintea că nu cu multe ore înainte își strecurase degetele nerăbdătoare între trupul dulce și docil al iubitei și chiar pliurile mătăsii aceleia, surîse aproape recunoscător Giustinei pentru naivitatea ei ; și aruncă fărîma de voal într-un colț.

Giustina nu se mulțumea să facă numai ordine în cameră ; pe deasupra, după cum își dădu îndată seama Sebastiano, mai era și indiscretă și puțin hoată. Oprindu-se în fața oglinzii de la toaletă, luă un pulverizator și, maimuțărindu-se în fel și chip, se stropi din belșug

cu parfum. După care, alese un obiect dintre borcănașele și cutiile de pe toaletă și îl ascunse în buzunar.

— Ce-ai luat acolo ? nu se putu abține Sebastiano să n-o întrebe ; femeia îi arată obiectul : era un ruj.

— Are vreo sută, spuse ea cu nepăsare.

După ruj, veni la rînd o cutie aproape plină cu țigări exotice, pe care i-o dădu lui Sebastiano cu de-a sila, spunînd că marchiza habar n-o să aibă de dispariția ei. Sebastiano, stînjedit, trebui să vîre țigările în buzunar.

De fapt, știind că Fausta nu avea să se întoarcă prea curînd, Giustina îl chemase pe Sebastiano s-o ajute numai și numai pentru a fi singură cu el. Spera că avea s-o îmbrățișeze, și că, tot hîrjonindu-se cu el, ba provocîndu-l, ba respingîndu-l, ba sărutîndu-se, pînă la urmă o s-o răstoarne pe patul larg al stăpînei, atît de comod și de oportun. Dar Sebastiano îi evita privirile înflăcărate, și, mereu cu capul plecat, se tot încăpățîna să șteargă de praf lucruri care nu aveau nici o nevoie de asta, ținîndu-se cît mai departe de ea. Pînă la urmă, după ce făcu ordine pe toaletă, Giustina, care își pierduse cu totul stăpînirea de sine, se trînti cu un oftat adînc pe pat, cu capul pe pernă și picioarele depărtate, declarînd că se simțea obosită și că vrea să se odihnească puțin. Invitația era atît de directă, încît Sebastiano se cutremură. Îl înspăimînta gîndul de-a o trăda pe Fausta, fie și de nevoie, chiar în patul ei. Se așeză în fotoliul de la picioarele patului și-și aprinse o țigară.

— Întinde-te și tu aici, îl îndemnă femeia cu nerușinare. Ce faci acolo, în fotoliu ?

Sebastiano, tușind, obiectă stînjedit că marchiza putea să intre dintr-un moment în altul ; și, pentru a preveni alte asemenea insistențe, îi propuse în grabă ca după-prînz să se întîlnească pe altundeva în vilă, în camera Giustinei, de pildă.

— Ce fricos ești, îi spuse femeia jignită, ridicîndu-se de pe pat. Și apoi, ce-ai crezut... Ți-am spus numai să te întinzi și tu... după-prînz cine știe dacă am să pot.

Părea destul de enervată, iar Sebastiano, ca s-o împace, trebui să se resemneze să mai suporte iar unul din săruturile ei lungi și cleioase.

Pentru a evita să vorbească despre dragostea lor pe care Giustina părea s-o socotească acum un fapt sigur, Sebastiano începu să-i pună tot felul de întrebări despre Fausta. Femeia, care începuse să măture din nou prin cameră, îi spuse, mînuind mai departe mătura, că Fausta era fără îndoială cea mai frumoasă dintre toate doamnele care se aflau în acel moment în vilă.

— Însă rea, adăugă ea, și mincinoasă... dacă aş fi bărbat, nu m-aş încrede nici un pic în ea.

Sebastiano o întrebă dacă Fausta mai avea și vreun alt amant în afară de general. Giustina îi răspunse că sigur trebuia să mai fie unul, avea și dovezi: într-o dimineață găsisese în poșeta stăpînei o batistă de bărbat cu inițialele S.R. Dar, încheie Giustina, oricît se străduise, nu reușise să afle cine era acest amant. Unul dintre oaspeți, fără îndoială. Sebastiano, care într-una din acele nopți îi împrumutase Faustei batista lui, surîse satisfăcut. Era limpede: Fausta nu-l iubea decît pe el. Aceste cuvinte ale Giustinei îi aduceau, dacă ar mai fi fost nevoie, o nouă confirmare.

Sebastiano, care nu era obișnuit cu disimularea ca Perro, de pildă, și care în ultimele săptămîni dormise foarte puțin, după tensiunea nervoasă pricinuită de aceea continuă prefăcătorie și de oboseala nopților albe, se simțea năpădit tot mai mult de o toropeală plăcută și stăruitoare. Astfel, în timp ce, stînd în picioare, vorbea cu Giustina, i se închideau pur și simplu ochii, iar dacă privea spre patul Faustei, îi surîdea imediat ideea năstrușnică de a se trînti, așa îmbrăcat cum era, pe cuvertura aceea elegantă, ca să doarmă acolo. Prinse un moment cînd Giustina ieșise din cameră pentru a lua aspiratorul și o șterse și el. Din galeria busturilor, trecînd prin mai multe saloane, ajunse în hol. Voia să caute panoul care se deschidea spre scara de serviciu dar oricît se strădui, nu izbuti să-l găsească. Atunci, lipindu-se de perete, cu încetineala și discreția caracteristice valeților, o porni în jos pe treptele largi ale imensei scări de onoare. Coborî primul șir de trepte, în tăcerea vilei încă ațipite și se pregătea tocmai să-și continue drumul, cînd iată că auzi dintr-unul din saloane o voce imperioasă care striga:

— Valet... ei, valet !

Nădărdui că porunca se adresa altui servitor și vru să coboare mai departe. Dar vocea repetă :

— Valet... dumneata... ești surd ?... cu dumneata vorbesc !

Sebastiano nu se gândise niciodată pînă atunci în ce măsură putea o livrea să influențeze purtarea unui om. Ar fi vrut să continue să coboare, ca și cum n-ar fi auzit ; dar livreaua îl trăgea îndărăt. „Iată-mă și valet“, își zise, făcînd haz în sinea lui ; și răspunse la poruncă.

În mijlocul salonului, în picioare, rezemat de o masă, un bărbat tînar, în costum de călărie, își plesnea nervos cu cravașa cizmele galbene de vițel.

— Fii bun, te rog, începu el, du-te și... dar cum ridică ochii spre Sebastiano, o imensă uimire îl făcu să amuțească. Sebastiano... ce cauți aici ?

— Taci, pentru Dumnezeu, spuse Sebastiano dînd buzna spre el.

Tînărul domn era un oarecare S., moșier bogat din împrejurimi. Nu trecuse nici măcar o lună de cînd fuseseră la vînătoare împreună. Sebastiano îi explică în mare grabă că se travestise pentru... pentru... Celălalt îi făcu semn cu ochiul și nu-l lăsă să sfîrșească.

— Ah, am înțeles... iar femeile, așa-i ?... Nebun mai ești ; totuși, dacă vrăjitoarea aia bătrînă de Gorina află cumva.. dar știi, livreaua îți vine ca turnată...

Mulțumit de întorsătura pe care o luase întîmplarea, Sebastiano îi confirmă prietenului presupunerea, de altfel perfect adevărată ; și îl imploră să nu-l trădeze. Celălalt jură că avea să fie mut ca un pește. Era om de onoare doar ; putea să se încreadă în el.

— Ești nebun, totuși, spuse el iar, nebun de legat... ia întoarce-te, să văd cum îți stă cu ciorapi lungi.

Sebastiano trebui să se lase admirat de S., care izbucnea mereu în hohote de rîs, repede înăbușite. În sfîrșit, după noi rugăminți de-a nu vorbi și noi asigurări din partea călărețului că nu are de ce să se teamă, plecă.

De data asta însă nu mai voia să riște să primească cine știe ce altă poruncă sau să-l mai recunoască iarăși careva. Nu voia decît să doarmă, și asta cît mai repede

cu putință ; altfel avea să-l fure sigur somnul într-unul din acele solemne jilțuri care împodobeau palierele. De aceea, fără să mai țină seama dacă se comporta sau nu ca un servitor, coborî în goană ultimele trepte și ieși în parc. Se temea că, dacă s-ar duce într-una din cămăruțele servitorilor de la subsol, s-ar expune la o vizită, cu un scop foarte precis, din partea desfrînatei ăleia de Giustina ; fără a mai pune la socoteală pe Saverio și Perro, cu blestemata lor de conspirație. Își aminti că adesea, în timpul nopților lor de dragoste, se retrăsese cu Fausta într-un fel de imitație de refugiu alpin aflat într-un colț singuratic al parcului, pe o colină. Acela era ascunzișul care-i trebuia. Și, aproape alergînd, se îndreptă într-acolo.

După ce străbătu esplanada, trecu pe după tufele de merișor și apucă pe o potecă îngustă, așternută cu frunze putrede, care se strecura între pădure și zidul împrejmuitoare. Iată și micul lac artificial, cu apele lui negre presărate cu nuferi, ceasul de apă, lebedele ; iată podețul de peste minusculele cascade a pîrîului ; iată, în sfîrșit, treptele acoperite cu mușchi și balustrada rustică a scării care, străbătînd un desiș de dafini și stejari, se răsucea în spirală în jurul colinei. Începu să urce, ținîndu-se de balustradă. Tăcerea era tulburată doar de ciripitul păsărilor și de zburătăciunile lor printre frunze ; un miros plăcut, de pădure și umezeală, îi amintea lui Sebastiano de toate nopțile cînd el și Fausta, înlănțuiți, urcaseră treptele acelea ; era întotdeauna nerăbdător să ajungă cît mai repede la capătul lor și, în același timp, atît de doritor, încît nu putea să nu se oprească din cînd în cînd pentru a-i fura cîte un sărut.

De îndată ce ajunse pe culmea colinei, Sebastiano descoperi, în luminișul înconjurat de arbori, coliba care, construită din trunchiuri dinadins lăsate cu scoarță și pline de ghimpi mari retezați, imita una din acele construcții alpine numite refugiu. Sebastiano împinse ușa și pătrunse înăuntru. Încăperea era cufundată în beznă, afară de cele cîteva fire de lumină care se filtrau printre trunchiurile țintuite. Dar, după ce ochii se obișnuiau cu întunericul, se putea vedea că refugiul era împărțit,

pe orizontală, în două, printr-un fel de pod de scânduri improvizat în culcuș, la care se ajungea cu ajutorul unei scări de lemn ce se afla rezemată acolo. Sebastiano își amintea că urcase scara aceea de mai multe ori, cu ochii țintă la jartiera amantei sale care suia înainte, cu simțurile îmbătate de parfumul ei; și aproape se miră văzînd-o atît de simplă, făcută doar dintr-un lemn obișnuit; în nopțile acelea i se păruse mai frumoasă și de o strălucire mai orbitoare decît dacă ar fi fost din aur sau din cine știe ce alt metal lucios. Sebastiano se urcă în culcuș și, încet, încet, trase scara sus, întinzînd-o pe scîndurile podului. Culcușul primea aer și lumină printr-un fel de ferestruici tăiate chiar în acoperișul cabanei, și pe unde puținii porumbei care trăiau la înălțimea aceea intrau noaptea ca să doarmă. Dar de cînd Sebastiano luase obiceiul să se culce acolo cu Fausta, locul devenise inaccesibil porumbeilor care, într-o bună zi, găsiseră ferestruicile astupate cu ziare. După ce curățase scîndurile de excrementele păsărilor, astfel încît Fausta să nu-și strice veșmintele ei prețioase, Sebastiano adusesese de acasă o saltea de campanie și două perne. În felul acesta, podul devenise un fel de dormitor; își făcuse chiar și un mic depozit de lumînări și chibrituri, ascunse într-un colț.

Sebastiano se tîrî prin întuneric pînă la culcuș și se întinse cu un suspin de satisfacție. Dar înainte de a se cufunda, ghemuindu-se, în somnul de care se bucura cu anticipație, scoase ghemotocul de ziare care astupa una din ferestruici. De acolo, de sus, privirea aluneca nestîngerită peste vîrfurile copacilor, peste vasta pajiște povîrnită. Dincolo de pajiște, după împletitura rară a unor garduri vii, Sebastiano putea să vadă bine piscina, un dreptunghi lung de apă verde sclipind vesel în soare, cu umbrarul ei acoperit cu țiglă roșie, precum și trambulina nichelată și strălucitoare. De jur împrejurul marginilor de marmură albă ale bazinului, în lumina solară aurie și fluentă, se mișcau siluete roșii, albastre, verzi, galbene — bărbați și femei în costume de baie. Iată, una dintre ele urcă încet scara trambulinei pînă la platforma cea mai înaltă, își împreună mîinile deasupra capului, își îndoaie genunchii și se aruncă în gol. O ploaie de stropi mari, apoi o altă siluetă urcă pe trambu-

lină și-și întinde brațele. „Fausta“, își spune Sebastiano, căruia i se pare că recunoaște costumul roșu al amantei. Iată, Fausta își ia avânt, aruncându-se cu capul înainte, și o dată cu ea se cufundă în adânc, însă în somn, și Sebastiano.

Acea siluetă îndepărtată, pe care Sebastiano o văzuse plonjînd din înaltul trambulinei, era într-adevăr a Faustei. Și de cum se ivi din nou la suprafață, scuturîndu-și capul și suflînd apa pe nări, văzu sub umbrarul terasei o agitație neobișnuită. Toți înotătorii se ridicau în grabă de pe saltelele de cauciuc pe care zăceau întinși la soare, complet nemișcați, ca și cum ar fi fost morți; alții, care se bălăceau în apă, se cățărau pe marginea piscinei. Chiar și ducesa, scundă și durdulie, îmbrăcată într-un imprimeu cu flori roșii și capul protejat de o pălărie mare de paie, ca o plăcintă, ieșea grăbită de sub umbrar. Toată învălmășeala aceea era pricinuită de apariția unui bărbat mic de stat, purtînd o uniformă militară verde-maronie, sclipitoare și bine strînsă pe corp, care înainta cu pași mărunți, urmat la distanță de alte personaje, tot în uniformă, toate mai înalte decît el, și care păreau să se înconvoaie, făcîndu-se mai mici în urma prietenilor săi, parcă pentru a nu-l ofensa cumva cu staturile lor. El însă mergea țănoș, întinzînd stofa uniformei cu mușchii puternici ai umerilor săi lați și ai picioarelor nervoase, scurte și arcuite, de călăreț. Avea un cap mare, un păr țepos și încărunțit tuns scurt, obrazul ras atît de tare încît părea că sîngerează, fruntea înaltă, bombată și netedă, nasul mic și coroiat ca ciocul unei bufnițe. Fața îi era hotărîtă și dură, cu un profil de medalie — îndulcită doar de niște sprîncene foarte negre și stufoase, pe care și le încrunta, în soarele de septembrie, cu o expresie de bonomie. Purta pantaloni lungi cu supieu și pîteni mari de argint; un adevărat cocoșel marțial, își spuse Fausta în gînd; o mîneacă, pe care se vedeau galoanele și stelele de general, îi atîrna goală din umăr.

Era Tereso. Dar în loc să iasă din piscină și să alerge, cu apa șiroindu-i pe trup, pentru a se înclina în fața lui, așa cum făceau toți ceilalți înotători, Fausta rămase în bazin. Avea destulă experiență pentru a ști că bărba-

tii, fie ei generali sau servitori, în anumite împrejurări sînt toți o apă și un pămînt. Pe deasupra, mai știa că Tereso venise acolo anume pentru ea. Trebuia deci să nu-și piardă capul și să tragă de undiță foarte încet, căci peștele era prea mare pentru a risca să-l scape datorită cine știe cărei imprudențe. „Împăunează-te cît poțtești, se gîndi Fausta, dar poți să fii sigur că nu eu voi fi aceea care-ți va ieși în întîmpinare, ci tu ai să mă cauți pe mine.“ Aceste reflecții izvorau dintr-un plan îndelung dezbătut de Fausta și ducesa Gorina. Cele două femei căzuseră de acord asupra faptului că Tereso, cu toată puterea de care dispunea, cu toată vitejia sa în război și înțelepciunea din vreme de pace, în dragoste era un mare naiv, infinit mai candid și neajutorat decît oricare dintre tinerii aceia ușuratici care-i ieșeau acum în întîmpinare. Iar Fausta trebuia să profite tocmai de această naivitate a lui. Mai aruncă o privire spre grupul din jurul generalului, spre cel al suitei lui și al înotătorilor, apoi, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, începu din nou, cu gesturi hotărîte, sportive, să despice apa piscinei pustie acum.

Cele două femei nu se înșelaseră în calculele lor. Tereso nu numai că era un naiv în dragoste dar, ceea ce e și mai rău, nu voia cu nici un chip să recunoască una ca asta, convins, datorită unei iluzii cu totul lipsite de logică dar în fond foarte omeneste, că succesul trebuia să-i surîdă și în dragoste ca în toate celelalte împrejurări; și că, pentru a-l dobîndi, era de ajuns să se folosească de aceleași procedee, doar foarte puțin modificate, grație cărora cîștigase partida în timpul războiului civil. Erau procedee de o brutalitate fățișă și bine calculată, sau de un machiavelism simplist; eficiente cînd era vorba de mulțimi și de trupe, ele se dovedeau însă mult prea grosolane în delicatele dueluri sentimentale. De altfel, ori de cîte ori încerca să repete experiența, Tereso își dădea seama, cu ciudă, că era victima acelorași iluzii, a acelorași evaluări eronate, a acelorași amăgiri pe care de atîtea ori își jurase să le evite. Tereso nutrea dintotdeauna un adînc dispreț pentru toți oamenii, dispreț care izvora poate tocmai din tainica și fundamentală lui modes-

tie ; căci, deși izbutise să se ridice deasupra celorlalți și să-i învingă pe toți, el nu încetase nici o clipă să se considere, în sinea sa, un om obișnuit. Tereso extindea însă acest dispreț și asupra femeilor ; și aici judecata lui era arbitrară, deoarece, cu ele nu cunoscuse niciodată altceva decât înfrîngeri dezastruoase. În decursul întregii sale vieți, Tereso nu găsisese la femeile cu care avusese de-a face decât venalitate și trădare. Aceleași femei, care în vremea obscuriei sale tinereți îl înșelaseră cu cei mai josnici rivali, acum, când era puternic, alergau după el, ușuratice și lingușitoare, pentru a-i smulge tot felul de favoruri.

Dar, contrar celor ce i se întâmplau în relațiile cu bărbații, ale căror calcule și ambiții le ghicea dintr-o singură privire, când avea de-a face cu femeile, pînă ce nu ajungea să se culce cu ele și acestea nu-și dezvăluiau adevăratele intenții, nu putea să nu-și piardă capul, amăgindu-se cu cele mai naive iluzii.

În fața unei femei care-i plăcea, Tereso era la fel de timid ca la douăzeci de ani : se temea să nu fie respins, nu știa s-o cucerească cu acea franchise cu care, atît în vreme de pace, cît și în război, își biruia dușmanii ; și dacă femeia se comporta într-un mod cît de cît decent, își imagina imediat că iubește și e iubit. Dar acestor exaltări le urmau invariabil aceleași decepții ; și atunci Tereso dorea să nu mai aibă de-a face decât cu prostituate ; cel puțin, pe acestea le putea trata cu cel mai deplin dispreț, chiar înainte de-a le avea. După aceea însă, cum aceste aventuri întâmplătoare nu-l satisfăceau, se simțea din nou îndemnat să caute o legătură mai puțin facilă, care sfîrșea prin a-l face să cadă iar victimă acelorași amăgiri și deziluzii. Astfel, tot oscilînd între aceste extreme — disprețul și ingenuitatea — Tereso ajunsese la cincizeci de ani, căci atîția avea.

Cu Fausta se întâmplase exact același lucru ca și cu celelalte. Tereso știa precis cît de venală e și că nu vrea decât să profite de pe urma lui ; cu toate astea, nu putea să nu se simtă îndrăgostit nebunește de acea femeie demnă de dispreț ; lăsa nutrea chiar și o vagă speranță că, de dragul lui, avea să treacă peste venalitatea ei atît

de notorie, și că-l va iubi cu adevărat. Încă de la primele încercări de apropiere, Tereso își dăduse seama că Fausta vrea să-l joace pe degete ; dar, deși acest lucru era mai mult decît evident, constata cu o naivă și înciudată uimire că încerca toate acele sentimente pe care vicleana femeie căuta în mod fățiș să i le inspire prin purtarea ei evazivă. Adesea neîncrezător, sceptic în ce privea puterea și gloria sa, mai mult din dorința de a le cumpăni valoarea decît dintr-o adevărată umilință, Tereso descoperea deodată în vîltoarea pasiunii lui pentru Fausta că începe să creadă în propria lui importanță ; ca și cum decepția și amărăciunea pricinuite de dragostea neîmpărtășită i-ar fi oferit, în sfîrșit, acea piatră de încercare pe care adulația partizanilor săi și admirația poporului i-o refuzau. „Iată așadar unde am ajuns, i se întîmpla uneori să gîndească, cu ingenuitate ; sînt omul cel mai puternic din țara asta... mulțimea mă aclamă... sînt la apogeul puterii și al gloriei... și, cu toate acestea, o femeiușcă îmi stîrnește, cu cîteva fandoseli, mai multă neli-niște decît uneltirile dușmanilor mei sau ale națiunilor rivale.“ Tereso nu-și dădea seama că succesele lui politice și militare se datorau tocmai acestei neștirbite facultăți tinerești de a-și face iluzii și de a iubi ; acestei forțe care îl făcea să i se taie respirația numai cînd se gîdea la gura, la ochii, la trupul Faustei.

În ziua aceea, Tereso, întotdeauna atît de stăpîn pe sine și calculator abil în proiectele sale, comise prima eroare, dezvăluindu-i Faustei nerăbdarea de care era stăpînit. De fapt, ar fi trebuit să nu vină la vilă decît seara ; și asta după ce ar fi asistat, la Antigua, la cîteva defilări patriotice și la inaugurarea unui pod. Acum, sub pretextul evitării unui atentat posibil, tot acest program fusese amînat pentru ziua următoare. O asemenea prudentă amîinare nu era neobișnuită în timpul călătoriilor generalului în provincii. Dar de data aceasta nu era vorba de teama vreunui atentat. În realitate, Tereso nu putuse rezista dorinței de a o vedea mai curînd pe Fausta.

Astfel, în timp ce înainta încet, țeapăn și cu pieptul în afară, răspunzînd cu un salut militar prompt și orgo-

lios la înclinările Gorinei și ale oaspeților ei, inima îi bătea sub tunică să-i spargă pieptul; iar ochii săi, la adăpostul sprâncenelor stufoase, iscodeau prin mulțimea din jurul lui, căutînd-o pe Fausta. Dar obișnuința lui Tereso de a-și disimula sentimentele era atît de mare, încît nici măcar o vulpe bîtrînă ca Gorina nu putu să se dumirească asupra expresiei acelui chip.

„O caută pe Fausta, asta e clar, se gîndi ducesa, dar nu vădește chiar atîta nerăbdare cîtă ar fi de dorit.“

Tereso suferea în asemenea măsură din pricina faptului că nu o vedea pe Fausta printre invitați, încît răspunse cu grosolănie Gorinei care, făcînd o plecăciune, insinua că fusese luată prin surprindere și că nu se așteptase desigur să fie onorată atît de curînd de prezența lui, altfel ar fi făcut toate pregătirile pentru a-l primi așa cum se cuvine. Venise înainte de ora fixată, răspunse sec Tereso, și ce era straniu în asta? Ar fi vrut, poate, pentru a-i lăsa timp să-și facă pregătirile, să se întoarcă înapoi? Această iritare atît de evidentă și de violentă, în loc s-o înspăimînte pe Gorina, îi dădu cheia răspunsului pe care-l căuta. Tereso, nu mai încăpea îndoială, era foarte nemulțumit că nu o vedea pe Fausta printre femeile care se grăbeau să roiască în jurul lui. Semn că momeala prinsese și că acum nu mai rămînea decît să tragă de undiță. Dar bătrîna socoti că era mai bine să n-o cheme pe Fausta, care, imperturbabilă, continua să înoate în piscină.

După ce fu întîmpinat de toată lumea și i se făcură prezentările, Tereso se așeză sub umbrar, într-un fotoliu de răchită, încrucișîndu-și picioarele și punîndu-și chipiul pe genunchi. În mintea lui, totul era decepție și furie: decepție pentru că nu o găsise pe Fausta, așa cum sperase; furie pentru că, în ciuda atîtor lecții pe care le primise, cedase, ca de obicei, impulsului pasiunii, dovînd cu sosirea lui anticipată cît de mult îl interesa femeia. Apoi, în timp ce ducesa, reverențioasă, îl năpădea cu tot felul de întrebări referitoare la călătoria lui, privirile plictisite îi coborîră spre piscină, ale cărei unde sclipeau jucăuș sub reflexele scînteietoare ale soarelui de amiază; și atunci, după ce ochii i se obișnuiră cu lumina

aceea puternică, orbitoare, o văzu deodată pe Fausta cu frumoasele ei brațe brune ce se ridicau și coborau, despicînd apa învălurită.

La priveliștea aceasta, tot trupul îi fu scuturat de un fior, asemeni unui cal care, simțind în preajmă o prezență neașteptată, se sperie și tresare brusc; dar tonul cu care o întrebă pe ducesă cine era femeia aceea care înota în piscină părea atît de uscat și indiferent, încît n-ar fi fost cu putință să surprinzi în el nimic din tulburarea pricinuită de descoperire. Bătrîna se grăbi să răspundă că era Fausta, fără să mai adauge nici titlul, nici numele de familie, viclenie care îl făcu pe Tereso să tresalte.

— Fausta și mai cum? întrebă el, stăpînindu-și emoția.

— Marchiza Fausta Sanchez, răspunse Gorina.

— Se vede că marchiza nu este foarte nerăbdătoare să dea ochii cu mine, comentă Tereso blînd, cu o ușoară melancolie, care putea să pară, deopotrivă, fie a unui îndrăgostit dezamăgit, fie a șefului de stat sceptic și indulgent.

La care ducesa, speriată, începu să-i explice că Fausta, absorbită cum era de înot, nu observase, desigur, sosirea lui; altfel, fără îndoială, s-ar fi grăbit să-i iasă și ea în întîmpinare. Dacă vroia însă, adăugă ducesa privind-l pe general cu un ochi iscoditor, putea s-o cheme.

— De ce? spuse Tereso brusc, dar fără nici un fel de iritare, am venit înainte de ora stabilită tocmai pentru a nu fi plictisit de ceremonii... marchiza a făcut foarte bine că nu s-a preocupat de mine... lăsați-o în pace să înoate liniștită.

În intenția lui Tereso, această frază ar fi trebuit să sugereze că el nu-și grăbise sosirea, după cum putea să pară, din pricina nerăbdării de a se întîlni cu Fausta. Dar Gorina nu-i dădu nici o crezare.

Între timp, Fausta, care deși continuase să înoate, urmărise scena cu coada ochiului, ieșea foarte încet din piscină. Fundul piscinei era un plan înclinat ce scădea în adîncime pe măsură ce se îndepărta de trambulină. Frumoasa Fausta apăru din apă puțin cîte puțin. Mai întîi i

se ivi capul brun de băiat și pieptul înfloritor, ale cărui rotunjimi, perlate cu picături de apă, păreau să sufere din pricina strînsorii micuțului costum de baie ; apoi pîntecele supt și șoldurile înguste și înalte, de adolescentă. În sfîrșit, picioarele lungi, netede și perfecte. Se ivea încet, sub ochii încruntați ai lui Tereso, îndepărtîndu-și apa de pe ea. Cînd ajunse pe bordura de marmură, cu un gest grațios și indolent își scoase casca de cauciuc și își scutură părul presat. După care veni în întîmpinarea generalului și a ducesei, mergînd în vîrfurile picioarelor, unduindu-și ușor șoldurile. Lui Tereso nu-i scăpase nici una din mișcărilor Faustei ; și inima îi bătea mai puternic ca nicio dată.

Tereso spera că frumoasa femeie, după salutările de rigoare, avea să se ghemuiască și ea la picioarele lui, umilă și adulatoare ; își și pregătea fraza pe care voia s-o rostească : ceva care să înceapă cu o ironie ușor dojenitoare și să sfîrșească cu o iertare. Dar Fausta, după ce se înclinase adînc și rostise o frază măgulitoare dar cu totul convențională, la care generalul, atunci, pe loc, nici nu știu ce să răspundă, se scuză, pretextînd că trebuia să se usuce și dispăru pe ușa uneia dintre cabinele de lîngă bazin.

Între timp, celelalte femei, toate cîte se aflau de față, se cinchiseră la picioarele lui, coroană grațioasă de sîni tineri, pe jumătate dezgoliți, de spinări bronzate și cambrate, de capete blonde și brune. Ducesa profită de ocazie, pentru a se duce s-o caute pe Fausta. Nu o găsi în cabină, ci pe o pajiște din spatele acesteia. Se plimba tacticos la soare, fumînd și privindu-și unghiile, cu picioarele goale în iarba proaspătă, de curînd tunsă, într-un costum uscat. Gorina, alarmată, îi spuse că era timpul să simuleze totuși un oarecare interes pentru Tereso. În realitate, Gorina se temea că Tereso, iritat de răceala Faustei, avea să lase totul baltă și să se întoarcă la Antigua. Coarda era prea întinsă, o avertiză Gorina, să aibă grijă să nu se rupă. Dar Fausta ridică din umeri cu indiferență.

— Bestia dracului, vreau să-l fac să se perpelească puțin, spuse cu vocea ei caldă, răgușită, ce-și închipuie oare, că are de-a face cu Carlota sau Maruja ? pomenind astfel numele a două dintre ultimele cuceriri ușoare ale

lui Tereso. Dacă nu mai poate, n-are decît să se ducă la Antigua și cu cinci scuzi să-și potolească poftele.

— Da, dar n-aș vrea... spuse Gorina ; și-i dezvălui îngrijorarea ei, ca nu cumva generalul, supărat, să plece într-adevăr la Antigua.

— Ți-e frică, ha, ha, să nu-ți strice petrecerea, spuse Fausta rîzînd cu hohote. Nu te teme... acum îl am în mînă... poți să fii sigură că nu se va mișca de-aici...

Gorina părea însă atît de îngrijorată, încît Fausta trebui să-i promită că avea să vină peste cîteva clipe. Ducea, mai liniștită, se întoarse la piscină.

Fausta se mai plimbă încă puțin la soare, fumînd și pârînd că meditează la ceva, dar în realitate negîndindu-se la nimic ; după care aruncă țigara și, fără nici o grabă, își făcu iar intrarea, indolentă, sub acoperișul umbrarului. Într-un colț se afla o măsuță pe roțile plină de sticle și gustări. Faustei îi veni o idee : apucă mînerul măsuței și o împinse către grupul alcătuit din femeile ghemuite la picioarele lui Tereso, întrebînd cu un glas cîntat și îndatoritor, întocmai ca un valet, dacă nu dorește nimeni de băut sau o gustare. Tereso, care se plictisea printre femeile acelea ce-l linguseau prosteste, răspunse imediat că îi era sete și ar bea cu plăcere ceva. Deși era știut faptul că nu bea aproape niciodată, Tereso înghiți pe nerăsuflăte amestecul tare pe care Fausta, continuînd să imite cu grație gesturile unui barman, i-l prepară și i-l oferi. După aceea, pretextînd că vrea să vadă mai de aproape un săritor dintre cei mai buni, care urcase tocmai atunci pe ultima platformă a trambulinei, Tereso se ridică din fotoliu și grupul adulatoarelor se împrăștie. **Săritorul**, mic și musculos, într-un slip îngust care îl făcea parcă și mai robust, întinse, mîinile în față, îndoindu-și genunchii, ca și cum ar fi vrut să le încerce forța, apoi, cu palmele lipite, își luă avînt, se azvîrli cu capul înainte și, compact ca un pește, pătrunse în apă aproape fără să stîrnească stropi.

— Bravo... bine ! strigă Tereso bătînd din palme.

— Frumoasă săritură, nu-i așa ? spuse Fausta apropiindu-se cu un pahar în mînă.

Tereso se întoarse, luă paharul pe care i-l oferea și, ridicîndu-l pînă-l atinse aproape pe-al Faustei, închină

pentru ea, privind-o țintă în ochi. Băură ; și câteva clipe rămaseră tăcuți, unul lângă altul, uitându-se la piscină. Apoi lui Tereso i se păru că descoperise un pretext minunat pentru a rămâne singur cu femeia ; dar, de fapt, nu era decît un expedient naiv de adolescent îndrăgostit. Spuse că i se vorbise mult despre parcul vilei și că asta îi stîrnise curiozitatea de a-l vizita. Ținea însă neapărat să nu aibă alt ghid decît pe ea.

Fausta voia să încerce cît mai putea încă să întindă coarda de care Gorina era atît de înspăimîntată că se va rupe. De aceea, după ce-i răspunse, cu o ușoară înclinare, că această dorință o flata într-adevăr, adăugă că îi părea nespus de rău, dar în momentul acela nu era în măsură să i-o satisfacă ; era complet udă și, pînă să apuce să se usuce și să se îmbrace, avea să vină ora prînzului. Minciuna era cu atît mai evidentă cu cît nici măcar o singură picătură de apă nu se mai vedea pe trupul absolut uscat al Faustei. După prînz însă, adăugă ea, avea să-l însoțească cu multă plăcere ; deși, la drept vorbind, nu era mare lucru de văzut.

De data asta Tereso înțelese că voia, să-l joace ; și lucrul de care Gorina se temuse atîta, se întîmplă. Hotărî brusc să plece. S-o lase încolo pe Fausta și să se ducă la Antigua, unde, cel puțin, avea să fie întîmpinat de mulțimea care-l aștepta pentru a-l sărbători. Fără să mai scoată o vorbă, puse paharul pe măsuță și se îndreptă cu hotărîre spre ieșire ; iar în urma lui, de prin toate părțile pe unde erau împrăștiați, se precipitară ofițerii din suită, în timp ce Gorina și invitații, înțelegînd confuz că se întîmplase ceva, se ridicau în picioare, uluiți. Dar Fausta era sigură că nu-și va pierde ascendentul pe care-l avea asupra lui Tereso. Rămase locului, în picioare, cu paharul în mînă, și, cu o voce afabilă, care răsună deodată stîngheră în tăcerea ce urmă plecării lui Tereso, se adresă înotătorului cufundat în apă pînă la gît și agățat acum de marginea piscinei.

De la bazin pînă la grilajul vopsit în roșu al ieșirii nu erau mai mult de douăzeci de metri. În acești douăzeci de metri sufletul lui Tereso fu sfîșiat de cea mai crudă dintre bătălii. El vroia, desigur, să renunțe o dată pentru totdeauna la Fausta, cu șiretlicurile ei ieftine și

interesate, dar, în același timp, inima se împotrivea vrei-rii și suferea nespus. Perspectiva, plăcută altă dată, de a-și petrece ziua în aplauzele mulțimii entuziaste din Antigua, îi părea acum înspăimântător de lugubră. Pe de altă parte, nu putea, după ce pornise cu atîta încredințată hotărîre, să se întoarcă înapoi. Această frămîntare dură puțin. Cînd ajunse la doi metri de grilaj, Tereso, cu o inspirație neașteptată, hotărî că n-avea să plece, dar nici să se întoarcă înapoi, ci, invocînd anumite treburi pe care era obligat să le rezolve urgent cu secretarul, avea să se retragă în apartamentul său din vilă. Se întoarce spre Gorina care, cu o expresie înspăimîntată, îl întreba pe secretar ce se întîmplase, și o pofti ursuz să-i facă onorurile casei. Așadar, pășind solemn printre plecăciunile a două șiruri de înotători cu obișnuitul său pas lent, apăsător și dur, același cu care trecea în revistă șirurile soldaților lui, urmat la distanță de ducesă și de ofițeri, se îndreaptă către vilă. „Acum am să te fac eu pe tine să suspini, se gîndea furios, o să vedem noi cine e mai tare“. În felul acesta, Tereso căuta să-și ascundă sie însuși faptul că suferise, chiar în acei douăzeci de metri de la piscină pînă la ieșire, o primă și totală înfrîngere.

Rămas singur în camera sa, după ce-și concediasese suita și pe ducesa consternată, Tereso, în loc să examineze hîrțile pe care secretarul i le pregătise pe birou, își scoase tunică și chipiul și, într-un tricou alb, fără mîneci, cu brațul stîng gol și cu ciotul celuiilalt ieșind din răscoiala tricoului, începu să se plimbe înapoi și încolo în penumbra persianelor întredeschise. „La ce-mi folosește oare faptul că mi-am înfrînt în luptă toți dușmanii, își zicea, că sînt omul cel mai puternic din această țară, că am înfruntat douăzeci de atentate și am cîștigat o sută de bătălii, că n-am tremurat niciodată și nici n-am dat înapoi în fața vreunei primejdii... dacă o femeiușcă stupidă și venală, oarecum drăguță (aici Tereso își dădu seama că mînia îl făcea nedrept), o curviștină oarecare mă joacă pe degete așa cum pofteste?... Dar, de îndată ce va fi a mea, am s-o fac să plătească cu vîrf și îndesat toate fițele astea neghioabe... să mai poftască pe urmă să-și bată joc de Tereso.“ Așa gîndea

generalul, tot măsurînd camera în lung și-n lat. Dar, în timp ce se învîrtea de colo-colo și o blestema pe Fausta și cochetăriile ei, nu putea să nu tragă cu urechea ascultînd dacă, dincolo de ropotul fîntîinii care se afla pe esplanadă, nu se auzea cumva o bătaie discretă în ușă și o voce caldă și răgușită nu cerea voie să intre.

Asculta cu atîta atenție încît, cu toată forfota lui mînioasă, auzi limpede cum cineva intra încet-încet în camera alăturată și închidea ușa. Ori, el știa, pentru că i-o spusese Gorina în timp ce-l însoțea, că apartamentul alăturat era cel al Faustei. „Dar dacă-și închipuie că am să-i ciocănesc la ușă, gîndi pătimașul general în timp ce inima începu deodată să-i bată nebunește, dacă-și închipuie că am s-o chem, se înșeală... O, cum se înșeală...” Și pentru a întări aceste curajoase hotărîri, Tereso se așează la birou, deschise mapa și, cu sprîncenele încruntate, începu să parcurgă hîrțiile pe care le conținea. Din cînd în cînd, cum i se întîmpla întotdeauna cînd era foarte preocupat, cu mîna stingheră își scărpinga ușor excrescențele tumefiate ale ciotului. De obicei, acest gîdilat îi plăcea lui Tereso și îl destindea oarecum, risipindu-i tensiunea nervoasă. Dar de data asta, nici încruntarea de om aferat, nici scărpinatul ciotului nu izbutiră să-i abată atenția de la gîndul care-l stăpînea. Pe foile de hîrtie, rîndurile, asemeni unor șerpi la primele adieri călduțe ale primăverii, se întindeau, se încolăceau, unduiau sub privirile lui rătăcite. Pașii ușori pe care-i făceau în camera alăturată piciorușele Faustei îi tulburau simțurile, trezindu-i ecouri mai puternice și mai adînci decît importantele lui probleme de stat. Ea se învîrtea prin cameră, dar nu părea să facă mai mult zgomot decît de obicei, își spunea Tereso. Nu fredona, nu trîntea cu zgomot obiectele, nu ofta. Într-un cuvînt, nu părea nicidecum că vrea să-și facă remarcată prezența sau să-i atragă atenția. Această constatare îl făcea pe Tereso să sufere și în același timp îi ațîța furia împotriva femeii mult prea abile și a iremediabilei lui ingenuități.

În cele din urmă, nemaiputînd îndura, Tereso se ridică brusc de la birou, se apropie de ușa camerei ei și se pregăti să bată. Deodată însă se văzu așa cum era, în

pantaloni și maiou, cu ciotul în vînt, cu brațul și gîtul gol, și își spuse că ar fi fost mult mai decent să apară în fața Faustei în tunică lui de general. Așadar, își luă tunică de pe scaunul pe care o aruncase și, cu ajutorul singurului său braț, o îmbrăcă. Tereso era din instinct înclinat spre o ținută de mare demnitate; acest fapt, pe lîngă că îl ajuta să-și realizeze interesele, constituia singurul frîu de care dispunea pentru a-și modera pornirile pătimașe.

Dar simplul act de a-și îmbrăca tunică avusese darul de a-i potoli pentru moment nerăbdarea furioasă. „Ce Dumnezeu fac? își spuse Tereso, mă apuc să bat la ușile femeilor ca ultimul dintre tinereii flușturatici în căutare de aventuri? Uit oare cine sînt?... Mi-am pierdut chiar de tot capul?” Se așează iar la birou, deschise cu calm și încetineală metodică mapa pe care, ridicîndu-se să bată la ușa Faustei, o închisese cu furie, îi împărți în teancuri de grosimi inegale foile și, luînd una dintre ele, și-o puse în față ca pentru a o studia. Tereso credea acum că găsise în sfîrșit cea mai bună soluție de a o vedea pe Fausta și în același timp de a nu-și compromite demnitatea. Documentul pe care-l avea sub ochi îl privea pe fratele Faustei: era o cerere pentru concesionarea unui monopol de stat. Tereso știa că fratele Faustei era un escroc și că cerea concesiunea cu intenția de a se îmbogăți pe spinarea statului. După ce se prefăcu a mai citi o dată documentul, pe care-l știa de fapt pe de rost, apăsă pe butonul soneriei de patru ori, căci acesta era semnalul pentru secretar.

— Contreras, îi zise Tereso fără să se întoarcă și nici să-și desprindă privirile de pe document, du-te la marchiza Sanchez, în camera de alături, și spune-i că-i este îngăduit să mă vadă în legătură cu cererea fratelui ei.

Pentru ca atitudinea sa aferată să pară și mai plauzibilă, Tereso își fixase la ochi un monoclu elegant cu ramă de baga neagră și prins de tunică cu o panglică. De fapt, Tereso vedea foarte bine și monocul nu era altceva decît o bucată de sticlă; dar pentru subalternii săi gestul avea o semnificație precisă, și anume, că problema de care se ocupa era într-adevăr serioasă. Secretarul își pocni călcîiele și ieși.

Tereso se așezase anume cu spatele spre ușă. De îndată ce ieși Contreras, apucă scaunul aflat în fața lui și îl trase alături. Puse pe el mănușile, chipiul și cravașa, după care luă din nou documentul, prefăcându-se că-l examinează.

Nici nu trecuseră bine două minute, că secretarul se înfățișă din nou și-i spuse că marchiza Sanchez era afară și aștepta să fie primită. Tereso răspunse că să aștepte ; și de îndată ce secretarul plecă, își sprijini brațul pe masă, dînd la iveală încheietura mîinii și începu să urmărească mișcarea secundarului pe cadranul cronometrului său de aur. Acul se învîrtea cu o încetineală exasperantă, ca niciodată pînă atunci ; dar Tereso, scrișnind din dinți, rezista dorinței de a-l chema înapoi pe Contreras și de a-i ordona s-o poftească pe Fausta. Voia s-o lase să aștepte zece minute, deși se gîndea că era prea puțin și că n-ar fi stricat de loc s-o țină afară o bună jumătate de oră. Tereso știa că nimic nu insufla mai multă teamă și respect decît o lungă așteptare în anticameră. Dar încă de la al treilea minut simți că nu mai poate. În loc s-o facă pe ea să aștepte, își dădea seama că, de fapt, el era cel care aștepta ; iar ochii ațintiți pe ceas nu izbuteau să deosebească acele minime fracțiuni ale cadranului de povara dorinței carnale și a nerăbdătoarei senzualități care-i împăienjneau. I se părea că vede pe luciul geamului convex chipul brun, băiețesc al Faustei, care-i surîdea zeflemitor, în timp ce secundarul, aferat și impertinent, se învîrtea imperturbabil, cu salturi imperceptibile, regulate, peste acel surîs. Apoi, în locul chipului se desena pieptul, de la gît pînă la talie, bine împlinit și perlat tot cu stropi, cu sfîrcurile întărite și obraznice sub costumul mătăsos, așa cum o văzuse la piscină ; iar acul continua să se rotească de la un sîn la altul, de la gît la pîntece. În sfîrșit, Fausta toată, complet goală, distanțată și mică, îi făcea o plecăciune ironică, trimițîndu-i o beza cu amîndouă mîinile și se îndepărta, se tot îndepărta, în licărul lentilei convexe, în timp ce secundarul se învîrtea într-una. Era a cincizeci și opta secundă a celui de al cincilea minut. Tereso își scutură cu putere capul tulburat și buimăcit

și apăsă pe butonul soneriei. Iată-l pe secretar, cu obiceiul lui salut milităresc, cu obiceiul pocnet al călcâielor, atît de supărător în momentul acela. Și-apoi, în timp ce Contreras se retrăgea discret, iată foșnind pe covor pasul ușor al Faustei.

Fausta ghicise imediat ce se ascundea sub pretextul petiției fratelui: Tereso voia s-o vadă și recursese la stratagema aceea pentru a-și salva demnitatea. Așadar, în timp ce Tereso credea c-o descumpănește, Fausta, dimpotrivă, se amuza. Fausta venise așa cum se afla, în jachetă și pantaloni negri, cu un fular azuriu în jurul gîtului. De cum intră, dădu cu ochii de spatele lui Tereso, puțin adus, și de hîrtia pe care o ținea în mînă. Persianele erau întredeschise, iar camera într-o ușoară penumbră.

— Ah, dumneavoastră sînteți, spuse Tereso fără să se întoarcă, veniți mai aproape.

Dar simțea că i se tăia respirația ; și era atît de tulburat, încît trebui să pună documentul pe masă, ca să nu se vadă cum îi tremură mîna.

După ce îl salută cu deferența cea mai profundă, Fausta răspunse că ea era, într-adevăr ; secretarul lui Tereso îi spusese că o poftise pentru a discuta despre fratele ei, și ea îndrăznea să spere că cererea avea să-i fie în sfîrșit aprobată.

Tereso, furios împotriva lui însuși pentru faptul că se simțea atît de tulburat și totodată atît de incapabil să-și domine tulburarea, căuta, instinctiv, o cale pentru a-și revărsa acea furie reținută. Trecură astfel cîteva clipe. Fausta, în picioare în fața lui, se privea cu o nepăsare ostentativă în oglinda dulapului din față și își aranja cu mîna părul deasupra urechii ; Tereso, năpădit tot de o dorință irezistibilă, cu capul plecat, se uita fix, fără să-l vadă, la documentul aflat pe masă. În cele din urmă își ridică ochii spre Fausta și îi spuse cu violență :

— Fratele dumneavoastră este un escroc.

Fausta, care se așteptase la orice în afară de această invectivă, rămase uluită. Dar Tereso, care nu premeditase nimic, și găsisse din întîmplare acest mijloc de a-și vărsa focul, n-o lăsă nici măcar să protesteze.

— Da, continuă cu o furie care-l uimi chiar și pe el, v-am chemat anume ca să vă spun că fratele dumneavoastră este unul dintre cei mai faimoși și mai nerușinați escroci care năpăstuiesc această țară... dumneavoastră îmi cereți pentru el o concesiune... dar eu sînt tentat să-i dau o concesiune de veci pentru o afurisită de groapă de doi metri pe unu... da... ar trebui să fie împușcat... el și toți cei care procedează ca el... să fie puși la zid... la zid... o dată pentru totdeauna... și azvîrliți în groapa comună.

Tereso striga acum ca un scos din minți, îmbătat parcă de bucuria de a-și fi regăsit tonul dominator, calculat și metalic, care de obicei îi făcea să tremure pe subalternii săi. Dar o dată ce trecu primul moment de descumpănire, Fausta înțelese că Tereso izbucnea în felul acela numai pentru a-i ascunde adevăratul motiv care-l determinase s-o cheme și pentru a-și întări autoritatea în ochii ei. Și-și dădu imediat seama că cererea fratelui său avea să fie satisfăcută.

— E un escroc... am dovezi, continuă Tereso ; apoi, furios, începu să răsfoiască printre hîrtii și scoase cîteva pagini pe care le flutură sub nasul Faustei ; o grămadă de dovezi... e un escroc... de ani de zile... uitați-vă... nu există post pe care să-l fi ocupat și în care să nu fi furat cu nerușinare. Tereso se ridică de pe scaun și începu să se învîrtească încoace și încolo prin odaie. E o rușine care trebuie curmată... acest popor harnic, cinstit, sărac, patriot, devotat — și spunînd acestea, Tereso, care se trăgea din popor, era sincer emoționat — acest popor care mi-a încredințat destinele lui cu o nețărmurită încredere, trebuie apărat de escroci ca fratele dumneavoastră... acest popor merită o soartă mai bună... acest popor cere de ani de zile ca hoții să fie dați afară și pedepsiți... să se facă dreptate... credeți poate că eu nu știu... că nu știu tot?... eu știu absolut tot și să nu se creadă că răbdarea mea n-are limite... mie mi-e drag acest popor din care mă trag, cunosc truda și suferințele pe care le îndură pentru a-și cîștiga o bucată de pîi-

ne... înainte de a fi general am fost țăran printre țărani, miner printre mineri, muncitor printre muncitori... cunosc admirabilele lor calități, cinstea lor sufletească, sobrietatea... gândul că există pungași ca fratele dumneavoastră care-l calcă în picioare, care profită fără rușine de pe urma lui făcându-și platoșă dintr-o retorică patriotardă în care acest sărman și mare popor crede cu adevărat, acest gând mă umple de indignare și durere... e timpul să se sfîrșească odată cu toate astea... e timpul să se dea un exemplu, să se facă dreptate...

Transportat de elocvența lui, de altfel sinceră, Tereso simțea totuși cum i se potolește treptat-treptat primul impuls violent de indignare. Nu că n-ar fi gândit lucrurile pe care le spunea; dar știa din experiență că era imposibil ca, numai prin forța legilor, să-i împiedici pe oameni să fure; că doar conștiința morală putea să-i facă cinstiți. Un Manuele care fură, se gîndea Tereso cu glas tare, continuînd să strige, poate să și administreze cu abilitate și prudență, numai să nu fure prea mult. Acum însă, ca un aeronaut care, după ce s-a ridicat la mare înălțime și a pierdut comanda aerostatu-lui, nu mai știe cum să se întoarcă pe pămînt, Tereso își dădea seama că avta să-i fie foarte greu să coboare de la acele înălțimi eterice ale indignării pînă la pămîntestile sale intenții, adică pînă la acceptarea cererii fratelui Faustei. Dar acesteia nu-i scăpase șovăiala crescîndă a tonului lui Tereso, cu toate cuvintele lui mîni-oase și amenințătoare. Și înțelegînd că, dacă n-avea să-i vină în ajutor, el ar continua să se agite astfel, oscilînd între invective și amenințări, cine știe cît timp încă, îi oferi cu promptitudine pretextul pe care îl căuta.

Prinse un moment de tăcere între două strigăte ale lui Tereso și declară cu îndurerată umilință că ea nu știuse nimic despre greșelile fratelui ei. Că, din moment ce el o afirma, nu putea să încapă îndoială că era adevărat. Că în condițiile acestea, ea își asuma răspunderea de a retrage petiția; căci nu voia să facă nimic pentru un om nedemn, chiar dacă era fratele ei. De altfel, dacă generalul i-o îngăduia, ar fi vrut să se retragă. Și păru că e gata de plecare.

Tereso se slujise de petiția lui Manuele pentru a o atrage pe Fausta în camera lui ; dar nu prevăzuse că ea avea să se servească chiar de același pretext pentru a se sustrage încă o dată asiduităților lui. Acum însă nu mai era timp să născocească o nouă stratagemă. Trebuia să acționeze în grabă, căci Fausta se și apropiase de ușă. Uitînd de orice reținere, Tereso se repezi între ușă și Fausta.

— Ce Dumnezeu, spuse el tulburat, ce v-a apucat... așteptați puțin. Și apoi, regăsind ceva din obișnuitul său ton imperios : țineți seama că sînteți în audiență și că nu puteți pleca pînă nu v-o îngădui eu.

— Așa este, rosti Fausta smerită.

Dar de data aceasta, parcă pentru a da de înțeles că și cîștigase prima partidă, fără să mai aștepte ca Tereso s-o invite, se așeză pe divan. Între timp, Tereso începuse iar să se plimbe prin cameră.

— Ce Dumnezeu, continuă el, doar n-aveți de gînd să arătați mai multă grijă decît mine pentru destinele acestei țări... ceea ce am spus despre fratele dumneavoastră este adevărat, cel puțin dacă trebuie să dau crezare rapoartelor poliției mele... care însă poate au exagerat... dar nu e mai puțin adevărat, și nu am pierdut niciodată din vedere lucrul acesta, că fratele dumneavoastră a adus servicii însemnate țării și cauzei mele... și că a fost unul dintre cei mai buni ofițeri ai mei în timpul războiului civil. Pe scurt, cunosc și părțile bune și pe cele rele ale fratelui dumneavoastră. De altfel, cum am spus, pot fi și exagerări, unele inexactități în rapoartele poliției. Se știe că poliția îngroașă culorile... Funcționarii noștri, atît cei mărunți, cît și cei înalți și chiar foarte înalți sînt prost plătiți... uneori se întîmplă să cadă în ispita de-a se interesa de anumite administrații și întreprinderi financiare care, la rîndul lor, se slujesc de influența lor politică... n-ar trebui s-o facă, desigur, dar e omenesc... la urma urmelor, încheie Tereso, oprindu-se deodată în fața Faustei ; fiți liniștită... vreau să-i mai fac și de data asta credit fratelui dumneavoastră... va avea concesiunea dorită... sînteți mulțumită acum ?...

— Excelență, sînteți mult prea lbun, spuse cu răceală Fausta, dar dacă fratele meu e un escroc, nu trebuie să i se încredințeze această concesiune... iar dacă nu este, trebuie să distrugeți acel „raport“ care-l acuză și să-l pedepsiți pe funcționarul care l-a întocmit.

— Asta nu e cu putință, replică Tereso fără ezitare.

— Atunci e mai bine să mă retrag, răspunse Fausta. Familia Sanchez nu a îngăduit niciodată ca onoarea sa... nu sfîrși însă fraza și nici nu se ridică să plece.

Fausta vroia să vadă pînă unde poate întinde coarda. Asta, spre a-i servi mai tîrziu, se gîndea ea, cînd avea să-i ceară și alte lucruri și să ridice și alte pretenții.

Dar și de rîndul acesta, ca și cu puțin mai înainte, la piscină, coarda se rupse. Tereso înțelese brusc unde voia să țintească Fausta; și își pierdu răbdarea.

— Familia Sanchez, spuse el cu un rîs sarcastic, onoarea familiei Sanchez... dumneavoastră aveți curajul să-mi vorbiți de onoarea familiei Sanchez?... Familia Sanchez, încheie deodată Tereso cu o voce teribilă, este o familie de pungași... am să pun să fiți anchetați și-am să vă constrîng să înapoiați tot ceea ce ați furat.

„Am cam exagerat“, se gîndi Fausta. Și recurgînd în grabă la remediul clasic, scoase din buzunarul jachetei o batistă și începu să plîngă cu suspine. Și Tereso, la rîndul său, de îndată ce ridicase glasul din nou, își dăduse seama că exagerase. „Încă o asemenea ieșire, se gîndi el nemulțumit, și am s-o pierd de-a binelea.“ Se așeză lîngă Fausta pe divan și, cu un glas blînd, începu s-o îndemne stăruitor să nu mai plîngă: el avea să facă tot ce-i va sta în putință ca s-o mulțumească. Fausta, ca și cum nu ar fi înțeles, continuă să suspine în batistă; dar, în același timp, cu un gest languros, întinse, ca din întâmplare, o mîină înspre spate, lăsîndu-l pe Tereso să i-o cuprindă într-a lui. Fausta se aștepta ca Tereso să profite pentru a i-o săruta. Dar nu ținuse îndeaajuns seama de timiditatea generalului, care se mulțumi să i-o mîngîie și s-o roage iar să nu mai plîngă.

— Nu plîng de durere, îi spuse Fausta luîndu-și batista de la ochi și întorcînd spre Tereso o față îndurerată, dar fără urmă de lacrimi, ci de teamă... credeți oare că eu sînt unul dintre soldații dumneavoastră?

M-ați înspăimîntat atît de tare cu furia și cu tonul dumneavoastră... ați fost atît de cumplit... uite cum îmi bate inima.

Și, prinzînd mîna lui Tereso, și-o lipi de coaste sub sînul stîng. În intenția Faustei, acest gest avea un dublu scop; să măgulească vanitatea lui Tereso, făcîndu-l să creadă că fusese într-adevăr înspăimîntător, și în același timp să-l tulbure printr-un contact atît de intim. De data aceasta, instinctul fu mai puternic decît timiditatea lui firească. Tereso trase spre el acel trup moale și gata să cedeze și o sărută pe Fausta pe gură.

Dar Fausta îl cunoștea bine pe Tereso. Știa că dacă i s-ar fi dăruit imediat, pe acel divan, fratele ei n-ar mai fi primit nimic. Asemenea cazuri de trădare din partea lui Tereso erau destul de frecvente și cunoscute de toată lumea. Fausta nu scăpa din vedere nici faptul că Tereso, foarte ferm în toate hotărîrile care priveau exercitarea puterii, chiar și după acel sărut ar fi făcut tot posibilul pentru a nu-și ține făgăduiala. Așa încît, prefăcîndu-se deodată foarte tulburată din pricina acelei îmbrățișări neprevăzute, căreia nu putuse să-i reziste, de îndată ce se despărțiră, sări în picioare exclamînd că e tîrziu și că trebuie să se ducă la Gorina. Se ridică și Tereso, dezamăgit, mușcîndu-și buzele, și o întrebă cînd aveau să se mai vadă. Fausta răspunse, luînd un ton șovăitor și descumpănit, că nu știe precis. Poate în ziua aceea, poate a doua zi, cine știe?! Simula nervozitatea femeii care cedase unei slăbiciuni trecătoare, iar acum se căia; de aceea, cînd Tereso, care ar fi vrut s-o îmbrățișeze din nou, schiță mișcarea de a-i cuprinde talia, se văzu respins imediat, cu un gest de tulburare și de spaimă.

— Iertați-mă, spuse Fausta văzîndu-l că se întunecă la față, dar mă simt foarte tulburată... După moartea soțului meu aceasta este prima oară cînd...

Minciuna era atît de grosolană, încît chiar Fausta însăși, care o inventase atunci, pe loc, în lipsă de altceva mai bun, nu avu curajul să continue; iar Tereso simți cum îl cuprinde din nou vechiul său dispreț, contopindu-se cu dorința care-l stăpînea și făcîndu-i-o deodată amară și jignitoare. „O femeie ca asta, nu putu el să nu

gîndească privind-o pe Fausta care, în picioare în fața oglinzii, își retușa cu mare atenție rujul de pe buze, ar trebui răsturnată aici pe divan, posedată și apoi, gata... marș, afară cu ea... Și cînd colo, eu o respect, ba o mai las să-mi spună și asemenea minciuni gogonate.“ Dar înțelesese ce anume voia femeia de la el ; și, fără să se mai uite la ea, se așeză la birou, spunîndu-i :

— Văd că înainte de toate doriți ca fratele dumneavoastră să-și primească concesiunea... e și firesc.

Prin aceste cuvinte, Tereso ar fi vrut s-o lase pe Fausta să creadă, și chiar pe el însuși, că din momentul acela puțin îi păsa de simțăminte ; era vorba de un tîrg, iar hîrtia de pe birou era prețul ; toate celelalte, dragoste, considerație nu mai contau. Dar tonul său era mai curînd trist decît disprețuitor ; în realitate, Tereso suferea din pricina răcelii Faustei și chiar și acum era gata să-și mai facă iluzii numai ca ea să-i fi oferit, cu vreo mîngîiere sau o minciună mai puțin grosolană, mult rîvnitul prilej. Cîteva clipe, Tereso, încă tulburat, examinează fără să-l vadă actul gata redactat, prin care i se acorda fratelui Faustei concesiunea cerută. După care, hotărîndu-se brusc, luă tocul, îl muie în cerneală, iscăli și îi înmînă Faustei hîrtia, atrăgîndu-i atenția să treacă pe la secretar pentru înregistrare. Fausta, care urmărise actul semnării peste umărul lui Tereso, luă în grabă hîrtia, o împături și o vîrî într-un buzunar al jachetei.

— Veți fi mulțumită acum, spuse Tereso privind-o cu o expresie plină de amărăciune și de speranță totodată.

Fausta nu spuse nici da, nici nu ; limitîndu-se să răspundă că nu se îndoiește nici o clipă de generozitatea lui. Își dădea seama că Tereso era copleșit de dorință ; și născocise deja un mod ocolit pentru a-i ațîța această dorință și a-l face, dacă era posibil, și mai nerăbdător și mai pătimaș.

— Aveți cumva un șemineu ? întrebă pe neașteptate ; și ochii îi străluciră de viclenie.

— Un șemineu, repetă Tereso surprins, întorcîndu-se pe jumătate și plimbîndu-și privirile prin cameră, nu... adică da... dar de ce ?

— Acest şemineu, spuse Fausta şăgalnic, are neapărat nevoie să fie curăţat... cine ştie câtă funingine... de aceea, dacă diseară o să intre în camera dumneavoastră un biet hornar mititel şi zdrenţăros, cu peria şi găleata lui... să nu-l alungaţi... şi înştiinţaţi-i şi pe ofiţerii dumneavoastră să nu-l alunge... el va veni în seara aceasta după cină, dar înainte de bal...

— Aha, pricep, spuse Tereso, înţelegînd în sfîrşit şi luminîndu-se tot la faţă, un hornar mititel... desigur, va fi binevenit...

— Un biet hornar, repetă Fausta cu un surîs radios ; şi după ce-i întinse mîna lui Tereso, care nu putu să facă altceva decît să i-o sărute respectuos, ieşi în grabă.

Din camera lui Tereso, ea se duse direct în cea a Gorinei. O găsi stînd în faţa oglinzii, într-un capot înflorat, şi muştrînd-o aspru pe Giustina, care o pieptăna, pentru faptul că nu fusese în stare să dea de urma lui Ricardo, noul valet, cel care-i adusese de dimineaţă micul dejun. Giustina, în timp ce-i descurca de zor părul cîlţos, cănit, se străduia s-o convingă că tînărul dispăruse în mod misterios în momentul cînd ea ieşise din odaie pentru a se duce să ia un aspirator ; dar ducesa ţipă la ea, spunîndu-i că era o ticăloasă şi că nu credea nici măcar un singur cuvînt dintr-o poveste atît de absurdă : un om nu dispare aşa, ca un norişor de fum.

— Şi totuşi, excelenţă, răspunse Giustina care părea amuzată de neliniştea făţişă a stăpînei, l-am căutat cu toţii prin toată casa.

— Dar tu ştii unde este, spuse ducesa cu un ton bănuitor ; la care Giustina se jură în fel şi chip că nu ştia nimic mai mult decît ştia şi stăpîna. După o clipă de tăcere, ducesa, înfuriată, geloasă, alarmată, spuse că n-o credea, deoarece era un lucru cunoscut că avea obiceiul să mintă şi să jure strîmb. Mai bine să bage de seamă să nu se vîre în cine ştie ce încurcături ; avea să-i dea afară cît ai zice peşte atît pe ea, cît şi pe amantul ei.

— De altfel, conchise ducesa, cu totul incapabilă să-şi înfrîngă pornirea pătimaşă, să nu crezi, fetiço, că ai putea să plăci unui tînăr ca acela, cu mutra ta de

cățeluș... da, poate că nu ți-a spus-o nimeni niciodată... semenii nemaipomenit de bine la mutră cu un câine.

Această puerilă și furioasă sinceritate o făcu pe Giustina să surîdă, convinsă cum era că-l și cucerise pe Sebastiano, și de loc nemulțumită, dată fiind nerăbdarea ducesei de a-l revedea, că tânărul dispăruse. Dar ducesa, care urmărea cu atenție în oglinda toaletei chipul cameristei, îi văzu surîsul; și pe neașteptate, chiar în momentul în care Fausta se așezase lângă ea spunându-i în șoaptă că obținuse de la Tereso favoarea aceea de care știa, iat-o pe femeia scundă și corpulentă că se ridică brusc în picioare, răsturnând un taburet cu tot ce se găsea pe el, și-i trage o pereche de palme zdravene slujnicei. Giustina ieși în fugă, plângând; iar Gorina, așezându-se la loc, agitată, o întrebă în grabă pe Fausta, cu un aer nerăbdător și distrat totodată, cum decursese întrevederea cu Tereso; adăugînd, ca pentru a se scuza, că nu era cazul să dea importanță incidentului, aia era o insolentă și dacă nu proceda așa cine știe cum și-ar mai fi luat nasul la purtare.

— A mers foarte bine, spuse Fausta care urmărise scena dintre ducesă și cameristă fără să se emoționeze prea mult.

Și, cu o volubilitate malițioasă, îi povesti întâlnirea cu Tereso, insistînd mai cu seamă asupra abilității ei și a naivității generalului. Dar ducesa aproape că n-o asculta; continua să gîfîie, stacojie la față, apăsîndu-și pieptul cu mîna, pentru a-și potoli agitația provocată de mînie; la răstimpuri se întorcea către ușă, mormăind cuvinte de ocară și aruncînd priviri furibunde; și numai din cînd în cînd părea să-și amintească de Fausta care vorbea, și atunci improviza pe loc un zîmbet forțat de înțelegere sau făcea un semn energic de aprobare. În realitate, gelozia și patima Gorinei ajunseseră la culme; și stăpînită, pe de o parte, de furia pe care i-o stîrnise surîsul Giustinei, iar pe de alta, de neliniștea pricinuită de dispariția lui Sebastiano, nu-și mai putea aduna gîndurile. Pînă la urmă își regăsi totuși stăpînirea de sine pentru a spune, cu un aer răvășit și autoritar totodată, că Fausta făcuse foarte bine obținînd semnarea hîrtiei înainte de a-i ceda lui Tereso. Cu toată nai-

vitătea lui, generalul era viclean în felul său ; și dacă Fausta s-ar fi culcat cu el, fratele ei ar fi putut să aștepte mult și bine concesiunea. Tereso era un om din popor, încheie ducesa cu acreală, nu trebuia să uite asta, și doar se știe ce înseamnă poporul. Ducesa, care se gândea la Giustina și la frumosul ei valet, făcu o strîmbătură mînioasă de dezgust, ca și cum ar fi vrut să scuipe. Dar acum părea că se mai calmase întrucîtva ; și luînd de pe toaletă un clopoțel mare de argint, îl scutură de mai multe ori cu putere. Giustina se întoarse cu ochii încă plini de lacrimi, iar ducesa îi porunci să termine pieptănatul ; și să nu cumva să sufle vreo vorbă, dacă voia să n-o dea afară pe loc.

— Mai cu seamă, reluă ducesa, care-și redobîndise calmul obișnuit și se privea în oglindă, trebuie să-l măgulești... ține minte : e foarte vanitos...

— Ca un păun, spuse Fausta ; și-i povesti cum îi luse mîna și i-o dusesese la inimă, pentru a-l face să simtă spaima pe care i-o insuflase amenințările lui.

— Și culmea e, încheie Fausta rîzînd, că inima mea nu bătuse niciodată atît de liniștit... dar el nu și-a dat seama de asta, era mult prea preocupat de a lui... care într-adevăr bătea să-i spargă pieptul... un adevărat galop, crede-mă.

Ducesa surîse la această observație. Acum se însenina treptat gîndindu-se că, la urma urmei, atîta vreme cît Giustina se găsea în camera ei, nu putea fi cu Sebastiano. Și fu atît de încîntată de această simplă reflecție încît, cu o pornire de generozitate la fel de bruscă și irezistibilă ca și izbucnirea de mai înainte, luă de pe toaletă o cutie mare cu pudră și i-o dădu Giustinei, spunîndu-i să și-o păstreze ; avea să-i prindă bine, adăugă, cedînd unui ultim impuls de gelozie și răutate, pentru a-și mai deschide puțin pielea negricioasă și urîtă. Trebuia să fie foarte atentă, îi recomandă apoi cu un aer de superioritate Faustei, care se învîrtea de colo-colo prin cameră, că totul era abia la început și depindea de felul cum avea să se comporte în seara aceea. Fausta ridică din umeri, spuse că se duce la piscină și ieși.

Între dragostea lui Sebastiano și cea a lui Tereso, Fausta găsisese modalitatea de a mai strecura și o a treia,

mai nouă și deosebită de celelalte două. Fausta făcea parte dintre acele femei cărora, mai presus de orice, le place să fie libere ; și cum nu putea fi astfel prin virtute, încerca să dobândească această libertate multiplicându-și aventurile și legăturile de dragoste. În concepția Faustei, o dragoste nouă o anula pe cea veche ; iar ea, manevrându-le pe toate deodată, izbutea să nu dăruie celor trei bărbați care o doreau atît de nebunește decît o parte infimă din sine. Pentru această a treia legătură, care ar fi trebuit, în intenția ei, s-o libereze de celelalte două, Fausta nu ezitase să aleagă un fel de servitor. Doroteo, căci așa se numea, era un flăcău scund și robust, cu părul roșu și cîrlionțat, cu un profil ca de țap, care avea însărcinarea să meargă în urma jucătorilor de golf, ducînd în spate sacul cu crose. Fausta fusese cea care-i vorbise mai întîi ; și se amuzase grozav în timpul acelei conversații nespus de grosolane și aspre. Apoi, într-o după-amiază, în timp ce toți cei din vilă dormeau, îl chemase să meargă, după cum îi spusese ea, să se antreneze puțin la golf ; străbătuseră împreună, frumoasa femeie și flăcăul, pajiște după pajiște, urcînd în sus pe coline. Și nu se întorseseră decît seara. În ziua aceea, Fausta încercase în sfîrșit o senzație cu adevărat nouă : aceea de a fi nevoită să cedeze asaltului unui bărbat din teama de a nu fi violată sau de-a dreptul asasinată. Doroteo, care albia împlinise optsprezece ani, era de o brutalitate rece și crudă, care o fascina pe Fausta. Făcea parte din acel soi de oameni care te lovesc privindu-te fix în ochi ; și care sînt chemați la bucătărie pentru a gîtui puii și a zdrobi capul păsărilor pe jumătate vii. Pentru Fausta, după dragostea devotată și delicată a lui Sebastiano, și cea măgulitoare a lui Tereso, acest Doroteo roșcovan și brutal însemna o desfătare cu totul inedită.

Pasul ușor, care o dusesese din camera lui Tereso în cea a ducesei, o purta acum în jos pe scara mare și apoi de-a curmezișul esplanadei, spre vasta pajiște povîrnită. Era tîrziu și Fausta aproape alerga. Trebuia să-l prindă pe Doroteo în cabana cu materialele sportive și să-l înștiințeze de schimbarea intervenită în programul zilei. Fiîndcă, la început, își dăduse întîlnire cu Doroteo pen-

tru după-amiaza aceea ; apoi, promițându-i lui Tereso să-l însoțească într-o plimbare prin parcul vilei, trebuise să dea fuga să amâne întâlnirea. Dar acum, după ce obținuse de la Tereso ceea ce vroia și-i făgăduise acea vizită pe-nserat, dorința de a-și petrece ziua cu flăcăul puse din nou stăpânire pe ea. Pentru a-l înștiința pe Doroteo, piciorușele Faustei, veșnic grăbite pe drumul plăcerii, alergau mult mai repede decât atunci când o purtau în întâmpinarea dragostei lui Sebastiano sau a făgăduințelor și darurilor lui Tereso. Alerga pe iarba pajiștei întinse, sub soarele aflat sus pe boltă, cu pieptul în afară, cu mușchii picioarelor încordați din pricina povârnișului, cu gura întredeschisă și plină de vînt, îmbătată de viteză și de aventură. I se părea că la sfîrșitul acelei curse o aștepta nu atît Doroteo, cît libertatea ; libertate față de Sebastiano care o iubea, și de Tereso care voia s-o înlănțuie cu favorurile lui.

La ceasul acela Doroteo se afla în cabana cu echipament sportiv, o construcție rotundă, din trunchiuri de copac, cu un acoperiș conic din paie, care imita locuința rudimentară a indigenilor australieni. Ajungînd aproape fără suflare din pricina alergăturii, Fausta zăbovi o clipă în prag, apăsîndu-și pieptul cu mîna, apoi intră. Doroteo, cu brațele goale, într-un tricou cu dungi orizontale roșii și albastre, cu șoldurile strînse de un brîu negru peste pantalonii de bumbac albastru, sta cinchit într-un ungher, cressînd cu un cuțit o crăcană de pin. În jurul lui, rezemați de pereții rustici, se înșirau sacii de piele cu crosele de golf. O masă mare, rotundă, de lemn negeluit, ocupa aproape tot interiorul cabanei. Doroteo ședea cu spatele la ușă ; la fiecare lovitură de cuțit, mușchii mari și elastici ai brațelor lui foarte albe se umflau și se întindeau. Capul cu cîrlionți de culoarea aramei era înclinat într-o parte. Pielea gîtului și a umerilor era presărată toată cu pistrui.

Fausta, care nu era cîtuși de puțin afectată cînd vorbea cu Tereso sau Sebastiano, nu putea să i se adreseze lui Doroteo decât pe un ton artificial, snob, prețios, împănîndu-și vorbirea cu epitete frivole și locuțiuni străine. Într-un cuvînt, nu înceta o clipă să fie marchiza Sanchez ; cu acel orgoliu, acele capricii, acea suficiență care

i se păreau mai potrivite cu titlul și demnitatea ei. În realitate, aventura cu Doroteo își găsea rațiunea de a fi tocmai în deosebirea de categorie socială care, în loc să-i țină departe unul de altul, cum se întâmplă de obicei, constituise pentru ei un stimulent de a se uni. Fausta, veșnic în căutare de noi desfătări, o găsisese chiar și pe aceasta, de a-și înjosi calitatea de doamnă nobilă; de aceea, cu cât era mai mare deosebirea socială, cu atât mai intensă era și plăcerea. Dacă i-ar fi fost cu putință, Faustei i-ar fi plăcut să se vadă cu Doroteo noaptea, când, îmbrăcată într-o rochie decoltată, împodobită cu bijuterii, se îmbăta singură de un fel de demnitate regală; contrastul cu manierele grosolane ale flăcăului ar fi fost atunci și mai picant. Fausta, capabilă să călărească ore întregi, rezistentă la orice oboseală, simula față de Doroteo slăbiciunea unei naturi fragile și delicate; și adeseori, cu tonul cel mai îngrozit și mai prețios, se lamenta că el era un „monstru” și că avea s-o facă să-și dea sufletul. În raporturile ei cu Doroteo, Fausta își inventa pur și simplu un nou caracter, cu totul diferit de cel adevărat: era alintată, delicată, frivolă, sentimentală, pudică, veșnic uimită și ofuscată. Își zicea că Doroteo, necioplit cum era, disprețuia probabil aceste calități.

Fausta își dădea iluzia că Doroteo se simțea măgulit de favorurile ei, ca un sclav căruia regina i se dăruiește în taină; dar se înșela și în privința aceasta. Doroteo nu era la prima lui aventură cu vizitatoarele vilei; Fausta fusese precedată pe acest drum, pe care ea credea că-l străbate singură, de alte două doamne din lumea bună. Astfel, Doroteo, destul de sărac cu duhul, sfârșise prin a crede că era ceva cu totul firesc ca doamnele să-și aleagă amanții dintre servitori; o ciudățenie cam obscură, poate, dar prea avantajoasă ca să-și mai bată capul cu ea. Mai mult; Fausta, de bună-credință, era convinsă că ea fusese cea care-l alesese pe Doroteo drept amant. În vreme ce, devenit cutezător din pricina succeselor avute în sezoanele trecute, Doroteo fusese acela care pusese ochii pe Fausta și o sedusese. Astfel,

ca o încununare a uneltirilor ei, tocmai cînd credea că se liberează, Fausta cădea într-o robie și mai grea.

Se apropie de flăcău și, cu o voce joasă și încă întretăiată din pricina alergatului, îl întrebă ce făcea. Doroteo îi răspunse, fără să se întoarcă spre ea, că doar vedea și singură : o praștie.

— O praștie ? Ce să faci cu ea ? întrebă Fausta, puțin intimidată.

Doroteo îi spuse, pe un ton sarcastic, că făcea o praștie ca să meargă la rîu să pescuiască.

— La rîu, nu înțeleg, se miră Fausta.

— Da, la rîu răspunse flăcăul, ca să prind pești.

— Pești ?

— Da, pești.

Doroteo tocmai sfîrșise de cojit crăcana, și luă de jos două fișii lungi de gumă unite printr-un mic rotocol de piele și le legă de cele două extremități ale praștiei. După care, îi explică pe un ton disprețuitor, că praștiile sînt bune ca să tragi în păsările din pomi.

— Monstrule ! exclamă Fausta. Bietele păsărele !...

Desigur, Fausta n-ar fi avut niciodată acest ton și nici n-ar fi rostit aceste cuvinte dacă vreunul din oaspeții de la vilă, arătîndu-i o pușcă cu două țevi, i-ar fi explicat că se folosea de ea ca să omoare sturzi și potîrnichi. De altfel, ea însăși era foarte pricepută la vînătoare.

Fără a mai spune vreun cuvînt, și ignorînd parcă prezența femeii, Doroteo se ridică, ieși din cabană și, luînd o piatră de jos, trase cu praștia. Fausta abia avu timp să iasă în ușă, pentru a vedea un porumbel care gîngurea cuibărit pe marginea acoperișului, bătînd de cîteva ori din aripi și apoi căzînd mort la pămînt, cu capul însîngerat și zdrobit. Fausta scoase un strigăt de groază și-i spuse iar lui Doroteo că era un monstru. De ce omorîse pasărea aceea nevinovată ? Doroteo luă porumbelul de jos, îl azvîrli într-un tufiș și-i răspunse că n-a vrut decît să încerce praștia.

Însă mai mult ca orice, pe Fausta o stînjenea faptul că Doroteo se prefăcea a nici nu se sinchisi cîtuși de puțin de prezența ei — o manieră rustică de a-și manifesta cine știe ce proastă dispoziție. De altfel i-o și spuse,

cu aerul că-i dă o lecție de bună-creștere. Dar flăcăul, mojik, îi răspunse că are treabă și că nu poate să se ocupe de ea. Acestea erau raporturile lor în dragoste, ciudate doar pentru cine crede că dragostea trebuie să fie numai gingășie. Însă Doroteo se purta atît de grosolan tocmai din credința că rafinatei femei îi plăceau asemenea grosolănii; așa cum Fausta se arăta atît de rafinată crezînd că Doroteo disprețuia rafinamentul. Iată dar cum se prefăceau amîndoi, atribuindu-și unul altuia gusturi inexistente.

Cum Faustei îi plăcea să-l insulte și să-l provoace, de îndată ce-l văzu intrînd în cabană și cinchindu-se din nou pe podea, îi spuse pe un ton afectat că e un bătăran, amintindu-i că atunci cînd intră o doamnă, e cazul să se ridice în picioare. Preocupat să strîngă nodurile praștiei, Doroteo dădu din umeri răspunzîndu-i că, dacă nu-i place, n-are decît să plece; mai sînt și alți purtători de crose. Fausta, căreia atîta dispreț i se părea mai dulce decît o mîngîiere, suspină că e un asasin și că o jignește; și, apropiindu-se, în timp ce el continua să stea în aceeași poziție, își trecu degetele lungi și slabe prin cîrlionții lui roșcovani. Îi plăcea părul acela murdar și încîlcit, ca niște cîlți îmbîcsiți de praf și de sare. Dar Doroteo scutură din cap, spunîndu-i să-l lase în pace; n-avea timp de pierdut. Tonul său categoric, grosolan, o neliniști însă pe Fausta. Și alintîndu-se, îl întrebă de ce o tratează așa pe Faustina lui. Doroteo îi răspunse că știa ea foarte bine de ce. Și spunînd aceasta, vocea lui avu un accent sincer.

Fausta insistă pentru a afla ce anume avea să-i reproșeze. Îi făcea plăcere să se pună într-o stare de inferioritate în fața flăcăului; și se scuză încă o dată că amînase întîlnirea din după-amiaza aceea; dar intervenise istoria cu Tereso, generalul, bărbatul acela ilustru; și cu toate că o plictisea foarte tare, n-avusese încotro.

— Nu, nu... spuse Doroteo care încerca praștia, ținînd capul înclinat și un ochi întredeschis, nu despre asta e vorba.

Atunci Fausta îi spuse pe un ton gingaș și uimit că nu înțelegea. De altfel, venise să-l înștiințeze că, în

ciuda celor hotărîte, în ziua aceea aveau să meargă împreună pe dealuri pentru obișnuitul antrenament. S-o aștepte sus pe colină, în fața așa-zisei cabane, după masa de prînz. Doroteo răspunse că foarte bine ; și poftă bună.

— Și ai să-mi spui de ce ești supărat pe mine, zise Fausta cu o voce drăgăstoasă, trecîndu-și din nou degetele prin părul flăcăului. Ai să-mi spui, urîciosule !

Dar, trăgîndu-i capul pe spate, văzu în sticlirea albastră a ochilor lui o răutate atît de vădită, încît se înfioră și-i dădu imediat drumul.

— Pleacă, pleacă, spuse Doroteo întorcîndu-se la praștia lui.

— Să nu omori toate sărmanele păsărele, monstrule, îl îndemnă din nou Fausta. Și ieși din cabană în vîrfurile picioarelor.

De data aceasta, tacticos, cu toată demnitatea de care era capabilă, se îndreptă spre un alt punct al parcului, unde știa că fusese pregătit prînzul. În afară de falsa cabană unde dormea Sebastiano, în afară de falsa colibă australiană unde Fausta se întîlnise cu Doroteo, se mai aflau în parc multe alte construcții artificiale, false grote, false *chalet*-uri elvețiene, false chioșcuri chinezești, false ruine clasice, unde, în funcție de timp, se duceau să mănînce petrecăreții oaspeți ai Gorinei. În ziua aceea, masa de prînz fusese pregătită într-o închipuită cavernă, căptușită toată cu cochilii și stalactite suspendate. Se intra în ea printr-o deschizătură îngustă și înformă, ca într-o peșteră adevărată ; înăuntru însă, sub bolta acoperită de false incrustații și de lilieci artificiali cu aripi de catifea, în răcoarea răspîndită de firicelele de apă ce susurau discret în scobiturile rocilor contrafăcute, printre mușchi și părul-maicii-domnului, becuri ascunse împrăștiau o lumină verde, de tavernă, luminînd șapte sau opt măsuțe încărcate cu felurite bunătăți. Invitații, cu fețele colorate de reflexe verzui, se și așezaseră la locurile lor. Fausta, care venise ultima, fu întîmpinată cu strigăte sărbătorești. Surîzătoare și grăbită, ea se duse să se așeze la masa cea mai importantă, unde se și găseau Gorina,

cu pălăria ei de pai, Tereso în uniforma lui prea ajustată, și secretarul lui Tereso.

Fausta îi făgăduise lui Tereso că avea să-l însoțească în după-amiaza aceea să viziteze parcul din jurul vilei ; dar pe urmă, după ce obținuse de la el ceea ce dorea, își închipuise că acesta, mulțumit de întâlnirea pe care i-o acordase pentru seară, uitase de prima făgăduială. De aceea fu destul de contrariată când i se pomeni iar de ea. Se ivea astfel o nouă încurcătură : cum să-i împace în același timp și pe Tereso, și pe Doroteo ? Gîndul acesta o preocupă pe Fausta tot timpul cît dură prînzul, în vreme ce Tereso se aventurase într-o conversație stîngace cu ducesa care-l seconda aprobîndu-l și arătîndu-se plină de admirație, iar secretarul își vedea de mîncare în tăcere. Cum să facă oare să scape de Tereso ? Căci pentru Fausta nu exista nici umbră de îndoială : între Doroteo și Tereso, îi convenea să-l sacrifice pe cel de-al doilea ; și aceasta pentru trei motive bine întemeiate. Primul era că proasta dispoziție a lui Doroteo o îngrijora și vroia să-i afle cît mai repede pricina. Al doilea, că o atrăgea mai mult compania lui Doroteo, necioplit și mojik, decît aceea a lui Tereso, cu galanteria lui ; a treia, în sfîrșit, că dacă voia să-l prindă în mrejele ei pe Tereso, nu era bine să-i facă prea multe concesii. Dar, ce e drept, coarda era foarte întinsă, după cum observase și ducesa mai înainte ; și trebuia să fie atentă să nu și-l facă definitiv dușman pe Tereso, arătîndu-i că, după ce obținuse ceea ce o interesa, nu-i mai păsa cîtuși de puțin de el.

După ce se sfîrși masa, toți invitații ieșiră din grotă, unii ducîndu-se să-și facă siesta, iar alții risipindu-se prin parc ; în scurtă vreme Fausta și Tereso rămaseră singuri. Într-adevăr, Fausta nu știa cum să facă să scape de general. Stăteau amîndoi în picioare, sub o pergolă joasă din care, printre frunzele verzi, atîrnau ciorchini mari și grei de struguri negri ; și Fausta, tot vorbind cu el, culegea din cînd în cînd cîte o boabă pe care i-o dădea ea însăși generalului în gură. Tereso însă era pornit pe confidențe. Știa prea bine că, în raporturile cu el, Fausta era venală ; dar, din pricina obișnuitei lui fa-

talități sentimentale, gândul acesta nu-i modifica nicidecum sentimentele; și se simțea înclinat față de frumoasa femeie spre o sinceritate afectuoasă și plină de iluzii. Fausta era așa cum era; în clipa aceea însă, pentru el, era femeia iubită și care îl iubea. Astfel, ingenuitatea lui Tereso se dovedea încă o dată mai puternică decât îndelungata lui experiență privind valoarea oamenilor. Dar de data aceasta, contrar obiceiului, lucrul nu-i displăcea, ba chiar dorea să-și facă iluzii.

Tereso se afla într-o stare sufletească deosebită — de melancolie și exaltare totodată. Se gândea că scăpase țara de războiul civil, că era omul cel mai puternic din stat și unul dintre cei mai puternici din lume. Cu toate acestea, iată-l prins în mrejele acestei femeiuști. Își zicea că totul e deșertăciune și zădărnicie: atît puterea, cît și iubirea. Și totuși, amîndouă sînt atît de plăcute și de atrăgătoare! Asemenea gânduri dădeau imaginii pe care Tereso și-o făcea despre el însuși un fel de aureolă. Transportat de dragostea lui pentru Fausta, ar fi vrut ca și ea să-l vadă în același fel. Începu să-i spună, după multe ocolișuri stîngace, că ea nu trebuia să prețuiască în el pe conducătorul statului, ci omul.

— A, da, spuse Fausta preocupată să culeagă o boabă dintr-un ciorchine aflat ceva mai sus.

Tereso, întotdeauna concret în discursurile sale politice, căuta, din instinct, să fie tot așa și cînd era vorba de dragoste. Ar fi vrut ca Fausta să-l iubească așa cum de douăzeci de ani îl iubea mulțimea. Își aminti deodată de valul de indignare împotriva criminalilor și de acea dragoste fanatică pe care-o stîrniseră în mulțime rarele atentate puse la cale împotriva-i. În asemenea împrejurări se simțise cu adevărat aproape de sufletul poporului; iar momentele acelea fuseseră cele mai fericite din lunga lui carieră, căci asemenea dovezi de atașament din partea întregii națiuni îi întăriseră convingerea că ideile și guvernarea lui erau bune. I se păru că același lucru trebuia să se întîmple și cu Fausta. Își zise că știrea despre pericolul la care se expunea de dragul ei, despre complotul pe care îl înfrunta numai ca s-o vadă, avea să trezească și în ea un impuls de iubire și

de recunoștință. Făcându-și această socoteală, Tereso nu-și dădea seama că între el și Fausta nu mai era aceeași distanță ca între el și popor, care nu-l vedea decît de departe și înconjurat de glorie ; și nici că, pentru a-i vorbi Faustei de primejdia care îl pîndea și a o emoționa, așa cum ar fi dorit el, nu mai dispunea de condeiele abile ale sutelor de ziaști, ci doar de vocea lui omenească.

Așadar, în vreme ce Fausta, cu ochii și brațele ridicate spre pergolă, continua să ciugulească strugurii încălziți de soare, Tereso începu să-i spună că ea nici nu știe ce făcuse el de dragul ei. Fausta întrebă distrată despre ce e vorba, convinsă că Tereso are să aducă iar în discuție cererea fratelui ei.

— Înfrunt, de dragul dumneavoastră, un atentat, spuse Tereso, năpădit brusc de mînie : aici, în casa asta, se află oameni care au pregătit un complot împotriva mea... îmi vor moartea... vor să distrugă tot ce am realizat...

Se aștepta ca, la aceste cuvinte, Fausta să lase ciugulitul strugurilor și să caște ochii înspăimîntată ; dar ea, care abia îl ascultase și credea că e vorba numai de simple bănuieli, se mulțumi să întrebe cu o voce indiferentă cum se poate una ca asta : doar e atît de iubit !

— Da, sînt iubit, răspunse Tereso cu amărăciune, brusc decepționat de răceala Faustei, dar asta nu înseamnă că nu se mai găsește vreun orb, vreun imbecil ori un criminal care să-și vîre în cap să măucidă.

Spuse apoi că faptul dovedea în ce măsură puterea lui, atît de invidiată și rîvnită, atît de strălucitoare și glorioasă, era în realitate plină de primejdii — mereu amenințat de trădare și de moarte. Dar el făcuse bucuros acest act de curaj, știind că îl face de dragul ei. De altfel, gîndul pericolului mai curînd îi dădea aripi decît îl înspăimînta ; prefera să-l înfrunte cu capul sus, decît să fugă ca un laș. Rămăsese același Tereso care, în lupta de la Escalona, singur și cu brațul sfîrtecat de o schijă de grenadă, condusesse vestita șarjă de cavalerie care îi adusesese izbînda.

— Or fi crezînd c-am îmbătrînit, dar o să vadă ei, continuă generalul.

Vorbind astfel, Tereso era transfigurat. Dorința lui de mărire, sinceră și încă nesățioasă, îi trezea o puternică emoție. I se părea că o iubește cu adevărat pe Fausta și îi făcea plăcere să-și pună viața în pericol pentru ea. În același timp, gândul că mai avea încă de luptat, de înfruntat primejdii, într-un cuvânt de a fi și acum același Tereso curajos și semeț cum fusese în urmă cu douăzeci de ani, îi umplea pieptul de un clocot sălbatic.

Se aștepta ca acest discurs să producă asupra Faustei un anumit efect; dar îndată își dădu seama cât de mult se înșelase. Primul sentiment încercat de Fausta, auzindu-l pe Tereso că insistă astfel asupra iminenței și realității pericolului care îl pîndea, nu fu, cum sperase el, de dragoste recunoscătoare pentru cel ce îl înfrunta de dragul ei, ci de teamă. O teamă nu chiar imediată și puternică, ce e drept, fiindcă Fausta nu era lașă, dar sinceră, de a nu fi și ea doborâtă de soarta lui Tereso și ucisă alături de el. Lăsă deci strugurii deoparte și-l întrebă pe un ton neașteptat de grijuliu de ce, știind toate aceste lucruri, nu pleca imediat de acolo. Tereso răspunse simplu că rămînea de dragul ei. De altfel, adăugă pe dată dezamăgit de grimasa făcută de Fausta cum că n-ar aprecia prea mult această atenție, poliția îi identificase pe toți conspiratorii și, înainte de-a ajunge să-și pună planul în aplicare, aveau să fie arestați și ridicați. Nimeni din casă n-avea să observe nimic. Nici chiar ea; să fie deci liniștită, fiindcă n-o pîndea nici o primejdie. Fausta pricepu din vorbele lui că trebuia să atenueze cumva impresia neplăcută pe care teama ei egoistă părea să i-o fi făcut lui Tereso; așadar, adăugă prompt că nici ei nu-i e de loc teamă de vreme ce lui nu-i era. Ba chiar, încheie cu veselie, povestea asta avea să dea puțină diversitate petrecerii, căci se plictiseau de moarte.

Tonul era rece; și ascultînd-o, Tereso simțea cum i se risipește treptat entuziasmul și emoția. Înțelegea că nu izbutise să aprindă în inima Faustei dragostea pe care de atîtea ori știuse să o inspire mulțimilor. Dar tocmai atunci Fausta avu o inspirație care învioră iluziile pe jumătate spulberate ale lui Tereso.

— Aș dori, spuse deodată, să fiu cît mai mult alături de dumneavoastră... ce-ar fi ca astă-seară, în loc să cînm laolaltă cu ceilalți, să luăm masa numai noi doi în apartamentul dumneavoastră? Astfel, dacă atentatul va avea loc, o să murim împreună, încheie, cu zîmbetul ei cel mai fermecător.

Cuvintele sunară plăcut în auzul generalului, făcîndu-l să se emoționeze din nou. Înduișat, ar fi vrut s-o întrebe dacă era adevărat că îl iubea atît de mult încît să dorească să moară o dată cu el. Dar obișnuita lui timiditate nu-i îngădui decît să-i mulțumească Faustei și să-i sărute mîna.

— O să vin travestită, vă amintiți? adăugă Fausta, un biet coșar mititel, cu mătura și găleata lui.

Tereso răspunse că avea să-l aștepte pe coșar cu nerăbdare. Uitase cu desăvîrșire răceala intuită cu cîteva clipe mai înainte în cuvintele Faustei și își făcea iar iluzii asupra acelei desperate și improbabile iubiri.

Dar Fausta, cu toate dezvăluirile cu privire la atentat și avansurile curtenitoare ale lui Tereso, nu renunța la planul ei de a-și petrece restul zilei cu Doroteo. Iar propunerea de a lua masa împreună, pe care Tereso o atribuisese unui elan afectuos, pornit din inimă, o făcuse de fapt doar pentru a putea să scape mai lesne în acea după-amiază de el. Astfel, chiar în clipa cînd sufletul lui Tereso se deschidea din nou către cele mai nesăbuite speranțe, Fausta, socotind că și așa îi făcuse prea multe concesii, se pregătea să-l copleșească cu o nouă amărăciune. Firește, spuse ea după un răstimp și ca din întîmplare, dacă aveau să se vadă seara mai devreme decît fusese vorba, ar fi fost mai bine să amîne pe a doua zi plimbarea prin parc pe care o plănuiseră. Avea nevoie să doarmă cel puțin vreo două ceasuri, fiindcă se simțea încă obosită de serata din ajun. Și apoi, mai trebuia să-și probeze costumul și să-l îmbrace.

Cuvintele acestea, în ciuda tonului neutru și distrat cu care fuseseră rostite, îl înghețară pe Tereso. Contase pe acea plimbare prin parc ca pe ceva sigur; și tocmai în clipa cînd Fausta o contramanda, el voia să-i propună să o înceapă chiar atunci, pe loc. „E limpede, își zise,

femeia asta își bate joc de mine.“ Și brusc, toată dragostea lui Tereso se transformă în ură. O clipă fu ispitit să-i spună tot ce gîndea despre ea ; și după ce o va copleși cu injurii, să-i întoarcă spatele. Dar simțise în tonul Faustei, pe cînd se dezicea de făgăduială, o vagă și ciudată stinghereală. De aceea se gîndi că ar fi fost poate mai bine să pună pe cineva s-o urmărească ; iar seara, cu dovezile în mîină, să-și ia o revanșă dreaptă și premeditată. Dovezi despre ce ? Tereso nu știa, dar simțea în aer, cu flerul celui ce avea în spate treizeci de ani de viață publică, izul înșelăciunii și al trădării. Nimic din aceste reflecții nu răzbătu pe chipul lui Tereso cînd spuse, ca și cînd și-ar fi amintit brusc, că și el are de rezolvat cu secretarul său niște treburi ce nu puteau fi amînite. Așadar, aveau să se vadă seara.

Bucuroasă că rezolvase problema după-amiezii fără să-l sacrifice pe Doroteo și nici să trezească bănuielile generalului, Fausta aprobă cu un entuziasm sincer. Apoi, luîndu-și rămas bun de la Tereso cu un zîmbet și o ușoară dar expresivă strîngere de mîină, o porni în grabă pe sub ciorchinii pergolei, în soarele de toamnă.

După plecarea Faustei, Tereso se simți iar descumpănit. E oare cu puțință, se întreba, ca dulceața aceluia zîmbet, a acelei mîngîieri să fie prefăcută ? Dar Fausta se îndepărta, se îndepărta tot mai mult printre lăstarii verzi și strugurii negri ai pergolei, cu trupul ei drept și frumos scaldat în lumina aurie a soarelui. Acum sau niciodată era prilejul potrivit să afle dacă mințea. Tereso își chemă secretarul, care aștepta undeva pe aproape, și-i porunci să pună pe cineva s-o urmărească pe Fausta toată după-amiaza. Luînd aceste măsuri, Tereso își făcea încă iluzii că vor fi de prisos ; și că Fausta se dusesese într-adevăr să se culce, așa cum spusese.

După ce ieși de sub pergolă, Fausta grăbi treptat pasul, pînă ce, ajungînd în mijlocul pajiștii, o luă de-a dreptul la fugă. Simțea în aer o amenințare și se avîntă către ea cu o senzualitate care o și speria puțin. Avea presentimentul că în ziua aceea Doroteo are s-o lovească. Dar ce oare altceva căutase, legîndu-se de el ? „O să

mor asasinată, își zise, cu convingere, când începu să urce gîfîind treptele care duceau la cabană ; asasinată de vreun bătăran de teapa lui Doroteo... așa o să mor... dar n-am ce face, e ceva mai tare decît orice...”

Se aștepta să-l găsească pe Doroteo în cabană ; când colo, îl văzu afară, întins pe spate, cu mîinile împreunate sub cap, cu ochii la cer și un fir de iarbă între dinți. Șovăitoare și tăcută pentru moment, Fausta îi dădu ocol și îl strigă pe nume spunîndu-i să se ridice ; ea era gata. Dar Doroteo nu se mișcă. Atunci, îngenunche lîngă el și, vîrîndu-i o mîină în păr, îl scutură ușor. Flăcăul întoarse în sfîrșit privirile și, fără să se miște, spuse cu o voce tărăgănată că în ziua aceea n-avea chef să stea cu ea ; avea de gînd să doarmă acolo cîteva ceasuri, iar ea să facă ce-o pofti. Un ton atît de rece și indiferent era într-adevăr nou din partea lui Doroteo, senzual cum îl știa, dincolo de grosolăniile lui ; Fausta, încruntîndu-se și zicîndu-i drăgăstos „bestie“, îl întrebă ce însemnau toate poveștile alea. Doroteo îi răspunse să-l lase în pace să dcarmă liniștit.

— Dar ce s-a întîmplat, în definitiv ? întrebă Fausta.

Doroteo, mijind mereu ochii la cer, drept răspuns, o întrebă ce făcuse seara trecută în parc, mai precis lîngă bazinul cu lebede. Pînă atunci, Doroteo nu fusese niciodată gelos, deoarece credea prosteste că femeile care i se ofereau nu-l puteau iubi decît pe el. Dar ceea ce văzuse cu o seară înainte, adică pe Fausta și Sebastiano îmbrățișați pe o bancă, îl făcuse să simtă pentru prima oară în viață mușcătura geloziei. Fausta nu era desigur lipsită de experiență în fața acestui gen de acuzații din partea amanților ei ; dar, contrar celor ce ar fi făcut cu Tereso sau Sebastiano, pricepu că minciuna nu i-ar merge cu Doroteo și, de altfel, nici nu vroia să mintă. Doroteo îi plăcea tocmai pentru brutalitatea lui ; dacă îl mințea, însemna că vrea să evite acea ispititoare violență temută și dorită totodată. Răspunse așadar, cu o răceală crudă și calculată, de aristocrată, că n-avea să-i dea nici un fel de socoteală ; de altfel, dacă ținea neapărat să știe, nu-i venea greu să-i spună : acel bărbat era

amantul ei. La vorbele acestea, Doroteo sări în picioare, o prinse pe Fausta de brațe și începu s-o împingă, mai mult îmbrîncind-o, în cabană. Acolo, înghesuind-o cu spatele la perete îi porunci să repete ceea ce spusese. Fausta nu-i vedea fața în penumbra cabanei, dar simțea strînsoarea mâinilor lui ; și încerca, în același timp, atracție și frică față de furia pe care o intuia în ele. Găsi totuși destulă tărie pentru a da drumul unui hohot de rîs disprețuitor și jignitor, răspunzînd că nu va repeta nimic ; dacă era surd, ea nu vroia să-și răcească gura degeaba...

— Sînt surd, hai ? făcu Doroteo ; și o plesni orbește pe un obraz, insistînd, cu vocea sugrumată, să repete ceea ce spusese.

Amețită de lovitură, Fausta îl privea cu gura căscată : atunci Doroteo o mai plesni o dată peste celălalt obraz. În realitate, Fausta, deși amețită de acele palme grele, se întreba cu luciditate dacă îi convenea să-l provoace în continuare pe Doroteo ; fiindcă, în ciuda spaimii pe care i-o inspira violența lui, se simțea irezistibil pornită să i-o întetească cu noi provocări. Nu se temea decît că Doroteo, cu un pumn, i-ar putea învineți un ochi sau rupe vreun dinte ; încolo, nu-i era frică de lovituri. Își dădea seama că raporturile ei de pînă atunci cu Doroteo nu fuseseră decît pregătirea necesară pentru această încoronare ; și îi păru deodată că merita osteneala să sfideze primejdia.

Așadar, în vreme ce Doroteo continua să-i încleșteze cu furie brațele, cînd îi reveni respirația tăiată de spaima palmelor, îl năpădi cu un șuvoi de ocări, întrerupte de rîsete disprețuitoare, forțate.

— Credeai poate că te iubesc, eh ?... nu-ți dai seama că nu ești decît un servitor... sau poate că uitaseși asta ? nimic mai mult decît un servitor printre atîția alții... o slugă, ai priceput ? o slugă față de care n-am obligația de-a rămîne credincioasă... m-am distrat puțin cu tine... și am de gînd să mă mai distrez... dar cînd o să mă satur, o să te concediez ca pe-o slugă ce ești... și dac-ai să prote-

stezi, am s-o fac pe ducesă să te alunge... să te alunge ca pe-un cîine... o să-i spun că ai fost necuviincios cu mine... am să pun să fii ciomăgit... slugoiule...

Fausta striga toate astea cu tonul cel mai tăios și crud de care era în stare ; și în timp ce striga, nu pierdea din ochi fața nemișcată și ca împietrită a lui Doroteo, pe care acum, după ce se obișnuise cu penumbra din cabană, o distingea foarte bine. Cînd socoti că l-a terfelit destul, începu să se zbată strigîndu-i să-i dea drumul să plece ; se săturase de el. Fausta își făcea socoteala că, după ocări, mișcările smucite și violente pe care le făcea ca să se libereze aveau să-l scoată cu totul din fire pe flăcău. Își zicea că nimic nu stîrnește violența mai mult decît violența ; și nu se înșela. Deodată, chipul lui Doroteo păru să se schimonosească într-un fel de contracție dureroasă și îndîrjită ; și, înainte ca Fausta să-și dea seama ce se întîmplă, se pomeni înhățată, strivită, tîrîță, burdușită de lovituri. N-avea altă grijă decît să-și apere fața cu un braț ; pentru rest, se lăsa în voia acelei desfătătoare maltratări. În cele din urmă, căzură împreună pe niște fîn care fusese grămădit într-un colț al cabanei. Acolo, în întuneric, loviturile deveniră curînd mîngîieri aspre, gemetele suspine, furia dorință, ura dragoste.

Afară, lîngă cabană, agentul lui Tereso, care urmărise cu atenție scena, înțelese că avea din belșug material pentru a-și întocmi raportul ; așa că porni către vilă.

Dar pe lîngă agent, mai fusese cineva martor, deși involuntar, la cearta dintre Fausta și Doroteo : Sebastiano. Trezit brusc din somn de vocea răgușită și disprețuitoare a Faustei care îl insulta pe flăcău, Sebastiano crezu în primul moment că încă mai visează ; și că visează chiar vocea iubitei, cum li se întîmplă uneori celor îndrăgostiți ; cu toate că tonul ei mînios și cuvintele prea puțin gingașe nu aveau nimic din caracterul discret și ambiguu specific viselor. Dar, după un răstimp de liniște, iată că vocea se auzi din nou ; și atunci trebui să recunoască și că nu mai dormea, și că femeia care

vorbea era chiar Fausta. Sebastiano era atît de tulburat, încît în primul moment i se păru că nu simte nici o durere ; de fapt, așa cum se întîmplă în unele căzături foarte grave, era vorba de durere, însă de o durere așa de profundă, că îi amorțea simțirea. Cu respirația întretăiată și inima copleșită de un zbucium îngrozitor, se ridică în capul oaselor și, sprijinindu-se de perete, cu ochii holbați în beznă, ascultă. Acum vocea nu mai contenea ; și injuriile violente, grosolane, crude, se înteteau, mărturisind o realitate implacabilă. Ca un muribund care, rănit mortal, mai găsește încă puterea să se tîrască pînă la un izvor, unde își dă sufletul înainte de a-și putea umezi buzele, Sebastiano se aruncă pe brînci pe podea, căutînd să zărească prin crăpătura dintre scînduri ce se petrece între cei doi. Îi văzu cum discutau, cum Doroteo pălmuia obrazii pe care el îi mîngîiase de atîtea ori cu mînă tremurătoare, cum o împingea pe Fausta spre grămada de fîn ; pe urmă căzură amîndoi dincolo de raza privirii lui și el rămase locului, pe brînci, cu ochiul lipit de crăpătura prin care nu mai vedea nimic, cu obrazul pe scîndura aspră, înghețat, istovit și inert. Dar din grămada de fîn răzbătură pînă la el zgomote cu o semnificație foarte clară, din păcate ; și atunci Sebastiano dori să-și piardă cunoștința, să nu mai vadă, să nu mai audă nimic. Sentimentul pe care îl încerca nu era gelozie, ci senzația unei catastrofe uluitoare, care nu îngăduia nici lacrimi, nici strigăte ; și înlăuntrul acestui sentiment opac pătrundea dureros, la răstimpuri, ca un ac de oțel într-un scul de lînă, același gînd sfredelitor : „Fausta e aici... dedesubt... cu un alt bărbat... Fausta mă înșală...”

N-ar fi putut nici el să spună cît timp a rămas astfel întins pe scîndurile podelei. Tăcerile pe care cei doi de jos, de pe grămada de fîn, le alternau cu suspinele și cu vorbele, aproape că-l făceau uneori pe Sebastiano să spe-
re că visase ; dar pe urmă, un glas, un trosnet îl sileau să-și vină iar în fire. În sfîrșit, tăcură cu totul, și nu se mai mișcă. Atunci Sebastiano încercă să-și uite durerea, gîndindu-se la altceva ; dar așa cum se întîmplă de obicei, durerea aceea îl acapara irezistibil și tocmai cînd

i se părea c-a izbutit să se distragă într-un fel sau altul, iată că gîndul i-o readucea în minte datorită celor mai neprevăzute asociații. Orice subiect, orice lucru la care voia să se gîndească ducea, prin neașteptate înlănțuiri, la Fausta ; totul devenea Fausta, totul purta reflexul ei, totul părea s-o simbolizeze. Sebastiano nu știuse niciodată că se putea suferi în asemenea chip ; cu o frenezie atît de atroce, căreia caracterul durerii și persistența cauzelor îi răpeau orice puțință de ușurare.

În sfîrșit, Fausta și Doroteo ieșiră din cabană și le auzi vocile depărtîndu-se și stingîndu-se în liniștea parcului. Atunci, fără să se mai folosească de scară, coborî și el, dintr-o săritură, în cabană, și ieși afară. Văzu că cerul pălise și era presărat cu nori roșietici. Cu somnul și cu acea veghe oribilă trecuseră aproape patru ore.

Sebastiano nu mai știa nici ce să facă, nici ce să gîndească. Năucit și îndurerat, i se părea că nu numai viața, ci fiecare moment își pierduse orice direcție și orice sens. Dar îi era o foame grozavă ; și lucrul acesta îi sporea tristețea ; era semn că el continua să trăiască și să vegezeze în ciuda durerii ucigătoare care-i sfîșia inima. Urmărit de asemenea gînduri tulburi, coborî delușorul, ocoli micul lac unde toate, apa, lebedele, orologiul se cufundau în umbrele serii, străbătu o pădurice de magnolii și ieși pe pajiștea cea mare. Se lăsa într-adevăr seara. Tot cerul cobora spre apus într-o vastă derivă de nori alungați și nimbați de un roșu întunecat ; sub alunecarea lor, vila apărea la capătul pajiștii neagră, scundă și patrată, ca o stîncă neclintită în mijlocul unei ape curgătoare. Sebastiano, tot uitîndu-se la cerul amurgit și la norii mînați de vînt, simți deodată o mare poftă de a cînta. Dar de cum începu să îngîne cuvintele unui cîntec la modă cu cîțiva ani în urmă, i se puse un nod în gît și începu să plîngă. Norii călătoreau în direcția opusă celei spre care mergea el ; cu ochii ațintiți la cer, Sebastiano îngîna cuvintele frivole și amare ale cîntecului, alerga și plîngea. Cînd și cînd se împiedica în iarba deasă, și atunci glasul i se frîngea într-un plînset și mai jalnic ; cînd și cînd își amintea că îi e foame, iar lacrimile îi șiroiau pe obrăji și mai tare.

Dar cînd ajunse în apropierea piscinei, își zise că trebuia să mănînce și intră sub umbrar. Piscina era pustie ; apa gălbuie părea tulbure și lîncedă ca a unui iaz ; sub trambulină plutea o broască enormă de cauciuc, umflată pînă la refuz, pe o parte albă, pe alta verde. Sebastiano merse direct la bar și găsi acolo ce căuta : o farfurie cu tartine învelite într-un șervet. În timp ce mînca însă, continua să plîngă ; și durerea sporea ; în așa măsură încît, după a doua îmbucătură, își dădu deodată seama că nu-i mai era foame. Lăsă tartina din care mușcase pe tejgheaua barului, ieși afară și o luă către vilă.

Sebastiano cunoștea fiecare colț al parcului, fiecare bancă, fiecare boschet, pentru că umblase peste tot, noaptea, cu Fausta. Acum, locurile acelea, în umbra noptatică, prin vâlul de lacrimi care-i împăienjenea vederea, i se păreau sinistre și parcă devastate, deși erau intacte și fără urmă de devastare materială. Fantasma Faustei părea să mai alunece încă pe acele alei, dar umbrită de culorile întunecate ale înșelăciunii ; mai rău decît dacă ar fi fost moartă. Vîrînd mașinal mîna în buzunar, Sebastiano dădu de batista iubitei pe care o găsisese dimineață pe jos ; și, mînat brusc de un impuls, o azvîrli departe de el într-un tufiș.

Gastul acesta îl trezi la realitate ; adică la felul cum trebuia să reacționeze ; și pentru prima oară, în durerea lui, răsună vocea, pînă atunci tăcută, a amorului propriu. Lacrimile i se uscară curînd și începu să se gîndească la ceea ce trebuia să facă. Desigur, avea la îndemîină o răzbunare promptă și sigură : era destul să plece acasă și să lase ca atentatul să-și urmeze cursul. În felul acesta, fără ca el să intervină, Fausta urma să fie pedepsită, avînd parte de sfîrșitul pe care îl merita, în brațele lui Tereso. În primul moment, lui Sebastiano i se păru că această coincidență desăvîrșită avea ceva de-a dreptul providențial ; și că lui nu-i rămînea altceva de făcut decît să accepte răzbunarea pe care i-o oferea întîmplarea. Dar apoi, gîndindu-se bine, i se păru că cea mai bună răzbunare ar fi, dimpotrivă, s-o salveze pe Fausta, așa cum plănuiise. Astfel, după zădărnicierea atentatului, avea să-i poată dovedi Faustei cu cît îi era superior, ei și

trădării ei ; și să-i dezvăluie totodată mărinimia lui conștiință și hotărîrea nestrămutată de a nu mai avea nimic de-a face cu ea. Pornind de aici, gîndurile lui se jucară cîteva minute cu diferitele ipoteze care se conturau : s-o salveze pe Fausta, apoi să-i spună tot și s-o părăsească ; sau s-o salveze și s-o părăsească fără să-i spună nimic despre salvare ; sau poate s-o salveze, să nu-i spună nimic, să n-o mai vadă și să dispară pentru totdeauna din viața ei. Cum însă noblețea-i sufletească înnăscută prevala pînă la urmă întotdeauna, Sebastiano ar fi vrut să se oprească la ultima alternativă ; înțelese însă că, din motive, cum s-ar spune, tehnice, trebuia s-o aleagă pe a doua. Socotea că, odată pornit pe panta generozității, se cuvenea să fie cît mai generos cu putință. Deci, Fausta n-avea să fie pedepsită ; și nici n-avea să afle vreodată de ce-o părăsea. Sebastiano era încă prea îndrăgostit pentru a-și da seama că aceste ultime deliberări nu-i mai erau dictate de amorul propriu jignit, așa cum credea, ci numai de iubire ; acea iubire mai tare decît orice deziluzie și decît orice trădare, care se mulțumea cu sacrificii și cu tăceri ; și nu voia să audă de răzbunări, nici măcar de acelea care se ascund sub masca mărinimiei disprețuitoare sau a iertării moraliste.

Cînd Sebastiano ajunsese la vilă se făcuse noapte de-a binelea. Intră pe ușa de serviciu în subsol și văzu că începuse forfota pentru pregătirea cinei. Valeții alergau care încotro, se dădeau diferite porunci, soneriile zbîrnîiau, din bucătărie răzbătea zgomot de farfurii și tacîmuri. Sebastiano nu mai avea acum altă dorință decît să termine cît mai repede cu Fausta ; și apoi să fugă acasă. Își dădea seama că acea primă și complicată intenție a lui de-a o salva pe Fausta înainte ca Tereso să se culce cu ea, și în același timp de a nu-și da de gol fratele vitreg și de-a nu îngădui săvîrșirea atentatului, nu era posibilă. De aceea, avea de gînd să se limiteze doar s-o prevină pe Fausta de primejdia care o pîndea ; și încolo, să-i lase în voia soartei pe Tereso, Saverio și Perro. Dacă atentatul reușea, cu atît mai rău pentru Tereso ; dacă nu reușea, cu atît mai rău pentru Saverio și Perro. Sebastiano fusese întotdeauna indiferent față de frămîntările politice ; acum

însă, din pricina deziluziei suferite, devenise insensibil și față de cele omenеști. I se părea că omenirea nu e decît corupție și imbecilitate ; că doar întîmplarea determina destinul omenesc ; că, între răutatea și prostia oamenilor, și absurditatea frenetică a întîmplării, nu-ți puteai dori decît un singur lucru : nimicirea cît mai grabnică a întregii omeniri. În momentul acela Sebastiano simțea o adevărată repulsie față de orice ființă care umbla în picioare și purta veșminte. De cîteva ori, văzîndu-i pe servitori alergînd aferați prin coridorul din subsol, se surprinse gîndind că, dacă totul mergea bine, măcar aceștia aveau să fie definitiv curățați de mașina infernală a lui Saverio și Perro.

Sebastiano căută scara de serviciu care ducea la etaj. Dar, după ce se învîrti o vreme pe coridoarele joase, băgă de seamă că uitase unde se afla. Și tocmai cînd se pregătea să ceară lămuriri vreunui servitor, auzi clar, trecînd prin fața unei uși întredeschise, vocea lui Saverio. Atunci împinse ușa și intră.

Încăperea, scundă și foarte mare, avea în mijloc o masă dreptunghiulară acoperită cu o învelitoare de pîslă roșie. Pe masa aceea, numeroase femei cu șorțuri albe mînuiau cu energie fiare de călcat încinse peste pantalonii și rochiile oaspeților Gorinei ; altele coseau stînd jos ; iar altele lustruiau pantofi la lumina a trei lămpi mari cu abajur verde, suspendate de tavanul boltit. Firele mașinilor electrice și aburii ce se ridicau din lucrurile călcate dădeau încăperii un aspect de atelier casnic. Acolo, în încăperea joasă, se aflau numai femei, și în aer plutea mirosul greu care se simte de obicei în birourile de dactilografiat și în croitorii. Numai femei, afară de un singur bărbat care, în picioare lîngă o fereastră a demisolului, lustruia și el o pereche de pantofi negri de bal. Bărbatul era Saverio.

Pătrunzînd în vilă, Saverio își jurase să se comporte întocmai ca un conspirator, ba chiar ca Perro, care nicio dată nu schița vreun gest și nu rostea vreun cuvînt de prisos. Stăpînit însă de entuziasmul care-i clocotea în suflet și de ideile care i se învolburau în minte, Saverio

își uitase îndată de aceste înțelepte intenții. Intrase în vorbă cu fata de la tabloul de comandă ; apoi se apucase să sporovăiască cu toți valeții care se întâmpla să treacă pe lângă el ; în cele din urmă, luându-se după fata de la tablou, nimerise în încăperea aceea mare. Orice mulțime era ispititoare pentru el, chiar dacă era vorba de o mulțime alcătuită din cameriste și jupînese. Astfel că, la început în glumă, și apoi din ce în ce mai serios, Saverio își dăduse drumul la moară, perorînd în fața femeilor de acolo ca și cum s-ar fi aflat la o adunare de camarazi gata inițiați și instruiți.

Continuînd să lustruiască cu multă grijă pantofiorul de bal, le turuia că ele, cele care-l ascultau, erau oprimăte, că erau slujnicele unor femei întru totul aidoma lor, că sub o nouă orînduire socială n-ar mai trebui să fie nici stăpîni, nici slugi. Iar femeile, mînuind cu brațele lor viguroase fierul de călcat, rîdeau de el și nu păreau să-l ia în serios.

— Ce ne pasă nouă că n-au să mai fie stăpîni ! spuse deodată o fetișcană cu fața rotundă și mare, și cu sîni opulenți. Tot ce-mi doresc pe lume e să ajung și eu stăpînă.

Saverio răspunse că așa ceva nu e cu putință : în curînd, vremea stăpînilor avea să apună ; și, ca urmare, toți aveau să se bucure de avantajele de care beneficiau astăzi doar cei privilegiați.

— Prostii, replică o femeie slabă și trecută, pe un ton sceptic. Stăpîni au să fie întotdeauna... și noi o să trudim totdeauna pentru ei...

Însă o alta, mai bătrînă, care cosea stînd chircită pe un taburet și care la fiecare împunsătură de ac își schimonosea toată fața asemenea unei Parce, răbufni pe neașteptate :

— Mai tacă-ți fleanca și ține-ți pentru tine ideile astea... Noi nu vrem s-avem neplăceri... prostănacule... Nu știi că poliția îi arestează pe toți cei care trîncănesc așa ?... Dacă ne bagă la răcoare n-o să ne scăpați voi cu vorbele voastre goale...

Ca orice conspirator care se respectă, Saverio răspunse că dacă aveau să fie arestate, cu atît mai bine : cauza

are nevoie de martiri și de victime. Răspunsul său stîrni un cor de proteste. „N-ai decît să te duci tu la pîrnaie“, „nerodule“, „ticălosule“, „dacă nu-ți ții fleanca, te denunțăm“, și alte asemenea vorbe se auzeau din toate colțurile încăperii. Una dintre femei, în lipsă de un proiectil mai potrivit, îi aruncă în cap pernîța umplută cu păr de cal cu ajutorul căreia apuca fierul de călcat. Îndată o imitară și celelalte, și bietul de el se văzu ținta unei adevărate ploi de pernîțe. Își apăra fața cum putea cu brațul, continuînd între timp să strige că sînt oarbe, că au mentalitate de sclave, că el vrea să le salveze, și uite cum înțeleg ele să-i mulțumească. Pînă la urmă, sub tirul mereu mai precis și intens al pernîțelor, Saverio izbuti să ocolească masa și ajunse lîngă Sebastiano, care urmărise toată scena din pragul încăperii.

— Vrăjitoarelor ! strigă.

Însă majordomul, care trecea tocmai atunci pe coridor, auzind vacarmul, se opri și el în prag, întrebînd morocănos ce se întîmpla acolo. Îndată se făcu iar tăcere ; și nu mai răsună decît glasul răutăcios al bătrînei care strigase adineaori la Saverio.

— Un nerușinat, începu să vocifereze, întorcîndu-și fața suptă spre sărmanul Saverio. S-a strecurat aici chipurile să lustruiască pantofii, dar nu umblă decît să pipăie fetele... și măcar dac-ar fi frumos... da uite la el, parcă-i un broscoi.

Cuvintele bătrînei fură primite cu rîsete de ceata fetelor și cu proteste indignate din partea lui Saverio care se vedea dintr-o dată coborît la rolul unui fante de slujnicuțe. Majordomul însă potoli larma cu un simplu gest și, după ce le spuse fetelor să-și vadă de treabă, îi porunci aspru lui Saverio să ducă pantofii cui trebuia.

— Și să te înveți minte să lași fetele în pace, mai strigă după el bătrîna care părea să fi prins gust de ceartă.

Apoi, fetele se apucară să cînte toate în cor ; iar Saverio și Sebastiano se îndreptară spre scara de serviciu.

— Nu-i nimic de făcut cu slugile, rosti Saverio gîfîind, în timp ce urcau pe scărița îngustă, în spirală. Și începu să-i explice că slugile, spre deosebire de țărani

și de muncitori, sînt cu desăvîrșire lipsite de conștiință de clasă. Slugile se află, adăugă, într-o situație foarte asemănătoare cu cea a intelectualilor. Înfeudați adică și adevărați paraziți ai burgheziei. De la un poet sau de la un lacheu nu te poți aștepta, în fond, la nimic bun; de la cel dintîi pentru că arta e întotdeauna profund reacționară și conservatoare, de la cel din urmă pentru că a sluji înseamnă a trăda. Însă, dacă într-o revoluție mai poți cît de cît să scoți ceva util de la intelectuali, măcar pentru acțiunile de propagandă, slugile, în schimb, nu numai că sînt inutile, dar chiar și dăunătoare; și de aceea trebuie nimicite fără milă. Slugăria e cea care, în revoluție, dezonoarează cauza pentru care pretinde că luptă, prin atrocitățile și represaliile infame la care se dedă împotriva foștilor stăpîni. Din rîndurile slugilor pot ieși cel mult călăi, dar nu apostoli, teoretiză Saverio, răzbunîndu-se astfel pentru proiectilele cu care îl bombardaseră fetele în călcătorie.

Sebastiano asculta izbucnirile lui Saverio cu gîndul aiurea. După suferința încercată, după planurile de răzbunare dictate de amorul propriu, acum se simțea liniștit și aproape insensibil; hotărît s-o salveze pe Fausta mai mult din datorie decît din alte motive. În acest calm mai răzbăteau, e drept, din cînd în cînd, vechi amintiri și proaspete insulte care-l făceau să se cutremure de furie; însă reușea să-și stăpînească cu destulă ușurință aceste tresăriri ale sufletului atît de îndrăgostit altădată. „Nu-mi mai rămăsese decît o singură iluzie — se gîndea, urmîndu-l pe Saverio în galeria cu busturi — cea a iubirii... Dar acum am pierdut-o și pe asta... așa că plictiseala va fi absolută...” Sebastiano avea într-adevăr impresia că îmbătrînise cu douăzeci de ani în răstimpul acelor cîteva ceasuri.

În galeria busturilor, Perro, cu sufletul la gură, le ieși în întîmpinare. Ajunsese aproape la capătul calmului său ceremonios de actor desăvîrșit. Deși era sigur că tot mecanismul este perfect pus la punct, totuși nu-și putea stăpîni o oarecare teamă de cine știe ce încurcătură; căci atunci s-ar fi terminat pe vecie cu cariera sa de agent provocator. Îl întrebă cu asprime pe Sebastiano

unde dracu se băgase cît fusese ziua de mare ; la care Sebastiano, posomorît și indiferent, îi spuse adevărul : și anume că dormise.

— Ai dormit ? întrebă Perro făcînd ochii mari.

— Da, am dormit, îi răspunse sec Sebastiano, fără să se uite la el.

Perro înțelese că Sebastiano nu minte și încă o dată rămase uluit în fața acelei stăpîniri de sine care o întrecea chiar și pe-a lui. „Asta ori e un imbecil... deși nu pare... ori e agent de poliție, ceea ce e imposibil... ori e cel mai feroce și mai experimentat terorist pe care l-am văzut în viața mea“, se gîndi Perro. Să doarmă cînd nu mai era decît un ceas pînă la atentat ? Perro rămase înmărmurit și, tot privind la chipul trist dar liniștit al lui Sebastiano, nu-i venea să-și creadă ochilor.

Acest dialog avea loc în galeria cu busturi, în fața chipurilor încruntate ale conchistadorilor spanioli, în timp ce din toate părțile zbîrnîiau soneriile nerăbdătoare și insistente ale invitaților Gorinei. Acum treaba e pe sfîrșite, spuse Perro. În curînd marchiza are să se ducă să cîneze în camera lui Tereso, iar baia are să fie liberă. Și atunci Saverio avea să aducă tava cu bomba. În timpul acesta, el avea să se posteze aici, în firida ferestrei. Sebastiano însă trebuia să se ascundă pentru orice eventualitate, alături, în camera Faustei. Cînd însă Perro vru să-i sugereze un pretext pentru a intra în acea cameră, Sebastiano i-o reteză scurt, spunîndu-i, pe un ton indiferent, că nu mai trebuie să se obosească să-i caute pretexte pentru că avusese el grijă încă de dimineață să intre în grațiile cameristei ; și Perro rămase iarăși cu gura căscată. El plănuise să-l aresteze pe Sebastiano stînd la pîndă și înarmat, iar pe Saverio în momentul în care ascundea bomba ; să le pună cătușele și, în doi timpi și trei mișcări, să-i ducă pe sus la duba care aștepta la ieșirea din parc. Nimeni n-avea să-și dea seama de nimic. Nici măcar Tereso, care urma să primească raportul său mult mai tîrziu, cînd povestea avea să fie încheiată.

În cele din urmă, după alte cîteva explicații, Saverio și Perro se îndepărtară pentru a lua bomba pe care acesta din urmă o ascunsese într-un ungher ; iar Sebastiano rămase singur în galerie. Arzînd de nerăbdare s-o

avertizeze pe Fausta de primejdia care-o pîndea, înainte ca ea să intre în camera generalului, Sebastiano tocmai se pregătea să pună mîna pe clanța ușii iubitei sale, cînd pe neașteptate se deschise ușa de la camera ducesei și Gorina însăși se ivi în prag, arătîndu-și chipul poruncitor și sfios totodată, făcîndu-i semn și chemîndu-l cu glas șoptit pe nume :

— Ricardo.

Absorbit de suferința și de planurile sale, Sebastiano nu remarcă stînjeneala și tonul timid și complice al ducesei. Dar de îndată ce intră în cameră, înțelese ce prostie făcuse. Ducea, scundă și corpulentă, într-un combinezon de moar trandafiriu pe care șoldurile ei masive și unduitoare îl întindeau fără milă, se și postase în fața unei toalete mari cu trei oglinzi ce răsfrîngeau, ca într-un triptic grotesc, trei imagini diferite, din față, din profilul drept și din profilul stîng, ale trupului ei scund și diform ; și întinzîndu-și brațul cu un gest languros către el, îi porunci s-o ajute să se îmbrace, pretextînd că nu știa unde îi dispăruse camerista. Însă expresia chipului ducesei, iluminat parcă pînă în vîrfurile nasului proeminent de vîlvătaia roșietică a unei flăcări și vizibil tulburat, sub obișnuita-i trufie exaltată, lăsa să se întrevadă limpede atît dedesubturile acestui pretext, cît și soiul de simțăminte care o îndemnaseră să-l cheme la ea.

O clipă Sebastiano fu ispitit să izbucnească într-un hohot de rîs. În felul acesta, se gîndi, soarta voia într-adevăr să-l lecuiască odată pentru totdeauna de dulcea iluzie a iubirii ; și, după ce-i dezvăluisese trădarea Faustei, acum, adăugînd suferinței batjocura, îi oferea această umflată și respingătoare caricatură a pasiunii amoroase : senila infatuare a ducesei. Dar nu era timp de pierdut, nici chiar pentru a admira ironicele lecții ale întîmplării. Cu un fel de hotărîre mașinală, aceeași care, de dimineață, îl îndemnase s-o ia pe Giustina de talie, Sebastiano se apropie de ducesă și repetă gestul ; rămî-nînd apoi imobil, cu brațul și trupul întreg tras într-o parte de enorma greutate a corpului ei îndesat, cu ochii gînditori și triști ațintiți la oglinda care răsfrîngea cu o nemiloasă fidelitate cele două imagini înlănțuite.

Ducesa, care nu nădăjduise să fie înțeleasă atît de repede, se împurpură și mai mult la față, dacă așa ceva era cu putință, dar nici nu clipi. Își duse doar mîna umflată și încărcată de inele pe șold și o strînse cu putere pe a lui Sebastiano, întrebîndu-l cu o voce tulburată și languroasă, ce o sfătuia : să se travestească în vivandieră sau în țigancă. Travestiul de țigancă mergea desigur mai bine la genul ei, adăugă ; în schimb, costumul de vivandieră era mult mai grațios și mai tineresc. De altfel, țigănci aveau să fie cu siguranță destule, de vreme ce erau atîtea femei brune ; pe cînd foarte puține se vor gîndi să se travestească în vivandiere. Și spunîndu-i toate acestea cu un glas care părea la fiecare silabă să se stingă sub copleșirea tulburării, Gorina continua să-și cerceteze chipul îngîmfat în oglinda nemilos luminată de trei lămpi fără abajur. Și mîna ei strîngea tot mai puternic degetele inerte ale falsului Ricardo.

Lui Sebastiano însă, această întrebare a ducesei îi aminti brusc că abia cu două zile în urmă Fausta îi vorbise de aceleași ezitări, întrebîndu-l, cu o voce la fel de pierdută și preocupată și cu o figură la fel de visătoare, dacă trebuie să se travestească în Pierrot sau în coșar. Și el o sfătuisese să aleagă al doilea travesti, căci se potrivea mai bine cu figura ei brună și băiețească. „Într-o zi, nu se putu împiedica să-și spună, Fausta, bătrînă și urîtă întocmai ca asta de aici, se va lăsa și ea îmbrățișată de vreun servitor... și ea, ca și Gorina, își va da iluzia că anii stau în loc“. Acest gînd îl întristă pe Sebastiano care mai păstra în adîncul sufletului o admirație plină de recunoștință față de frumusețea Faustei ; și îi risipi orice asprime și orice dorință de a-și mai bate joc de ducasă. De aceea, în loc să-i răspundă cu o frază ușor sarcastică, așa cum fusese ispitit la început, își desprinse brațul de talia ducesei, spunîndu-i îngăduitor, cu acea indulgență pe care o ai de obicei față de capriciile copiilor, că el, la drept vorbind, nu prea se pricepea, dar, dacă se gîndea mai bine, era de preferat costumul de vivandieră.

— Nu-i așa ? spuse Gorina mulțumită, e atît de grațios... o să am o rochie înflorată... o pălărie mare cu

pană... și la șold un butoiaș... în butoiaș un vin bun... și am să mă învîrtesc de colo, colo, spunînd : cine vrea vin ?

Ducesa era atît de fericită de această perspectivă, încît nici nu observă că de la o vreme vorbea singură. Însă cînd își dădu seama de asta, i se făcu frică. Cine era frumosul valet și de ce dispărea mereu în felul acesta ? Și, în așteptarea clipei cînd avea să-și lase iar mijlocul cuprins de brațul lui Sebastiano, nu se putu stăpîni să nu-și facă, plină de evlavie, semnul crucii.

Din iatacul Gorinei, Sebastiano se duse de-a dreptul spre cel al Faustei și intră fără să bată la ușă. Toate lămpile erau aprinse, lăsînd să se reverse o lumină tandafirie și caldă ; iar Fausta, stînd goală pe marginea patului, își întindea gamba netedă și desăvîrșită spre Giustina care, îngenuncheată, se pregătea să tragă pe piciorul micuț ciorapul răsucit ca un inel. Văzută din spate, Fausta era atît de frumoasă și avea o linie atît de pură, cu torsul ei lung, cu brațele rotunde și brune întinse înainte, încît, o clipă, Sebastiano se simți iarăși îndrăgostit nebunește de ea. Apoi cele două femei scoaseră un țipăt, sărind în picioare înspăimîntate, iar Sebastiano nu se mai gîndi decît cum să-și salveze iubita.

— Nu striga ! spuse el impulsiv. Am venit doar să te avertizez că te amenință o primejdie... Pleacă din vila asta cît mai ai timp.

Dar, dintre cele două femei, cea mai surprinsă fu Giustina care, uluită, își vedea curtezanul vorbindu-i stăpînei sale cu atîta familiaritate. Însă Fausta, care-l recunoscuse de îndată pe Sebastiano, se străduia, cu gesturi pripite, să îmbrace un capot, poruncindu-i între timp cu o voce iritată să iasă afară.

— Nu ies de-aici, spuse Sebastiano, decît o dată cu tine.

Tonul lui Sebastiano era hotărît ; și temîndu-se să nu fie din nou fermecat de frumusețea ei, evita s-o privească.

— Ce primejdie ? întrebă Fausta enervată, vorbind cu glas scăzut, pleacă odată de-aici... Ești nebun ?... Pleacă de-aici pînă nu te vede cineva.

Sebastiano o cunoștea îndeajuns pe Fausta ca să-și dea seama că intrarea lui neașteptată o scosese din fire. Ochii ei mînioși, fruntea încruntată, glasul tremurător nu trădau decît frică, egoism și ură. Dincolo de masca aceea furioasă nu exista nici urmă de dragoste și desigur că nici nu existase vreodată. Gîndul acesta îl făcu pe Sebastiano să se simtă dintr-o dată ușurat, risipindu-i orice ezitare. Se năpusti spre Fausta și o apucă de braț.

— Nu mai face pe proasta, spuse mînios, dacă nu vrei să vii, te iau chiar eu cu forța.

Și, spunînd aceasta, scoase din buzunar revolverul pe care i-l dăduse Perro.

În clipa aceea Fausta își dădu seama că Sebastiano avea să facă întocmai cum spunea. Înțelesese îndată că primejdia la care se referea Sebastiano era tot una cu atentatul despre care-i vorbise mai înainte Tereso. Însă asigurările generalului o făceau să se îndoiască de existența și iminența unui asemenea pericol; și cu o neîncredere proprie femeilor, nu vedea în intervenția lui Sebastiano decît gestul unui amant gelos. Nu încăpea îndoială, Sebastiano făcea o ultimă tentativă pentru a o împiedica să se ducă la Tereso. Într-o clipă, în mintea Faustei se contură un plan; și se hotărî să-l traducă neîntîrziat în fapt.

Schimbînd brusc tonul, îi spuse tînărului că da, are să-i dea ascultare; dar să-i lase cel puțin răgazul să-și pună ceva pe ea. Între timp, el să coboare în parc și s-o aștepte la intrarea principală. Ea avea să se îmbrace și, în cinci, zece minute cel mult, o să-l urmeze. Neavînd habar de întorsătura pe care o luaseră sentimentele lui Sebastiano față de ea, Fausta crezu că mai trebuie să adauge acestor cuvinte mincinoase și o viclenie, explicîndu-i că-i cere să plece doar pentru binele său, deoarece s-ar fi putut ca, dintr-o clipă în alta, să intre cineva și să-l găsească acolo. Explicațiile fură însoțite de-o mîngîiere ușoară pe fața nemulțumită a lui Sebastiano, care nu avu curajul să-și ferească obrazii de atingerea degetelor atît de dragi altădată.

Dar cum Sebastiano ezita între a accepta și a respinge propunerea, Fausta încercă să-i înfrîngă ezitarea printr-o grabă eficace.

— Hai, du-te... du-te... grăbește-te ! spuse, împingîndu-l spre ușă. Apoi, întorcîndu-se către cameristă : Giustina, repede, rochia de mătase neagră.

Însă graba asta avu un efect contrar celui scontat. Bănuitor, Sebastiano se opri în prag și-i declară că preferă s-o aștepte acolo în cameră. Ar fi vrut să adauge cu sarcasm că Fausta nu putea, desigur, să pretindă că s-ar rușina de prezența lui ; dar se abținu, din pudoare. Tonul lui Sebastiano era din nou hotărît și rece, iar Fausta înțelese că trebuia să găsească o altă cale de convingere.

— N-ai încredere... foarte bine, spuse, fără să renunțe la tonul acela de nerăbdare. Atunci... în loc să m-aștepți în parc... așteaptă-mă afară... pe culoar... și dacă tot n-ai încredere... ia cheia... ia-o... și acuma du-te.

Și, scoțînd cheia din broască, i-o strecură în mîna lui Sebastiano, împingîndu-l afară din cameră. De data asta el nu mai rezistă și ieși pe culoar.

O dată plecat Sebastiano, Fausta nu renunță la graba ei febrilă, chiar dacă acum o folosea în cu totul alte scopuri.

— Repede, Giustina, spuse, îmbracă-te cu rochia mea cea neagră.

Și, înainte ca femeia, înmărmurită, să fi avut timp să scoată o singură vorbă, îi și smulse șorțul și îi deschise bluza. Trebuia ca ea, îi explica între timp Fausta, pe cînd Giustina, rușinată, în cămașa grosolană de pînză albă, își ascundea cu brațele pieptul pe jumătate dezgolit, să se ducă în locul său la întîlnirea cu Sebastiano. Erau amîndouă cam de aceeași statură, și dacă își acoperea fața cu o mască și își mai puneă și un șal pe cap, Sebastiano n-avea să observe substituirea. Trebuia să iasă împreună cu tînărul pe o ușă de serviciu și, rămînînd mereu mascată și avînd toată grija să nu-i dezvăluie șiretlicul, să-l ducă cît mai departe cu putință. Dacă vroia, n-avea decît să împingă prefăcătoria pînă acolo încît să nu-și scoată de loc masca și să se lase chiar curtată și sărutată de tînăr. Aceste din urmă cuvinte o făcură să

tresară pe Giustina care, în ciuda proaspetei sale dezamăgiri, își păstra neștirbită atracția ce-o simțea față de Sebastiano. Însă Fausta, crezînd că tresare de rușine, îi spuse :

— Proasto, cînd ai să te mai întîlnești în viață cu un tinerel atît de frumos?... Nu mai sta pe gînduri și petrece cît mai ai timp... și dacă o faci pentru mine, nu te teme... ți-l cedez, cu trup și suflet... cu trup și suflet.

Și, Fausta, mulțumită de intrigă, rîse, descoperindu-și dinții albi și ascuțiți; iar între timp se învîrtea însuflețită în jurul fetei stînjenite, aducînd ultimele rețușuri travestiului.

— Fața trebuie să ți-o ascunzi, zise potrivindu-i pe nasul teșit o mască de mătase neagră, nu numai pentru că el nu trebuie să-și dea seama de substituire, dar și pentru că ești atît de urîță încît l-ai înspăimînta, bietul băiat... dar pieptul nu, e bine făcut, seamănă cu al meu... lasă așadar să-ți vadă puțin din piept, ca să te urmeze și mai bucuros...

După ce o împodobi cu tot ce trebuie, Fausta bătu din palme de bucurie, văzînd-o cum stă dreaptă și țeapănă în rochia decoltată, intimidată, s-ar fi spus, de propria ei eleganță. Și, într-un avînt de generozitate, scoase dintr-o cutiuță un colier vechi de lapis lazuli și aur și i-l petrecu pe după gît, spunîndu-i că avea toată încrederea în ea; astfel, înșelăciunea avea să fie și mai desăvîrșită. Adevărul este că acest colier era un dar de la Sebastiano; aparținuse mamei sale și fusese singurul obiect pe care tînărul îl putuse salva din dezastrul patrimoniului familiei. Dar, absorbită cu totul de născocirile ei, Fausta nu se gîndea cîtuși de puțin la noua suferință pe care avea să i-o pricinuiască tînărului; îi plăcea ideea de a-l dărui pe Sebastiano și întreaga lui iubire Giustinei, așa cum îi dăruia uneori rochiile pe care nu le mai purta. Îi plăcea să-și imagineze surpriza lui Sebastiano cînd, după multe sărutări și multe șoapte de dragoste, avea să-i smulgă în cele din urmă masca și să descopere că o strînge în brațe nu pe ea, ci pe pocițania de Giustina. Îi plăcea socoteala pe care și-o făcuse de a scăpa definitiv de pasiunea incomodă a lui Sebastiano printr-o asemenea farsă demnă de-o comedie. În

cele din urmă, o înfodoli pe Giustina într-un splendid şal de caşmir şi, îndemnînd-o încă o dată să nu facă pe proasta şi să profite de ocazie, o împinse afară din cameră.

Între timp, Tereso primise raportul agentului pe care îl trimisese s-o urmărească pe Fausta. Cu toată uscăciunea lui birocratică, raportul nu omitea nici un detaliu : Fausta şi Doroteo, palmele, bătaia, îmbrăţişarea finală — nimic nu lipsea. Citindu-l, lui Tereso i se păru că lumea întreagă i se întunecă în faţa ochilor şi, brusc, fu năpădit de dorinţa năprasnică de-a da buzna în camera de alături şi de-a o omorî cu mîna sa pe Fausta. I se păru însă că ar fi o răzbunare prea uşoară şi, înghiţindu-şi mînia, începu să se plimbe de colo-colo prin cameră. Acoperind cu cele mai cumplite insulte numele Faustei, el respingea, unul după altul, ca fiind prea blînde, felurile planuri de răzbunare pe care i le sugera, rînd pe rînd, fantezia lui dezlănţuită. S-o omoare era prea puţin, se gîndea ; Fausta trebuia să trăiască şi să sufere, pentru a se bucura şi el de suferinţele ei. Se gîndea să pună vreun zbir să-i cresteze faţa în aşa fel încît să nu mai rămînă nici urmă din frumuseţea ei ; sau s-o declare nebună şi s-o închidă într-un ospiciu ; sau să-i confişte toate bunurile şi s-o trimită să practice meseria pentru care fusese făcută într-o casă de toleranţă. De cînd se afla la cîrma ţării, Tereso nu se folosisese niciodată de puterea pe care o avea pentru răzbunările sale personale. Însă cariera sa de general rebel, pe jumătate brigand, dinainte de-a ajunge preşedinte, era marcată de nenumărate întîmplări atroce, cunoscute de toată lumea. Şi în clipa aceea îi răsăreau în minte anii săi de tinereţe, împovăraţi de fapte sîngeroase şi de cruzimi.

Continuînd să se învîrtească prin cameră, Tereso mai petrecu astfel cîteva minute, imaginîndu-şi tot felul de torturi şi atrocităţi, apoi se opri deodată locului şi izbucni într-un puternic hohot de rîs. Cine l-ar fi văzut, l-ar fi luat fără îndoială drept nebun ; în realitate însă Tereso găsise o modalitate de răzbunare care-l satisfăcea pe deplin. Faustei, îşi spuse, n-avea să i se cîntească nici un fir de păr ; dar toate bunurile ei şi ale lui Ma-

nuele, provenite din pungășii mai vechi și mai recente, aveau să fie confiscate. Și, sub amenințarea cu moartea, avea s-o silească să se mărite cu Doroteo. Iubitul Doroteo. Servitorul analfabet Doroteo. El însuși avea să fie naș la această originală nuntă, iar nașă, bunătatea aceea de ducesă care trăsesese atâtea sfori ca să i-o scoată în cale pe Fausta. Nunta avea să aibă loc chiar în noaptea aceea, în capela de la capătul galeriei busturilor. Fausta era văduvă; astfel că răposatului marchiz Sanchez avea să-i urmeze rîndașul Doroteo. Apoi, drept voiaj de nuntă, Tereso avea să trimită fericita pereche pe insulele Los Ladrones¹, locuri obișnuite de exil, bîntuite de-o climă tropicală și năpădite de țințari; și avea să-i lase pe scumpii însurăței să putrezească în liniște acolo cîțiva anișori.

Acest plan îi plăcu nespus de mult căci, o dată cu trecerea anilor, Tereso ajunsese la un oarecare dispreț pentru violență — total stupidă și în fond destul de puțin eficace. Era un plan crud și inteligent; la urma urmelor, o farsă. Mai ales îi plăcea ideea acelei nunți improvizate acolo pe loc, chiar în noaptea respectivă, în capela vilei. Însă nunta nu trebuia să rămînă o taină pentru nimeni; o căsătorie secretă, se gîndi Tereso, ar fi fost prea pe gustul Faustei; dimpotrivă, trebuia să afle toată lumea de josnicia și dizgrația ei; avea să-i înștiințeze pe toți invitații Gorinei, ca să vină așa, mascați cum erau, să asiste la ceremonie. Fără să mai piardă vreme, Tereso își chemă secretarul și-i dădu straniile sale dispoziții. Să se ducă imediat să-l caute pe parohul vilei; dacă dormea să-l trezească și să-i spună să fie gata pentru a oficia o cununie; în același timp să fie căutat și arestat un tînăr cu părul roșu, pe nume Doroteo, care ducea crosele pe terenul de golf, și să-i fie adus sub escortă. Să treacă, în sfîrșit, prin toate încăperile vilei și să-i anunțe pe oaspeți că înainte de masă aveau să asiste la o căsătorie. La această din urmă poruncă, secretarul căscă ochii uluit și-l întrebă cum ar fi putut face asemenea lucru: erau peste o sută de invitați, cum să-i anunțe pe toți? Dar Tereso îi răspunse

¹ Insulele Pungașilor (span.).

tăios că nu-l interesa, să se descurce cum o ști. Bunăoară, să se slujească de numeroșii polițiști care se găseau în vilă. De altfel, să se grăbească și să aibă grijă să execute tot ceea ce îi poruncise. Buimăcit, secretarul își pocni călcâiele și ieși din cameră.

Descoperirea trădării iremediabile a Faustei și, poate, mai mult încă, desăvîrșirea planului său de răzbu-nare îi uciseseră definitiv dorința. Astfel că, puțin mai târziu, când auzi bătîndu-se la ușa care comunica cu odaia Faustei, nu mai încercă nici o tulburare. Masa, pregătită pentru cină, scînteind de cristale și de tacîmuri, fusese așezată între pat și o canapea. Tereso se așază pe canapea, picior peste picior și îi strigă Faustei să intre. Însă ușa nu se deschise de tot; la început se crăpă doar puțin, și o mînuță murdară de funingine se profilă pe fondul alb și auriu al canatului. Apoi se ivi o mătură jumulită, plină și ea de funingine, pe urmă o găleată și, în cele din urmă, Fausta însăși, travestită. Purta un fel de bluză largă și ușoară peste o pereche de pantaloni zdrențuiți și peticiți, iar în picioare niște pantofi bărbătești, foarte mari, rupți și scîlciați. Bluza și pantalonii erau de culoare închisă și murdari de funingine, dar cîte o ruptură abil făcută lăsa să se vadă ici rotunjimea unui sîn, dincolo coapsa bine împlinită. Fața ei rotundă era mînjită toată cu pete și urme de degete făcute cu cărbune, iar părul scurt, sub o șepcuță cu cozoroc, era ciufulit dinadins. Ce mititică și fragilă părea travestită așa, se gîndi Tereso fără voie, simțindu-se cuprins iar de dorință, ca un băiețandru. Își petrecuse pe după braț toarta găleții plină de cîrpe; iar la subsuoară ținea, ca pe-o umbrelă, mătura.

Închizînd ușa în urma ei, Fausta păși în odaie, tîrșindu-și picioarele în pantofii uriași, alene și nonșalantă, întocmai ca un coșar, cu cozorocul șepcii tras peste ochii scînteind de o veselie malițioasă, cu buzele puțin țugu-iate :

— Sînt un biet hornar, un hornar mititel — îngîna, învîrtindu-se prin cameră fără să-l privească pe Tereso — un biet hornar mititel, care n-are de lucru... mi s-a spus că aici ar fi un coș înfundat, plin ochi de funingi-

ne... vă deranjez ? Văd că așteptați pe cineva la cină... dacă deranjez, spuneți-mi și mă retrag numaidecât.

Tereso, care n-o mai privea acum pe Fausta cu ochii unui îndrăgostit, nu putu totuși să n-o găsească nespus de grațioasă, astfel travestită în ștregar, cu zdrențele acelea care lăsau să i se vadă frumosul trup gol. Numai că acum se simțea cu desăvîrșire stăpîn pe sine și pe voința lui de a se răzbuna ; de neclintit, cum nu fusese niciodată, nici chiar în ajunul celor mai sigure bătălii ale sale. Răspunse așadar cu mult calm că hornarul nu-l deranja cîtuși de puțin ; dimpotrivă, dacă dorea, putea chiar să-i ofere un pahar de vin bun, înainte de-a se apuca de lucru. Și se ridică în picioare ceremonios și umplu două pahare. Voia să se joace și el cu Fausta, așa cum se jucase ea cu el. Însă Fausta, care se și plictisise de toată comedia aceea, declară pe neașteptate, reluîndu-și tonul obișnuit, că nu mai putea suporta murdăria de pe față ; și că avea să se ducă la baie să se spele. Și spunînd aceasta, înainte ca Tereso să fi avut vreme să deschidă gura, lăsă jos mătura și găleata și ieși.

După cum s-a mai spus, camera lui Tereso nu comunica direct cu baia. Între cameră și sala de baie era un vestibul din care se putea ieși pe culoar. Și iată că, aproape în aceeași clipă în care Fausta pătrundea în camera lui Tereso, Perro îi încredința lui Saverio tava cu falsa bombă ascunsă sub capacul de metal. După ce strînse foarte emoționat mîna polițistului, Saverio luă tava, se îndreptă degajat spre apartamentul lui Tereso și intră fără să bată. Se trezi în vestibul, între trei uși : cea din mijloc dădea în camera generalului, de unde se auzea într-adevăr rumoare de glasuri, cea din stînga, în camera de baie și cea din dreapta, în birou. Și intră în baie.

Acolo, acționă cu o precizie și un calm ce izvorau dintr-o credință oarbă în dreptatea cauzei sale, pentru care ar fi fost gata să-și dea și viața, dacă ar fi fost necesar. Aprinse lumina, închise ușa și puse tava pe un taburet lăcuit ce se afla alături de cadă. După aceea se duse la dulăpiorul cu prosoape, îl deschise, se întoarse

spre taburet, dădu la o parte capacul și, luînd bomba, o așază în dulăpior, între două teancuri de cearceafuri împăturite. Tocmai în acel moment se deschise ușa și intră Fausta.

Saverio nu apucase să închidă dulăpiorul în care ro-tunjimea neagră a bombei sărea în ochi printre lenjeria albă ; și faptul acesta o pierdu pe Fausta. Dacă ușa dulăpiorului ar fi fost închisă, poate că Saverio ar fi avut destulă prezență de spirit pentru a face pe valetul și ar fi găsit un pretext oarecare ca să-și justifice prezența în acel loc. Pe cînd așa, cu dulăpiorul deschis și cu obiectul acela negru vizibil între cearceafurile albe, lui Saverio — care, de altfel, la apariția Faustei își și pierduse capul — i se păru că nu-și mai poate permite nici un risc. Înainte de a-și da el însuși seama de ceea ce se petrece, se și năpusti asupra Faustei, astupîndu-i gura cu o mîină, și o trase înăuntru închizînd ușa. Apoi, în cele cîteva clipe cît dură lupta lor între pereții înguști ai încăperii, Saverio se întrebă ce anume trebuie să facă, se înțelege, tot după logica lui de complotist. Și i se păru că nu există altă alternativă : Fausta trebuia suprimată. Era un asasinat ; însă el știa că pentru cauza în care credea, se putea recurge, sau mai bine zis trebuia, dacă era necesar, să se recurgă și la asasinat ; și atît îi era de-ajuns. Așa că-și desprinse de pe gura femeii mîna cu ajutorul căreia o împiedica să strige, și o duse, împreună cu cealaltă, la gîtul Faustei, strîngînd din toate puterile. Fausta abia avu timp să scoată un țipăt scurt, înăbușit pe loc, și să schițeze cu mîinile un gest prin aer, ca pentru a-i oferi lui Saverio, în schimbul vieții, briliantul mare care scînteia singuratic pe arătătorul ei murdar de funingine ; apoi puterile o părăsiră. Saverio își dădu seama că murise după faptul că, la un moment dat, în timp ce strîngea încă îndîrjit gîtul nefericitei femei, simți pe neașteptate că era cît pe-aci să cadă, tras de greutatea trupului neînsuflețit care se prăbușea.

Însă acum, după ce-o ucisese pe Fausta, Saverio își dădu seama că, încercînd să scape de o primejdie, intrase în alta. Fausta, vie, l-ar fi denunțat ; însă Fausta moartă avea să trezească, prin absența ei, bănuielile generalului care putea să vină personal sau să trimită pe cineva s-o

caute ; și atunci, adio atentat. Neștiind ce să facă, Saverio se gîndi să întindă trupul Faustei în cadă și să deschidă robinetele. Zgomotul apei, lăsîndu-l pe general să creadă că Fausta făcea baie, avea să întîrzie descoperirea crimei. Punîndu-și de îndată în aplicare acest plan nebunesc, Saverio ridică, opintindu-se din răspuțeri, trupul neînsuflețit, îl lăsă să alunece în cadă și deschise ambele robinete. De îndată baia începu să se umple cu apa ce curgea năvalnic, umflînd bluza și pantalonii moartei, rămasă în poziția unui trup așezat, cu capul și bustul pe jumătate afară din cadă. Și în clipa aceea, Saverio, care pînă atunci acționase ca un conspirator, făcu primul gest de asasin. Capul Faustei spînzura răsturnat pe spate, cu părul ciufulit, cu limba atîrnîndu-i afară, cu ochii dați peste cap, sticloși, oribili la vedere. Cuprins de o panică neașteptată, Saverio luă din dulăpior un prosop și înfășură cu el capul moartei. Era tocmai pe punctul de-a închide dulapul cînd, pe neașteptate, auzi cum forțează cineva ușa, și Tereso se ivi în prag.

Camera de baie nu era despărțită de cea de culcare decît printr-un perete destul de subțire, astfel că acel singur și scurt țipăt scos de Fausta, înainte de moarte, fusese auzit de Tereso. O clipă, generalul rămăsese buimac ; apoi, amintindu-și de atentat, își luă revolverul și alergă la baie. Ușa era încuiată pe dinăuntru, însă Tereso își luă avînt și, dintr-o puternică izbitură cu umărul, făcu să sară cît colo zăvorașul cu care Saverio își dăduse iluzia că o încuie. Oprit în prag, îi fu de-ajuns o singură privire pentru a înțelege ce se petrecuse : Fausta zăcea în apa gîlgîitoare, răsturnată peste marginea băii, cu capul transformat într-un fel de pachet alb ; Saverio se întoarse spre el, gata să-i sară în cîrcă. Tereso se dădu un pas înapoi, în vestibul, așteptînd ca Saverio, în avîntul său, să ajungă în prag. Atunci trase, ochind cu grijă pieptul. Văzînd cu cine avea de-a face și într-o ultimă tentativă de a mai salva șubredul edificiu al complotului, Saverio vru să se arunce asupra generalului, să-l dezarmeze și să-l ucidă ; cînd însă se aplecă înainte pentru a-l apuca de mîină, primi glonțul în braț. Brusc, se prăbuși înainte, dar în loc să se izbească de ușa ce răspundea în galerie, se prăvăli chiar peste

Perro care, urmat de cîțiva agenți și de Cinco însuși, își făcea tocmai atunci apariția pentru a-l aresta.

— Trebuie să fie o bombă ascunsă în baie, spuse Cinco gîfîind, în timp ce doi agenți îl tîrau afară pe Saverio. Dar excelența-voastră sînteți teafăr... slavă Domnului.... Excelență, vă rog, intrați în camera dumneavoastră, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, lăsați totul în grija noastră... Arestați-l pe omul acesta, adăugă întorcîndu-se către Perro, și voi cercetați camera de baie... dar fără zgomot... Nimeni nu trebuie să bage de seamă că s-a petrecut ceva.

În ținută de seară, cu revolverul în mînă, Cinco vorbea pe un ton agitat însă scăzut, care, în intenția sa, trebuia să-l convingă pe Tereso de oportunitatea intervenției lui. Ținea cu orice preț să ducă treaba la bun sfîrșit fără zgomot și cu eleganță, așa cum îi promisese stăpînului său. Însă atitudinea și, mai mult încă, privirea generalului îl făcură deodată să înghețe. Oprind cu un gest pe cei doi agenți care se precipitau spre sala de baie pentru a executa ordinele lui Cinco, Tereso intră primul, se îndreptă spre cadă și, cu singura-i mînă desfăcu încet, fald după fald, prosopul în care fusese înfășurat capul Faustei.

— E moartă, spuse Tereso cu răceală, uitîndu-se la șeful poliției. Felicitări, Cinco... Iar voi, luați-o de aici și întindeți-o pe patul meu.

Totuși, Perro, într-o ultimă încercare de a justifica într-un fel oarecare dezastrul, se îndreptă spre dulap, scoase bomba și, arătîndu-i-o șefului său în dorința de-a fi văzută și de Tereso, spuse :

— Iat-o.

Însă Tereso nu învrednici nici măcar cu o privire aceea demonstrație de abilitate polițienească. Cei doi agenți ridicaseră cadavrul Faustei din cadă și îl duceau, șiroind de apă, în dormitor. Tereso, întorcînd spatele lui Cinco și acolitului său, părăsi și el sala de baie.

După ce trupul fusese întins pe pat, camera se umplu curînd de lume. Cîțiva servitori și o cameristă, atrași de zgomotul împușcăturii, numeroși agenți — printre aceștia și cei doi care aduseseră cadavrul — Cinco și Perro care, înspăimîntați de tăcerea lui Tereso, se opri-

seră în prag și, în sfârșit, ducea însăși. Ea așteptase un timp în speranța că Sebastiano se va reîntoarce. Apoi, gîndindu-se că poate îl chemase vreun invitat, își pusese costumul de vivandieră, așa cum o sfătuisese tînărul. Tocmai se machia cînd auzise vacarmul din apartamentul generalului, și alergase numaidecît într-acolo, cu un obraz boit și celălalt încă palid. Neînțelegînd nimic, uluită, travestită în vivandieră, cu o tunică roșie cu brandenburguri, un butoiăș de lemn de culoare deschisă agățat de șold și o pălărie mare cu pene pe cap, se adresa cînd unuia, cînd altuia, întrebînd ce anume se întîmplase. Însă nu-i dădea nimeni nici un fel de atenție; toți erau îngroziți, mai mult chiar decît de cadavrul întins pe pat, de prezența lui Tereso care sta țeapăn și nemișcat în firida ferestrei din fundul camerei.

Tereso era furios, stăpînit de o furie amară și pustiitoare, care-l făcea să sufere mai mult decît o durere sinceră. Fausta murise, și asta i se părea, pînă la un punct, aproape un act de dreptate; însă undeva se produsese o fisură, ba mai mult, o dezordine ireparabilă în ritmul superior, precis, ermetic al zilei sale de om de stat; și lucrul acesta îl făcea să-și iasă din fire. Moarta, vacarmul, prezența unor oameni străini în camera sa i se păreau tot atîtea atentate împotriva demnității și autorității sale. Nici chiar moartea, nici chiar primejdia care-l amenințase nu puteau justifica asemenea tapaj ridicol și iritant. Tereso se gîndea că simpla concediere ar fi fost o pedeapsă prea ușoară pentru Cinco, primul răspunzător de toată nenorocirea aceea.

Pînă la urmă, Cinco și Perro, îngroziți de tăcerea întunecată a generalului — și împreună cu ei și agenții — se retraseră. Însă în pragul vestibulului se încrucișară cu alții, care abia soseau, neștiind încă nimic de cele petrecute. Era secretarul lui Tereso care venea, gîfîind, să raporteze îndeplinirea ordinelor; în urma lui, un agent care-l ținea strîns de braț pe tînărul Doroteo, ciufulit și buimac.

La început, secretarul nu-l văzu decît pe Tereso, neclintit în cadrul ferestrei. Și din prag pocni din călcîie și salută militărește, raportînd apoi că toate ordinele

fuseseră executate : Tînărul Doroteo era aici, preotul fusese anunțat ; de asemenea și invitații... Dar, deodată, privirile îi căzură pe moarta întinsă pe pat și amuți.

În sfîrșit, Tereso deschise gura. Farsa pe care o pusese la cale se preschimbase în tragedie ; însă secretarul nu avea de unde s-o știe. Pe de altă parte, Tereso îi era recunoscător secretarului că venise, cel puțin era unul care-i executa orbește ordinele ; pe cînd toți ceilalți, de la Cinco la Fausta însăși, a cărei moarte îi apărea, în furia ce-l năpădise, un act de supremă și definitivă nesupunere, se înțeleseseră parcă între ei să-i nesocotească voința. Tereso se gîndea să transforme nunta în funeralii ; la urma urmelor, era și acesta un rit ; după atîta dezordine, simțea o imensă nevoie de un ceremonial oarecare, fie și funebru. Îi răspunse deci secretarului, vorbind domol, că făcuse foarte bine, dar să se ducă să-i spună preotului că trebuie să officieze nu o cununie, ci o înmormîntare. Să se întoarcă apoi împreună cu cîțiva slujitori pentru a o duce pe moartă în capelă. Secretarul răspunse că are să facă întocmai, și ieși. Stînd tot neclintit în firida ferestrei, Tereso privea spre ușă cu o fixitate rigidă, care tuturor celor prezenți li se păru deodată un ordin. Unul cîte unul se îndreptară fără zgomot, mergînd aproape de-a-ndaratelea, spre ușă. Tereso rămase singur.

În cele din urmă, cînd ușa se închise după ultimul intrus, generalului i se păru că se regăsește pe sine însuși, la adăpost de orice intervenție indiscretă și neașteptată. Acea era camera lui, acela patul lui, biroul cu hîrțile, masa gata pregătită. Dacă n-ar fi fost trupul neînsuflețit întins peste cuverturi, Tereso ar fi putut crede că nu se întîmplase nimic, atît de calmă și de intimă era lumina pe care o răspîndeau în cameră cele două sfeșnice de pe masă. Chiar și în tăcerea care urmase agitației de pînă atunci, Tereso recunoștea cu ușurare atmosfera senină și reculeasă în care-i plăcea să se învăluie. Mînia i se risipi chiar și de pe fruntea destinsă acum de liniștea din jur. Tereso se apropie cu pași înceți de pat ; și, după o clipă de ezitare, se așeză pe marginea lui.

Dar atunci, privind-o pe Fausta fără de suflare, își dădu seama că, odată satisfăcută dorința sa de ordine și de ceremonial, amărăciunea stîrnită de moartea ei i se redeștepta în suflet mai crîncenă decît oricînd. Pe patul acela nădăjduise s-o îmbrățișeze ; soarta hotărîse însă ca ea să nu se întindă acolo decît moartă. Astfel, după atîtea amăgiri, Fausta îi scăpa acum pentru totdeauna. La gîndul acesta, Tereso încercă din nou sentimentul de dezolare pe care în atîtea rînduri i-l stîrniseră zadarnicele sale încercări de-a se face iubit ; împletit însă cu o minie necunoscută pînă atunci, pricinuită parcă de-o macabră neputință, de-o singurătate mereu mai apăsătoare, iremediabilă.

După ce rămase o vreme cu ochii în pămînt, pentru a închide parcă în sine tulburarea care îi împăienjenea, Tereso îi ridică spre Fausta. Era întinsă pe pat, însă, în graba lor, polițiștii nu apucaseră s-o așeze cu capul sprijinit pe perne. Chipul Faustei, culcat direct pe acoperitură și înclinat puțin spre umăr, își arăta profilul îndulcit de umbra pologului ; iar moartea nu se ghicea în acea destindere împăcată a trupului, decît după gura rămasă întredeschisă, ca ciocul unei păsări moarte care pare să nu fi trăit din altceva decît din aer. Zburlit și scurt, părul îi umbrea obrazii și îi împresura capul cu şuvițele lui subțiri. Însă moartea, pe care chipul senin o nega, se vădea limpede în cutele bluzei și ale pantalonilor îmbibați de apă. Cutele lor sugerau cu totul altă mișcare decît aceea a trupului întins pe pat ; încrețite și lipite de piept, de pîntece și de picioare, închiupiau parcă un fel de unduire stîrnită de impulsul vieții care se retrăsese din membrele acelea. În timpul bătăliilor la care luase parte, Tereso văzuse nenumărate cadavre înțepenite în tot felul de poziții ; și ar fi vrut să se simtă tot ca atunci, indiferent. Dar, aridă și încremenită, ultima decepție a iubirii și a puterii sale îl țintuia fără voia lui într-o contemplare stupidă și îndurerată.

Nu mai era deci nimic de făcut — doar să cedeze și să se recunoască înfrînt ; și, cel mult, să caute a reintroduce într-o ordine omenească acea tainică și funestă dezordine. Tereso se ridică, ocoli patul și, cu degetul mare al singurei sale mîini, coborî pleoapele peste ochii

moartei. Apoi fără grabă, și parcă la întâmplare și cu neglijență, ridică, ținându-le de încheietură, unul după altul, brațele moi și inerte ale Faustei și le uni pe piept, încrucișându-i mâinile. Pe perete, deasupra patului, atârna un mic crucifix de abanos și fildeș. Tereso îl desprinsese și îl așeză între mâinile încrucișate.

În clipa aceea se auzi o bătaie discretă la ușă. Tereso se depărtă grăbit de pat, își luă din cuier centironul și, încingându-se cu el, strigă că puteau să intre.

Era secretarul însoțit de patru servitori care aduceau un fel de pat pliant, ca o targă, din metal strălucitor. Pe patul acela, în timpul verii, Fausta se întinsese deseori la soare, goală toată, pentru a dobândi bronzul atât de frumos al carnației sale. Cei patru puseră moarta pe targă și o acoperiră cu cuvertura de pe pat.

Secretarul nu mai avusese însă timp să retracteze invitația de a asista la o ceremonie nupțială, invitație pe care agenții săi o comunicaseră în toate camerele vilei. Când cei patru oameni ieșiră din odaie purtând targa, dădură peste o mulțime ce se îngrămădea la capătul galeriei, în partea opusă celei dinspre capelă. Cîțiva agenți, ținându-se de mâini, alcătuiau un cordon de ordine; în spatele lor, invitații, strînși buluc, își lungeau gîtul și-și întindeau capul încercînd să vadă ce se întîmplă. Erau cu toții travestiți; și în lumina slabă a galeriei se agita o mulțime de chipuri machiate, costume colorate, paiete și penaje. Penumbra nu era însă atât de adîncă încît să nu se zărească ici un imens nas de carton stacoiu și borcănat, colo un cap gigantic de paiață, dincolo o față galbenă de chinez, mai departe o mască monstruoasă, albă și roșie, contractată într-un rictus de bețiv. Când îi văzură apărînd pe cei patru oameni care duceau targa, invitații nu putură face altceva decît cei care aveau pălărie să se descopere, iar ceilalți să-și scoată care nasul de carton, care masca sau barba falsă din cîlți. Astfel, cei patru servitori o transportară pe moartă în capelă, urmăriți de privirile pline de curiozitate ale mulțimii travestite. Ducea, înlăcrimată, cu butoiașul atîrnîndu-i la șold, incapabilă de data aceasta să-și regăsească obișnuita înfumurare, venea în urmă, împreună cu secretarul, un lungan melancolic și deșirat, cu ochi-

lari. Apoi agentul cu Doroteo. Ultimul era Tereso, țeapăn și rigid în uniformă sa bine strânsă pe corp, cu degetul mare petrecut după centiron. Mica procesiune străbătu cu pași înceți și șovăitori întreaga galerie, sub privirile absente ale conchistadorilor spanioli. În spatele agenților care le barau drumul, invitații travestiți își mai întinseră o ultimă dată gîtul ca să vadă. Apoi ușile capelei se închiseră în urma lui Tereso.

Capela era mică, însă cu bolta înaltă. Un balcon pîntecos, zugrăvit în negru și auriu, se întindea jur împrejurul pereților văruiți; jos se înșirau unul lângă altul mormintele baroce ale strămoșilor Gorinei. Steme înzorzonate, cranii lucioase de marmură gălbuie, lespezi cu inscripții în bronz, înflorate, îngerași bucălați, nimic nu lipsea din fastul caracteristic acelor vremi. Altarul își lua ochii cu strălucirea razelor lui de aur. Deasupra se vedea o pictură mare fără ramă, întunecoasă, cu un Crist livid cu o cunună de spini lungi de sub care picura sînge, cu picioarele străpunse de un piron grosolan, în jurul căroră se încolăcea sprinten un șarpe negru.

Preotul, un bărbat trupeș și încărcat de odăjdii, care sta în picioare în fața altarului, primise, fără să se minuneze prea mult, întîi un ordin de a se pregăti pentru celebrarea unei căsătorii, apoi un altul de a preschimba nunta în înmormîntare. De atîția ani de cînd își exercita funcțiile, el încetase de mult să mai facă deosebire între ritualuri atît de diferite ca botezul, nunta ori înmormîntarea. Nu că ar fi fost un necredincios; dar își dădea seama că viața, redusă la aceste trei momente, prea se irosește și se destramă repede pentru ca să mai poată fi încercat, după atîția ani, de vreo emoție, și să mai facă asemenea deosebiri. În cazul de față, e adevărat, intervenea ciudățenia orei și a schimbărilor, precum și împrejurarea neobișnuită a morții violente; însă autoritatea lui Tereso era suficientă pentru a cumpăni acele bizarerii.

Cînd văzu intrînd micul cortegiu funebru, preotul ridică brațul și, fără ca pe fața lui dolofană și melancolică să se citească cea mai vagă curiozitate, le ceru, cu glas scăzut dar distinct, să înainteze și să depună targa în fața altarului. Apoi, întorcîndu-se spre aju-

torul său, îi șopti să deschidă repede cartea de rugăciuni la slujba pentru morți. Însă, în zăpăceala generală, organistul nu fusese prevenit și nu putuse vedea de la locul său schimbarea petrecută în ceremonie; astfel că, în timp ce servitorii depuneau cu grijă targa în fața altarului, în liniștea adâncă din capelă se auzi izbucnind muzica triumfală și veselă a unui marș nupțial. Preotul nu-și putu stăpîni un gest de supărare și făcu un semn ajutorului său. Acesta fu văzut alergînd printre bănci, cu toată graba pe care i-o permiteau veșmintele lungi, și dispărînd pe scărița ascunsă care ducea către orgă. Aproape imediat, pe un acord mai săltăreț decît celelalte, muzica încetă brusc.

După ce privi înaintea sa cîteva clipe, ca pentru a vedea dacă nu lipsește nimic, preotul se întoarse cu spatele la cei din capelă, se aplecă peste cartea de rugăciuni și începu slujba. Ajutorul său își făcu semnul crucii și îngenunche pe prima treaptă a altarului. Glasul preotului, sonor și grăbit, fu dintr-o dată acoperit de sunetul orgii care intona recviemul.

Între timp, ducesa se așezase în prima bancă din stînga, chiar în fața altarului, iar Tereso în cea din dreapta. Ducesa nu se mai gîndea decît la recepția sa și la importanța ei mondenă, amîndouă grav compromise. În același timp, și aproape fără voia ei, nu se putea stăpîni să nu se întrebe ce se petrecuse cu Sebastian. Însă își făcu imediat semnul crucii cu mare evlavie și începu să-și miște buzele, rugîndu-se. Butoiașul de vin îi rămăsese agățat la sold, însă înlocuise cu o batistă pălăria cu pene pe care o lăsase în iatacul lui Tereso.

Tereso îngenunchease și el, sprijinindu-și fruntea de mînă. În felul lui, deși mai mult de ochii lumii, Tereso era evlavios. Cu un sentiment de umilință, pe care rangul său îl făcea aspru și emoționant, generalul se ruga cu gîndul nu la Fausta ucisă, ci la el însuși și la moarte. Avea senzația că pînă atunci nu fusese decît un îndrăgostit decepționat. Acum însă, îngenuncheat în fața crucifixului, se simțea din nou bărbatul de stat, și îi părea că își regăsește deopotrivă demnitatea propriei puteri și nimicnicia în fața lui Dumnezeu.

Doroteo, în picioare de o parte a ușii, nu înțelegea nimic din cele întâmplate, nici măcar că Fausta murise. De cealaltă parte, agentul care-l arestase nu se gîndea decît să nu-l scape din ochi, și spera că generalul avea să-i remarce zelul. Iar secretarul, îngenunchat pe o bancă din fund, se întreba în zadar, înclinîndu-și capul pleșuv, care erau pricinile acelei misterioase întîmplări, a acelei nunți preschimbate pe neașteptate în înmormîntare.

În același timp, pe o bancă din parc, la umbra unei magnolii, după multe prefăcătorii și mofturi, Giustina își scotea masca : iar Sebastiano descoperea, cu o nestăvilită furie, că fusese încă o dată înșelat. Așadar, Fausta era definitiv pierdută datorită acestei dezgustătoare farse din care nu lipsea nimic, nici chiar luna care-și arăta fața deasupra boschetelor, ca într-o parodie a trecutelor sale nopți de dragoste.

Și tot în același timp, Saverio își dădea duhul cu trei răni mortale în trei puncte diferite ale trupului, hurducat într-un automobil ce străbătea în mare viteză străzile din Antigua, în drum spre cimitirul orașului, unde urma să fie îngropat. Era metoda preferată a lui Cinco pentru a se descotorosi de arestații ce i-ar fi putut crea încurcături : așa-zisa fugă de sub escortă. Arestatul era suprimat și se spunea apoi că a încercat să evadeze. Cinco, acum sigur de dizgrația sa, nu mai ținea să însceneze marele proces pe care-l pregătise la început. Însă cel care-i aplicase lovitura de grație lui Saverio, trăgîndu-i un glonte în ceafă, fusese Perro.

EPIDEMIA

PATIMĂ ATAVICĂ

LUI LUCREȚIU i se făcuse lehamite de întreaga specie umană. Cînd încă mai exista credința în zei, oamenii puteau cel puțin să se considere jucăria acelor trîndavi și ușuratici nemuritori ; o mîngîiere palidă, dar care le îngăduia cel puțin iluzia că firavele glasuri și măruntele făpturi de aici de pe pămînt ar putea trezi un oarecare ecou, ar putea arunca vreo umbră în universul atît de vast. Dar o dată apusă credința în zei, spulberate naivele și învechitele superstiții ce făceau din întreaga viață umană un singur ritual, oamenii, plini de capricii și de trufie, s-au reîntors iar la ei înșiși și nu le-a mai rămas decît politica. Adică un fel de tragedie fără catharsis, jucată de personaje care, în ciuda conturnilor înalți și a vocilor grave, nu izbuteau totuși să fie tragice. Iar pasiunile și credințele ce se dezvăluiau în acele înfruntări erau puternice și eficace numai în măsura în care erau interesate. Într-un cuvînt, pînă și atitudinile cele mai ideale erau determinate de un interes sau altul ; cine se îndeletnicise cu cămătăria, sau prădase o provincie sau jefuise visteria statului și stăpînea case, sclavi și pămînturi întinse, proclama în chip nelegiuit că vrea să apere pînă la moarte libertatea și senatul ; în schimb, cel care pînă mai ieri fusese un sclav hăituit, purtînd încă pe spinare urmele roșii lăsate de bice, un nenorocit înglodat în datorii, un intrigant de cea mai joasă speță, cerea dreptate, denunța mizeria plebeilor, pretindea reforme. Totul se învâlmășea într-o luptă tulbure ; chiar dacă țelul evident și adesea mărturisit era puterea. Era de-ajuns să fii o natură dezinteresată, să-ți iubești me-

seria și, mai cu seamă, să ai simțul vieții și al morții, pentru a privi aceste lupte cu un ochi rece, dacă nu disprețuitor; cum ai privi zbuciumul furnicilor în jurul mușuroaielor lor de țărână. Or, Lucrețiu era o natură cu desăvârșire dezinteresată, își iubea nespus de mult meseria sa de scriitor și, mai presus de orice, avea simțul vieții, sau, mai bine zis, patima morții și a vieții. I se părea că lumea, coruptă, violentă și ipocrită cum era, privită cu ochii unui moralist stoic sau ai unuia care proslăvește trecutul, era de-a dreptul insuportabilă. De aceea, trebuia ca omul să fie readus în rîndul forțelor naturii, să fie făcut inocent și neînsemnat, aidoama animalelor pe care atunci cînd ucid, fură, se terfelesc sau trădează, nimeni nu se gîndește să le învinovățească ori să deducă de aici că civilizația merge spre pierzanie; sau aidoama plantelor ce nu știu decît de viață, creștere și moarte — iar restul e numai taină. Oamenii voiau laude sau învinuiri, pretindeau ca ambițiile, victoriile, înfrîngerile, ba pînă și intențiile să le fie luate în serios. Dar Lucrețiu, copleșit de apăsătoarea silă pricinuită de tot acest zădărnice zbucium omenesc, era ferm hotărît să nu ia parte la el, să nu se lase molipsit de pruritul implorator sau eulogic. Destul vorbiseră, se gîndea el, despre cele omenesti istoricii, poeții, oratorii, dramaturgii, satiricii, filosofi; acum venise ceasul grav, lipsit de orice amăgire, ca omul să se înalțe în lumina veșnică a cosmosului, acolo unde nu există nici regate, nici republici, nici bogați, nici săraci, nici lucruri bune, nici rele, ci numai legi ale naturii, eterne și inviolabile, ale vieții și ale morții.

Iată la ce medita Lucrețiu. Și toate acestea, ca și multe altele încă, le așternea atunci în poemul său. Dar, împotriva voinței lui, în mintea sa înfierbîntată, filosofia senină a lui Epicur își găsea expresie nu în formulări limpezi, ci într-o patimă ce părea să izvorască în cea mai mare măsură tocmai din moralismul acela pe care Lucrețiu îl detesta. El proslăvea, desigur, natura, dar numai fiindcă-i ura pe oameni parcă; încerca, desigur, să demonstreze inexistența sufletului și triumful absolut al

morții, totuși nu fără un anumit ecou al ancestralei spaima pe care voia s-o alunge. Dar mai cu seamă el rămânea foarte departe de acea științifică seninătate la care aspira atunci când vorbea despre dragoste. I-ar fi plăcut să trateze despre ea cu răceală didactică, ca și cum ar fi vorbit despre atomi sau despre erupțiile Etnei; s-o reducă de la o pasiune fatală, la un stimul necesar și natural. În realitate însă nu se putea împiedica să nu lase să transpară, fie în descrierea unei îmbrățișări, fie vorbind despre pubertate sau despre vise, o anumită melancolie și dezaprobare, un sentiment de ranchiună și de furie, care îi rămăseseră adânc întipărite în suflet de pe vremea amarelor experiențe ale neliniștitei tinereți, și de care sperase zadarnic să se elibereze cu ajutorul filosofiei lui Epicur.

El trebuia, totuși, să-i smulgă dragostei orice urmă de tristețe omenească, s-o redea naturii, să facă în așa fel ca întreaga viață să devină doar o veșnică vară învăpăiată și tăcută. În toiul verii, când soarele se află în culmea puterii sale, în timp ce pe ogoarele pîrjolate și crăpate aerul încins răsună de țîrîitul asurzitor al greierilor, iar gușterul cu pîntecul zvîcnind stă nemișcat pe mușuroaiele de lut, ațintind cu pupile încremenite incendiul alb al soarelui, în sufletul oamenilor, în ungherele caselor întunecate și răcoroase, orice gînd tace amorțit, și nu rămîne trează și pură decît văpaia simțurilor. Ea mistuie orice îndoială, și, după atîtea temeri sterile, dăruie în sfîrșit îndrăgostiților străvechea comuniune cu natura. Și, în parte din dispreț pentru oameni, în parte dintr-o insațiabilă aspirație spre misterele naturii, Lucrețiu năzuia să facă astfel încît această fericire să devină veșnică și să nu-și piardă nicicînd nimic din neasemuita-i ardoare. Iar pentru a dobîndi aceasta, într-o zi de vară în care soarele ardea atît de puternic încît tăcerea însăși părea să dogorească, el bău un leac pentru dragoste, cumpărat, de la o femeie dintr-un trib rătăcitor de nomazi, care poposiseră cu căruțele lor între ogoare și mare, la marginea terenului unde se afla vila lui Lucrețiu.

Vila se înălța pe un țărm jos și pustiu, în față se vedea plaja îngustă și neagră de alge, iar dincolo de ea, marea tulbure și nisipoasă ; în spate se întindeau țarinile, acum secerate, cu miriștile țepoase, presărate cu tufișuri. După ce bău licoarea, părăindu-i-se că nu simte nici un efect, ca și orbit, Lucrețiu ieși din casă și o porni de-a lungul țărmului, în căutarea nomazilor. Dar când ajunse la locul știut, descoperi că tribul plecase. Se mai vedeau încă urmele circulare și bătătorite unde fuseseră corturile, în cenușa focurilor din vetre mai mocneau încă tăciunii pe jumătate stinși și mai erau încă proaspete, în pământul argilos, dîrele adînci lăsate de roțile căruțelor încărcate de calabalic și copii : aceste urme perechi se îndepărtau șerpuiind și dispăreau printre puzderia de tufișuri. Văpaia soarelui făcea să tremure văzduhul ; greierii te asurzeau. La răstimpuri, de fiecare dată cînd un val se spărga de țărm, răzbătea vocea mării tristă, ca de moarte. Și pe neașteptate, în timp ce privea acele cioturi carbonizate, rînduite în cerc, acele urme de roți ce se pierdeau în depărtări, în timp ce asculta murmurul mării, cu fruntea și urechile încinse de arșița soarelui, iată că se simți înfiorat de o dorință arzătoare, așa cum nu se întîmplă decît în adolescență, cînd se trezește pentru prima oară în om patima dragostei. Dorința creștea nestăvilită, iar Lucrețiu dibuia cu brațele întinse, ca un orb, sub arșiță, căutînd, să îmbrățișeze forme ce nu existau, pînă cînd, cu mintea răvășită, stăpînit de o patimă mistuitoare, începu să alerge spre casă. Acolo, în ungherul unei camere întunecoase începu să se zvîrcolească și să strige cuvinte fără noimă : cum că ar fi un zeu și că Venus, coborîta anume pentru el din Olimp, stă întinsă pe pat alături de el. Venus, striga, Venus însăși, învăluită toată în pletele-i lungi, ședea lîngă el și-l copleșea cu mîngîieri. De la Venus îi venea acea nesățioasă dorință pătimașă, acea chinuitoare desfătare, de la Venus purcedea extazul său. În picioare, în pragul ușii, fără a cuteza să intre în cameră, slujitorii, încremeniți de frică, îl priveau cum se zvîrcolește și urlă. Astfel, tot delirînd și invocînd-o și îmbrățișînd-o pe Venus, în timp ce ai casei îl priveau uluiți din ușă, ceasurile după-amiezii se scurseră pe nesimțite. Cînd se lăsară

umbrele nopții și fură aprinse lămpile, Lucrețiu încă se mai zbătea, deși mai vlăguit; acum părea cu totul buimac. În cele din urmă, spre miezul nopții, păru să ațipească. Dar după ce toți se retrăseseră, nu trecu mai mult de un ceas și slujitorii îl auziră iar văitându-se, de data asta cu voce omenească însă. Alergînd din nou la el, îl găsiră pe jumătate prăbușit din pat, iar așternutul complet răvășit, ca și cum n-ar mai fi putut suporta zăpușala. Cînd îl ridicară însă, descoperiră că era plin de sînge — care se și înnegrise — scurs dintr-o rană mare pe care și-o făcuse aruncîndu-se în propria-i spadă. Părea că mai respiră încă. Dar după ce-l întinseră la loc în pat, își dădură seama cu uimire că e mort.

VIATA DE APOI AMERICANĂ

PE VREMEA cînd mă mai aflam în Statele Unite, făcea mare vîlvă în toată presa de acolo — sub titluri senzaționale ca „Realitate sau închipuire?“, „Efectele unei beții“, „Un nou Dante“, „Păcătoși, pocăiți-vă: viața de apoi există!“, „Un caz de autosugestie“ și altele asemenea — lunga povestire a unui miner de vreo cincizeci de ani, din Pittsburg, care pretindea că a fost pe lumea cealaltă. În acea povestire se împleteau plicticoase precepte morale de natură biblică și aluzii politice vulgare, cu amănunte destul de interesante: de aceea, socotind că n-ar fi cu totul inutil să le notez, măcar pentru a pune în lumină psihologia poporului american, am tăiat din toate publicațiile ce mi-au căzut în mîină articolele care se ocupau de istoria asta, izbutind să înjghebez o povestire destul de coerentă și limpede. Vreau însă ca, înainte de a o transcrie, să-l previn pe cititorul evlavios că nu există nici măcar o probabilitate la sută ca lucrul să se fi petrecut cu adevărat. De fapt, toată lumea știe că America e o țară unde scandalurile și veștile senzaționale curg cu nemiluita: deci e vorba, fără nici o îndoială, de halucinația unui vizionar; sau de fantezia unui pișicher dornic să-și creeze o scurtă notorietate ziaristică; sau, în cazul cel mai rău, de născocirea nu tocmai isteată a unui reporter aflat în pană de știri senzaționale. Dar să revenim la subiect.

Minerul spune așadar că, aflîndu-se într-o zi la capătul ultimei ramificații a unei galerii adînci din mină, pe cînd spărgea cu perforatorul filonul de cărbune, vîrfurile sfredelului pătrunzînd mai adînc a făcut deodată să se

năruie un perete destul de subțire ; iar el, pierzându-și echilibrul din pricina opintelii, s-a prăbușit într-o prăpastie întunecoasă ce se căsca dincolo de peretele spart al stîncii. După socoteala lui, s-a tot dus cam vreo sută de metri ; apoi s-a lovit cu capul de o proeminență a ace-lui soi de puț și a leșinat. N-ar putea spune cît timp a rămas așa în nesimțire, dar, cînd a deschis în sfîrșit ochii, s-a pomenit întins pe solul argilos al unei imense caverne, luminată în parte de o puternică lumină venită din afară. După ce s-a ridicat și a constatat că nu se alesese din în-spăimîntătoarea cădere nici măcar cu o singură zgîrietură, a pornit-o către lumină ; și foarte curînd descoperi, din pragul cavernei, pustiul nisipos și nemărginit al unui pei-saj meridional care-l duse cu gîndul la Arizona sau Noul Mexic. În mijlocul acelei pustietăți, minerul văzu o con-strucție secundă și pătrată, aducînd a fermă sau a lazaret, și, amintindu-și de unele amănunte citite prin ziare, și-a închipuit în primul moment că e o închisoare vestită, si-tuată chiar prin acele părți, una dintre cele mai mari și severe din Statele Unite. Atunci omul a început să alerge către închisoare, cu intenția de a cere ajutor și informații. Dar pe măsură ce se apropia de zidul scund, străpuns tot de ferestre mari și cenușii, acesta devenea parcă tot mai lung, întinzîndu-se și la dreapta, și la stînga cît cuprin-deai cu privirea. Cînd ajunse chiar lîngă clădire, se des-chise deodată o porțiță și un individ îmbrăcat ca un mun-citor, cu o salopetă de pînză albastră, îi ură bun-sosit, spunîndu-i că acolo era Iadul și că îl conduce bucuros dacă vrea să-l viziteze. Minerul, uluit de o propunere atît de surprinzătoare, nu știu, la repezeală, ce să zică ; și, fără să scoată o vorbă, îl urmă pe straniul individ, pă-trunzînd cu el în clădire.

După relatările călătorului nostru prin stihiile abisu-rilor, Iadul seamănă grozav cu o uzină modernă de pro-duse în serie, ca „Ford“ sau „Vickers Armstrong“. O ga-lerie cu geamuri, nesfîrșită, scaldată în lumina prăfoasă, gălbuie a pustiului, scundă, cu tavanul străbătut de tra-

verse metalice, pereții zugrăviți în cenușiu și pardoseala de beton. O singură deosebire : aici, în locul mașinilor perfect aliniate, cu muncitorii lor, cît vezi cu ochii, de-a lungul galeriei, minerul descoperi sumedenie de damnați, fiecare ocupat cu ispășirea pedepsei sale.

Eroul nostru, nelipsit ascultător al predicilor duminicale din biserica satului său, mărturisește că, auzind cuvîntul Iad, se așteptase la acele pedepse cumplite și obișnuite totodată, pe bază de smoală, foc, cărbuni aprinși, grătare, draci înarmați cu tridenți și alte asemenea lucruri diavolești ; dar cînd colo, dădu cu ochii de un spectacol cu totul diferit și din cale-afară de neașteptat. În aparență, toți damnații aceia păreau angrenați în cîte-o muncă industrială ; numai că — și în aceasta consta ispășirea — pentru a-și îndeplini truda lor veșnică, nu aveau la îndemîna decît niște scule antediluviene, ca la începuturile mașinismului, sau pur și simplu doar propriile mîini, cea dintîi unealtă, după spusele economiștilor, pe care ar fi inventat-o omul. Pe lîngă faptul că acele șubrede scule se înțepeneau și se stricau tot timpul, conștiința că ar exista alte mijloace mai rapide și mai moderne pentru a executa aceeași muncă constituia, după cum i-a explicat călăuza, cel mai mare chin al tuturor acelor nenorociți.

Astfel, povestea minerul, vedeai cizmari trudind din greu să coasă o pereche de ghete care la fabrică se fac cu sutele pe oră ; croitori chinuindu-se cu foarfeci și cretă la niște haine pe care mașinile le taie în mare viteză ; pictori prăpădindu-și ochii ca să picteze cu pensule și palete, știind bine că același rezultat se poate obține cît ai bate din palme cu aparatul fotografic ; muzicieni asudînd la pian cu gîndul otrăvit de existența picupurilor atît de comode ; țesători scoțîndu-și ochii la războaie de mîină, cu amintirea amară a războaielor mecanice, care, în aceeași perioadă de timp, dau un randament de o sută de ori mai mare ; fierari istovindu-și brațele ca să forjeze fierul care în industrie se toarnă în fontă cu o ușurință vertiginoasă ; tipografi frîngîndu-și spinarea ca să învîrtească teascuri primitive, avînd în urechi zgomotul voios al neobositelor rotative... și lista ar putea continua la nesfîrșit.

Toți acești oameni, fără a-și întrerupe o clipă truda lor veșnică, întorceau spre vizitatori chipuri scăldate în lacrimi și izbucneau în sfîșietoare exclamații de durere. Din toate părțile se auzeau fraze ca : „Vezi, vai de capul meu, în ce hal am ajuns : în viață, făceam o mie de cuie pe minut... Acum, pentru fiecare cui îmi trebuie un sfert de ceas.“ „Ah ! unde e strungul meu electric ?“ „Sus, pe pămînt, mi se părea prea lent concasorul meu... ce să mai zic acum de maiul ăsta cumplit de greu ?“ „Să scoți apa cu găleata... și să știi că există pompe cu aburi.“ „Dacă m-aș putea întoarce la vremurile fericite cînd fotografiam femei goale, peisaje, naturi moarte... dar să pictezi, să pictezi să pictezi.“ „În viață, scriam articole de ziar... acum iată-mă silit să compun versuri.“ „Ce bine era pe timpul cînd turnam cu zecile statuete de bronz... dar să sculptezi, ce pacoste să tot sculptezi !“ „Ah ! mașinuța mea de făcut caramele... acum sînt nevoit să plămădesc zaharicale, ca pe vremuri, de Bobotează, în piața Navona.“ „Cine mă va duce iar la fabrica de pălării ?... Cine o să mă scape de truda de-a împleti pai de Florența ?“ „Ehei, scumpul meu scaun electric... ce măcel scîrbos să tai capete cu securea.“ „Un ceas, numai un ceas de-aș avea din nou mitraliera mea grozavă cu două țevi.“ „Iată-mă condamnat să navighez cu vîsle și pînze... Ah, vapoarele !“ „Altădată mergeam cu avionul... acum iată-mă umblînd călare.“

În legătură cu aceste două ultime exclamații, ce par să presupună o mișcare incompatibilă cu imobilitatea damnaților, minerul atrage atenția că atît calul, cît și barca stăteau neclintite, dar cei doi damnați aveau totuși iluzia mișcării. De altfel, întocmai ca nenumărații cizmari, pictori, fierari etc. care credeau că au oarecare spor în munca lor, pe cînd în realitate țineau în mînă aceeași gheată, același tablou, același cui și așa mai departe. În Infern, ca și pe pămînt, ceea ce contează sînt senzațiile și nu faptele. Iar senzațiile, adaugă minerul, erau cu adevărat foarte dureroase. În așa măsură încît el, pășind în urma ghidului său printre cele două garduri vii de carne, simțea că i se frînge inima de milă și aproape că nici nu mai vedea din pricina lacrimilor ce-i împăienje-neau privirile.

Timpu și spațiul nu exista pe lumea cealaltă, așa încît călătorul nostru n-ar putea spune cît va fi durat vizita lui și nici cît de mare va fi fost întinderea măcar aproximativă a nemăsuratei clădiri a Iadului. Spune că, după ce a parcurs cîteva mii de galerii de sticlă, ghidul l-a prevenit că acum, deoarece își făcuse o idee despre Gheenă, era timpul să treacă în Rai. De Purgatoriu n-a pomenit un cuvîntel ; drept care minerul presupune că nu există. Răspunzînd amabilului său ghid că, desigur, după atîtea priveliști de groază cîteva frînturi de viziuni cerești l-ar înviora, acesta deschise o portiță și îl introduse de-a dreptul în Rai.

După spusele minerului, Raiul părea mult mai puțin original decît Iadul, nefiind altceva decît un nesfîrșit tîrg de mostre, mereu aprovizionat și veșnic deschis. Construcțiile efemere și multicolore ale acestui tîrg sînt rînduite de-a lungul unor străduțe sau în jurul piețelor, astfel încît să formeze un fel de oraș, care, la rîndul său, e cuprins în cadrilaterul alcătuit de cele patru galerii ale Iadului. Așadar, viața de apoi este concentrată într-un singur scop, în care veselele pavilioane ale Raiului contrastează cu lugubrele coridoare ale Iadului, iar trudei încremenite a damnaților îi corespunde forfota neîncetată și sărbătorească a mulțimii celor aleși.

Pe străzile Raiului circulă, într-adevăr, în zgomotul asurzitor al aparatelor de radio și al megafoanelor, o mulțime voioasă, plină de curiozitate ; aceeași care se poate vedea în primele zile ale marilor tîrguri industriale. Aleșii nu fac altceva decît să cumpere cu o monedă specială, valabilă numai acolo sus, care le umple buzunarele pe măsură ce se golesc. Și tot așa cum banii lor se refac neconținut, mărfurile nu li se îngrămădesc în case și nici nu se epuizează din pavilioanele de vînzare, fiindcă de cum sînt cumpărate, printr-un miracol cu totul ceresc, golurile din vitrine și din rafturi se umplu la loc de la sine ; iar obiectele, de îndată ce cumpărătorul se satură de ele, dispar ca prin farmec, îngăduindu-i astfel să cumpere altele, fără ca să-i devină o povară. Această posibilitate de a cumpăra și stăpîni neconținut îi dă preafericitului o satisfacție atît de mare, o bucurie atît de imensă, o plăcere atît de rafinată, încît nu numai că veș-

nicia nu i se pare greu de suportat, ci chiar, dacă se poate spune astfel, dorește s-o prelungească. Orice lucru cumpărat din pavilioanele Raiului, o pereche de ciorapi, un săpun de ras, un pieptene, un fermoar, o scobitoare este izvorul fericirii, să zicem așa, fundamentale și minime ; dar există diferite grade de fericire, în strînsă legătură cu meritele și posibilitățile de cumpărare ale fiecăruia. Cu alte cuvinte, virtuțile mai mari ale unui ales sînt răsplătite cu o valoare mai mare a monedei ce-i este hărăzită ; iar acela care în viață a fost doar un om bun, își va putea lua cu banii lui o cantitate de marfă inferioară celei ce și-o ia unul care a fost foarte bun. Iar efectul acestui sentiment de fericire o să varieze după costul obiectului achiziționat. De pildă, un stilou de plastic verde cu peniță de iridiu va produce o ușoară destindere optimistă a trăsăturilor ; același stilou, dar cu peniță de aur, va da ochilor o strălucire de sfînt ; în întregime de aur, va extinde această strălucire pe tot chipul posesorului ; de aur, cu mici briliante, îl va învălui din cap pînă-n picioare într-o inefabilă lumină cerească. Minerul menționează multe și felurite grade de fericire. După cîte spunea el, un oarecare preafericit, care fusese în măsură să-și cumpere un splendid palton de lînă pură, cu guler de blană și căptușit cu mătase, strălucea atît de puternic, încît aproape că-ți lua ochii.

Dar nici în ce privește Raiul, minerul nu e în stare să spună cît ar fi de mare sau cît durase vizita. Povestește doar că exprimîndu-și, față de ghidul său, dorința de a-și cumpăra o pereche de bretele de un dolar și jumătate expusă într-unul din pavilioane, și nu pentru că ar fi jinduît la fericire, ci doar din necesitate, ale lui fiind slăbite și rupte, se pomeni cît ai clipi din ochi în fundul întunecoasei galerii a minei, cu perforatorul în mînă. La început, năucit, a căutat orbește cu mîinile pe peretele stîncos spărtura prin care se prăvălise în gune, dar nu găsi nici urmă de așa ceva. Apoi s-a îndîrjit cu perforatorul, dar n-a izbutit decît să adune o grămadă mare de cărbune. Atunci, la ieșirea din mină, și-a ușurat sufletul povestindu-și aventura. Care, trecînd din gură în gură, a ajuns pînă la urmă în ziare, de unde am tăiat-o și eu, încropind pentru cititorii italieni acest rezumat fidel.

ÎN CLIPA MORȚII

ÎN DECEMBRIE trecut, în zorii zilei, am fost chemat de urgență la căpățiul unui prieten, cunoscutul critic S. Știam că se simte rău, dar chemarea lui, la o oră atît de neobișnuită, îmi trezi cele mai negre presimțiri. Și într-adevăr, de cum intrai în casa acestuia, servitoarea, în timp ce mă ajuta să-mi scot paltonul, mă înștiință că nu mai erau speranțe : S. era pe moarte.

Îl găsii pe sărmanul meu prieten în pat, cu brațele atîrnîndu-i moale peste plapumă, cu spatele și capul sprijinite de un maldăr de perne. Ordonat și îngrijit în viață, S. murea așa cum trăise : nici o pată, nici o cută pe pijamaua verde cu brandenburguri albe ; pe noptieră, ultimul volum pe care-l citea, cu paginile tăiate pînă la jumătate, cu un *coupe-papier* între ele, în chip de semn de carte ; fața îi era proaspăt rasă, părul pieptănat cu îngrijire. Dacă paloarea feței sale și rătăcirea obosită a privirii nu ar fi fost atît de izbitoare, nici prin gînd nu mi-ar fi trecut că mă aflu în prezența unui muribund.

S. îmi făcu semn să iau loc, și cu un glas abia șoptit îmi spuse că trimisese să mă cheme pentru că, socotindu-mă cel mai intim dintre prietenii săi, ținea să-mi facă o mărturisire. „Viața mea, toată, nu a fost decît o neconținută minciună“, adăugă el cu seninătate.

Am crezut că era vorba de o remușcare himerică de muribund și m-am grăbit să protestez, în mod sincer, de altfel, pentru că viața lui S., mai cu seamă în ceea ce privește profesiunea lui de critic, fusese, puteai spune fără teamă de exagerare, exemplară. El însă îmi răspunse, clătinînd din cap, că nu umbla, tocmai într-un moment ca acela, după laude deșarte sau consolări. Spusese

adevărul, să-l ascult mai întâi, și după aceea aveam să recunosc că epitetul „minciună” era un termen chiar prea blînd. Convins din ce în ce mai mult că nu putea fi vorba, probabil, decît de un scrupul exagerat al acelei naturi atît de austere, îi declarai că eram gata să-i ascult spovedania. Și iată, pe scurt, ce mi-a spus.

De foarte tînăr, S. nutrise cea mai arzătoare speranță de a deveni scriitor. Dar nu de eseuri și articole critice, așa cum se manifestase mai tîrziu, ci de poezii, de romane, de drame.

Cultura sa, profundă și eclectică totodată, nu i se părăsise chiar superfluă pentru a porni pe un drum pe care atîția se avîntă cu inima ușoară, fără alt bagaj decît puținul acumulat din cîteva lecturi făcute la întîmplare, precum și o înșelătoare vocație juvenilă. Dar oricît de mult se străduise S., oricît bătuse la poarta ferecată a poeziei, muza rebelă nu-i deschisese. Simțul său critic, încă de pe atunci foarte dezvoltat, îl avertiza fără încetare că acele poezii, acele drame, acele romane pe care încerca să le scrie, erau reci, fără viață — produsul unei voințe lipsită de sprijinul fie și a celei mai neînsemnate urme de inspirație.

Cu toate acestea, tot sperînd că într-o bună dimineață avea să se trezească poet, S. s-a încăpățînat să stăruie încă vreo cîteva ani în această trudă pe cît de ingrată, pe atît de vană. Pînă cînd, într-o zi, disperat, înțelegînd, în sfîrșit, că nu va fi niciodată altceva decît un critic, a pus pe foc poeziile, nuvelele, dramele, totul, și a scris prima lui recenzie.

Astfel a pornit-o pe drumul pe care avea să-l urmeze cu hotărîre și succes pînă la sfîrșitul vieții. Dar năruirea celor mai dragi speranțe ale vieții sale îi lăsase, pe lîngă un sentiment de amărăciune și profundă dezamăgire, o ură înverșunată împotriva tuturor acelora care se realizau acolo unde el dăduse greș. Împotriva poezilor, a romancierilor, a dramaturgilor, în sfîrșit, împotriva tuturor acelora care izbuteau să cînte, sau măcar să îngîne scurtul sau amplul, tristul sau veselul lor cîntec. Și nu-

trea, față de toate acele păsări cîntătoare, mai mult sau mai puțin măiestre, sentimentul de cumplită invidie al lebedei răgușite și meditative care, spre deosebire de ceea ce se spune de obicei, e mută nu numai în viață, ci și în pragul morții. De aceea nu se mulțumi să-i țină pe toți sub semnul temutei judecăți a unei activități critice devenită repede faimoasă: el vru cu tot dinadinsul să se folosească de arma pe care și-o făurise pentru a-i distruge, pentru a se răzbuna, pentru a-i împiedica să cînte, sau cel puțin să cînte bine.

Își dădu seama că autoritatea sa era necontestată și foarte influentă în diferite cercuri literare, în special printre tineri. Începu deci, printr-o operă răbdătoare și chibzuit dozată, să-i abată de la vocația lor autentică și să-i dirijeze, fără ca acest lucru să se simtă cîtuși de puțin, pe drumuri străine, care nu li se potriveau, spre acele mlaștini secătuite unde știa sigur că se vor împotmoli.

Dacă se ivea, de pildă, un poet ale cărui versuri promiteau evoluția cea mai fericită cu putință, S. făcea în așa fel, acționa cu atîta abilitate încît acesta nu numai că înceta să scrie poezii, dar chiar, cum în mod perfid îi sugera S., se apuca să scrie lungi romane psihologice. În schimb, romancierul care se dovedea un precoce făuritor de caractere era conșvins să abandoneze romanul și să compună versuri. Dramaturgul, dăruit cu un extraordinar talent teatral, era îndemnat să lase scena pentru proză, iar nuvelistul care se și vedea un emul al lui Cehov, să se specializeze în eseistică. Și, trecînd de la genuri la stiluri, autorul simplu și modest era povățuit să devină bombastic și baroc, epigramaticul — stufos, cei cu stil colorat — spălăciți, cei plați — emfatici, cei uscați — proliciși, cei obscuri — expliciți, cei limpezi — neguroși. Și așa mai departe.

S. nu se simțea satisfăcut pînă ce nu devia definitiv acele tinere și încrezătoare talente. Paznic al unui far pe care toți îl credeau bine intenționat, S. împingea la naufragiu, spre cele mai ascuțite stînci, orice barcă sau

corăbioară care cădea în raza lui. Cu o sadică plăcere, îi vedea pe toți acei căutători cum, datorită perfidelor sale sugestii, sapă la mare depărtare de filonul de aur. Ghid scelerat, el le întindea mîna numai pentru a-i ajuta mai grabnic să se prăvălească în abis.

Îngrozitoare confesiune a lui S. dură mult timp, deoarece ținu ca eu să cunosc nu numai toate particularitățile lungii sale înșelătorii, ci, cu obișnuita-i meticulozitate, îmi înșiră, unul cîte unul, toate numele victimelor precum și procedeele folosite pentru a le asina. Trecu astfel în revistă toate numele, ilustre sau ignorate, ale literaturii noastre din ultimii treizeci de ani. Era parcă un fel de delectare în minuțiozitatea lui S. și în modul ciudat de senin cu care uneori comenta: „...și pe omul acesta, care ar fi putut ajunge un al doilea Manzoni, l-am făcut să devină un poetastru oarecare“. Ultimele lui cuvinte însă fură acelea ale unui om care-și dă seama de păcatele lui și se căiește cu adevărat. „Dumnezeu să mă ierte, încheie, știu că am făcut mult rău... oamenilor în mod izolat, cum ți-am povestit... dar mai cu seamă patriei, care, din vina mea, a fost văduvită de o literatură ce-ar fi putut să fie excelentă... Dumnezeu să mă ierte“. Și zicînd acestea, vocea i se stinse aproape de tot, capul îi căzu pe pernă și-și dădu duhul.

Dimineața aceea mi-am petrecut-o veghind rămășițele pămîntești ale sărmanului meu prieten. Apoi, timp de cîteva zile, funeraliile, care au fost de-a dreptul impunătoare, comemorarea, în sfîrșit, toate omagiile și onorurile ce trebuiesc aduse unui mort, m-au absorbit cu totul.

Dar, la o săptămînă după aceea, amintindu-mi de extraordinara confesiune a lui S., n-am putut să nu mă las cuprins de o uimire neîncrezătoare. Pentru că, deși sinceritatea lui S., în acel moment cînd se afla la un pas de moarte, nu putea fi pusă la îndoială, nu era mai puțin adevărat că pe toți acei poeți, romancieri, dramaturgi pe care S. se învinovăța a-i fi îndepărtat de adevărata lor vocație, era imposibil să ți-i imaginezi ca autori ai unor alt fel de opere decît cele datorită cărora deveniseră cunoscuți. Și, ceea ce e mai grav, asemenea opere nu păreau mediocre, așa cum afirma S., ci în mod diferit semnificative și importante. Am reflectat îndelung asupra acestui

mister, și pînă la urmă m-am văzut silit să formulez mai multe ipoteze :

1. S. a vrut să-și bată joc de mine (cea mai puțin probabilă).

2. Gustul și competența lui S. erau atît de false, încît reușise să fie un bun critic din întîmplare, afirmînd tocmai contrariul celor ce gîndea și simțea.

3. Vocația inițială a artiștilor este întotdeauna înșelătoare și n-are decît de cîștigat dacă este întreruptă și orientată în altă direcție.

4. S. avea dreptate și întreaga epocă se înșela în ceea ce privește propriii săi literați, iar toată această literatură atît de admirată nu făcea două parale, fiind întocmai cum S., în mod malițios, o voise : falsă, seacă, mediocră, prost scrisă și gîndită și mai prost.

Acestea nu erau decît ipotezele principale, căci în fiecare moment se profilau altele... un adevărat stufăriș. Mărturisesc că pentru o vreme problema asta m-a preocupat în chip deosebit, cu atît mai mult cu cît făceam parte dintre autorii pe care S. îi încurajase să scrie romane. Și dacă cumva voi fi înăbușit în mine germenul unui poet liric, sau al unui eseist ? Simțeam pămîntul fugindu-mi de sub picioare și-l blestemam pe S. și preatîrzia lui sinceritate. Dar pînă la sfîrșit, negăsind capătul firului pentru a ieși din încurcătură, m-am plictisit — așa cum se întîmplă întotdeauna în asemenea cazuri — și am încetat să mă mai frămînt.

Între timp, opera lui S. este ridicată în slăvi în cele mai exigente cercuri literare. O întreagă școală își face un merit din faptul că se conduce după criteriile sale estetice.

Și chiar în timp ce aștern aceste rînduri, se pregătește înmănuncherea în volum a eseurilor lui risipite prin reviste. Iar unul dintre cei mai buni critici pe care-i avem va îngriji ediția, însoțind-o de o amplă monografie introductivă.

METAMORFOZE

UNUL DINTRE prietenii mei, Cesar, căruia noi îi spuneam cu toții Cesarino, un tânăr, cum se zice, plin de duh dar peste măsură de vanitos și de egocentric, îmi destăinui într-o seară un lucru nemaipomenit, care i se întâmplase nu de mult. Îmi spuse că de ani de zile îl obseda un fel de închipuire ; care (asta nu mi-a spus-o el, ci am dedus-o singur) izvora tocmai din vanitatea sa, din părerea excesiv de bună pe care o avea despre sine. Pe scurt, această închipuire consta în a-și imagina cam cum ar fi arătat cei pe care-i cunoștea, dacă, într-o bună zi, pierzându-și obișnuitele trăsături umane, ar fi dobândit pe neașteptate chipuri de animale, fiecare potrivit cu valoarea sa reală — morală și intelectuală — și cu cele mai tainice aspirații ale sale. Dar cum anume s-ar fi putut concretiza acest vis, prin ce magie sau miracol, Cesarino n-avea habar ; de aceea se mulțumea să și-l închipuie și să se bucure de el în taină, ca de o utopie irealizabilă, și poate tocmai din această pricină nespus de plăcută. Se vedea, de pildă, într-un salon, în clipa în care stăpîna casei îi oferea o ceașcă de ceai. Și atunci, iată că, pe negîndite, toți cei prezenți se transformau în animale ; și numai el singur, printre acele nenumărate dobitoace de rînd, se înfățișa ochilor uluiți ai celorlalți cu nobilele trăsături ale leului sau ale vulturului. Ceea ce, evident, stîrnea surpriză, regret, fraze ca : „Poftim, cine-ar fi crezut vreodată ?“ ; „cu figura aceea a lui“ ; „uite cum ne-am înșelat cu toții“ și altele asemănătoare. Era un vis plin de trufie, e-adevărat, și Cesarino o recunoștea în mod deschis ; dar în parte jus-

tificat de nedreptatea care i se făcea de obicei : căci, trebuie s-o mărturisim, lumea îl stima destul de puțin și-l lua în serios și mai puțin, ironizându-l, tratându-l ca pe un băiat cam ridicol și încrezut, amabil totuși și absolut inofensiv. Ba chiar, apropo de aceste păreri ale prietenilor despre infatuatul Cesarino, îmi amintesc de un joc pe care cei din grupul nostru obișnuiau să-l joace în timpul acelei ierni ; un joc nu prea elegant, și crud, care consta în a scoate afară pe unul dintre cei aflați în societatea noastră și apoi, pe o foaie de hîrtie, sub cuvintele inteligență, curaj, bunătate, sensibilitate, subtilitate și așa mai departe, de a nota, de comun acord, un punctaj de la zero la zece, întocmai ca la examenele școlare. La un moment dat fusese ales Cesarino, care ieși afară plin de cutezătoare încredere în sine. Dar care se transformă într-o amară și prost disimulată amărăciune, cînd auzi că prietenii malițioși îi dăruiseră cel mai mic punctaj al serii : inteligență trei, subtilitate doi, genialitate zero, curaj unu etc., acordîndu-i doar un biet opt pentru bunătate, calitate, după cum bine se știe, destul de puțin prețuită și atribuită de obicei în chip de consolare sau din disperare celui căruia nu i se recunoaște nici un fel de altă virtute. Am relatat acest amănunt din convingerea că visul cu animalele trebuie să-și fi avut obîrșia tocmai în deziluzia din seara aceea. Dar să ne întoarcem la cele istorisite de Cesarino.

Îmi spune, așadar, că acum cîtva timp primise, cu mult înainte, conform uzanței, o invitație la o serată în casa doamnei D. Trebuie să se știe că această văduvă, nu foarte tînără și nici frumoasă, dar extrem de bogată și foarte ambițioasă, este stăpîna uneia dintre cele mai impunătoare case din oraș ; și cu toate că nu s-ar putea mîndri cu un nume sau rubedenii ilustre, izbutise în scurtă vreme, numai cu puterea banilor, să facă astfel încît să întrunească la petrecerile sale cele mai prestigioase nume ale societății noastre. Mai adaug că în general se bîrfește destul de mult pe seama acestei doamne, care, într-adevăr, nu prea făcea risipă de discernămînt

în invitațiile sale, amestecînd cu nesăbuintă (sau poate dinadins) o lume foarte deosebită, care altminteri nu numai că nu vine niciodată în contact, ci chiar evită cu multă grijă să se întâlnească. Toată lumea o lbîrfește, dar, cum se întîmplă întotdeauna în asemenea cazuri, invitațiile sale sînt așteptate cu nerăbdare. Cesarino, care printre alte păcate îl avea și pe acela al snobismului, îmi spuse că la început se gîndise să nu se ducă. Eu însă cred mai curînd contrariul; mai ales că l-am auzit adesea plîngîndu-se de doamna D. care, atît de avidă să adune în jurul ei spiritele cele mai luminate ale orașului, uita întotdeauna să-l invite la recepțiile sale, cînd se știe doar că el, Cesarino, publicase cîteva articole în diferite ziare și avea gata pregătit în sertar unul dintre cele mai viguroase și profunde romane ale epocii. Oricum însă, în seara petrecerii, Cesarino își pusese fracul și, așa cum el însuși m-a lăsat să înțeleg, a fost printre cei dintîi oaspeți care au trecut pragul palatului D.

Dar în scurtă vreme se pomeni într-o mare încurcătură. În imensul salon de recepții, faimos în toată lumea pentru splendidul său plafon cu casete bogat ornamente, pentru frescele de pe pereți și prețiosul mozaic al pardoselii, deosebirile dintre profesii, averi și rang social păreau foarte limpede marcate de o mulțime de grupuri ostile unul altuia și ferm hotărîte, după cum părea, să se ignore reciproc pînă la sfîrșitul seratei. Nici prin cap nu le trecea oaspeților doamnei D. să se amestece între ei, și o demonstrau cît se poate de limpede. Numai stăpîna casei umbla de colo-colo, urmată de un roi de servitori în livrea ce se învîrteau cu stîngăcie de la un grup la altul, purtînd tăvi mari cu băuturi răcoritoare — un mortar prea sărac și insuficient pentru a cimenta acele pietre atît de rebele ale trudnicului edificiu al petrecerii. Cesarino recunoscuse de îndată într-un grup pe toți prietenii săi gazetari, pe care îi întâlnea în fiecare seară la cafenea; dar, socotînd că nu merita osteneala să fi venit acolo dacă avea să-și petreacă seara în același mod și cu aceleași persoane, se prefăcu, bineînțeles, că nu-i vede și încercă, în schimb, să se apropie de un alt grup, alcătuit din invitați care își dădeau aere de mai mare importanță. Spera, așa cum el însuși îmi mărturisi cu candoare,

să poată înfiripa vreo aventură ; sau să facă cunoștință și să se împrietenească — nu se știe niciodată — cu vreun personaj influent care ar fi putut să-i fie util. Dar peste tot nu întâlnești decît tăceri de gheață, figuri foarte grave, atitudini rezervate care ar fi făcut să roșească chiar și un negru. Pînă cînd, umilit și descurajat, bătut în retragere spre bufet și, cerînd doar un pahar de oranjadă, se duse să-l soarbă în nișa unei ferestre. Acolo, pe jumătate ascuns după o draperie, se cufundă în cele mai amare reflecții asupra inviolabilității barierelor sociale și asupra totalei inutilități a valorilor inteligenței și artei atît de mult glorificate în cuvinte. Aceste cugetări, îmi spuse el, îl absorbiră în asemenea măsură, încît creară în jurul său o adîncă și mută singurătate. Astfel încît o vreme, nu știa bine cît, nu mai văzu și nu mai înțelese nimic din tot ce se petrecea în salon. Închipuiți-vă care i-a fost uimirea cînd, ridicîndu-și în sfîrșit ochii, își dădu seama că visul acela al său despre prefacerea oamenilor în animale devenise realitate ; și în salon, acolo unde cu puțin mai înainte se afla o mulțime de invitați în ținută de gală, acum se foia... nici mai mult, nici mai puțin decît o amestecătură de monștri.

De aici încolo, relatarea lui Cesarino deveni oarecum confuză. El insistă îndeosebi asupra faptului că alături de animale foarte cunoscute se mai aflau și altele, pe care nu le cunoștea de fel. L-am pus să mi le descrie cît mai amănunțit cu putință și, ajutîndu-mă cu ceea ce-mi mai aminteam din științele naturale studiate la școală, am înțeles că aceste animale nemaivăzute nu erau altceva decît insecte pe care Cesarino, teribil de ignorant, nu știuse pe dată să le clasifice. În concluzie, după cît se pare, unii dintre oaspeți fuseseră prefăcuți în mamifere, alții în păsări, alții în reptile, iar alții în ceea ce naturalistii numesc nevertebrate sau artropode. Relatarea lui Cesarino, așa cum am mai spus, nu era tocmai clară ; dar fapt sigur este că speciile marine nu erau reprezentate de fel. În afară de ignoranța lui în materie de entomologie, încurcătura lui Cesarino provenea și din faptul că, deși metamorfozați, cei de față își păstraseră neschimbate proporțiile omenești ; astfel încît multe dintre mamifere erau mai mici decît în natură, iar multe dintre pă-

sări, reptile și insecte erau cu mult mai mari. Lucru care, enunțat în felul acesta, ar putea să nu pară nici straniu, nici confuz. Dar imaginați-vă stînd în fotolii alăturate, cu cîte un pahar de oranjadă în mînă, două persoane dintre care una să aibă un cap de elefant, iar cealaltă, unul mult mai înspăimîntător și inedit, cel puțin la asemenea proporții, de purice obișnuit ; și astfel se poate avea cît de cît o idee de spaima care a pus stăpînire pe Cesarino atunci cînd, din nișa ferestrei unde se afla, își ridică ochii spre cei din sală. Se cuvine să mai arătăm, așa cum de altfel am și spus în treacăt, vorbind despre chipul de elefant sau de purice, că metamorfoza se limita numai la capul invitaților ; în rest, acele personaje își păstrau întocmai veștmintele și, după cît lăsau să se întrevadă rochiile cu trenă ale doamnelor și pantalonii negri ai bărbaților, aveau trupuri omenești. Acest din urmă fapt, la care se adăugă și ceea ce-și mai amintea Cesarino despre modul cum erau așezate grupurile și persoanele care le alcătuiau, îi îngădui să identifice cu destulă precizie pe fiecare dintre monștri ; și să-și facă o idee destul de exactă despre defectele și calitățile care determinaseră tipul de metamorfoză.

După ce i se risipi tulburarea care îl năpădise în prima clipă, Cesarino se strădui să observe cu toată atenția și perspicacitatea de care era în stare acel spectacol extraordinar, ca să și-l întipărească cît mai bine în minte. Și astfel, își dădu curînd seama că anumite specii de animale erau reprezentate de numeroase exemplare ; altele, de cîte unul singur, iar altele, în sfîrșit, lipseau cu desăvîrșire. De pildă, doi domni de lîngă bufet, care discutau cu gravitate și beau, aveau amîndoi capete rozalii și hirsute, de porc ; și ici-colo, prin salon, se mai vedeau și alte porcine. Numeroși erau de asemenea măgarii și iepurii. Dar ceea ce-l amuză cel mai mult pe Cesarino era deosebirea dintre acele capete de animale și rangul și calitatea personajelor pe care le împodobeau. Într-un grup se remarcă următoarele metamorfoze : un moșneag patriarhal, copleșit de onoruri și venerat de toată lumea, avea un cap obscen și feroce de mandril gigant ; unui mare bancher îi țîșnea de sub gulerul apretat pediculul vinețiu și turtit al muscoiului albastru, o

insectă nu chiar atrăgătoare, care-și depune ouăle în stîrvuri și în plăgile purulente; un al treilea, cunoscut petrecăreț, extrem de monden și sociabil, înălța pe neașteptate, peste reverul fracului, botul subțire și prelung, acoperit cu țepi ascuțiți și negri, al ariciului; un al patrulea, magistrat notoriu, se împodobise cu căpsorul bondoc, păros, negru și cu ochii cîrpiți ai cîrțiței; în sfîrșit, un romancier psihanalist de mare subtilitate se fălea, în locul capului înțelept, cu ochi iscoditori, cu excrescența triunghiulară și gălbuie și cu antenele fili-forme ale libărcii obișnuite.

Cesarino îmi mărturisi că nu toate transformările acestea îi păruseră convingătoare și justificate. De pildă, ce apropiere se putea face între un oarecare băiat blond, purtînd încă pe fața-i trandafirie grațioasă candoare a adolescenței, și mutra încruntată și neagră de gorilă cu care fusese blagoslovit? Și de ce unul dintre valeții care duceau tăvile cu băuturi răcoritoare înălța, deasupra umerilor săi de hamal, un elegant botișor negru și umed, cu ochi mari și sprîncenați de gazelă? Pe de altă parte, ce legătură putea să existe între fața încrețită, uscată, spirituală și sceptică a unui bătrîn diplomat străin și ferocele cap dungat al tigrlui siberian? De asemenea, între profilul nu foarte inteligent, ca să spunem adevărul, dar energic și viguros al unui gentleman sportiv, cunoscut concurent în raliurile automobilistice, și cel cornut și bălăbănit al melcului? Sau între fața prelungă, melancolică a unui celebru și fecund poet și crusta neagră-vineție a mandibulei unui forfecar de cea mai vulgară specie? Dar după ce i-am cerut să-mi descrie foarte amănunțit această ultimă metamorfoză, l-am prevenit pe Cesarino că trebuia să fie vorba, fără îndoială, de un soi de coleopteră, o gînganie ciudată care se vede adesea pe ulițele de țară, rostogolind cu răbdare prin colbul drumului coco-loașe mari de excremente; iar Cesarino, cu o ușoară nuanță de malițiozitate, admise că, citind mai atent versurile acelui poet, pînă la un anumit punct lucrul acesta se putea explica.

Firește, curiozitatea lui Cesarino, tînar galant și nu mai puțin întreprinzător pe cît de ghinionist, se îndreptase încă de la început asupra femeilor. În salon se aflau

destule, multe dintre ele tinere și frumoase, și toate nespuse de elegante. Cesarino îmi mărturisi că, dat fiind tratamentul suferit de bărbați, se așteptase să vadă pe multe dintre acele femei transformate în juninci sau chiar și mai rău ; deoarece, deși le admira și nu era de fel misogin, el nu avea o părere exagerat de bună despre virtuțile lor, atât în privința celor tinere, cât și a celor mai bătrâne. Dar fu decepționat ; animalele al căror nume de ocară bărbații obișnuiesc să-l arunce în fața femeilor pe care le disprețuiesc, pentru a le insulta, nu purtau decît în prea puține cazuri veșminte feminine, ci de cele mai multe ori împodobeau cu înfățișarea lor niște personalități de seamă, la care nimic nu te-ar fi lăsat să-ți închipui o atât de ciudată transformare. Cea mai banală metamorfoză a femeilor era, în schimb, în gîsculițe, rațe, lișițe și alte asemenea viețuitoare ale bălților noastre. Cesarino îmi mărturisi că era de-a dreptul uimitor să vezi înălțîndu-se deasupra umerilor albi și rotunzi ai femeilor, lungi și mîndre gîturi terminate cu căpșoare prudente, cu cioc galben, gălăgios. Asemenea gîturi albe sau pestrițe se semețeau cu acel aer de mare demnitate care se observă deopotrivă la femei și la gîște ; iar efectul era în general de un ridicol straniu și dezarmant.

Alte femei își umflau în jurul decolteului penele dese de găină ouătoare, înălțînd un căpșor stupid cu creastă roșie, cu ochii rotunzi și ciocul întredeschis. Iar altele fuseseră prefăcute în broaște, jumătate verzi, jumătate albe, cu botul în vînt și gura crăpată pînă la ceafă ; însă își păstrau, căzute peste ochii zbanghii, diademele de bri-liante care le împodobeau părul ondulat. O nobilă doamnă, foarte cunoscută pentru operele sale de binefacere, purta pe gîtu-i zbîrcit un cap negru-gălbui de tăun ; iar o alta, o tîină frumusețe palidă, cu ochi visători și părul pieptănat romantic în două bandouri negre strînse într-un coc pe ceafa albă și rotundă, exhiba în locul acestei galeșe înfățișări extremitatea vîscoasă și moale, terminată cu o gură mică dințată, a lipitorii. Cesarino, după cîte îmi spuse, fusese în mod special mîhnit de această transformare ; tînăra aceea îl impresionase ca una dintre cele mai gingașe creaturi din cîte îi fusese dat să întîlnească în viață. Mult mai puțin l-a uimit preschimbarea unei

austere bigote în crocodil ; și a trei fete foarte tinere și grațioase în trei șopîrle cu capete meditative și plecate, cu ochi lenticulari și mandibule vorace ; precum și a gazdei într-o neuropteră, insectă care, cum știe oricine, cît timp se află în stadiul larvar, stă ascunsă în fundul unei pîlnii de nisip foarte fin, așteptînd ca vreo furnică să alunece în jos pe panta prăfoasă, pînă la foarfecele sale pregătite s-o sfîrtece. Dar ce să mai spui de o blondină plăpîndă care nu fusese preschimbata, așa cum era de așteptat, în viespe sau libelulă, ci era împovărată, de la piept în sus, de formidabilele cruste și de rîtul bont al rinocerului ? Sau de o oarecare fetișcană urîțică și modestă, transformată, tocmai ea, într-o cantaridă verde ca iarba ? Sau, mai rău decît toate, de o tînră doamnă cu înfățișare senină și placidă, care stătea singură într-un colț : pînă la gît, o femeie grațioasă, de o frumusețe indolentă și nurlie, iar de la gît în sus, o insectă gălbui-roșcată ce sălășluiește prin saltele, din specia pe care entomologii o numesc în latina lor transparentă „cimex lectularia”¹ ? Cesarino îmi spuse că aceasta ca și alte asemenea transformări îl îngroziseră pur și simplu. „Sărmanul de mine, nu se putuse abține să exclame în sinea lui, unde mă aflu... și în ce tovărășie...”

Ajuns aici, l-am întrebat dacă printre atîtea deplorabile metamorfoze nu observase și vreunele în animale de felul celor care în mod obișnuit sînt considerate nobile și grațioase, cum ar fi leul, vulturul, calul, lebăda, privighetoarea sau altele asemănătoare. Îmi răspunse că nu văzuse nici un leu ; e adevărat că de departe crezuse la un moment dat că zărește grumazul golaș al unei leoaice, dar că, privind mai bine, recunoscuse că era o puma, un soi de pisică mare sud-americană. Cai, da, existau ; dar din cei de povară, obișnuiți să fie înhămați între hulubele unei căruțe. Pe lîngă aceștia, Rosinanta era un adevărat Bucefal. De privighetori, nici urmă. Iar lebede, o singură pereche. În ceea ce privește vulturul, exista într-adevăr un exemplar magnific și, oricît ar părea de necrezut, își înălța capul plin de o solitară și cruntă maiestate dintre umerii plăpînzi ai unui jerpelit

¹ Ploșniță.

de violonist din mica orchestră care se afla în fundul sălii. Era ceva foarte straniu, adăugă Cesarino în legătură cu asta, să vezi acel cap regal, cu ciocul încovoiat, cu privirea trufașă, alături de leșinatul instrument în timpul acelei foarte sentimentale execuții a intermezzoului din opera *Cio-Cio-San*.

Pe lângă vultur, orchestra mai dezvăluia ochilor uluiți ai lui Cesarino un rît cu colți lungi de mistreț african, la pian; un țînțar subțiratic la toba mare; și, cel mai simpatic dintre toți, un iepuraș candid, cu ochiul roșu ca un rubin, la saxofon. Această orchestră, după ce executase cu multă destoinicie cîteva selecțiuni din opere, începu să cînte cu însuflețire un dans modern, o rumbă mexicană. Și atunci, comentă Cesarino, începu cel mai nebunesc și de necrezut bal mascat „de têtes” din cîte văzuse vreodată în toate carnavalurile din viața sa. Era un lucru într-adevăr nemaipomenit să vezi rotindu-se, pe mozaicul ca oglinda, printre frescele cu subiecte eroice de pe pereți, toate acele animale, feline cu insecte, păsări cu reptile, rozătoare cu amfibii. Ce priviri galante, transportate, insinuante! Cîtă veselie! Dar Cesarino, care o admirase atîta pe frumoasa tînără cu cap romantic, văzînd-o transformată într-o lipitoare, suferise o deziluzie mult prea puternică. Așa că preferă să nu ia parte la dans, rămînînd în colțul său, în nișa ferestrei.

În timpul pauzelor, perechile, așa cum de obicei se întîmplă la baluri, se despărțeau, instrumentele arpegiau acordîndu-se, conversațiile se animau. Cuvîntul „conversație” mă miră și l-am întrebât pe Cesarino cum puteau să vorbească între ele toate acele animale atît de deosebite unele de altele. Cesarino îmi răspunse că, într-adevăr, rezultatul era o înspăimîntătoare cacofonie de zbierete, mugete, lătrături, răcnete, gîgîieli, chelălăituri, șuierături, urlete, croncănituri, fluierături, ciripeli, răgete, nechezături, țîrîituri, mieunături, țiuiri, țipete și alte asemenea zgomote animalicești. Cu toate acestea, ciudatele animale păreau să se înțeleagă destul de bine. Cesarino, care se laudă că este și puțin moralist, adăugă, referindu-se la toate acele voci atît de discordante, că ele sugerau impenetrabila solitudine în care se află ferecat fiecare suflet omenesc.

Ceea ce îmi părea mai ciudat în toată această povestire a lui Cesarino era faptul că nu-mi vorbea de loc despre el însuși, sau mai exact despre propria lui metamorfoză, care cu siguranță trebuie să se fi produs. Bănuind că nu fusese probabil deosebit de măgulitoare, adică așa cum și-ar fi dorit-o el, am început să-l hărțuiesc cu întrebările. La început, Cesarino s-a încăpățânat să-mi răspundă destul de evaziv, dar, strâns cu ușa, mi-a mărturisit până la urmă, nu fără o ciudată jenă, că el fusese singurul, în acea menajerie, care-și păstrase trăsăturile omenești. În primul moment, răspunsul lui m-a mirat mult și aproape că am fost înclinat să cred că e o minciună prin care sârmanul Cesarino voise să-mi ascundă umilitatea-i metamorfoză în mai știu eu ce? într-un purice sau un șobolan sau, și mai potrivit cu el, într-un păun multicolor. Dar, după un timp de gândire, mi-am spus că prea era multă candoare în vorbele sale pentru ca să fi fost mincinoase. Desigur, fusese și el prefăcut într-un animal, potrivit principalelor și celor mai ascunse defecte ale sale; dar la fel de limpede era faptul că el nu-și dăduse seama de acest lucru, ca de altfel nici unul din ceilalți invitați la acea neobișnuită petrecere. Astfel încât fiecare dintre ei continuase să se creadă bărbat sau femeie, în timp ce în realitate se afla prefăcut în animal. Dar numai lui Cesarino, printr-o favoare extraordinară a sorții, îi fusese îngăduit să-și dea seama, dacă nu de metamorfoza sa proprie, cel puțin de a celorlalți.

Și cum s-a sfârșit această serată? Cesarino îmi spuse că la o oră târzie saloanele se goliră și toți invitații, mamifere, reptile, insecte, amfibii, păsări ieșiră grămadă pe scara largă a intrării principale în piațeta unde așteptau automobilele. Oare, în acel răstimp, invitații reveniseră la obișnuita lor înfățișare? La întrebarea aceasta Cesarino nu știu să-mi dea un răspuns precis, căci, atât pentru a se consola de deziluzia pe care i-o pricinuisese femeia-lipitoare, cât și pentru a scăpa de coșmarul tuturor acelor monștri, băuse peste măsură. Și când ieșise afară, nu numai că nu-i mai vedea pe ceilalți invitați, dar nu mai vedea nici măcar la un pas în fața lui. La acest răspuns nu m-am putut opri să nu-i arăt neîncre-

derea atît de îndelung stăpînită. I-am spus lui Cesarino că era un beţivan, că nu credeam o vorbă din tot ceea ce îmi istorisise ; că totul fusese doar un vis al minţii sale tulburate de alcool. Mai bine să aibă grijă ca altă dată să fie sobru ; aşa nu va mai risca să confunde femeia pe care-o iubea cu o lipitoare. Dar Cesarino protestă, jurîndu-se în fel şi chip că începuse să bea numai după ce se convinsese că nu visează. I-am replicat că, în cazul acesta, era un mincinos. El mi-a răspuns pe acelaşi ton. De atunci nu ne mai salutăm.

FURTUNĂ IMINENTĂ

SÎNT ZILE la mare cînd simți în aer prevestirea unei catastrofe iminente. În asemenea zile, de cum mă trezesc dimineața, văd pe fereastră vîrfurile țepene ale pinilor tineri sinistru de lăptoase sub un cer ca smoala. Aerul e umed și fără ecouri, și totuși de o neliniște stranie : parcă din cînd în cînd s-ar înfiora. Ies din casă, și de îndată ce pășesc dincolo de grilajul grădinii, pe șoseaua largă ce serpuiește de-a lungul litoralului, mă surprinde asemănarea de colorit dintre asfalt și norii de furtună : la fel de negri, doar că primul țîșnește drept și neted cu vehemența suierătoare a unei săgeți, pe cînd ceilalți aleargă greoi, umflați și îngrămădiți. Dincolo de asfalt, între dunga galbenă și ramificată a dunelor presărate cu ginestre și aceea metalică a mării nemișcate, se ridică două cabine singuratice, vopsite în alb ; în lumina aceea stranie, sub cerul întunecat care le scoate în evidență albeața luminoasă, simple și ermetice cum sînt, par misterioase și nu le poți ghici rostul : ar putea fi două temple păgîne primitive închinat vreunei zeități marine ; singurătatea aspră confirmă presupunerea ; și îmi zic că nu m-ar mira să văd ancorată în fața lor o triremă sau vreo altă navă străveche. Unde o fi dispărut frivolitatea modernă a costumelor, a umbrelor mari de soare și a șezlongurilor ? Au fost de-ajuns cîteva zile urîte ca s-o risipească complet și să redea acelui loc aspectul mitic și inspirat pe care, cu siguranță, trebuie să-l fi avut odinioară.

Încet-încet, pîndind mereu cerul amenințător, cobor pe plajă. Picioarele goale mi se afundă într-un nisip

ucigător de rece și totuși viu în fiecare dintre granulele lui minerale, din pricina crepitantei electricități a furtunii iminente. Nisip mort ca de clepsidră, cu care să numeri toate orele trăite de lume, nisip steril, care a uitat de soare. Merg pînă la mal și, oprindu-mă pe plaja pustie, cercetez marea. E imobilă, de culoarea plumbului, dar a unui plumb căruia i s-ar fi răzuit ușor, cu o lamă de cuțit bine ascuțită, ceva din patina opacă, scoțîndu-i-se la iveală substanța argintie; și într-adevăr, ici și colo, după cum izbutește soarele ascuns să arunce cîte o rază printre nori, scînteiază în lungi reflexe metalice orizontale. O contemplan și mi se pare că, în ciuda imobilității ei, sub suprafața stagnantă freamătă ca o căldare funestă care n-a ajuns încă la punctul de fierbere. De altfel, e de ajuns să-mi plec privirile spre unda vlăguită și fără spumă care, cînd și cînd, se abate surd la picioarele mele ca un covor desfășurat, ca să am confirmarea acestei involburări lăuntrice: este plină de rămășițe mărunte și informe, o vomitare neagră a măruntaielor răscolite ale oceanului; și cum fluxul și refluxul undei o face să înainteze și să se retragă, văd plevușca trecînd pe sub vâlul rece ca gheața al apei, neagră, dar cu cîte un corp alb pe alocuri: raci morți, cu labele-n sus, pești mărunți intrați în putrefacție, păsări înțepenite și umflate de apă, meduze strivite și diafane asemenea unor scalpuri vineții de pe capul vreunui monstru marin. Cine-a ucis toate aceste vietăți? Moartea lor pare cu totul nejustificată și de aceea amenințătoare, ca semnul unei mîini încă nestinse: curînd, acea furie care a distrus viața în tainițele oceanului va ridica marea pînă pe plajă, o va împinge poate pînă la pădurile mute și livide ale pinilor pitici.

Merg de-a lungul țărmului pe lîngă festoanele negre și elegante pe care unda nocturnă le-a lăsat pe nisipul ud, și nu pot să nu remarc liniștea profundă care mortifică litoralul. În liniștea aceasta nu mai răsună acum vocile înăbușite, ci culorile. Niște ambarcațiuni ușoare și albăstrie, rînduite perechi-perechi pe plajă, au parcă

o respirație gîfîitoare de monștri trași pe uscat ; nuanța verzuie a unui șir de cabine țipă strident pe fundalul negru al cerului ; în depărtarea tulbure și furtunoasă, o barcă roșie înclinată pe o parte pare să strige cu voce calmă și egală „hei, hei !“ fără să primească vreun răspuns. De aceea tresar cînd aud un lătrat de cîine și văd gonind spre mine, ieșit cine știe de unde, un cățeluș cu părul lung, negru ca un draca, cu ochii aprinși și dinții foarte albi. E un cîine de rasă ; fără să-i pese de atmosfera încărcată, pare fericit că e liber, aci mi-o ia înainte adușmecînd și scotocind printre resturi și alge, aci latră la mine, aci se dedă la un joc ciudat, făcîndu-se că mă mușcă de călcîie. Găsesc o bucată de lemn și o arunc în mare, nu departe de țărm, iar el sare imediat în apă. În jurul trupșorului său care se agită cu energie, apa întunecată și imobilă se încrețește în cercuri concentrice ; acum înoată spre țărm cu lemnul în dinți, mi-l depune la picioare și se scutură cu furie, stropindu-mă din belșug. Pornesc mai departe ; ca să-l chem după mine, încep să fluier fals o melodie veche, și deodată mă bate gîndul că așa, cu fluieratul acela ușor pe buze, urmat de cîinele jucăuș care aleargă pe nisipul strălucitor, aș putea merge ceasuri și ceasuri de-a lungul mării care freamătă și scînteiază, în întîmpinarea stindardelor întunecate ale norilor ce aleargă într-una. Cînd colo însă, n-a-puc să fac cincizeci de metri, că un tunet bubuie de departe rostogolindu-se pe suprafața nemișcată a mării, ca prima canonadă a unei îndepărtate bătălii. Tună dinspre La Spezia, și pe urmă, doar după o clipă, promontoriul care era întunecat, dar bine conturat, se șterge, dispare înapoia unei perdele cenușii de ploaie. Între timp s-a stîrnit un vînt rece, întregul țărm este învăluit într-un nor galben de praf, ca și cum ar fi trecut în goană o cireadă ; dincolo de dune văd niște plopî aplecîndu-se într-o parte și răsfrîngîndu-și toate frunzele cu o bruscă schimbare dintr-un verde prăfos într-un argintiu funebru și sclipitor. Dar în timp ce privesc la acei copaci chinuiți, aud deodată un zgomot asurzitor, mă întorc, și văd aceeași mare, înainte atît de imobilă, preschimbată

într-o nesfârșită involburare de talazuri înalte și înspumate. Cîinele a dispărut, un prim val se prăvălește cu zgomot la picioarele mele, un al doilea se izbește de primul, cu spume încrețite pe care vîntul mi le azvîrle în obraz, iată și un al treilea care se înalță verde, sticlos, presărat cu bale și inele de spumă. La primele picături de ploaie care ciuruie nisipul, o iau la goană spre casă.

ȚARA UNDE NU EXISTĂ MOARTE

ÎN ȚARA ACEEA viața domnește încremenită și veșnică. Acolo, încă din vremuri imemoriale, datorită progresului extraordinar al științei, oamenii au încetat cu desăvârșire să mai moară și, poate prin compensație, să se mai și nască. Cimitirele au rămas aidoa monumentelor dintr-o epocă barbară; apoi zidurile s-au năruit, chiparoșii au fost doborâți de trăsnete, iar pământul a înghițit, după schelete, și lespezile funerare și crucile, pînă la cele mai impunătoare monumente. În țara aceea oamenii uitaseră ce anume este moartea, cu toate că, printr-o contradicție doar aparentă, tocmai teama de moarte este trăsătura cea mai caracteristică a acestei stranie națiuni. Știința, care, dacă ne gîndim bine, nu e decît o nesfîrșită strădanie pentru a suprima, după înapoierea tehnică, suferințele, bolile, ba chiar și moartea, și-a înfrînt în sfîrșit dușmanul secular. Ajunși la vîrsta de șaizeci de ani, locuitorii aceluia ținut nu mai îmbătrînesc. De altfel, ei nu ajung la această vîrstă urcînd pe neobservate treptele insesizabile ale ceasurilor, zilelor, lunilor, anilor, ci prin trei salturi bruște, de la copilărie la adolescență, de la aceasta la maturitate, și de la maturitate la bătrînețe. Dar odată ajunși bătrîni, mulțumită unor procedee științifice, devin iar prunci. Astfel cercul se încheie și ciclul vieții este luat de la capăt. E vorba de același sînge și, pînă la un anumit punct, de aceiași indivizi care se nasc, devin adolescenți, oameni în toată firea, bătrîni și apoi renasc, luînd-o de la început. Întocmai cum se întîmplă cu apa din anumite fîntîni, care, după ce țîșnește din ornamentele arhitectonice ale havuzurilor, coboară în conductele subterane și

apoi, prin alte conduite, țîșnește din nou în afară, aceasta fără ca, pe parcurs, să se fi pierdut o singură picătură.

Această țară este cîrmuită de bătrîni, și ei o mențin în rînduiala de care am pomenit. Ei sînt cei care, în epoca preistorică, împinși de frica morții ce bîntuia pe-atunci, au izbutut să fixeze și să împartă existența umană în patru vîrste; ei sînt cei care au descoperit mijloacele de a trece de la bătrînețe la copilărie; în sfîrșit, tot ei sînt cei care, în momentul acestei treceri, cel mai important și mai dificil dintre toate, veghează cu atenție la transformările ce trebuie făcute, simultan, în celelalte vîrste, deoarece, pentru fiecare bătrîn care reddevine copil, e necesar ca un copil să devină adolescent, un adolescent să devină adult, și un adult, bătrîn. Altfel s-ar ivi un dezechilibru care în scurtă vreme ar duce la stingerea stirpei. S-ar putea spune că în acea continuă rotire de la o vîrstă la alta, masa de sînge de care dispune națiunea ar sărăci treptat-treptat. Dar, după toate calculele, se consideră că, chiar dacă ipoteza aceasta ar fi adevărată, stingerea stirpei nu ar putea avea loc mai devreme de un milion de ani. Ceea ce, în universul uman, este egal cu a afirma că stirpea este veșnică.

De altfel, pentru a vă face o imagine mai exactă despre această națiune, mult mai utilă decît orice alt argument ar fi o descriere fidelă a fiecărei vîrste din care se compune; care vîrste, poate tocmai din pricina imuabilității și delimitării lor, nu sînt atît de imprecise ca la noi, ci se înfățișează ochilor observatorului ca avînd aspecte foarte pregnante și categorice. Așa se explică, în paranteză fie spus, faptul că nimeni nu dorește să treacă de la o vîrstă la alta. Bineînțeles, afară de bătrîni, la care o asemenea dorință se manifestă ca o trăsătură exclusivă. Cu alte cuvinte, se poate afirma că în primele trei vîrste nimeni nu are nici un fel de sentiment al trecutului, al său ori al celui istoric. În vreme ce bătrîni, incapabili să trăiască o viață a lor autentică, nu-l au decît pe acesta.

Copiii, întocmai ca Hercule, Gargantua și alți asemenea bărbați prodigioși, pot fi definiți, fără nici o rezer-

vă, niște mici monștri înzestrați cu o extraordinară lăcomie și ferocitate. Ei nu se zbenguie în odăițe albe sau în încăperi frumoase, pline de jucării, ci în niște cuști respingătoare, prevăzute cu drugi groși de fier, răspîndite prin anumite păduri care le ascund de privirile vizitatorului. Dar dacă acesta se va apropia cumva de ele, va auzi răzbătînd din mijlocul acelei vegetații un scrișnet de dinți, un zăngănit de lanțuri, o rumoare de glasuri confuze și animalice. Va crede că e vorba de o grădină zoologică, dar, pătrunzînd mai adînc în pădure, va zări în fundul acelor cuști murdare și întunecoase, ceva trandafiriu, dolofan și enorm care se zvîrcolește pe jos ca un vierme printre gunoaie și resturi de oase. Privind mai atent, va descoperi că e vorba de un prunc aproape de două ori mai voinic decît un om normal, astfel încît, pe lîngă ei, uriașii *putti* de marmură ce susțin agheasmatarele bazilicii San Pietro din Roma sînt o nimica toată; iar copilașii aceștia își amăgesc foamea înhățînd cu mînuțele lor durdulii barele cuștii și zgîlțîindu-le zgomotos; sau rozînd cu niște dinți ca de lup și privirile rătăcite vreo coastă rămasă dintr-o ciozvîrtă de vițel pe care l-au devorat ceva mai înainte. Vizitatorul va rămîne uluit văzînd acel trup zdravăn și fraged tăvălindu-se în penumbra sordidă a cuștii, vîrîndu-și piciorușele în gură, sau dînd din mînuțele dolofane, făcînd, în sfîrșit, toate gesturile atît de grațioase ale pruncilor, cu o anumită ferocitate inocentă, potrivită mai curînd unui tigru; dar uimirea lui se va transforma în spaimă cînd, ridicîndu-se un oblon, va vedea cum e azvîrlită în cușcă o oaie vie, care constituie hrana zilnică a copilașului. Și atunci, în timp ce oaia se retrage într-un colț și behăie de țî se rupe inima, îl va vedea pe uriașul prunc tîrîndu-se de-a bușilea pînă la pradă, înșfăcînd-o de urechi și silind-o să-și îndoiaie genunchii recalcitranți, apoi răsucindu-i capul pînă ce-i va frînge gîtul. Sîngele negricios, care țîșnește aburînd din gura dobitocului, mînjește fața copilașului și mirosul lui dulceag se amestecă imediat cu duhoarea de staul din cușcă. Vertebrelle sfărîmate de dinții famelici trosnesc. Trupul fără viață, moale și lînos, tras încioace și încolo, e tîrît

pe jos și sfîșiat cu cruzime de maxilarele nemiloase. Vizitatorul nu rezistă la priveliștea unui asemenea masacru și se îndepărtează.

Cu totul altul e spectacolul oferit de adolescenți, care reprezintă vîrsta imediat următoare după cea a copilăriei. Adolescenții ocupă în oraș niște cartiere speciale, construite anume pentru ei, în chip de labirinte. Un fel de rețea foarte deasă de ziduri albe și groase ce alcătuiesc mii de celule, comunicînd între ele prin numeroase coridoare, pasaje, curți interioare. În fiecare din aceste celule, întocmai ca în pătrățelele din jocul gîștei¹, se găsește un obiect pentru descoperirea și dobîndirea căruia adolescenții, mînați neconținut de o instinctivă pornire furioasă, se învîrtesc fără încetare, ca niște posedați. Adolescenții aceștia umblă goi, precum alergătorii de la olimpiadele din antichitate, și gonesc nebunește, strigînd frenetic numele obiectului rîvnit, izbindu-se, pe coridoarele înguste, de tovarășii lor întîmplători, fără a se opri însă vreodată. Astfel, întregul labirint este o continuă încrucișare de alergări solitare și îndîrjite, un vălmășag de căutări, o ciocnire de gesturi și urlete furioase. Cît privește ținta unei asemenea forfote și curiozității, să ne imaginăm pentru moment că ne ținem scai de unul dintre acei neobosiți exploratori. Iată-l alergînd pe un coridor îngust, proptindu-se cu mîinile de tocul unei uși pentru a-și stăvili avîntul trupului și oprindu-se în dreptul primei celule ; înăuntru se află o statuie de marmură ; în a doua : un maldăr de monede de aur ; în a treia : o pîine rotundă ; în a patra : un echer ; în a cincea : un pat ; în a șasea : o pereche de cărți de joc ; în a șaptea : o carte ; în a opta : o baghetă de dirijor ; în a noua : o spadă ; în a zecea : un pocal de vin ; în a unsprezecea : o oglindă... dar la ce bun să mai continuăm ? ! Fiecare labirint are numeroase celule, astfel că înșiruirea ar putea să devină plictisitoare. E de ajuns să spunem că neobositul căutător nu se va opri din goana sa pînă ce nu va găsi, printre toate acele cămă-

¹ *Gioco dell'oca* — joc de copii, în formă de labirint ; se joacă de obicei, cu zaruri.

ruțe, pe cea care i se potrivește lui. Dar odată găsită, interesul său va păli și o nouă curiozitate îl va alunga din celulă, în căutarea unor noi obiecte. Așadar, mobilul acestei nesfârșite curse prin galeriile labirintului îl constituie curiozitatea, pasiunea descoperirii. În acest timp, un soare canicular strălucește deasupra zidurilor albe și bronzază trupurile goale ce apar și dispar în goană, străbătînd curțile interioare.

În ceea ce-i privește pe adulți, aceștia se feresc cu strășnicie de-a se lăsa furați de apetitul feroce al copiilor sau de senzualele curiozități ale adolescenților. A proceda astfel ar însemna pentru ei nu numai o imensă greșeală, ci de-a dreptul o crimă. Ei stau într-un fel de pajiști întinse, împrejmuite de un zid alb foarte înalt, cu o singură porțiță neagră ca smoala. Stau îngrămădiți claie peste grămadă în jurul acelei porțițe care nu se deschide decît arareori pentru a înghiți doar pe cîte unul dintre ei, căci teama de ceea ce ar putea fi dincolo de zid îi ține locului, buluciți unul într-altul, inactivi, cu sufletul la gură și mintea copleșită de calcule, de remușcări, de neliniști. Pentru a-și amăgi așteptarea, își împărtășesc în șoaptă ceea ce fiecare își închipuie că s-ar afla dincolo de zid. Unii, pesimiști, afirmă că-i așteaptă o prăpastie întunecoasă din care izbucnesc, la răstimpuri, niște limbi de foc impetuoase și tăcute; alții, mai optimiști, spun că dincolo ar fi o grădină trandafirie și albăstrie, smălțată cu răzoare și rîuri verzi ce șerpuiesc prin neaua unor veșnice înfloriri. Dar aceștia din urmă sînt în număr mic; cei mai mulți tremură și se tem. Între timp, în spatele lor, sate bogate cad în paragină și se prăpădesc. Pe țarini, grîul din auriu devine roșcat, apoi se culcă încet-încet la pămînt, înăbușit pretutindeni de neghină. Frumoasele gospodării au acoperișurile găurite și năruite, iar prin spărturi se văd, în bucătăriile mari, mesele încă pline de farfurii de porțelan și pocale peste care a plouat cu țigle și moloz. Prin geamurile ciobite ale ferestrelor se zăresc paturile răvășite, unde-și face cuib bufnița singuratică, iar păianjenul își țese pînza. În ogradă zac părăsite uneltele de muncă, caprifoiul a transformat puțul într-un frunziș sălbatic, iar bălăriile au năpădit pragurile. Staulele sînt

pustii, cu uşile vraieste, caii au plecat în galop spre pădurile îndepărtate, boii lenevesc într-o rînă pe ogoarele nearate. Dar teama stăpîneşte atît de copleşitor mulţimea îngrămădită lîngă ziduri, încît pentru nimic în lume nu şi-ar întoarce privirile înapoi spre minunatele pămînturi pustiite. Toţi se aşteaptă, dintr-o clipă în alta, să vadă ieşind de după zid şi întunecînd cerul senin sinistra şi scrişnitoarea armată zburătoare de diavoli şi schelete venind în urma morţii cu coasa, căpetenia lor. Orice zvon îndepărtat de corn de vînătoare, al cărui ecou se răsrînge peste cîmpia liniştită, este pentru ei sunetul de trîmbiţă al judecăţii de apoi. Între timp, soarele apune la orizont, învăluit într-o salvă roşiatică de bun augur; şi luminează spinările întunecatei mulţimi care aşteaptă speriată, în tăcere.

Dacă lumea copiilor se află sub semnul foamei; dacă în cea a adolescenţilor domneşte curiozitatea; dacă cea a adulţilor e stăpînită de teamă; dimpotrivă, pe cerul stins al bătrînilor nu străluceşte decît mohorîta stea a plictiselii. Bătrînii îşi dau perfect de bine seama că ei nu reprezintă altceva decît consecinţa extremă a unei îndelungate evoluţii, ale cărei amănunte le cunosc pe de rost. Şi plictiseala ce izvorăşte din această constatare lucidă, împreună cu incapacitatea de a trăi o viaţă a lor, ca şi celelalte vîrste, îi constrînge să redevină copii, determinînd astfel acea mişcare circulară de trecere de la o vîrstă la alta, fără de care stirpea s-ar stinge în scurtă vreme. Bătrînii trăiesc în nişte spitale mari, situate la periferia oraşelor, unde nu sînt tratate boli, ci, sub supravegherea altor bătrîni, cărora nu le-a venit încă sorocul de a fi reîntineriţi, se purcede la transformarea pacienţilor senili în nou-născuţi. Asemeni unor lungi nave de sticlă şi beton, aceste spitale sînt înzestrate cu nesfîrşite şiruri de paturi unde infirmii care nu pot merge zac imobilizaţi, înfăşuraţi din cap pînă-n picioare în bandaje enorme şi informe, sub cuverturile paturilor albe. Ceilalţi, care se află încă într-un stadiu de început al curei, se plimbă de-a lungul unor galerii cu geamuri mari, de unde se pot bucura de priveliştea pămîntului făgăduinţei — al cuştilor, al labirintelor şi al zidului. Cît priveşte tratamentele cu ajutorul cărora ei

se pot reîntoarce la copilărie, acestea nu sînt nici simple, nici scurte. Ele se împart în tratamente psihice și fizice. Primele constau, mai cu seamă, într-o serie de aplicații electromagnetice, grație cărora, după o anumită perioadă de timp, noțiunile de care dispun bătrînii, amintirile care li se îmbulzesc în minte, scrupulele care le apasă conștiința se șterg asemeni umbrelor unui negativ expus la lumina soarelui. Pe scurt, bătrînul trebuie, în primul rînd, să devină ignorant, obtuz, primitiv; apoi, prin aceleași metode, se iau măsuri ca să se anuleze sentimentul valorilor. Astfel încît, pe lîngă faptul că a ajuns ignorant, să se și abrutizeze oarecum. Această primă etapă a tratamentului este cea mai scurtă. Căci e într-adevăr surprinzător cum tot ceea ce civilizația adaugă naturii poate fi distrus cu cea mai mare ușurință, fără să mai rămînă nici o urmă.

După ce tratamentul psihic este dus la bun sfîrșit, adică după ce pacientul e transformat într-un boț de carne incapabil nu numai să raționeze, ci să se și exprime altfel decît prin grohăituri și cuvinte nearticulate, se poate trece fără teamă la faza de reîntinerire fizică. Aici intervin — completîndu-se reciproc — chirurgia și științele biologice. Ceea ce nu s-a putut obține cu ajutorul tratamentelor glandulare, este desăvîrșit cu ajutorul bisturiului. A descrie diferitele faze ale acestui soi de metamorfoză petrecută în sens invers celei suferită de omidă cînd se transformă în fluture, ar însemna să tolerăm în această descriere niște adevărate monstruoziități. E de ajuns să amintim că, la un moment dat, pacientul este închis într-un fel de gogoasă de bandaje care nu se vor desface decît la sfîrșit, cînd transformarea va fi desăvîrșită. Atunci bandajele vor fi scoase, și acolo unde odinioară se afla un venerabil cărunt și zbîrcit, va scînci cu ferocitate un prunc. Îndată, în cea mai mare taină, bătrînii care se află atunci la cîrma țării se vor îngriji să transporte nou-născutul într-o cușcă și, cu ajutorul unor simple inoculări, să opereze trecerile concomitente în celelalte vîrste.

Astfel cercul se închide și ciclul e reluat de la început.

EPIDEMIA

CRONICILE SPUN că în vremurile acelea, în țara aceea, a început să se răspîndească o boală neobișnuită, sau cel puțin o afecțiune patologică, pentru că mulți mai contestă și azi că ar fi fost o maladie propriu-zisă. Iată, pe scurt, despre ce era vorba. Într-o dimineață, la scolare, un ins oarecare își dădea deodată seama că mirosul era îngrozitor. Dar nu la picioare sau la subsuori, sau în alt loc unde lucrul acesta se poate întîmpla cu ușurință, ci într-un punct destul de precis : între ceafă și craniu. Acest miros avea și un caracter foarte particular : era un fel de miros de carne alterată, sau pe punctul de a se altera. Mirosul putea avea o intensitate variabilă, de la un ușor iz neplăcut pînă la o duhoare insuportabilă, dar caracteristica lui rămînea neschimbată : era întotdeauna același miros de carne stricată — în această privință nu puteau fi îndoieli. Dar și mai stranie decît maladia însăși era evoluția ei. Cu tot mirosul ei dezgustător, perceptibil uneori chiar și de la mare distanță, bolnavul, să-mi fie iertat jocul de cuvinte, nu dădea nici un semn că ar fi bolnav. Nici febră, nici dureri de cap, nici amețeli, nici un fel de durere, în fine, nimic altceva decît amintita duhoare. Un singur fenomen se putea observa, și în aceasta consta cea mai mare ciudățenie a bolii : treptat-treptat, parcă datorită unei foarte lente și insensibile pervertiri a papilelor olfactive, mirosul urît devenea pentru bolnav tot mai puțin supărător și intens — și nu numai mirosul său propriu, dar și cel al altora atinși de același morb — pînă ce ajungea să se preschimbe de-a dreptul în parfum.

Cronicile și documentele științifice ale vremii concordă toate în a spune că mirosul inițial era de carne alterată, dar în ceea ce privește nuanța parfumului pe care bolnavii credeau că îl simt, părerile diferă mult. Unele susțin că ar fi fost de violete, ori de roze, altele de flori de portocal, sau de bergamote, sau de tămâie. În orice caz, neîndoios e numai faptul că era parfum. Dimpotrivă însă, pentru cei sănătoși, această transformare a duhorii în mireasmă nu avea loc; pentru ei duhoarea rămânea duhoare și nimic mai mult, dând loc la certuri și incidente despre care vom vorbi mai jos. După această ciudată transformare a mirosului (sau aromei, cum preferați), se pare că nu se mai întâmpla nimic demn de remarcat. Bolnavul continua să-și răspîndească duhoarea sau aroma, ce o fi fost, și să trăiască de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic; iar când murea, murea din cu totul alte pricini decât boala mai sus pomenită. După cum se vede, efectele bolii asupra celui contaminat erau benigne, ca să nu spunem nule. Și aceasta explică de ce multora, atunci ca și acum, boala le apărea doar ca o inofensivă și stranie tulburare.

Bineînțeles, primele neînțelegeri și discuții în legătură cu povestea asta a parfumului s-au iscat — înaintea celor dezlănțuite între cei sănătoși și bolnavi — printre medici. Se știe că în epoca aceea medicina a cunoscut în țara respectivă o deosebită dezvoltare. Medicii erau numeroși, temeinic pregătiți, bine utilizați, unanim stimați. Poate că, în realitate, nu erau vindecate mai multe boli ca în trecut; dar, în schimb, erau mult mai multe tratamente.

Cronicile ne informează că, fie din pricina acelei stranie evoluții, fie datorită aparentului său caracter inofensiv, încă de la început medicii n-au izbutit să se pună de acord asupra naturii maladiei și a tratamentelor ce trebuiau prescrise. Pe atunci, părerile erau atât de contradictorii și de confuze încât, pe drept cuvânt, se putea spune: câte capete, atâtea păreri. Astăzi, însă, cunoscând acea pletoră de opinii contradictorii, putem reconstitui cu certitudine cel puțin patru partide principale.

Prima partidă (prima, se înțelege, în ordinea întâmplătoare a relatării noastre) susținea, după cât se pare, că nu era vorba de o boală, ci de un fapt natural, legat de evoluția speciei. După părerea acestora, cei în cauză nu aveau nici un motiv să se rușineze, dar nici să se mîndrească. Faptul avea aceeași importanță, ca și dacă, susțineau ei, le-ar fi crescut tuturor peste noapte, să zicem, o a treia ureche. Și, bineînțeles, cum precedentele nu lipsesc nicio dată, ei se străduiau să demonstreze că fenomenul nu era nici măcar nou ; că nu era vorba decît de o sporită odorizare care pregătise și anticipase prezenta stare de lucruri, și că, în sfîrșit, au existat, într-un trecut foarte apropiat, și alți oameni care, aidoma celor despre care vorbim, se treziseră într-o bună dimineată duhnind. Atunci, acei inși izolați sau se sinucisese din pricina disperării, sau, ajunși în al doilea stadiu al bolii, apuaseră să susțină sus și tare că ceea ce răspîndeau în jurul lor nu era duhoare, ci parfum, și, ca urmare, fuseseră luați și închiși pentru tot restul vieții, fiind declarați nebuni. Astăzi, însă, se constată că acei sinucigași și acei presupuși nebuni nu fuseseră decît precursorii unei colectivități care devenea din zi în zi mai numeroasă. Acești medici prevedeau, în concluzie, că în curînd toți oamenii vor mirosi, fără deosebire, și astfel, ceea ce azi era considerat anomalie avea să devină mai tîrziu regulă. Regulă acceptată și salutată chiar, cu atît mai mult cu cît, generalizîndu-se acea stranie iluzie că nu despre duhoare era vorba, ci despre o aromă, nu s-ar mai fi găsit nimeni care să ridice glasul discordant pentru a aminti că în realitate era numai duhoare, nimic altceva decît duhoare.

Trebuie menționat că acești medici se numărau printre cei care, nefiind contaminați de boală, simțeau mirosul respectiv ca duhoare, dar îl acceptau pentru că îl vedeau, ca să spunem așa, încadrat în istoria speciei umane ; cam cum ar fi labele atrofiate ale balenelor în istoria speciei mamiferelor, de pildă.

Aceștia erau, pe scurt, adevărații oameni de știință ; departe atît de elogi, cît și de blamări ; ei preferau să se încreadă mai curînd în rațiunea pură decît în simțu-

rile lor tulburate. Pe scurt, raționamentul lor se desfășura cam așa : duhoarea există, *ergo*, era fatal să existe, dar în acest caz este nedrept s-o numim duhoare, denumire care implică o opinie ; ci trebuie, dimpotrivă, să ne limităm la a accepta fenomenul așa cum e, fără calificări ; și cel mult să-i cercetăm cauzele și originea.

Această partidă a științei pure, alcătuită în cea mai mare parte din medici bătrâni și experimentați, nu era, după cât se pare, nici foarte stimată, nici foarte numeroasă. Și tocmai ceea ce constituia calitatea ei principală, obiectivitatea, îi era reproșată ca cel mai mare defect. Aproape că li se imputa faptul de a fi plăsmuit o explicație evoluționistă pentru a-și liniști pacenții, și, să spunem adevărul, pentru a-și rotunji câștigurile. Mai mult, această partidă era acuzată de pasivitate, de inerție, de lene mentală. În felul acesta, spuneau cei din opoziție, se poate justifica absolut tot ; dar se prăbușește orice ideal și orice aspirație spre bine, dispare orice libertate și orice voință, din moment ce evoluția speciei umane este determinată de o fatalitate externă și mecanică. Mîine, în caz că oamenii s-ar transforma încet-încet în canibali, acești medici ar considera, bineînțeles, că așa trebuie să fie, că nu-i nimic de făcut și că, în evoluția omului, Caliban este totuna cu Ahile. Nu există om care să nu-și dea seama, conchideau oponentii, la ce aberație poate duce acest mod de a gândi. Totul se reduce la un numitor comun, totul se justifică, totul se anulează, totul devine, la urma urmei, gratuit. Omul nu mai înseamnă nimic în fața propriei evoluții. Și, în această curgere și transformare continuă de forme, evoluția însăși își pierde orice rațiune de a fi, risipindu-se în ceața abstracțiunilor.

A doua partidă era alcătuită din acei medici care, deși se aflau în aceeași situație cu primii, adică nu fuseseră niciodată bolnavi, și deci percepeau duhoarea în orice stadiu al bolii, nu erau totuși de fel dispuși s-o ia în glumă. După ei, era o maladie în toată puterea cuvîntului, contagioasă, gravă și totuși curabilă ; dar tratamentul pe care-l propuneau nu era de fel lipsit de inconveniente. Era vorba de o operație specială, inventată anume pentru acea împrejurare și botezată cu grațiosul nume de purgație cerebrală. Și consta, întocmai ca într-o farsă, în

deschiderea calotei craniene și în spălarea atentă, cu niște soluții bactericide speciale, a întregii materii cenușii, pînă în cele mai ascunse circumvoluțiuni ale ei. Operația cum lesne se poate imagina, era extrem de dureroasă și, în șaizeci la sută din cazuri, mortală. În afară de aceasta, foarte des, fie pentru că spălătura nu fusese făcută cum trebuie, fie din pricina uluitoarei ușurințe cu care recidiva boala, după un timp oarecare, cînd chiar și bolnavul credea că s-a vindecat, iată că începea din nou să duhnească. Dar și mai rău era cînd intervenția reușea. Se vede că o dată cu germenii bolii, soluțiile puternice folosite la spălătură distrugteau și anumite facultăți ale pacientului care, deși vindecat cu adevărat, se trezea lipsit cu totul de unele calități practice. De unde și tot felul de nenorociri, tați care dădeau de rîpă patrimoniul familial, negustori care cît ai clipi din ochi se trezeau ruinați, politicieni care se discreditaу, scriitori care nu mai plăceau publicului, și așa mai departe. Asupra acestei foarte ciudate urmări a intervenției nu existau îndoieli : cine se lăsa operat trebuia să se resemneze dinainte la ideea mizeriei, a deprimării și a prăbușirii. Firește, această a doua categorie de medici era și mai puțin numeroasă și stimată ca prima. Se obiecta că, de fapt, pentru a remedia un neajuns, în fond nu foarte mare, acești medici, pe lîngă faptul că provocau bolnavului niște dureri atroce, făceau apoi din el un om cu totul nefolositor atît lui însuși, cît și celor din jur, un adevărat paria al societății. Grozav chilipir ! Medicii însă se apărau spunînd că, cel puțin după operație, bolnavii nu mai duhneau.

Cît privește a treia partidă, aceasta era cea mai numeroasă și totodată cea mai prețuită. Din ea făceau parte acei medici care, contaminați fiind și ei de boală și ajunși pînă la ultimul ei stadiu, nu mai simțeau duhoare, ci parfum. Aceștia erau radical deosebiți atît de cei din prima, cît și de cei din a doua partidă. Pentru ei, mirosul nu numai că nu se datora bolii și nici nu reprezenta o evoluție penibilă dar inevitabilă a speciei umane, ci, dimpotrivă, constituia un progres, o evoluție, grație căreia în curînd întreaga omenire avea să poată emana o mireasmă divină. „Se deschide o eră nouă, susțineau ei, și de-acum înainte fiecare om va avea nu numai un

anumit fel de ochi și de păr, dar și un parfum al lui personal.“

Firește, prima obiecție care li se aducea acestora era că acea aromă atît de elogiată nu era altceva decît o putoare pestilențială, și părea mireasmă numai acelor care, ca și ei, suferiseră de amintita boală, pe cînd celor sănătoși nu le inspira decît dezgust, și că, de aceea, faimosul lor progres și evoluția cu care se lăudau era efectul unei profunde denaturări a simțului olfactiv. De altminteri, nu s-ar putea considera ca fiind un progres absolut decît atunci cînd întreaga umanitate, fără excepție, ar fi trecut prin boala respectivă; și chiar în acest caz nu era sigur că majoritatea sau de-a dreptul unanimitatea celor în viață n-ar fi fost victimele unei iluzii nefaste, a unei monstruoase erori colective. Însă medicii din cea de a treia partidă răspundeau că, pentru ei, adevărat era ceea ce era crezut ca atare de către majoritate, fără a se mai vorbi de unanimitate; și că, tocmai de aceea, nu numai că nu recomandau tratarea bolii, ci socoteau chiar că trebuie răspîndită cît mai mult posibil, astfel încît să ajungă cît mai repede la acea universalitate pe care ei o considerau drept dovada peremptorie a rolului ei pozitiv și binefăcător. Pentru aceasta, respectivii medici inventaseră o serie de injecții cu un ser special, datorită căruia se putea inocula morbul și face pacientul să treacă rapid prin toate stadiile pînă la cel final, al parfumului. Așa cum s-a mai spus, această de a treia partidă era cea mai numeroasă și avea cei mai mulți adepți.

Cu toate acestea, nu exista un singur bolnav care să accepte cu inima ușoară afirmațiile acestor medici. Dacă totuși nu era adevărat? Iată întrebarea ce stăruia chiar și în adîncul sufletului celui mai convins dintre pacienți. De fapt, această de a treia partidă mai degrabă dădea iluzii decît convingea, și iluzia nu era scutită de o cumplită amărăciune. În general, se recunoștea că, nemaiavînd ce pierde, ajungeau chiar să fie mîndri de această stranie afecțiune; dar că, pe de altă parte, doar dacă nu dovedeai o nemaipomenită rea-credință, nu puteai nega că starea normală a sănătății era cu mult preferabilă acestui progres. Cît despre injecțiile născocite de acei medici, oricît

de ciudat ar părea, trebuie să spunem că erau întâmpinate cu bunăvoință mai cu seamă de către cei ce se temeau să nu se contamineze.

Acestora li se părea că în felul acesta, acceptînd de bună voie o soartă căreia mai devreme sau mai tîrziu prevedeau că vor fi siliți să i se supună, își salvează ceva din libertatea lor. De prisos să mai spunem că tratamentul era foarte costisitor și nu și-l puteau permite decît cei bogați.

În sfîrșit, a patra partidă era numită cea a cinicilor. Aceștia nu-și mai pierdeau vremea discutînd dacă era boală sau nu, dacă era miasmă sau aromă. Ei afirmau că totul nu e decît o iluzie a simțurilor și că singurul tratament posibil este extirparea radicală a papilelor olfactive. Procedîndu-se astfel, bolnavul n-ar mai fi simțit nimic, nici mirosul propriu, nici al altora, și problema se rezolva definitiv. Rezolvarea era însă grosolană și defectuoasă, deoarece presupunea extirparea papilelor olfactive ale întregii națiuni, sau mai degrabă ale întregii omeniri, altminteri, individul fără papile se expunea cu mirosul său dezgustului celor care le aveau încă, mai ales că se găsea în absolută imposibilitate de a distinge pe cei care puteau de cei care nu puteau de loc.

Într-un anumit sens, bazîndu-se — cum și făceau — pe o condiție universală, acești medici nu se deosebeau prea mult de cei precedenți. Dar fundamentul gîndirii lor era deosebit, ca să nu spunem opus. Primii, optimiști, vorbeau de progres și dezvoltare ; aceștia, sceptici, susțineau că totul era numai iluzie și propovăduiau insensibilitatea completă. Judecînd în felul acesta, cineva, de pildă, care n-ar mai vrea să suporte priveliștea unei construcții urîte ce se înalță în fața casei sale, ar trebui, în loc să se mute, să-și scoată ochii. În concluzie, acest tratament era menit mai curînd să condamne în mod ireparabil omul, privîndu-l de un simț atît de important ca mirosul, decît să-l vindece cu adevărat, înlăturînd cauzele răului. Amintita categorie de medicii nu avea prea mulți adepți, cel puțin în aparență, mai cu seamă pentru faptul că, în general, pierderea papilelor nazale se conexează cu o stranie senzație de dezonoare și de rușine,

ca și cum o astfel de pierdere ar fi diminuat demnitatea persoanei în cauză. Dar se spunea că mulți, pe ascuns, își făceau această operație pentru a nu mai suferi în nici un fel din pricina mirosului propriu sau al altora, ori pentru a nu-și mai complica existența cu îndoieli chinuitoare și discuții. Oricum, medicii din categoria cinicilor erau puțin numeroși și cei mai puțin apreciați dintre toți.

Ar fi poate nimerit acum să se știe cum se comporta bolnavul între atâtea tratamente contradictorii, între atâtea păreri diferite. Asupra acestui punct cronicile și documentele insistă mult mai puțin, cum e și firesc, decât asupra capitolului medicilor și al bolnavilor. Ba chiar nici n-am fi în măsură să vorbim despre asta dacă întâmplarea nu ne-ar fi ajutat să descoperim, în fundul unei biblioteci de provincie, un document mai curînd unic decât rar, conținînd descrierea completă și amănunțită a conduitei unui bolnav de la începutul straniei afecțiuni pînă la sfîrșitul ei. Autorul documentului e necunoscut; dar, din felul cum vorbește despre maladie, se poate deduce cu ușurință că era un medic din cea de a doua grupare; dintre aceia, deci, care considerau afecțiunea respectivă o boală și recomandau, pentru a o trata, acel soi de spălătură cerebrală. Mare păcat că n-au lăsat documente asemănătoare și alți medici, din alte grupări. Deoarece, cu siguranță, că și asupra acestui subiect părerile trebuiau să se deosebească nu mai puțin decât asupra tratamentelor; confruntîndu-le, am fi putut să ne formăm o părere ceva mai cuprinzătoare despre acest important aspect al bolii. Dar, la punctul la care au ajuns cercetările, nu avem, din păcate, decât această singură mărturie. De aceea, deși o transcriem aproape în întregime (omîțînd numai anumite aluzii polemice care, după ce s-a scurs atîta timp, nu mai pot interesa pe nimeni), recomandăm a fi citită cu rezervele cuvenite și atragem atenția că, în pofida stilului ei științific, e vorba totuși de o viziune personală și mai mult decât tendențioasă a multcontroversatului fenomen.

În preambul, autorul avertizează că a ținut să redacteze acest document deoarece știe că, în secolele ce vor veni, cu siguranță că nu ideile grupării sale vor fi cele

care se vor impune. De aceea, după ce explică de ce, după părerea lui, însăși comportarea bolnavului în timpul bolii, comportare aparent rațională și sănătoasă, trebuie totuși privită ca una din variatele manifestări ale maladiei înseși, continuă astfel :

„Primul sentiment pe care-l încearcă bolnavul de îndată ce face nefasta descoperire este, după cum se știe, acela de cumplită umilință și insuportabilă rușine. Iată ce mă determină să numesc această primă fază, faza rușinoasă. Cauzele acestei rușini sînt multe, și nu toate foarte limpezi. Dar principală este următoarea : în timpul cît era încă sănătos, individul despre care vorbim, venind adesea în contact cu diferite persoane bolnave, nu numai că se îngrozise de duhoarea pe care o exalau, dar chiar — și aceasta este o trăsătură care nu lipsește niciodată — își jurase lui însuși și tuturor celor ce vroiau să-l asculte, că el, unul, n-avea să cadă în vecii vecilor pradă unei asemenea înjosiri, deoarece el — raționamentul este înșelător, dar comun tuturor bolnavilor — era cu totul altfel decît ceilalți.

Există așadar în mintea bolnavului, cu mult înainte de a se contamina, o judecată morală defavorabilă și severă privind boala și, prin reflex, bolnavul. De aceea, la primul simptom, îl copleșește imediat sentimentul chinuitor și dezonorant de a nu fi știut să se sustragă unui destin atît de disprețuit și urît. Pentru a face o comparație, e ca și cum un soț ar descoperi că propria-i soție este adulteră, după ce el s-a împăunat toată viața cu fidelitatea ei și și-a bătut joc de semenii săi încornorați. Dar un sentiment de umilință, din întîmplare și mai puternic, îi inspiră bolnavului mirosul acela de carne stricată pe care și-l descoperă deodată. Probabil că la ideea duhorii — care și așa, prin ea însăși, e profund neplăcută, asociindu-se cu cea de scîrnăvie și de hoit — se adaugă cealaltă idee, nu mai puțin neplăcută, de a duhni tocmai acolo unde se concentrează orgoliul oricărui om : la cap. Nu într-o parte oarecare a corpului omenesc, ci tocmai acolo unde se adună nobilele organe ale gîndirii, unde, în mod misterios, se află rațiunile deosebirii și superiorității omului față de celelalte viețuitoare. Pe scurt, se întîmplă aproximativ la fel ca în maladiile venerice : partea cor-

pului atacată de boală determină felul de reacție psihică a bolnavului față de boala însăși.

De obicei, copleșit de această insuportabilă rușine, bolnavul se gîndește pur și simplu să se sinucidă ; și nu puțini sînt aceia care, efectiv, își pun capăt zilelor. Dar de cele mai multe ori el trece peste această primă criză și, înfrîngîndu-și jena, se duce să se destăinuiască celor mai apropiați dintre ai lui, soției sau mamei, sau fratelui, sau surorii, ori celui mai bun prieten. Motivul acestei mărturisiri este întotdeauna același : bolnavul speră să audă spunîndu-i-se că nu e nimic, că în fond miroase foarte puțin, că nu trebuie să se îngrijoreze, etc. De aceea nu mică îi este iritarea cînd își dă seama că intimul căruia i s-a adresat — în cazul că nu ar fi fost el însuși bolnav și deci nu ar simți miasma ca un parfum (observăm în treacăt că bolnavul novice nu se adresează *niciodată* pentru sfaturi și pentru consolări altor bolnavi ; dimpotrivă, îi ocolește ; de altfel, cum ar putea ? El continuă, în sinea lui, să se considere sănătos sau cel puțin speră că e așa) — nu numai că nu-l poate consola, dar nici măcar nu e în stare să-și ascundă dezgustul față de mirosul pe care-l răspîndește. El constată cu amărăciune că mamă, soție, prieten, frate, soră, toți cei pe care, de fapt, se bîzuia că-i vor risipi spaima, nu pot decît să-i întărească cele mai cumplite neliniști. Deodată, el nu mai vede în jurul său decît chipuri dezgustate, flacoane cu săruri, pâluri, strîmbături, batiste ținute la nas. Și înțelege că nu mai există scăpare, că e într-adevăr bolnav. Acesta, după cum spun toți, este unul dintre cele mai grele momente ale bolii.

Părăsit de toți, suferind el însuși din pricina mirosului pestilențial pe care-l răspîndește, bolnavul se izolează, stă închis în camera lui cîteva zile, o săptămînă, două, rumegîndu-și și devorîndu-și propria rușine. Între timp, familia cheamă diverși medici în care are încredere. Dar noi, pentru a ilustra pe deplin boala, trebuie să ne închipuim că bolnavul nu se încrede în tratamentul la modă și preferă să nu recurgă la nici un ajutor medical.

De obicei, izolarea durează puțin. Înlăturînd tentația de a se sinucide, ca și aceea, de asemeni foarte obișnuită, de a se retrage pentru toată viața într-o sihăstrie, bolna-

vul înțelege, în sfârșit, că nu mai poate continua să trăiască în felul acela și se hotărăște să se întoarcă la ocupațiile sale obișnuite. Să presupunem că este conducătorul unei întreprinderi sau șeful unui birou ; aceste funcții ne vor permite să analizăm mai lesne fazele succesive ale maladiei. Bolnavul se duce deci la slujbă la ora obișnuită și se strecoară pe neobservate pînă în biroul său. Acum începe cea de a doua fază a bolii, cea în care jena e încă puternică, dar nu într-atîta încît să-l deranjeze pe bolnav la lucru sau în raporturile sociale, fază pe care, pentru comoditate, o vom numi a becațelor. Principala preocupare a bolnavului, întorcîndu-se la slujbă, este aceea de a-și ascunde nenorocirea în fața subalternilor. Știe că la birou nu sînt soții, sau mame, sau frați plini de afecțiune și de compasiune, în stare, dacă nu să-și ascundă scîrba, cel puțin s-o suporte ; știe că îi este în joc autoritatea, și i se pare că aude comentariile ironice, că vede mutrele batjocoritoare ale funcționarilor săi. Dar, mai mult decît de ironia acestora din urmă, slujbașul nostru se teme de solidaritatea ce i-o vor arăta aceia dintre subalternii săi care au și fost contaminați de boala respectivă ; mai mult chiar decît scîrba funcționarilor pe care duhoarea sa îi asfixiază, îl umilește încîntarea celor care simt acea miasmă ca parfum. De aceea, principala lui preocupare, cum s-a mai spus, se concentrează asupra disimulării mirosului. Mijloacele acestei disimulări sînt întotdeauna aceleași. Bolnavul își pune, mai ales dacă este vară, un ventilator pe masă, în așa fel încît rotirea vertiginoasă a elicei să împrășteie mirosul împingîndu-l spre o fereastră deschisă ; sau așază pe birou un enorm vas plin cu trandafiri, care să acopere cu parfumul lor puternic orice miros frumos sau urît ; sau se preface că a spart o sticlută cu vreo esență de parfum, răspîndindu-i conținutul pe jos ; sau, cel mai adesea, cumpără din piață vreo bucată de vînat ajuns la un grad avansat de fezandare, să zicem o pereche de becațe, și le pune la vedere, înfășurate în hîrtia lor îngălbenită, pătată de sînge, printre dosarele și hîrțiile de pe birou. Acestea ca și alte soluții asemănătoare, pe care bolnavul crede a le fi descoperit primul, în vreme ce sînt de fapt un patrimoniu al tuturor, fac să se scurgă

ceva mai ușor primele zile ale bolii. Curînd însă florile, parfumurile, ventilatoarele, becațele, trucerile arhicunoscute și mult prea experimentate nu mai fac două parale. Bolnavul își dă seama după multe semne că nimeni nu-i mai ignoră nenorocirea. În acest stadiu intervine de obicei a treia fază a bolii, aceea a complacerii.

La un moment dat bolnavul constată că duhoarea, atît de respingătoare și grețoasă în primele zile, începe să-l supere din ce în ce mai puțin. Trebuie menționat, pe de altă parte, că bolnavul știa încă de la început că, pe măsură ce va trece timpul, ceea ce considera miasmă avea să sfîrșească prin a i se părea parfum, și că acest gînd, mai mult chiar decît duhoarea însăși, îi inspira o repulsie și mai mare. Repulsia de a se lăsa stăpînit de o iluzie atît de înșelătoare și de umilitoare îl făcuse chiar să-și ia măsuri de apărare împotriva oricărei slăbiciuni posibile ; ca urmare, ceruse soției și prietenilor intimi să-i amintească necontenit că duhnește, iar în cazul cînd, aidoma celorlalți, ar fi început să-și facă iluzii, să i le spulbere cu energie și să fie adus la realitate fără menajamente. Pe scurt, așa cum bolnavul, la timpul său, pretinsese că e refractar la boală, acum se agață cu disperare de o nouă și nu mai puțin vanitoasă pretenție : aceea de a se fi oprit la prima fază. Da, pute, asta era părerea lui, știa că pute, dar în vecii vecilor nu va ajunge pînă acolo încît să confunde, așa cum făceau atîția, propria-i duhoare cu un parfum. Avea să refuze cu o stăruință eroică această odioasă consolare a naturii. Atîta vreme cît va mai avea suflare în trup, va afirma neîncetat că e duhoare și nu parfum. Această voință de a se opri pe marginea abisului, de a face excepție, de a se încăpățîna, de a nu se lăsa tîrît de șuvoiul aceluiași destin, este încă una din acele crude trăsături comune tuturor bolnavilor, fără deosebire. Dar nu s-a constatat nici măcar un singur caz în care asemenea hotărîri eroice să fie duse într-adevăr la îndeplinire.

În realitate, cu toate hotărîrile luate în sinea sa și cu toate recomandările făcute celor apropiați, bolnavul, ajuns în această a treia fază, cum s-a mai spus, simte că miasma îl supără tot mai puțin. Și atunci începe să se întrebe dacă nu cumva ar avea dreptate cei care o simt

ca parfum. El, la drept vorbind, nu are de gînd să ajungă pînă acolo. Își zice, dimpotrivă, că este duhoare, dar o anumită duhoare, deosebită, care, de fapt, nu miroase neplăcut, o duhoare care nu deranjează, cu alte cuvinte, un miros al lui personal, caracteristic. Ei da, miros, gîndește bolnavul, dar nu la fel cu toți ceilalți, nu a carne alterată, nu a pește stricat, ci a un soi de substanță neobișnuită.

Și aici se cuvine să menționăm că, în lipsă de altceva, bolnavul caută chiar să se consoleze, spunîndu-și că are un miros cu totul particular, unic în lume. Încă puțin, și i se pare că se va atașa chiar de acest miros și că, dacă într-o dimineață s-ar trezi fără obișnuitul norișor fetid din jurul capului, mai-mai că ar simți un gol, ca și cum l-ar lipsi ceva. Ajuns în acest stadiu, noțiunea de duhoare începe să se modifice, să se atenueze. Bolnavul hotărăște că o asemenea duhoare s-ar cuveni să fie numită mai corect miros ; miros urît, se înțelege, dar, totuși, miros. Astfel, prin aceste eufemisme, aceste compromisuri de sentimente, bolnavul se apropie pe nesimțite de acea fază finală atît de temută, cînd duhoarea nu i se va mai părea o duhoare insuportabilă, și nici măcar un miros urît, și nici măcar un simplu miros, ci o mireasmă plăcută, ba chiar de-a dreptul un parfum : un parfum încîntător, inefabil, cu care să te mîndrești și să-l porți, ca să spunem așa, ca pe palme.

Faza de complacere are o durată variabilă. Cîteodată bolnavul păstrează cu grijă această complacere în tainița sufletului său, pînă în ziua cînd, ca printr-o iluminare bruscă, va descoperi că emană o mireasmă. Dar, mai adesea, în loc de o asemenea rezolvare lăuntrică, și, ca să spunem așa, spirituală, intervin factori externi care fac ca balanța, și așa în dezechilibru, să încline complet într-o parte. De pildă, vreo doamnă, pe care bolnavul o admiră mai de mult și a curtat-o în zadar, vine într-o bună zi să-l viziteze la birou. Să presupunem • clipă că femeia este una dintre acele rare creaturi rafinate, diafane, eterice, extenuate de frumusețea lor ca de o otravă. Și să presupunem, de asemeni, că ea se află în stadiul ultim și definitiv al bolii, acela în care orice

miasmă de stîrv îi pare o aromă suavă. Ea intră în birou, iar bolnavul tremură de teamă, pentru că el habar n-are că femeia e de mult bolnavă, și își imaginează cu groază momentul cînd delicata creatură va leșina pur și simplu de îndată ce primele efluvii de carne alterată îi vor atinge nările. Acum, vă închipuiți uimirea lui cînd aristocratica și pretențioasa frumusețe, cu vocea răgușită și accentul ușor snob și străin care-i sînt proprii, îi va declara că în biroul lui miroase mai plăcut decît într-o seră ; că n-a cunoscut încă o aromă mai îmbietoare și mai suavă ca aceea pe care o răspîndește el în juru-i ; că, dintre toate parfumurile pe care le-a simțit în zilele acelea, al lui era, cu siguranță, cel mai încîntător. Bolnavul, care încă mai e în stare să-și dea seama că biroul său nu e cu nimic mai plăcut mirositor ca vizuina unei hiene, înțelege deodată că vizitatoarea e și ea bolnavă. Cu toate acestea îi vine foarte greu să alunge bănuiala că o persoană așa de delicată poate cu adevărat să cadă într-o eroare atît de grosolană, sau că ea, de fapt, n-ar spune adevărul, și nu el ar fi cel amăgit. În timp ce femeia, tolănită într-un fotoliu, cripește ca o păsărică, bolnavul nu poate să nu privească îndelung acel năsuc alb și desăvîrșit, acele nări diafane, transparente ; și se întreabă : e cu putință ca ea să se înșele ? Vizita se prelungește, iar bolnavul, prinzînd curaj, uită că duhnește, și, ridicîndu-se de pe scaun, se așază pe brațul fotoliului în care stă comod vizitatoarea. Și iată că, aplecîndu-se pentru a-i șopti cîteva cuvinte galante, își simte nările izbite de un miros... un miros pe care nu-l poate defini. E un miros urît, desigur, dar un miros care-i place, un miros pe care-l adulmecă cu voluptate, un miros, în fine, ca al său, desfătător și amețitor de puternic. Și atunci se întîmplă un fapt straniu, de care însuși bolnavul e uluit. Delicata creatură duhnește, în privința asta nu pot exista îndoieli, și totuși el își apropie buzele de scoica roză a acelei mici urechi și murmură :

«Ce îmbietor, ce divin parfum aveți...» «Nu-i așa, răspunde ea în grabă, toată lumea mi-o spune !» Și în aceeași clipă întoarce capul pentru a-i surîde, iar gene-roasele ei buze roșii se întîlnesc cu ale bolnavului. Un sărut lung. Cînd se dezlipesc, fără suflare, paloarea de

perlă a femeii pare și mai puternică, pleoapele sale violet coboară obosite și grave peste ochii mari, limpezi. «Și dumneata, murmură ea, ai un parfum care ametește... ametește... ah, dă-mi voie să te sărut, oh, ce minunat parfum!» Ea cuprinde gingaș capul bolnavului, îl strânge ca pe un vas fragil și prețios între mâinile ei lungi, subțiri și albe, cu unghii sîngerii, îl apropie încet și-și imprimă ventuza buzelor pe ceafă. Brățările groase de aur cu diamante, ce-i împodobesc brațele, clincăne ușor. Ea suspină. «A violete... da, a violete, cufundate și macerate în eter, iată, murmură ea, iată a ce miroși.» Dar e târziu, vizita, din păcate, s-a sfîrșit, doamna se ridică istovită, epuizată, și pleacă, nu fără a lăsa să i se smulgă, la ușă, un ultim sărut și o întîlnire pentru a doua zi. Bolnavul se întoarce la birou uluit, fericit; după cîteva clipe, privirile-i cad pe învelișul galben și pătat de sînge din care spînzură căpșoarele inerte și fleșcăite ale celor două becațe. Atunci, supunîndu-se unui impuls neașteptat, înșfacă pachetul, deschide fereastra și-l azvîrle în stradă.

De obicei, după o asemenea vizită, bolnavul rămîne tăcut cîteva zile, atît acasă, cît și la birou. Simte ceva de neînțeles și în același timp ispititor în orbirea frumoasei femei. Știe că nu se poate să nu fie obișnuita iluzie provocată de maladie; dar, în adîncul sufletului, speră totuși că nu e așa; că el, printr-o favoare extraordinară a sorții, face excepție de la regula generală. Între timp însă nu numai că repulsia față de propriu-i miros dispare cu totul, dar i se pare chiar că acest miros — întocmai ca zorile ce se învăpăiază treptat de lumina aurorei — se preschimbă încet-încet într-un miros plăcut, sau cel puțin într-un miros neutru, care în nici un caz nu poate fi numit urît. În același timp, îi sporește, dimpotrivă, enervarea și antipatia față de toți cei cărora le e de ajuns să-l vadă apărînd pentru a-și duce imediat batista la nas. Începe să-și spună că, la urma urmei, părerile sînt la fel de valabile, că aprecierea frumoasei femei nu este mai puțin convingătoare decît cea, de pildă, a soției, care nu poate să-i vorbească fără să-și țină un flacon de săruri sub nas; că, în sfîrșit, există poate mult adevăr în teoria pe care altădată o combă-

tuse cu violență și după care nu ar fi vorba de o maladie, ci de o evoluție și de progres. Încep, între el și aceia dintre intimitii săi care n-au fost încă bolnavi, altercații penibile. Ei îi amintesc cum la începutul bolii îi rugase să nu-i ascundă adevărul și să-l oprească la timp de a aluneca pe povârnișul periculos al amăgirii; iar el le răspunde furios că pe atunci nu știa, și, la urma urmelor, să se ducă la dracu cu adevărul lor cu tot! Dar nu trește încă naiva speranță de a-i convinge; și într-o bună zi, luându-și deoparte soția, o întreabă dacă nu constată o ameliorare, o diminuare a virulenței, în fine, o transformare a obișnuitei duhori, conjurînd-o în același timp să-i spună exact ceea ce simte. Biata femeie nu știe ce să răspundă, dar, la insistențele soțului, se hotărăște pînă la urmă să declare că n-a băgat de seamă nici o ameliorare, cel puțin după părerea ei; el duhnește, adaugă ea, duhnește fără remediu, duhoarea nu s-a redus de fel, din păcate, ci a devenit și mai puternică. Auzind aceste cuvinte, bolnavul este năpădit de o furie cumplită și-i trage soției o pereche de palme zdravene. Urlete, plîsete. Ca un nebun, bolnavul își urmărește soția prin casă, amenințînd-o că o va ucide, că totul e numai din vina ei, cu blestematul ei de nas veșnic încrețit, cu fața ei tristă, veșnic dezgustată. O urmărește, urmează o scenă de groază, de uși trîntite și scaune răsturnate, o prinde, în sfîrșit, într-o cameră de serviciu, printre slujnicele înspăimîntate, se aruncă asupra ei, o ia de gît, o strînge, ar vrea să-i scoată ochii, să-i smulgă urechile mușcîndu-i-le, s-o sfîșie, s-o facă bucăți. Cu multă greutate izbutesc s-o scape din mîinile lui. Suspinînd, femeia fuge de-acasă, se întoarce la tatăl ei. Odată potolită furia, bolnavul se îmbracă, se dichisește și pleacă să se întâlnească cu frumoasa creatură care miroase a violete.

Aceeași enervare și antipatie o încearcă bolnavul și în afara casei împotriva tuturor acelor subalterni, prieteni, colegi, cunoștințe care îi declară fățiș că nu simt nici o schimbare în vechea duhoare. Cu singura deosebire că nu-i poate cottonogi ca pe soție și trebuie să-și înghită mînia. În același timp se iscă în el o simpatie irezistibilă pentru toți aceia, nu mai puțin numeroși, care îl complimentează pentru minunatul lui par-

fum. Pînă la urmă, într-o bună dimineată, la deșteptare, bolnavul constată că întreaga-i cameră este scăldată într-adevăr de un parfum îmbătător de violete de Parma. Îl năpădește o ultimă speranță, aleargă la socrul său, cere să-și vadă soția, și, fremătînd tot, o întreabă ce simte, dacă simte duhoare sau parfum. Femeia, de data asta, aprig pornită împotriva lui pentru că o brutalizase, îi răspunde imediat cu cruzime că pute, că nu a puțit niciodată atît de tare, că pute de zece ori mai rău ca la început. «Nu-i adevărat! urlă bolnavul ca un apucat, făcînd spume la gură. Minți, mincinoasă blestemată!...» Și dacă n-ar interveni la timp socrul și ceilalți din familie, de data asta, în culmea furiei, ar ucide-o cu adevărat. Chiar în aceeași zi, de comun acord, hotărăsc să divorțeze. Divorțurile de acest fel, cum bine se știe, sînt foarte frecvente, și se numesc chiar divorțuri pentru nepotrivire de mirosuri.

Din acest moment începe ultima fază a bolii, așa-zisa fază de intoleranță sau de sistematizare. Duhoarea, după ce a fost pentru bolnav pricina atîtor nefericiri, devine acum piatra de încercare pentru tot ce se întîmplă în viața sa. Bolnavul nu mai tolerează în jurul său chipuri suferinde, fețe palide, batiste, flaconașe cu săruri. El împarte întreaga omenire în două categorii: cei pentru care el pute, și ceilalți. Concediază pe toți funcționarii și servitorii care nu îndrăgesc parfumul său de violete, o rupe cu amicii care strîmbă din nas în prezența lui, nu acceptă nici măcar relații de afaceri cu cei care, în loc să adulmece cu nesaț aroma pe care el pretinde că o emană, stau îngrețoșați la oarecare distanță de el. Totodată se înconjoară de oameni din aceeași categorie cu el, adică tot bolnavi, și începe și el, ca atîția alții, să vorbească de progres, de dezvoltări, de reînnoiri. Sustine că, o dată cu fenomenul acesta, pe care mulți îl numesc maladie, începe în realitate o nouă eră în lume. Seninătatea, încrederea și energia revin în viața lui. Și frumoasa femeie care, pentru prima oară, cum spune el glumind, i-a deschis nările, a luat locul fostei soții acre și calomniatoare. Ea și bolnavul își

contopesc, în îmbrățișările lor, ceea ce cred că sînt mi-resme și care, în realitate, nu sînt altceva decît miasmele pestilențiale ale unor hoituri gemene...”

Pîna aici, documentul, foarte tendențios după cum se vede, merită totuși să fie luat în considerație numai în amănuntele sale cu adevărat științifice.

Ce s-a mai întîmplat cu acea națiune divizată în bolnavi și sănătoși, cum s-au sfîrșit controversele, nu putem în nici un chip să aflăm. La acest punct, toate documentele și cronicile epocii suferă de o mare lacună de mai mult de un secol. Parcă toți istoricii și autorii de anale ar fi căzut la învoială să nu mai sufle o vorbă despre evenimentele din acea perioadă.

Apoi, în vremurile care au urmat, nu s-a mai vorbit de loc despre maladia respectivă, care, după cît se pare, a dispărut în chip misterios, așa cum și apăruse. Numeroase sînt ipotezele care se pot face în legătură cu această lacună și cu dispariția maladiei, dar nefiind decît ipoteze, adică de fapt fantezii, nu credem că merită osteneala de a le pomeni. Mai degrabă am putea menționa o particularitate a acelei națiuni, ca un efect indubitabil al epidemiei : *indivizii acelei națiuni sînt toți, fără deosebire, lipsiți de simțul olfactiv*. Absolut insensibili la mirosuri, se pare că, în ciuda acestui fapt, ei nu trăiesc totuși în nici o privință mai rău, și nici nu au o civilizație inferioară celorlalte națiuni ai căror indivizi sînt și astăzi înzestrați cu papile olfactive. Faptul, de altfel, e notoriu, și oricine poate să se convingă ducîndu-se la fața locului și ținînd sub nasul primului locuitor pe care soarta i-l va scoate în cale, un buchet de violete într-o mîna și o bucățică de carne stricată în cealaltă.

Va vedea atunci că nimic, nici cel mai mic freamăt al nărilor nu denotă că cetățeanul ar simți ceva cît de cît asemănător cu mirosul pestilențial al cărnii alterate sau cu proaspătul și delicatul parfum al violetelor. Și, vizitînd țara, va mai constata că locuitorii nu fac nici un fel de distincție între gunoaie și celelalte. Ceea ce, la urma urmei, dacă ne gîndim bine, nu este cîtuși de puțin un avantaj de lepădat.

MAREA

TOATĂ LUMEA știe ce este *bridge*-ul, numit în italiană și *ponte*. În acest joc, la fiecă tur, unul dintre jucători își pune cărțile la dispoziția partenerului, în cazul când acesta dovedește că poate prelua conducerea partidei ; iar el se abține de la joc. Această „abținere“ se numește „a fi mort“. Și jucătorul este într-adevăr mort, nemaiparticipînd în nici un fel la joc. Fiecare partidă durează în medie cam zece-cincisprezece minute, și nu rareori se întîmplă ca un jucător să „moară“ de trei, patru sau chiar de cinci ori în aceeași seară.

Iată de ce Attilio, unul dintre tinerii cei mai rafinați din societatea noastră, se gîndi, în răstimpul petrecut la castelul unor oarecare Sandoz, că ar putea folosi acele cincisprezece minute în cu totul alte scopuri, mai plăcute. Și fără nici un alt motiv decît o anumită cruzime experimentală proprie paraziților, Attilio începu să-i tot dea tîrcoale soției amfitrionului, făcîndu-i o curte atît de stăruitoare și de ferventă, încît izbuti s-o convingă de pasiunea lui. Așa se făcu deci că sărmana femeie — nu mai era chiar foarte tînără — mamă a două fete, după șaisprezece ani de fidelitate conjugală, cedă celui mai perfid, infumurat și cinic dintre toți curtezanii ei din prezent și trecut. Era o femeie planturoasă, avea o carnație albă, forme pline, și niște ochi negri, frumoși, cu priviri languroase și dulci, întotdeauna dispuși să se înduioșeze. Trecea drept o femeie de o virtute neîndoielnică ; dar — poate a fost de vină o anumită oboseală, sau doar dorința de a se distra — Attilio reuși s-a cucerească.

Cu toate că nu era gelos pe soția lui, Sandoz n-o lăsa singură decît foarte rar. După multele împotriviri ale fe-

meii — cuprinsă de teamă și plină de reticențe — Attilio izbuti s-o facă să accepte următorul plan : într-una din serile în care Sandoz, el și ceilalți jucau *bridge* în salonul castelului, de îndată ce i se va ivi prilejul să „moară“, avea să iasă din salon sub un pretext oarecare și să vină în camera ei. Și astfel, în vreme ce Sandoz, un as al jocului, va câștiga desigur partida, el, mort la masa de joc, dar cât se poate de viu în dragoste, avea să se bucure, în sfârșit, de câteva clipe de fericire în brațele amantei. Proiectul îi plăcea lui Attilio cel puțin pe atâta pe cât îi repugna femeii. „E genul de femeie, se gîndea el, la care ai nevoie de asemenea tertipuri, de emoții și de subterfugii ; așa cum mîncărurile mai insipide cer sosuri tari și picante.“

Pînă la urmă, după ce au căzut de acord, într-o seară, stăpîna casei prefăcîndu-se că nu se simte bine, rămase în camera ei. În seara aceea Attilio avu carte ; dar mai mult decît el, avu soțul, partenerul său. La prima donă, Sandoz licită pici, și Attilio, care avea — pe lîngă doi ași și câteva figuri — dama și valetul de pică, împreună cu alte patru cărți mai mici, îi dădu *forcing*. Sandoz își domină cu ușurință adversarii și-l determină pe Attilio să pună cărțile jos, exclamînd cu o infatuare de snob, în timp ce le examina : „Mulțumesc, *partner*“. Attilio, ridicîndu-se grabnic în picioare, declară că, dacă Sandoz n-avea să-i facă praf pe ceilalți cu asemenea cărți, atunci, ei bine... ei bine... dar nu-și mai sfîrși fraza și ieși din salon.

Iată marea galerie a armurilor, numită astfel din pricina unui șir de manechine în armură, stînd drept în picioare, cu halebarda în mînă. Iată ușa. Attilio împinse canatul întredeschis și păși cu îndrăzneală în întunericul cald și primitor. Dintr-o pudoare de femeie care pentru prima dată în viață cedează unei pasiuni, doamna Sandoz îl rugase ca măcar să intre fără să aprindă lumina. În întuneric, deci, pe dibuite, călăuzit de vocea ei temătoare care murmură „tu ești?“, Attilio ajunsese pînă la pat, un soi de catafalc înalt mai bine de un metru de

la pământ, cu coloane, baldachin și perdele, se urcă în el și iată-l alături de amantă.

Intensitatea sentimentelor, și nu plictiseala, cum se afirmă de obicei, face ca timpul să-ți pară mai lung. Emoția acelei întâlniri furișe era atât de puternică încât lui Attilio, cu toată bogata lui experiență de tânăr libertin, după numai trei minute i se păru că a și trecut un sfert de ceas de când se afla acolo, alături de femeie. Și brusc, îi spuse că trebuie să plece, făgăduind să mai revină încă de câteva ori în seara aceea; între timp, scotocea printre perdelele baldachinului, căutînd șnurul lămpii.

Dar, de îndată ce aprinse lampa de pe noptieră, în timp ce femeia, încă rușinată, se retrăgea în fundul patului acoperindu-și fața cu un braț, Attilio descoperi că n-avea să-i fie de loc ușor să se întoarcă în salon, așa cum își propusese. Căci iată, în scurtul răstimp cît duraseră îmbrățișările lor, marea inundase vasta încăpere care, în penumbră, părea acoperită, pînă la o înălțime de vreun metru de la podea, de valuri verzui și agitate. Sub plafonul masiv și întunecat, cu ștucatură în romburi, marea părea un adevărat ocean sub norii amenințători, negri și grei ai unui taifun tropical. Frigul și întunericul pluteau peste apele care, verzui în jurul patului, se făceau din ce în ce mai întunecate spre mijlocul odăii, pentru a deveni de-a dreptul ca smoala în firidele adînci ale ferestrelor. Dar cum în jurul noptierei lampa răspîndea o lumină roșiatică, în conul acela se puteau vedea valurile înalte și furioase năpustindu-se spumegînd spre marginile patului, al cărui schelet gol pe dinăuntru bubuia sinistru la fiecare izbitură. Marea era dezlănțuită; și, din cele mai îndepărtate colțuri, se auzeau distinct suierăturile vîntului care o răscolea. Ceva mai departe, peste întinderea undelor, șifonierele de nuc, acoperite pînă la jumătate de apă, reflectau în oglinzile lor furtuna. Iar o pălărie a doamnei Sandoz, plutind pe apele agitate, dovedea cu scuturările și salturile ei cît de năprasnică le era involburarea.

„Și acum pe unde scot cămașa?” se întrebă înmărmurit Attilio. Nu că acea minuscule furtună l-ar fi înspăimântat cu adevărat, dar era imposibil să apară în salon ud learcă pînă la brîu. Să se schimbe, oricum, nu mai avea timp. Și atunci? Furios, sta cu ochii ațintiți la valurile care se spărgeau de platforma patului îmbrăcată într-o stofă veche, murdară. Apoi, cum ades se întîmplă în asemenea momente, cel puțin cu oameni de teapa lui Attilio, furia tînărului se întoarse împotriva femeii, și-și vărsă focul pe ea. Pe un ton foarte iritat o întrebă ce dracu înseamnă fluxul acela și dacă se petrece în fiecare seară sau e ceva neobișnuit.

Doamna Sandoz, care se ridicase și ea în capul oaselor și, cu respirația tăiată, se uita la apă peste umărul lui Attilio, îi răspunse îndată, cu un glas ciudat, care trăda jena și îngrijorarea, că era pentru prima dată cînd se întîmpla așa ceva. Și, asemeni celui care, după ce a pierdut totul pentru dragoste, se bucură de primejdiile care pun acea dragoste la încercare, în loc să se arate înspăimîntată, părea mai curînd mulțumită de această întîmplare neprevăzută. Apoi, deodată, se agăță cu amîndouă brațele de gîtul iubitului: „Oh, Attilio, ce ne facem? ce ne facem, Attilio? Attilio, am să plec de-acasă... am să vin să trăiesc cu tine...”

Attilio, de cum văzuse apa, și avusese o oarecare bănuială; acum însă aceste cuvinte ale sărmaneii femei îndrăgostite îl lămuriră pe deplin. Nu mai era deci nici o îndoială. Ea îi fixase întîlnirea aceea știind bine că marea avea să-l împiedice să se întoarcă în salon. Deci asta urmărea: să izbucnească un scandal, pentru a-și putea părăsi soțul și a pleca de acasă, așa cum singură spusese, ca să trăiască împreună cu el. Iar el, în felul acesta, avea să-și vadă compromisă definitiv prețioasa lui libertate. Avea să fie obligat s-o ia în casă pe femeia asta pe care n-o iubea. Pe femeia asta care nu mai era nici frumoasă, nici tînără. Femeia asta care și-l închipuia cu totul altfel decît era el în realitate. Attilio simțea că se sufocă.

— E o cursă, strigă deodată, cu un glas care răsună limpede printre vuietele furtunii, asemenea glasului unui căpitan pe coarta unei nave în primejdie, o cursă,

și încă din cele mai josnice... eu nu te iubesc... nu te-am iubit niciodată... o femeie ca tine ar trebui să-și vadă lungul nasului... să fugi cu mine?... dar te-ai uitat vreodată în oglindă?

Și, în vreme ce vîntul șuiera sumbru, iar lumina precară, de furtună, se posomora și mai mult căzînd pieziș pe valurile din jurul patului, urmă o scenă violentă și penibilă. Attilio o apostrofa cu îndîrjire pe femeia care, la început uluită și îndurerată, cu o voce tot mai slabă și înăbușită de plîns, se apăra. În cele din urmă se prăbuși, deznădăjduită, în fundul patului, acoperindu-și fața cu mîinile, și izbucni în plîns. Îngăima, printre suspine, că, de dragul lui, comisese o faptă gravă și ireparabilă, prima din viața ei, iar el, în schimb, iată cum o trata.

— Dar cel puțin, urlă Attilio, cel puțin spune-mi dacă și-n alte camere se petrec asemenea ciudățenii... Am să apar, într-adevăr, ud pînă la brîu... dar am să pot măcar pretinde că marea m-a surprins... să zicem în hol.

O văzu cum, tot printre hohote de plîns, clătină din cap. Nu știa, dar credea că nu, bolborosi apoi femeia.

— De ce crezi că nu, întrebă Attilio, de unde știi, dacă zici că-i prima oară cînd se întîmplă una ca asta?

Doamna Sandoz nu-i răspunse. Pînă la urmă, la insistențele lui Attilio, mărturisi, cu un glas rușinat, întrețaiat de suspine, că și alte dăți, în alte încăperi, marea năvălise în jurul patului ei. Dar întotdeauna mai înainte ca ea să cedeze, parcă pentru a o apăra: — niciodată după. În noaptea aceea, nevăzînd-o, crezuse, sperase că, în sfîrșit, scăpase de acest blestem. Dar uită că...

— Ah, vrăjitoareo, urlă Attilio în culmea furiei.

Doamna Sandoz, și mai deznădăjduită, își înteți hohotele de plîns.

Dar marea păru deodată că se liniștește. Nu se mai auzea, răzbătînd din unghere, printre mobile, șuierul vîntului; iar valurile, atît cît se putea ghici în penumbra aceea, păreau să vădească, în unduirea lor, un fel de destrămare. Pînă și culoarea apei se schimbase parcă; din albicioasă cum fusese din pricina înspumării bogate, pe alocuri începea să bată într-un verde limpede, iar pălăria

doamnei Sandoz, un fetru tirolez garnisit cu o pană de cocoș-de-munte, nu mai sălta ca înainte pe crestele valurilor, ci se legăna într-o pașnică navigare, îndreptându-se, purtată de curent, spre pat. Attilio se uită la ceas. Mai avea încă șapte minute. Dar ce se putea face în șapte minute ? Din bezna patului auzi un plîns înăbușit.

— Plîngi, ai ? scrîșni Attilio ca turbat. Și eu ce-ar trebui să fac ?

Doamna Sandoz îi răspunse că plîngea mai mult de durere, văzînd cît de deosebit era față de cel pe care și-l imaginase.

Dar iată că acum, din întreaga mare se înalță un susur ușor. Attilio observase că ceea ce părea largul mării se retrăgea spre cele trei ferestre, în ale căror firide adînci valurile aproape că atingeau pervazul ; în vreme ce țăr-mul ar fi trebuit să fie undeva către ușă. Și iată că, spre marea lui bucurie, văzu cum valurile, ca absorbite parcă de un fel de vîltoare, se retrăgeau de lîngă draperiile ce ascundeau ușa ; iar marea, în partea aceea, scăzînd în mod vizibil și retrăgîndu-se, se încrețea într-o frămîntare de unde mici care se risipeau, îndepărtîndu-se, prin toată încăperea. „Refluxul, își spuse Attilio, cum de nu m-am gîndit mai înainte ?” Într-adevăr, era refluxul. Și dacă avea să fie tot atît de puternic ca în anumite zone oceanice, ca pe coastele Angliei de pildă, sau la Ostende, nu mai încăpea nici o îndoială că foarte curînd avea să fie în măsură să străbată distanța de la pat la ușă fără să se ude la picioare. Attilio fusese într-o excursie în Flandra și își amintea foarte limpede vasta întindere a nisipurilor strălucitoare, după ce marea se retrăsese.

Între timp, ceva mai încolo, în jurul draperiilor, valurile se micșorau cu un murmur ce s-ar fi putut numi maiestuos, dacă nu ar fi fost îngrădit între patru pereți. Undele verzi, presărate cu inele de spumă, se vedeau alergînd înapoi grăbite și izbindu-se de oglinzile șifonierelor.

Dar, cum nu avea timp de pierdut, Attilio își scoase în grabă pantofii bine lustruiți și ciorapii de mătase, și, suflecîndu-și pantalonii, întinse cu grijă un picior, ca

să tatoneze terenul. Plin de bucurie, constată că marea, de la un metru scăzuse la cel mult douăzeci de centimetri. Attilio puse și al doilea picior jos.

Se cuvenea totuși să-și ia rămas-bun de la femeie, regretînd acum că fusese atît de violent. Dar de data asta, ea îl respinse cu hotărîre și îi închise în nas perdelele baldachinului.

— Pleacă, și să nu te mai văd în fața ochilor, adăugă cu un glas înlăcrimat și mînios.

Din patru pași, Attilio ajunse în prag. Aici marea se retrăsese de tot, lăsînd printre draperii, pe locul ce s-ar fi putut foarte bine numi țarm, o mulțime de obiecte tîrîte de furtună. Attilio zări, în învălmășeală, o fotografie a domnului Sandoz, murdară și boțită, o pereche de chiloți de voal care ajunseseră un fel de ghemotoc ud leqarcă, trandafirul pe care doamna îl purtase seara în păr, fleșcăit și descompus, o altă fotografie cu fetele soților Sandoz, prăpădită și ea, o icoană sfințită de la cine știe ce străvechi pelerinaj, un plic rupt pe care își recunosc propriul scris, un pantofior aurit, un suport. Dar Attilio avea cu totul altceva de făcut decît să inventarieze pagubele provocate de fluxul maritim. Cu pas ușor, trecu pragul și ieși în coridor.

Îl chinuia totuși regretul de a fi pierdut pentru o clipă de justificabilă lașitate o amantă, la urma urmei, destul de atrăgătoare și care-i plăcea mult. Regretul acesta îl absorbi în asemenea măsură încît, aproape fără să-și dea seama, se trezi din nou în salon, șezînd la masa de joc alături de cei trei parteneri. Nu-i mai rămînea altceva de făcut, se gîndi, ridicîndu-și mașinal cărțile, decît să prilejuiască soțului o nouă victorie. Apoi, profitînd de acel răstimp, să se ducă iar în camera femeii și, prin cuvinte meșteșugite, să încerce s-o consoleze și să se împace cu ea. Dar marea? Oare nu exista riscul să dea iar peste mare, mai adîncă și mai furtunoasă decît înainte? Tot timpul cît ținu partida, Attilio fu frămîntat de această dilemă, dar pînă la urmă se hotărî să renunțe. Nu se putu împiedica totuși să nu se gîndească la femeie cu părere de rău. Păcat, își spunea în sinea lui;

atît de frumoasă, cu o carnație atît de albă, de plină și apetisantă. Un al doilea prilej ca acesta n-avea să i se mai ivească poate atît de curînd.

Spre miezul nopții, doamna Sandoz își făcu apariția în salon. Palidă, cu ochii roșii, ea turnă și oferi, oranjadă fiecăruia dintre jucători; dar după aceea, în loc să se așeze alături de Attilio, se duse lîngă soțul ei.

Cînd Attilio îi arătă cărțile soțului care anunțase un carou, acesta exclamă din nou, triumfător: „Mulțumesc, *partner*“. Dar Attilio se gîndea că n-avea să mai vadă niciodată valurile mării învolburîndu-se și spărgîndu-se în preajma patului doamnei Sandoz.

INTIMITATE

SOTIA INGINERULUI Condorelli primi, la începutul Carnavalului, un plic mare alb în care găsi un cartonaș cu aceste cuvinte imprimare în cursive : „Ducesa R. roagă pe doamna și domnul Condorelli să binevoiască a lua parte la recepția pe care o va da în ziua de 20 ianuarie la orele 22. R.S.I.V.P. ¹“

Primise, în sfârșit, invitația la care de atîta vreme rîvnea. Cu cartonașul în mînă, doamna Condorelli se lăsă brusc într-un fotoliu și se privi în oglindă, scuturată de un tremur nervos. De mai bine de zece ani se străduia în fel și chip să obțină acea invitație ; și îi sosea prea tîrziu, cînd nu mai avea nici o speranță și poate că nici măcar n-o mai dorea. Cu zece ani în urmă, bilețelul acela i-ar fi exaltat pînă la nebunie ambițiile, pline încă de vigoare. Acum însă nu-i mai era de nici un folos, ca apa adusă într-o tabără unde toți exploratorii au apucat să moară de sete. În ceea ce privește ambițiile mondene, doamna Condorelli era ca și moartă, și odată stins entuziasmul de altădată, nici saloanele ducesei nu mai străluceau în imaginația ei cu veselele culori ale speranței. Tinerețea i se veștejise ca o plantă care ar fi căutat în zadar soarele. După atîta așteptare, chiar și frumusețea i se ofilise, lipsită de cadrul somptuos ce i se cuvenea. Iar acum, pentru acea serbare, tinerețea și frumusețea erau mai de preț decît bijuteriile și decît orice alte podoabe. Dar, în ciuda acestor constatări amare, nici nu-i trecu prin minte să nu se ducă la bal.

¹ Prescurtare imitată după corespondența franceză : *Répondez s'il vous plaît.*

Doamna Condorelli se îndepărtase într-atîta de viața mondenă, încît descoperi deodată că nu avea nici o rochie de seară mai ca lumea. Șorțuri, rochii simple de dimineată, fuste obișnuite, jachetele, pardesie avea destule, dar nici o rochie de seară demnă de acest nume. Într-un cuvînt, garderoba ei reflecta cu fidelitate condițiile foarte modeste și cadrul familial în care trăise de-a lungul atîtor ani. Descoperirea aceasta o făcu pe doamna Condorelli să resimtă cu și mai mare amărăciune banala existență pe care o ducea. Vorbind cu soțul ei, care abia scăpase de cheltuielile de sfîrșit de an, doamna izbuti, după multe insistențe, să-l convingă să-i cumpere o rochie de mătase neagră, garnisită cu roșu și aur, de la una din cele mai bune croitorese din oraș.

— Cele cîteva ceasuri pe care o să le petreci în casa ducesei, îi spuse soțul cînd ea veni să se fălească în fața lui cu rochia cea nouă, mă costă mai mult decît o lună de vilegiatură.

Soția îi răspunse că viața însemna calitate, și nu cantitate.

Pe măsură ce se apropia ziua recepției, ardoarea flăcării mondene reînviată sporea, și în aceeași măsură sporeau și cheltuielile. După rochie, a vrut să-și cumpere ceea ce francezii numesc o *trousse*, adică o cutiuță de baga, email sau de argint, cu toate fleacurile necesare aranjării unui chip frumos. După aceasta veni rîndul pantofilor de mătase. Apoi al unui colier, imitație după ceva vechi, fără mare valoare, dar care putea fi luat drept o bijuterie de familie. În sfîrșit, cu două zile înainte de petrecere, doamna Condorelli își cumpără o capă de blană care costă, ea singură, mai mult decît toate achizițiile precedente. Femeilor le priește ca, după multe privațiuni, să vadă și să aibă lucruri frumoase. Doamnei Condorelli i se păru deodată că devenise iar atrăgătoare, așa cum fusese cu zece ani în urmă.

Veni în sfîrșit și ziua cea mare. Într-o seară de ianuarie, cei doi soți, destul de tulburați în sinea lor, porniră

către palatul R. Plouase, după cum remarcă cu glas tare soția ; străzile strîmte ale cartierului baroc exalau umezeală. Fiecare piatră a pavajului licărea neagră în umbră, fiecare zid de palat părea mai jilav decît peretele brăzdat de stropi al unei peșteri. Cu fiecare pas care o apropia de palat, doamna, floare dalbă a acelei nopți, simțea cum i se învoaltă și înflorește frumusețea atîta vreme năpăstuită. La început nu fusese decît o femeie cumsecade în rochie de seară ; apoi, cu fiecare cotitură a drumului, devenise, treptat, o femeie frumoasă, o femeie frumoasă și misterioasă, o femeie nu numai misterioasă dar și maiestuoasă, în sfîrșit, nu numai maiestuoasă, ci și tragic extenuată, distinsă, îndurerată. Soțul care, cu o umbrelă mare agățată de braț, cu mîner de galalit, se ținea anevoie de pasul zvelt al piciorușelor soției, și n-avea altă preocupare decît să evite bălțile, nici nu observă această transformare. Deși plecase de acasă ca o femeie modestă, gătită de sărbătoare, doamna Condorelli trecu pragul palatului ca o principesă. Era atît de încredințată de asta, se identifica în asemenea măsură cu rolul ei imaginar, încît i se păru că observă pe fața uriașului servitor — care, în pragul apartamentului, întreba în șoaptă numele invitaților pentru a le repeta apoi cu voce răsunătoare — un aer mirat, cînd soțul spuse simplu : Doamna și domnul Condorelli. Ea se gîndi că pînă și servitorul își zicea „Doar un simplu domn ?... cu o asemenea femeie alături ?“ Și doamna Condorelli simți brusc o mare antipatie pentru numele ei.

Doamna Condorelli auzise adesea vorbindu-se despre splendoarea și vastitatea saloanelor palatului R. De aceea rămase foarte uimită cînd, din anticameră, constată că aceste saloane, atît de lăudate, de fapt nici nu existau. Din anticameră porneau trei coridoare foarte lungi, scunde și înguste, slab luminate, așa cum se văd adesea prin palatele vechi, transformate în instituții. Se vedeau într-adevăr niște încăperi, dar împărțite în nenumărate odălte cu ajutorul unor pereți subțiri de placaj.

Din aceste motive, doamna Condorelli avu un moment de îndoială : nu cumva or fi nimerit în altă casă ? Dar servitorul în livrea, care le strigase numele întorcîndu-se către unul din acele coridoare, purta pe guler stema

casei R. Și în afară de asta, ca pentru a spulbera definitiv asemenea îndoieli, iat-o, la prima ușă, pe însăși ducesa, o femeie mărunțică, palidă și nervoasă, cu fruntea încununată de o diademă cu briliante, apropiindu-se și dînd mîna cu ei, mulțumindu-le că au venit. „Pesemne că am fost greșit informată“, își zise doamna. Între timp, ducesa, după ce făcu un gest ca pentru a spune „pofțiți... plimbați-vă în voie“, intrase în cameră închizînd ușa. Doamna și domnul Condorelli rămaseră iarăși singuri pe coridor.

— Bine, spuse soțul, să ne plimbăm în voie... dar unde să mergem ?

Doamna Condorelli, iritată, îi tăie vorba explicîndu-i pe scurt că nu era vorba de o casă burgheză oarecare ca, de pildă, aceea a antreprenorului Scaramillo. Aici era un palat aristocratic cu uzanțe și obiceiuri foarte diferite de ale burgheziei. În loc să-și piardă răbdarea, mai bine să bage de seamă să nu facă cine știe ce gafă, după cum îi era obiceiul. Bărbatul îi răspunse înțepat că n-avea nevoie de lecții de bună-creștere. De altfel, el era de familie mai bună decît a ei, după cum știa și ea prea bine. Doamna Condorelli se prefăcu, bineînțeles, că nu-l aude.

Își dădea seama că o doamnă nobilă, așa cum își imagina în sinea ei că este, nu numai că nu se cuvenea să se mire de nimic, ci trebuia să facă față, cu o siguranță plină de calm și eleganță, oricăror situații, cît de neobișnuite. Așadar, în vreme ce soțul bufnea alături de ea și scrișnea din dinți, ea porni să cerceteze în mod discret și demn toate coridoarele. Încet-încet, cu pas studiat, ridicînd cu o mîna trena rochiei, iar în cealaltă ținînd frumoasa ei *trousse* de бага, merse pînă la capătul primului coridor din dreapta vestibulului. Ușile, toate închise, te lăsau nu numai să ghicești un belșug de lumină care se răsfrîngea, inegal, peste pereții despărțitori, asupra figurilor mitologice pictate pe plafoane, ci să și surprinzi ici, colo rîsete înfundate, clinchete de pahare și alte asemenea zgomote festive. În camerele acelea, lumea se distra, acolo era petrecerea la care se referea invitația. La capătul primului coridor, doamna Condorelli dădu peste un altul, tot așa de lung. Și aici era la fel ; nenumă-

rate uși închise, iar dincolo de ele lumini puternice, rumoare de voci și veselie. Cu același calm imperturbabil, în vreme ce soțul pufnea tot mai apăsător și din când în când scăpa și câte o înjurătură printre dinți, doamna parcurse și acest al doilea coridor, ca să dea de un al treilea de aceeași lungime, la capătul căruia, un al patrulea, mai întunecos și mai nesfârșit decât celelalte, o scoase deodată în vasta anticameră în care intraseră la sosire.

— Frumoasă treabă, spuse soțul, iată-ne iarăși aici... ăsta nu e un palat, ci un labirint... ducesa își bate joc de noi.

Dar doamna Condorelli, ferm hotărâtă să nu se lase pradă impulsurilor care nu se potrivesc unei ținute aristocratice, îi porunci să tacă și să nu mai spună prostii. Serbarea era foarte reușită, adăugă, și ea petrecea de minune. Nu cumva crezuse că, într-o casă ca aceea, avea să dea peste vreo tombolă sau un zaiafet? Fiecare lucru la locul și la timpul său.

Cu toate astea, n-ar fi avut altceva de făcut decât să înceapă iar explorarea coridoarelor, dacă, în timp ce mai stăteau încă nehotărâți în anticameră, n-ar fi intrat pe ușă soții Palombi. Domnul Palombi, un tânăr foarte vioi și întreprinzător, era coleg cu Condorelli la aceeași întreprindere de construcții edilitare. De cum îl văzu, Condorelli nu-și putu stăpîni o pornire de bucurie și se grăbi să-l întâmpine spunînd că, în sfîrșit, vedea și el o figură simpatică. Mult mai rece se salutară în schimb cele două femei. Amîndouă nutriseră iluzia de a fi fost singurele din mediul lor invitate acolo; nici una, nici alta, deși se vedeau aproape în fiecare zi, nu suflaseră o vorbă despre recepția la care aveau să meargă; în sfîrșit, fiecare își pusese în gînd s-o uluiască pe cealaltă cu relatările și impresiile despre acea petrecere. Și iată, în schimb, umilitoare justiție!, iată că amîndouă primiseră aceeași invitație, care, prin acest simplu fapt, pierdea în ochii lor mult din valoarea inițială. Totuși, nimic din aceste sentimente nu răzbătu pe fețele lor înțepenite deopotrivă într-o expresie ceremonioasă și rezervată, în timp ce, cu o prefăcută și răutăcioasă uimire, exclamară deodată:

— Și tu aici... mi-aș fi putut închipui orice, afară de faptul că voi da de tine aici.

Doamna Condorelli care, în lipsă de ceva mai bun, ținea să arate că se și familiarizase cu tot ce se petrecea în palat și era, cum s-ar spune, intimă cu ducesa, pentru simplul fapt că sosise înaintea celeilalte, o asigură că se distra de minune. Ce splendoare de palat, cum se simțea din tot ce-i înconjura vechimea și grandoarea familiei căreia îi aparținea, ce încântare, după atâtea apartamente moderne strâmte și banale ! Doamna Palombi spuse că asta era și părerea ei. Iar Condorelli, bucuros de sosirea prietenului, nu mai bombănea nici el. Deci, toți patru, doamnele înainte, ceremonioase și țepene, iar bărbații în urma lor, glumind și sporovăind, porniră din nou în explorarea coridoarelor.

În timpul acestei de a doua investigații lucrurile se petrecură întocmai ca și prima oară. Cele două doamne, ca printr-un acord tacit impus de același soi de snobism, admitând totuși că putea fi ceva oarecum insolit în acest mod de a primi lumea, nu mai isprăveau cu laudele despre petrecere : ce stil, ce finețe, câtă autentică aristocrație ! În schimb, cei doi bărbați, susținându-se reciproc, declarau într-un glas că era o necuviință și că ducesa își bătea joc de ei. Cele două femei le tăiau vorba, făcându-i grosolani și burghezi. Mai iritată era doamna Condorelli, și nu atât împotriva soțului, căci îi cunoștea firea slabă și ușor influențabilă, cât împotriva instigatorului de Palombi care, mereu mucalit, își permitea glume de prost-gust, mirosind de la o poștă a cafenea și a birt. Din pricina asta se simți nespus de încântată când, la începutul celui de al doilea coridor, ducesa se ivi brusc dintr-una din camere și îi invită cu o aleasă curtoazie și amabilitate să accepte o băutură răcoritoare.

— Bufetul se află la capătul acelei galerii, adăugă ducesa, arătând către o lumină care scliffea în depărtare ; și dispăru din nou.

Din păcate, această poveste cu răcoritoarele dădu iarăși prilej lui Palombi, în timp ce se îndreptau într-acolo, să facă niște observații de cea mai proastă calitate.

— Măcar cu o masă să ne-alegem, spunea într-una, vreau să-mi potolesc foamea... vreau să mă ghiftuiesc... chiar așa, căci la cină am mâncat înadins foarte ușor...

Domna Condorelli se uita cu deosebită antipatie la fața lui roșie de mîncău și clocotea. Dar Condorelli rîdea din toată inima. Dă-i încolo de aristocrați, își zicea; tineri de ăștia veseli ne trebuie, ca scumpul meu Palombi. Veselie și degajare.

Bufetul se afla într-o sală vastă, cu plafonul boltit. Încăperea era absolut goală, doar o latură a ei era ocupată de o masă mare, pregătită pentru servit. Lumina slabă a celor cîtorva candelabre, goliciunea tristă a pereților, aerul rece, mirosind a umezeală și a închis din acea uriașă încăpere, spuse Palombi, îi amintea de birourile de la cadastru. Pe urmă, cînd se apropiară de masa lîngă care se afla un singur servitor melancolic și gălbejit în fracul lui slinos și uzat, ce părea să fi venit din vreo biată cafe-nea de periferie, descoperiră, în locul bunătăților așteptate, două șiruri de pahare ieftine, opace, și cinci sticle de oranjadă spălăcită. Pe un colț, se vedeau patru cutii rotunde de tablă cu țigări ieftine, din acelea cu muștiuc de carton. Asta era tot. În fața unui asemenea spectacol, cei doi bărbați se uitară lung unul la altul și izbucniră într-un hohot de rîs. Palombi împinse grosolănia atît de departe încît scoase din buzunar plicul cu invitația și, vînturîndu-l sub nasul servitorului, spuse că-și închipuise că acel cartonaș atît de elegant ar da dreptul la ceva mai mult decît la o plimbare pe niște coridoare pustii, un pahar de oranjadă și o țigară ieftină. De data aceasta, doamna Condorelli, a cărei răbdare fusese pusă la grea încercare, își ieși cu totul din fire. Și, întorcîndu-se către Palombi, îi spuse tăios că n-avea dreptate. Ce-și închipuise c-o să găsească acolo? Tăvi cu un talmeș-balmeș de prăjituri multicolore? Pahare pline cu cremă diplomat? Sandvișuri cu pui cu maioneză, cum sînt cele care se înfulecă în barurile de noapte? Nu înțelegea oare că această sobrietate era o dovadă în plus, dacă mai era nevoie, a rafinamentului și eleganței acelei recepții? Palombi răspunse rîzînd că, în cazul acesta, trăiască grosolănia barurilor de noapte.

Acum raporturile dintre cele două femei și soții lor erau de-a dreptul ostile. Cu cât ei rîdeau și glumeau mai mult, bătîndu-se pe spate și trăgîndu-și ghionți pe sub coaste, cu atît femeile deveneau mai distante, trufase. îngîmfate, prețioase. Pînă la urmă, întorcîndu-se în vestibul, Palombi propuse să încerce să vadă ce se petrecea în camerele acelea închise. Părea că pe acolo lumea se amuză. Ce credeau boierii ăștia, c-o să-i țină la distanță fiindcă nu făceau parte din grupul lor ? Îi invitaseră, era de datoria lor să stea cu ei, nu să-i evite în chipul ăsta nepoliticos și grosolan. Cele două soții dezaprobau din vîrfurile buzelor această propunere ; dar pînă la urmă o acceptară. Fără s-o mărturisească, acum se gîndeau și ele că gazdele exagerau. Adevărat că nu erau intimi ; dar ceva mai multă amabilitate n-ar fi stricat.

Urmîndu-l pe Palombi care, cum s-ar zice, luase conducerea operațiunilor, reveniră toți patru în coridor. Palombi spuse că trebuiau să aleagă ușile prin care răz băteau mai multe zgomote și veselie. N-avea nici un rost ca ei să cutreiere coridoarele acelea lugubre în vreme ce invitații ceilalți petreceau în lege. Ajungînd în dreptul primei uși dincolo de care se auzeau rîsete înăbușite și clinchete de pahare, Palombi se lăsă cu toată puterea pe clanță, încercînd s-o deschidă. Ușa cedă, dar nu se deschise de tot, ci doar se crăpă cam de o palmă, atîta cît i-o îngăduia lanțul scurt și solid cu care era prevăzută pe dinăuntru. Atunci Palombi, făcînd niște gesturi expresive de înțelegere și complicitate, și aplecîndu-se mult înainte, cu o vădită mimică a unei curiozități pe care el încerca s-o ascundă în vreme ce, de fapt, era cît se poate de evidentă, își lipi ochiul de crăpătură ; dar se îndreptă imediat, mărturisind cu un ton decepționat că nu era nimic interesant de văzut. Condorelli nu-l crezu și vru să se uite și el. Dar, ca și Palombi, renunță foarte repede, declarînd ca așa era, nu merita osteneala. Soția lui Palombi făcu și spuse același lucru. Doamna Condorelli ar fi vrut să reziste la acea curiozitate care i se părea deplasată, dacă nu din alte motive, măcar pentru că trebuia s-o împărtășească cu grosolanul de Palombi. Dar, după o clipă de gîndire, cedă și ea, aplecîndu-se și trăgînd cu ochiul. La început nu văzu decît o odăiță întu-

necoasă cu pereții coșcoviți și înnegriți ca de aburii unor străvechi fumigații ; și, în lumina verzuie a unei feres-truici, un vas în formă de corabie, pe jumătate încastrat în perete. Dar lângă vas, într-o zonă de umbră mai opacă, o formă omenească, asemenea unui tors inform pe pedestalul său, stătea dusă pe gânduri, încovoiată, cu genunchii strînși, capul între mâini, picioarele încolăcite de scaun. Femeie sau bărbat ? Doamna Condorelli nu putu să-și dea seama. Văzu numai două coapse robuste, reliefate de mușchi lungi și contractați, arătându-și albeața în umbra aceea tainică și îmbîcsită, și se retrase și ea brusc, închizînd ușa. Condorelli spuse că dacă asta însemna intimitate în casele mari, el unul prefera să fie exclus. Soția lui Palombi observă că era destul de ciudat, fiindcă acele zgomote, caracteristice sindrofiilor, te-ar fi făcut să presupui un spectacol cu totul diferit.

O luară iar pe coridor și, după vreo zece pași, iată, alte zgomote surprinzătoare. De data asta nu mai erau rîsete și clinchete de pahare, ci de-a dreptul suspine, zvonuri înăbușite de sărutări, foșnet de veșminte. Palombi, care începuse să prindă gust, declară că de rîndul ăsta o nimeriseră, și se repezi să deschidă ușa. Dar ușa era încuiată și rezistă la toate eforturile robustului Palombi. Între timp, departe de-a înceta, zgomotele deveneau tot mai clare și indiscrete.

— Nu... nu... Guido, murmura o voce de femeie.

Palombi, excitat de această voce în care părea să tremure toată sfîrșeala unui trup tînăr gata să se dăruie, îl rugă pe Condorelli să-i servească drept scaun. Avea să i se suie pe umeri și, pe deasupra peretelui despărțitor, să vadă ce se petrece în cameră. Condorelli, care avusese același gînd, dar de teama nevestei nu îndrăz-nise să-i dea glas, se învoi. Curiozitatea lui Palombi suferi însă o nouă decepție ; abia apucase să se cațare că-l și văzură sărind jos, scuipînd și făcînd o grimasă de scîrbă. Pe urmă spuse că, în locul îmbrățișărilor sperate, văzuse o baborniță decrepită, stînd goală pușcă în fața unei oglinzi mari și pudrîndu-și cu talc petele roșietice de pe trupul slăbănog și zbîrcit.

— Nu... nu... Guido, se auzi iar vocea tremurătoare.

Dar Palombi spuse că Guido nu-l mai putea trage pe sfoară. Și, scuipînd de zor, porni mai departe în explorare.

La o a treia ușă, puțin mai departe, se deslușea o rumoare de glasuri mîniate. Cineva, răsturnînd scaune și alte obiecte, urmărea pe altcineva care fugea implo-rînd jalnic. Apoi un țipăt foarte ascuțit le îngheță sîngele în vine celor patru invitați.

— Aștia se omoară, spuse Palombi ; și, curajos, se repezi la ușă.

Și de data aceasta ușa nu se crăpă decît de o palmă, cît îi îngăduia lanțul de siguranță dinăuntru. Dar prin crăpătură, în locul scenei sîngeroase la care se așteptau, cei patru văzură o mulțime de femei și bărbați în ținută de seară, țepeni și înghesuiți, care păreau să unduiască domol în ritmul înăbușit al unei muzici de dans. Palombi spuse că trebuiau să intre și să se amestece cu mulțimea aceea, de vreme ce, între atîtea uși, nimeriseră în sfîrșit la cea care trebuia. Dar cum întinse mîna să scoată lanțul, una din doamnele care dansau, fără să se uite la el și ca din întîmplare, îl plesni zdravăn peste degete cu evantaiul.

— Au, zgripturoaico, strigă Palombi ; și încercă din nou.

De data aceasta se găsi un tînăr blond care, cu nepăsare, îi apăsă o țigară aprinsă pe dosul mîinii. Palombi și-o trase înapoi cu un strigăt de durere. Ușa se închise imediat, lăsînd iarăși coridorul în semiîntuneric.

Așadar, nu era nimic de făcut, nu voiau să știe de ei, spuse Palombi. Îi invitau, asta da, însă pe urmă refuzau să-i accepte în intimitatea lor. Și în timp ce protesta, aproape fără să-și dea seama, deschise o altă ușă ; aici dădu cu ochii de o fată frumoasă cu sîinii goi, cu părul despletit și hainele de pe ea sumese și făcute sul în jurul șoldurilor, care se repezi cu furie să închidă ușa la loc în timp ce un tînăr — îmbrăcat — complet năucit și încurcat, cu părul răvășit, fața plină de urme de ruj și gulerul cămășii mototolit și ieșit peste cel al hainei stătea neclintit în fotoliul în care era cufundat.

— Să fiu al naibii dacă de data asta n-o să mă distrez

și eu, strigă Palombi, năpustindu-se spre ușă tocmai în clipa cînd i se închidea în nas.

Dar cele două femei și Condorelli îl reținură, convingîndu-l pînă la urmă să nu tulbure fericita pereche. Amă-nunt ciudat : din odaie nu răzbăteau ecouri de sărutări cum s-ar fi putut crede, ci zgomotul infiorător de egal și domestic al unei mașini de cusut, activată de un picior neobosit și o mîină sigură.

Palombi mai avu parte de asemenea decepții și în dreptul altor încăperi. Aici, zăngănitul de fise și bani însoțit de voci încordate de jucători corespundea unui bolnav agonizînd în pat ; dincolo, doi copilași care se jucau liniștiți pe jos cu un trenuleț nu justificau nicidecum flecăreala care răzbătea din camera lor. Mai departe, niște sunete de orgă le sugerară o ceremonie de nuntă.

— Confeti, confeti, strigă Palombi, repezindu-se.

Dar în loc de confeti se pomeni cu o mîină de păstăi goale de fasole pe care i le azvîrli în obraz o bucătăreasă bătrînă și furioasă.

De altfel, aceste surprize erau totuși rare. Din douăzeci de uși, abia două sau trei puteau fi deschise ; celelalte încăperi rămîneau ferecate și tocmai acestea rețineau curiozitatea arzătoare și invidioasă a lui Palombi. Dar Condorelli începuse să se sature.

— Nu ne vor, spuse deodată, ne-au invitat, dar nu ne vor... de ce să insistăm ?

Soția lui Palombi, vădit jenată din pricina soțului ei atît de nestăpînit și de jovial, fu de acord cu el. Cît despre doamna Condorelli, plînsul care îi ispitea nasul și gîtlejul o împiedică să vorbească. Să aștepți zece ani o invitație, iar cînd în sfîrșit ai primit-o să fii silită să cutreieri tot felul de coridoare în compania unei slujnice ca doamna Palombi și a unui bădăran ca bărbatu-său, asta i se părea intolerabil. Picioarele o dureau de atîta umblet. Chipul își pierduse masca de demnitate ceremonială pe care și-o impusese pînă atunci.

— Eu aș zice să plecăm acasă, izbuti ea să bîiguie.

Propunerea fu primită ; cu toate că Palombi declarase că voia să stea pînă la urmă, dacă nu de alta, măcar ca să nu se dea bătut în fața unor oameni atît de neciopliți. Se întoarseră înapoi, de data asta fără să le mai pese de

zgomotele înșelătoare care răzbăteau prin ușile închise. Palombi spuse că, dacă i se va întâmpla să dea ochi cu ducesa, avea să-și verse tot năduful; avea să-i spună verde ce gîndea despre ea și despre invitații ei. Abia rostise aceste cuvinte că iată, ducesa le și ieși înainte, afa-bilă și atentă ca și mai înainte, întrebîndu-i de ce plecau atît de repede, căci nici nu era încă douăsprezece. Cu demnitate și calm, doamna Condorelli o asigură pe ducesă că se distraseră foarte bine și aveau să păstreze o amintire de neuitat despre acea petrecere; dar trebuiau să plece. Doamna Palombi, intimidată, spuse și ea ceva asemănător și schiță o plecăciune, în rochia ei lungă. Condorelli însuși nu putu să nu sărute mîna pe care ducesa i-o întindea cu atîta grație. Cît despre Palombi, în ciuda lăudăroșeniilor lui, nu putu face altceva decît să-și imite colegul, greoi și năucit ca un bou. În vestibul, același servitor le ajută pe doamne să-și pună capele de blană. Doamna Condorelli observă că și amica ei își cumpăraseră una la fel. Și se consolă gîndindu-se că nu fusese singura care cheltuisese atîta și-și făcuse iluzii în privința acelei invitații blestemate.

Cînd ieșiră în stradă, Palombi își manifestă bucuria de a fi scăpat, în sfîrșit, din palat, cu o serie de gesturi expresive și pufăieli de ușurare. Și propuse, cu obișnuita-i impertinență, să meargă la o cîrciumioară pe care o știa el, să bea niște vin pe cînte.

— Să ne dregem gîtlejul, adăugă, după oranjadele ducesei.

Doamnele însă refuzară cu indignare; și chiar Condorelli spuse că nu mai aveau timp; ultimul autobuz pleca peste zece minute. Pînă la sosirea autobuzului, Palombi continuă cu glumele lui grosolane și triviale. Spunea că voia s-o invite pe ducesă ca să-i arate cum înțelegea el ospitalitatea: macaroane, pui rece, prăjituri, vinuri, muzică și la urmă o partidă bună de pinaciu. Mai spunea că vrea să pună în ramă invitația primită. Dacă nu de alta, măcar pentru acele litere misterioase: R.S.I.V.P. Și îi asigură că, după el, acele litere voiau să spună: Rămîneți Sănătoși Ingenui Vulgari Plebei. Palombi vorbea în gura

mare, oamenii se întorceau să se uite la el, cele două femei erau teribil de jenate. Dădu Dumnezeu și veni și autobuzul.

A doua zi însă, întâlnindu-se cu o prietenă într-o cofetărie, doamna Condorelli nu se putu stăpîni să nu descrie în culorile cele mai măgulitoare serata din casa R.

— Toată nobilimea... orchestra... perechile... toaletele,, prințul S. cu care am făcut un tur de vals... contele C. cu nelipsita lui gardenie la butonieră... tratațiile... pînă la cinci dimineața... îmbrățișarea afectuoasă a ducesei la despărțire...

Prietena își zicea în sinea ei că doamna Condorelli avusese mare noroc ; și se întreba cu malițiozitate ce intrigă amoroasă o fi ascunzînd acea invitație.

CLOACA

C E NU POATE face forța unui mit, mai ales cînd e susținută de o stăruință pe potrivă ! Un oarecare Albanese, tînăr și bogat provincial, s-a străduit din răsputeri cu daruri, cuvinte înflăcărâte și o asiduă prezență să-și impună existența în fața Lautei, vedeta de film pe care o cunoaștem cu toții. În fond, Albanese nici nu pretindea mare lucru ; voia numai să fie admis în intimitatea actriței, fie chiar și pentru un singur ceas ; apoi, odată întors la țară, ar fi avut el grijă să umfle acea oră, făcînd din ea o lună sau chiar un an, și să încălzească răceala acelei vizite, cerșite și acordate ca pe o pomană, pînă la incandescenta unei întîlniri de dragoste. După cum se vede, Albanese dorea s-o viziteze pe artistă mai mult din vanitate decît din pasiune ; aceeași vanitate de provincial, care, în alte vremuri, l-ar fi împins la îndelungi anticamere în casele favoritelor de la curte.

Dar n-a fost ușor să strecoare o vizită absolut inutilă în programul zilnic atît de strîns și încărcat al actriței. După multe ezitări, Laută, exasperată că nu mai putea scăpa de el, îi comunică să vină totuși, dar dimineața devreme. Avea să asiste la toaleta ei, și apoi, dacă dorea, putea s-o însoțească într-o scurtă plimbare igienică prin grădina publică. Albanese, care nu îndrăznise să se ducă cu gîndul chiar atît de departe, se consideră foarte norocos.

În dimineața următoare, se înfățișă la ora fixată și fu poftit imediat în dormitorul actriței. Mai nemișcată decît o statuie și mai inertă decît un cadavru, Laută ședea pe un taburet în fața oglinzilor toaletei și se lăsa pieptănată

de două cameriste. Albanese, tulburat dinainte la ideea că avea să asiste la toaleta de dimineață a unei femei atît de frumoase și de celebre, de cum o văzu pe Laută i se tăie respirația. Actrița n-avea pe ea decît o cămăsuță ușoară și ajurată, care-i ajungea pînă la jumătatea coapsei, lăsîndu-i dezgolite brațele, umerii și o bună parte din piept. Diana însăși, în tunica ei scurtă, ai fi putut spune, dacă n-ar fi fost toate acele broderii transparente care mai mult dezvăluiau decît acopereau perfecțiunile ispititoare ale acelui trup, făcîndu-te să te gîndești mai curînd la rafinamentele anumitor stampe licențioase. De altfel, Laută nu avea nimic din ceea ce se numește o frumusețe clasică, semănînd mai degrabă cu acele statui de ceară colorată ce se pot vedea expuse în vitrinele saloanelor de coafură ; sau cu un anume gen de femei ale căror chipuri sînt reproduse de obicei — printre migdali în floare și urări de Paști — în lucioasele ilustrate erotice. Chipul ei cu un oval desăvîrșit, dar aproape nefiresc, era încadrat de un maldăr de bucle castanii. Ochii albaștri, apoși, păreau de sticlă ; nasul subțire și diafan, ca de ceară, iar obrajii ușor îmbujorați ; în sfîrșit, gura era întru totul aidoma celor despre care odinioară s-ar fi spus că Amor se juca și zburătăcea în jurul lor : o gură pe cît de grațioasă, pe atît de inexpresivă, care la fiecare surîs descoperea două șiruri de dinți regulați și egali. Mare, înaltă, șlefuită toată ca la strîng, Laută ședea țeapănă, cu chipul de păpușă imobil susținut de gîtul grațios. O cameristă îi refăcea cu un fier încins buclele desfăcute, o alta, în-genuncheată pe podea, ținea în poala-i servilă piciorul mic al actriței, și cu degete ușoare îi trăgea ciorapul de mătase în sus pe gamba lungă, netedă, sculpturală.

Albanese își dădea seama că nu avea decît foarte puțin timp pentru a aduna toată acea recoltă de observații care i-ar fi permis apoi să facă o figură frumoasă în fața prietenilor din orașelul natal. De aceea o rugă pe actriță să nu se preocupe de el, rugăminte de altfel cu totul inutilă, deoarece Laută nici măcar nu se întorsese să-i răspundă la salut ; și, așezîndu-se într-un colț, începu să privească. Era pentru prima dată în viață, se poate spune,

cînd i se întîmpla să pătrundă astfel în intimitatea unei femei de acel soi. În primul rînd, îl cuprinse un fel de beție văzînd — după înjositoarea frecventare a localurilor publice, cafenele, birturi, autobuze, străzi, unde totul pare uzat și banal — că absolut tot ce o împodobește și o înconjură pe Laută era elegant, rafinat, deosebit, luxos. Cămășuța verzulie împodobită cu dantele, care-i învăluia frumosul trup, era un adevărat miracol de impalpabilă bogăție. Nu puteai să nu te gîndești la truda migăloasă a atîtor umile lucrătoare, necesară pentru a îmbina acele fișii de mătase cu dantela gălbuie prin ajurul căreia gingașele sfîncuri roze ale frumoșilor sîni aci apăreau, aci dispăreau, după ritmul domol al respirației. Și ce să mai zici de inelul mare, negru, care împodobește mîna lungă, senzuală, cu unghii opaline, lăsată alene pe toaletă? În jurul acelei mîini, flacoane de cristal gravat, casete de baga și argint, cutii de pudră și borcănase de dresuri dezvăluiau îngrijirile asidue pe care le cerea acea desăvîrșită frumusețe. Iar cînd privirile lui Albanese se desprinseră de pe chipul Lautei, rătăcind prin cameră, prima impresie de rafinament și de lux îi fu confirmată pe deplin. Mobila, din lemn de culoare deschisă, puzderia de podoa-be, de pietre prețioase sau de cristal, covorul mare și cu spic bogat care acoperea parchetul, perdelele vapo-roase și foarte lungi de la ferestre, totul în încăperea aceea te fascina, totul părea făcut anume pentru a stîrni gînduri frivole și voluptuoase. Însuși patul, deși nefăcut, nu avea nimic din dezordinea de peste noapte; căci așternuturile sale ușor împinse într-o parte sugerau doar imaginea grațioasă a Lautei care, încă ciufulită și moleșită de somn, se ridică în capul oaselor, pentru a se da jos din el. Apoi veșmintele, toate frumoase, toate în culori vesele și pastelate, azvîrlite pe scaune sau întrezărindu-se, multe și înghesuite, în dulapurile deschise. Prin ferestre, razele soarelui, frînte și voalate de perdele, pluteau ca niște a-buri aurii prin aerul călduț, făcînd să strălucească orice metal, orice sticlă, orice obiect lucios. Toate acestea îi plăceau nespuse de mult lui Albanese și răspundeau întocmai imaginii pe care de multă vreme și-o făcuse despre

o femeie ca Lauta. Îi plăcea și faptul că actrița se arăta, în alegerea pantofilor și a veșmintelor cu care trebuia să se îmbrace, dură, exigentă, veșnic nesatisfăcută. Era firesc ca, nemulțumită de pantoful cu care o încălțase camerista, să-i dea un picior nenorocitei, făcînd-o să cadă pe spate. Era firesc s-o mustre cu asprime pe cealaltă femeie, vinovată, după părerea ei, că nu i-a potrivit bine o buclă. Era firesc, în sfîrșit, ca în timp ce-și parfuma din belșug pieptul, subsuorile și lobii urechilor, să declare pe un ton dezolat că nu există nici un singur ruj, între cele douăzeci și cinci pe care le avea, a cărui culoare să se potrivească buzelor ei. „Asta mai zic și eu actriță, femeie cu adevărat rafinată !” își spunea Albanese.

În cele din urmă, după ce găsi o pereche de pantofi care să-i convină, Lauta se ridică din fața oglinzii și, cu o țigară între degete, stînd dreaptă pe tocurile înalte, începu să examineze, făcînd tot felul de mofturi, rochiile pe care cameristele se trudeau să i le propună. Așa cum se întîmplase și cu pantofii, nimic nu izbutea s-o satisfacă. De cum puneă pe ea o rochie, începea să bată nervoasă din picior și să le mustre pe cele două femei că sînt oarbe. Oare nu vedeau că avea cutare cusur, că o cută era strîmbă, că nuanța aceea nu se potrivea cu restul, că funda nu cădea bine ? În fața acestei minuțioase și îndărătnice exigențe, Albanese începea să înțeleagă în sfîrșit de ce actrița nu avea niciodată nici măcar o singură clipă liberă.

Dar, în vreme ce Lauta, capricioasă, încruntată, țifnoasă, dar veșnic nespus de grațioasă în mișcarea picioarelor lungi, a bustului înfloritor, se plimba de la un capăt la altul al camerei, respingînd sfaturile slujnicelor, Albanese observă deodată — abia atunci, deși se afla de atîta vreme acolo — că un întreg colț al încăperii era ocupat de o groapă mare, patrată. Apropiindu-se, văzu că groapa, foarte adîncă, avea pereți de piatră, însă o piatră cenușie și neșlefuită, destul de grosolană, asemeni celei care se vede în jurul puțurilor sau pe cheiul porturilor. Îmboldit de curiozitate, Albanese se aplecă puțin, să privească mai de-aproape. Era într-adevăr un fel de cloacă patrată, ai cărei pereți întunecați și zgrunțuroși contrastau puternic cu rafinamentul din încăpere. Dar

contrastul îi păru și mai puternic cînd, încordîndu-și privirile, văzu în acea întunecată și hidoasă bortă, la o adîncime de aproximativ doi metri, o apă neagră, densă, amestecată cu materii mai solide dar greu de identificat, care amintea destul de mult de ceea ce, prin unele sate, se vede curgînd prin scocurile haznalelor. Apa aceea părea agitată și învolburată de o ființă, animal sau om, care se afla cufundată parcă în ea. Privind mai atent, Albanese văzu că într-adevăr cineva se zbătea acolo jos, în mocirlă, gîfîind și stîrnind, cu fiecare mișcare a brațelor, valuri mîloase și unsuroase care se spărgeau de margini și recădeau șiroind de-a lungul pereților. Era un tînăr blond, după cum putu să-și dea seama Albanese — i se vedea părul deschis și chipul palid mînjite de noroi — care se zbătea cu un soi de furie tenace și mută, cînd ivindu-se cu tot bustul afară, cînd scufundîndu-se pînă la gură, ca și cum fundul cloacei ar fi fost inegal și plin de gropi. Uimit din cale-afară, Albanese ar fi vrut să-i atragă atenția actriței asupra acestei ciudățenii și a primejdiei care, după cum părea, îl pîndea pe tînăr; dar se abținu, gîndindu-se că lucrul nu putea să-i fi scăpat Lautei, iar dacă nu vorbea despre asta și nu-i dădea nici o importanță, desigur că avea motivele ei bine întemeiate. Acum Laută, tot discutînd cu cameristele, sta în picioare chiar lîngă marginea cloacei, dar cu spatele spre nenorocitul care, după cum observă Albanese, cu toate gesturile lui dezordonate, nu-și dezlipea nici măcar o clipă ochii mînjiți de noroi de la acele fese durdulii, de la acele superbe picioare în ciorapi de mătase. Ea fuma și privea spre ușă, și de îndată ce le văzu pe cameriste intrînd cu sufletul la gură, cu brațele încărcate de rochii, zvîrli țigara în cloacă și se îndreptă cu pași domoli spre ele. Chiar în aceeași clipă, dintr-o conductă groasă de metal, al cărei orificiu se afla la jumătatea peretelui gropii, țîșni un jet negricios și puternic, apa din jurul tînărului avu o învolburare furioasă și tînărul, tîrît de curenți, își pierdu echilibrul. Albanese îl văzu dîndu-se la fund, reapărînd pentru un moment la suprafață, doar cu spinarea și mîinile, și-apoi, ca și cum capul i-ar fi fost absorbit de o

bulboană, dispăru cu totul, în timp ce apele scădeau vertiginos și un gîlgîit sonor se înălța din adîncul pivnițelor casei.

— Nici nu mai știi cu ce să te îmbraci, spunea între timp Laută, respingînd cu dezgust rochiile pe care i le arătau femeile.

Albanese privi iar spre cloacă. Apa urcase din nou la nivelul normal ; cît despre tînăr, nici urmă. Ultimele picături se prelingeau de-a lungul întunecaților pereți de piatră.

— În sfîrșit, iată ce-mi trebuie ! exclamă în momentul acela Laută, arătînd o rochie de culoarea albăstrelei.

Era tocmai ce-i trebuia, așa cum se dovedi de îndată ce Laută îmbracă rochia. Satisfacția actriței fu atît de mare încît, dîndu-și seama pentru prima dată de prezența tînărului, îl întrebă ce părere avea despre rochia aceea atît de simplă și de ingenioasă, și dacă nu îi ședea deosebit de bine. Albanese se grăbi să-i răspundă că, într-adevăr, greu s-ar fi putut imagina ceva mai frumos.

Nu mai rămînea decît pălăria. După multe ezitări, Laută alese o pălăriuță foarte simplă, roșie, împodobită cu două aripioare, de asemenea roșii, care aducea destul de mult cu *petasos*¹-ul lui Mercur. Apoi se așeză din nou în fața toaletei, și cele două cameriste îi puseră pălăria pe cap, puțin lăsată pe ochi, astfel încît să-i acopere aproape toată fruntea. Cu pălăria aceea minuscule trasă pînă la ochi, cu fața învăluită de o voaletă cu picățele, părea plină de o grație patetică și misterioasă, ca într-un vechi daghereotip romantic.

— Să mergem, Albanese, îi spuse ea ridicîndu-se și luîndu-și geanta și mănușile.

Camera însorită era acum toată o învălmășeală de rochii, de pantofi, de pălării. În momentul cînd ieșeau, din spre cloacă se auzi iar un gîlgîit puternic, urmat de un alt jet întunecat, acoperit de o spumă gălbuie, care o clipă țîșni printre tapetele vesele ale pereților și recăzu apoi brusc în adîncul bortei. În coridor, Laută se plînsese că nu

¹ Pălăria care se vede în majoritatea reproducerilor ce-l înfățișează pe Mercur.

mai e nimic de făcut, lipseau modelele de altădată, lipseau revistele de modă, iar croitoresele nu aveau pic de fantezie.

— O să ajungem să ne îmbrăcăm toți în uniformă, încheie ea.

Afară, în stradă, îi întâmpină dangătul clopotului care bătea de amiază.

VIATA E VIS

ÎN A DOUĂZECEA zi de navigație am zărit de departe Insula Viselor. Sau, mai bine zis, am auzit-o. Pentru că, înainte ca munții insulei să se fi profilat la orizont, am auzit, vast cât cerul și ca el de nemărginit, sforăitul ciudatului monstru care guvernează insula și care se numește Chruuurr. În primul moment, acest nume ar putea să pară poate bizar și cu o etimologie misterioasă. În realitate, nu e decît e expresie onomatopeică ce imită la perfecție zgomotul pe care îl face monstrul adormit în palatul său. Ar putea părea și comic, ca o luare în rîs ; dar pot să vă asigur că în gura localnicilor, care nu-l rostesc decît cu un ton de teroare și totodată de adînc respect, el dobîndește un sens deosebit de sumbru.

Pe măsură ce ne apropiem de insulă și îi descopeream numeroasele orașe, cîmpiile și munții, sforăitul se întea. Umplea văzduhul cu ecoul lui adînc și vibrant, părea să se contopească chiar cu lumina soarelui ; în ciuda limpezimii azurii a cerului, a strălucirii calme a mării și a frumuseții peisajului, părea să răspîndească o tristețe obsesivă. Locuitorii, după cum am băgat imediat de seamă, sînt obișnuiți și nu-i mai dau importanță ; de altfel, au destule alte preocupări, după cum se va vedea mai departe. Dar călătorul, neprevenit, mai întîi se miră, apoi se revoltă și, în sfîrșit, nemaiputînd suporta acel vuiet intens și înfricoșător, încearcă, prin diferite mijloace, să scape de el. Cei mai mulți își astupă urechile cu ceară ; alții se silesc să înăbușe zgomotul acela sumbru cu sunete mai plăcute : cîntece, muzică, petreceri gălăgioase ; și toți caută să rămîna cît mai puțin pe insulă, numai atîta cît au nevoie pentru a-și rezolva treburile ; și nu se liniș-

tesc pînă cînd sforăitul, slăbind tot mai mult cu depărtarea, se pierde în sfîrșit, în imensitatea mării.

Noi trebuia să ne refacem provizia de apă dulce ; de aceea am rămas pe insulă doar cîteva ceasuri. Dar în acel scurt răstimp am aflat despre Chruuurr și despre nefericiții săi supuși multe lucruri ciudate și neobișnuite, pe care voi căuta să le povestesc cît am să pot mai bine.

Așadar, Chruuurr, asemenea Minotarului de pe vremuri, din Creta, este un monstru născut, se pare, din legătura nefirească a fiicei regelui cu un sobol. Aici trebuie să amintesc că sobolii de pe aceste meleaguri sînt mult mai mari decît ai noștri, atingînd uneori statura omului : dar încolo sînt orbi și cad periodic în letargie întocmai ca ai noștri. Unii spun că, în trecut, insula fusese numai a lor, și că actualii locuitori, așezîndu-se aici, i-au alungat din vechile lor lăcașuri. Dar aceasta este mai curînd o balivernă, sugerată de originea actualului stăpînitor, decît un adevăr istoric dovedit. Legătura a luat naștere astfel : principesa se plimba într-o zi de vară pe niște coline și, intrînd din întîmplare în galeria subterană a unui sobol, dintr-o pornire monstuoasă, i-a căzut cu tronc sobolul care sta încovrigat în fundul cotlonului, cu botul pe labe și cu ochii închiși. Se spune că, pentru a păcăli animalul, care e orb numai pe lumină dar în beznă vede foarte bine, prințesa ar fi pus să fie cusută goală într-o piele de cîrțiță ; apoi, transformată astfel, s-ar fi strecurat de-a-n-daratele în galerie la vremea cînd sobolii sînt în călduri, și acolo, în beznă și sub pămînt, s-ar fi lăsat posedată de sobol, așa ca Pasifae, la lumina soarelui, de taurul ei. În felul acesta a fost zămislit Chruuurr, în fundul unei viziuni întunecate și puturoase, de către un sobol mare, gras, scîrbos, și o femeie libidinoasă de viță regală. Și s-a născut acoperit tot de o blană deasă, burtos chiar de atunci și înzestrat cu gheare, căpățînos și cu ochii somno-roși ascunși sub niște pleoape vinete și zbîrcite. S-a născut dormind sau, mai bine zis, sforăind ; iar numele i s-a tras din acel horăit.

La naștere, Chruuurr a pricinuit moartea mamei sale : și în scurtă vreme, tatăl prințesei, regele insulei, măcinat de rușine și de sumbre presimțiri, și-a urmat fiica în mormînt. Toată lumea credea că succesiunea avea

să revină vreunei rude colaterale, căci părea cu neputință ca Chruuurr, abia născut și, pe lângă asta, mereu cufundat în somn, să poată lua frînele conducerii. S-a întîmplat însă tocmai ceea ce n-ar fi bănuît nimeni. Chruuurr, cu toate că era minor și mereu ațipit, a pus mîna pe putere. Felul în care a procedat e ingenios și merită să fie relatat.

Se pare, deci, că în veșnicul somn al lui Chruuurr exista, după cum mai există încă, o capacitate — cum să zic ? — de constrîngere și de dominație cu mult superioară celei a altor conducători care nu dorm tot timpul — cu toate polițiile, armatele și birocrații lor. Am spus somn, dar mai potrivit ar fi să spun vise. Căci, de fapt, visele pe care le visează Chruuurr sînt cele care îi dau o putere de dominație necontestată și incontestabilă — după cum vom vedea — asupra locuitorilor insulei. Vise atotputernice, pe cît de nefaste și de absurde ; vise care, printr-o stranie influență rămasă pînă astăzi inexplicabilă, în momentul cînd alunecă pe sub pleoapele închise ale lui Chruuurr, devin realitate pentru nefericita populație a insulei ; mai precis spus, vise cărora nimeni nu li se poate sustrage ; așa cum prin alte ținuturi, nimeni nu se poate sustrage căldurii din timpul verii și gerului iernii.

Cel dintîi vis care a revelat funesta putere a monstrului, statornicindu-i totodată și dominația, a fost că toți oamenii de seamă ai insulei, fără nici o excepție, trebuiau să se urce într-un anumit turn din capitală și să se arunce jos. Un vis dintre cele mai obișnuite ; într-adevăr, cine n-a visat măcar o dată în viața lui că se urcă pe acoperișul unei construcții foarte înalte și se aruncă în gol ? Dar originalitatea lui Chruuurr constă în faptul că a visat această aruncare în gol nu pentru sine, ci pentru ceilalți, provocînd astfel moartea tuturor nobililor de pe insulă. Tîrîți de un magnetism irezistibil, nefericiții de ei s-au cățărat pînă în vîrfurile turnului și, unul după altul, s-au aruncat în gol, făcîndu-se zob, ca niște ouă stricate, în piața de la picioarele impunătoarei construcții. Această sinucidere colectivă ar fi rămas poate de neînțeles dacă, imediat după ea, monstrul n-ar mai fi avut încă alte două vise la fel de semnificative. Primul a fost că familiile

celor morți nu numai că nu aveau să poarte doliu, ci aveau chiar să se bucure, ca de un noroc, de sfârșitul rudelor lor. Al doilea vis a fost că miniștrii, care tocmai se întruniseră în grabă pentru a hotărî măsurile ce trebuiau luate în fața unor fapte atît de funeste și misterioase, s-au răsturnat pe negîndite cu capul în jos și cu picioarele în sus, fără să le pese cîtuși de puțin de demnitatea funcției și de seriozitatea proprie vîrstei lor respectabile. Întrebați fiind, atît miniștrii, cît și soțiile și copiii celor morți au recunoscut că straniul lor mod de comportare le fusese, ca să spunem așa, sugerat și impus de sforăitul sumbru care umplea văzduhul insulei. Iar cînd monstrul a mai avut și un al patrulea vis, care i-a făcut pe toți locuitorii insulei să umble în mîini, așa cum îi făcuse înainte pe miniștri, adevărul a străfulgerat deodată mințile supușilor lui Chruuurr. Monstrul visa, și ei erau, fără putință de împotrivire, la cheremul viselor sale.

De atunci, monstrul continuă să doarmă și insula trăiește timorată de ceea ce ar putea el să viseze. Visele monstrului — mai e oare nevoie s-o spunem? — nu sînt întotdeauna atît de sumbre și absurde ca acelea pe care le-am povestit pînă acum. De pildă, imediat după ce monstrul a luat puterea, s-a întîmplat că toate magazinele de pe insulă au oferit pe neașteptate mărfuri cu prețuri foarte scăzute. Locuitorii au înțeles că Chruuurr visa un mare belșug și, spre dezolarea negustorilor, s-au repezit să cumpere tot ce le cădea în mînă. După acest vis, a urmat, firește, o mare lipsă. Dar experiența nu servește la nimic : de cîte ori Chruuurr visează belșug, locuitorii dau fuga să cumpere tot ce nimeresc.

Uneori, Chruuurr visează că toți bărbații de pe insulă, fără excepție, își scot într-o bună dimineață pantalonii și pornesc la treburile lor cu picioarele și bucle goale. Se spune că spectacolul e nespus de ciudat și chiar caraghios să vezi străzile pline de bărbați fără pantaloni ! Dar îndată ce visul lui Chruuurr încetează, toți nefericiții aceia se trezesc buimaci și năpădiți de rușine, printre cîrduri de femei care rîd și își bat joc de ei. Dar nu arareori acest vis este imediat urmat de un altul, care le constrînge pe aceleași femei batjocoritoare să-și dea fără rușine poalele peste cap, arătîndu-și în plină stradă

acele părți ale trupului pe care pudoarea le obligă de obicei să le ascundă. Atunci e rîndul bărbaților să rîdă de femei, sau, și mai rău, să abuzeze de această involuntară nerușinare a lor. Nu e nevoie să mai subliniem cît de puțin priesc moralității populației aceste vise ciudate și crude ale tiranului.

Un vis al lui Chruuurr care revine cu oarecare periodicitate este visul așa-numit al lipsei de respect ; într-o bună zi, locuitorii insulei se trezesc stăpîniți de un fel de furie insolentă și profanatoare : copiii dau cu tifla părinților, soțiile răspund cu gesturi obscene, de batjocură, observațiilor făcute de soți, școlarii aruncă cu coceni și roșii în profesori, servitorii își înjură stăpîinii, într-un cuvînt, nu există autoritate sau demnitate care să nu se aleagă cu vreun afront usturător. În același timp, toate bisericile, tribunalele, edificiile publice și orice alt fel de lăcaș sacru și inviolabil sînt pîngărite, dezonorate, înjosite. Nu sînt scutite de asemenea pornirii nelegiuite și iconoclaste nici candoarea copilașilor, nici părul alb al bătrînilor, nici icoanele, nici simbolurile națiunii. Pe urmă, Chruuurr se întoarce, probabil, în somn, pe partea cealaltă, visul se risipește și cîteva zile insula are de lucru pînă peste cap ca să se curețe și să reintre în ordinea obișnuită.

Un alt vis frecvent al lui Chruuurr : recompensele și pedepsele. Iată că într-o bună zi, toți locuitorii se năpustesc spre închisori, le deschid porțile, scot afară toți hoții și criminalii și îi investesc cu cele mai importante demnități ale țării, numindu-i magistrați, directori, șefi, guvernatori. În același timp, adevărații magistrați, șefi, directori, guvernatori sînt aruncați în temnițe și puși în lanțuri. Aceeași neorînduială se petrece totodată și în celelalte activități ale insulei. Orice crimă este recompensată în mod adecvat, orice faptă bună pedepsită. Prostituatele, hoții, asasini, nelegiuții, ignoranții, incompetenții, imbecilii triumfă, sînt onorați și adulați, purtați pe brațe, iar femeile și bărbații cinstiți, oamenii credincioși, culți, învățați, inteligenți, se văd persecutați, disprețuiți, dușmăniți. Printr-un straniu fenomen de răsturnare a valorilor, tot ce e rău este onorat și tot ce e bun, disprețuit. Dar de cum se termină visul lui Chruuurr, insularii,

nu fără multă trudă și perturbație, umplu din nou închisorile cu oaspeții lor obișnuiți și le restituie foștilor demnitari funcțiile respective. Iar Chruuurr doarme.

Dintre toate visele lui, mai ciudat este acela al lucrărilor. Se întâmplă că dintr-o dată locuitorii unui oraș de pe malul mării hotărăsc să construiască un dig uriaș, foarte lung, de care nu e nevoie. Zis și făcut : se votează creditele, încep lucrările, sute de muncitori cară blocurile de piatră, le coboară pe fundul mării, digul crește. Dar tocmai când digul a înghițit toate fondurile orașului, Chruuurr începe să viseze altceva, și locuitorii descoperă că s-au ruinat pentru acel inutil bastion de piatră. Uneori, imediat după construirea digului, Chruuurr visează că locuitorii dau foc întregului oraș. Și astfel, aceștia se pomenesc pînă la urmă fără locuințe, dar cu un dig uriaș.

Remarcabil este și visul așa-numit al intercalării. Visul acesta constă în a-i face pe toți să repete, la fiecare pas, un anumit grup de cuvinte, astfel potrivite încît să aibă aceeași semnificație, care variază după vise. Uneori, toate cuvintele exprimă un optimism exagerat ; alteori, pesimism și tristețe ; sau sînt cuvinte obscene, sau, și asta se întâmplă destul de frecvent, nu au nici un sens. Oricum ar fi, atîta cît ține visul, supușii lui Chruuurr repetă tot timpul, papagalicește, ca pe un descîntec trist cuvintele impuse. Se spune că efectul este extrem de deprimant.

Un vis caraghios a fost acela cu alfabetul, rămas de pomină în istoria zbuciumată a insulei. Locuitorilor unuia dintre principalele orașe li s-a năzărit deodată că era ceva dăunător și suspect în literele alfabetului, oriunde ar fi fost ele scrise, tipărite, gravate, săpate, pictate. Și s-au apucat să ardă cărți, să șteargă firme, să distrugă inscripții. Visul a ținut o zi sau două. Cînd s-au trezit — sau, mai bine zis, cînd Chruuurr s-a trezit din acel vis și a început să viseze altceva, nefericiții aceia s-au pomenit cu toate bibliotecile distruse, fără nume de străzi și firme de prăvălii.

Visul cel mai temut al lui Chruuurr, care din fericire s-a petrecut numai o dată, este visul antropofag. Mame, tați, surori, frați, rude, prieteni, cuprinși de o poftă turbată și nelegiuită, caută să se muște, să se devo-reze pe întrecute. În toiul acestui vîrte hămesit, Chru-

uurrr începe deodată să viseze altceva și toți apucații se trezesc cu dinții infipți în coapsele, brațele, pieptul ființelor care le sînt mai dragi.

La acest punct, trebuie să facem o deosebire între visele propriu-zise și coșmarurile lui Chruuurrr. Visele par să aibă un caracter relativ mai rațional și sînt totodată mai coerente, mai lungi și suportabile. În schimb, coșmarurile, căroră din cînd în cînd le cade pradă Chruuurrr, poatet din pricina vreunei indigestii sau din cine știe ce alt motiv, sînt din cale afară de obscure, misterioase, și își răscumpără scurtimea duratei printr-o mai mare anxietate. Cu alte cuvinte, visul lui Chruuurrr comportă o acțiune precisă : coșmarul, dimpotrivă, pare să sugereze mai curînd o stare sufletească.

Chruuurrr are adeseori coșmarul că cineva începe să alerge pe stradă, strigînd și dînd din mîini, iar pe urmă alții îl urmează strigînd și ei și gesticulînd ; și, în cele din urmă, că o mulțime întreagă aleargă și strigă. Nu e nevoie să mai descriu funesta tulburare a acelei mulțimi care dă buzna în toate direcțiile urlînd și ridicînd brațele spre cer.

Alt coșmar : frica. Aplicînd parcă acele cuvinte din *Apocalips* privitoare la cei bogați și puternici de pe pămînt, care nu voiau să se arate în fața lui Dumnezeu și strigau munților și stîncilor : „prăvăliți-vă peste noi și ascundeți-ne...“, Chruuurrr visează că toți locuitorii insulei se simt pe neașteptate înghețați de o spaimă cumplită. Atîta cît ține visul acesta, nu se văd decît fețe pălite de frică, ochi holbați, păr făcut măciucă, oameni care caută să se ferească, să se ascundă, să găsească vreun adăpost oarecare. Orașele rămîn pustii, locuitorii se refugiază prin peșteri, prin munți, în inima pădurilor. În timpul acesta, pe insula lor cu climă binecuvîntată e liniște și seninătate. Soarele strălucește pe cerul fără urmă de nori, marea e ca untdelemnul, vînturile sînt jucăușe și ușoare. Dar sforăitul lui Chruuurrr, atîta vreme cît durează coșmarul, ține toată populația sub teroare.

Un coșmar frecvent este acela al remușcării : torturați de acest sentiment, cel mai chinuitor dintre toate, supușii lui Chruuurrr își mușcă mîinile, plîng, își smulg părul, își neglijează toate ocupațiile și caută zadarnic o ușurare

destăinuindu-și unul altuia delictе imaginare sau acțiuni absolut nevinovate, cărora le atribuie în acel moment caracter de delictе. În esență, o remușcare cu totul lipsită de obiect, o remușcare pură, detașată de orice cauză și de orice efect. Mulți nu rezistă la asemenea tortură și se sinucid. În urma acestui vis, locuitorii rămân cîteva zile epuizați și ca năuciți.

De altfel, coșmarurile lui Cruuurr dovedesc că și sentimentele plăcute pot fi pricină de suferință și de obsesie. Într-adevăr, e destul ca Chruuurr să viseze că supușii săi trebuie să se veselească, pentru ca nefericiții de ei să încerce toată oroarea unei veselii pe cît de nejustificată, pe atît de paroxistică. Se pun pe rîs, și rîd, și rîd. Și pe urmă dansează în cerc, bat din palme, cîntă, strigă, se felicită unii pe alții, într-un cuvînt, se veselesc. Dar pentru ce? Nimeni nu știe. Se veselesc deși n-au poftă, se veselesc mistuiți de o suferință de nespus, se veselesc pînă cad jos fără cunoștință. Trebuie remarcat că acest coșmar, ca și toate celelalte care sugerează sentimente pozitive, se împletește cu conștiința limpede că fac un lucru absurd și nesăbuit; și tocmai această conștiință îi dă caracterul opresiv.

Coșmarul care poartă prin excelență pecetea de neconfundat a lui Chruuurr este acela numit, de obicei, al apatiei. Iată cum se petrec lucrurile: Într-o bună zi sufletele locuitorilor insulei sînt copleșite brusc de o nemărginită indiferență, lîncezeală, inerție, pe scurt, sînt pustiite de orice sentiment. Și nu mai simt nimic — nici dragoste, nici ură, nici dorință sau repulsie, nici speranță sau deznădejde. Ca niște vele rămase pe neașteptate fără vînt, spînzurînd dezumflate în largul unei mări inerte, ei se trezesc deodată goliți complet de simțire, indiferenți, insensibili. Acțiunile lor devin parcă automate, iar comportarea, prin forța lucrurilor, ipocrită. Ca niște bătrîni pe care viața i-a văduvit de vlagă, ei caută zadarnic să-și stoarcă din suflet măcar un strop de sensibilitate. De fapt, e ca o moarte în sînul vieții; sau, mai degrabă, o moarte care imită și simulează viața. Oamenii spun că acest coșmar este dintre cele mai insuportabile, din pricina apăsătoare senzații că va dura veșnic. Dar, din fericire, toate au un sfîrșit, chiar și coșmarurile lui Chruuurr.

Am întrebat de ce întreaga insulă se supune cu atîta docilitate unei asemenea tiranii. Ni s-a răspuns că, deşi toţi recunosc caracterul nefast al dominaţiei lui Chruuurrr, nimeni nu s-ar încumeta vreodată să încerce să-l răstoarne. El este de viţă regală : iar religia, care are o mare putere în ţara lor, interzice pînă şi gîndul că ar putea fi înlăturat.

Locuitorii speră neîncetat ca Chruuurrr să doarmă fără vise şi fără coşmaruri, un somn adînc şi liniştit. Acestea sînt, într-adevăr, rarele răstimpuri în care, întrerupîndu-se grindina ucigătoare a viselor absurde, prostesti, neomenoase, insula respiră şi viaţa îşi reia cursul normal. În asemenea răstimpuri, toţi îşi văd de treburile lor, comerţul se înviorează, artele înfloresc, peste tot domneşte pacea, seninătatea, siguranţa. Se întîmplă uneori ca aceste perioade fericite, în timpul cărora Chruuurrr se dezinteresează total de guvernarea insulei şi doarme fără nici un fel de vise, să fie lungi, durînd cîte doi, trei, chiar şi cinci ani. Locuitorii vorbesc despre aceste epoci ca despre momente rare şi privilegiate ale chinuitei lor existenţe. Şi spun „pe vremea cînd Chruuurrr nu visa“, aşa cum se zice la noi „pe vremea cînd era lupul căţel“ sau alte asemenea expresii referitoare la o legendară vîrstă de aur.

S-a încercat în mai multe rînduri să se influenţeze într-un fel sau altul somnul lui Chruuurrr, pentru a face măcar ca visele să fie plăcute. I s-au oferit diete speciale — Chruuurrr se hrăneşte dormind, fără să se trezească — pregătite din alimente uşor digerabile. După aceea s-a încercat tot ce a fost cu putinţă pentru ca somnul să-i fie cît mai voluptuos, culcîndu-l pe saltele de puf, în cearceafuri de mătase, într-un aer înmiresmat, ventilat uşor de evantaie mari. În cele din urmă, dînd ascultare teoriilor cu substrat sexual ale unui savant mai modern, s-au ales cîteva dintre cele mai frumoase fete de pe insulă pentru a fi strecurate în patul lui Chruuurrr. Se credea că visele ar depinde de unele instincte erotice, cum se spune, refulate, şi că, satisfăcîndu-i-se libidinitatea, visele aveau ori să înceteze complet, ori să piardă din vigoare şi să nu-şi mai exercite influenţa asupra locuitorilor. Dar Chruuurrr a înfulecat mîncărurile, s-a

lăfăit în puf, ba a posedat și fetele, dar caracterul înfricoșător al viselor lui nu s-a schimbat nicidecum. Ba chiar, mai ales cînd a fost vorba de sacrificarea atîtor fete nevinovate pe care magistrații le smulgeau din sînul familiei și le sileau să intre în patul monstrului, s-au găsit unii care au pretins că această inițiativă n-ar fi altceva decît tot un vis al lui Chruuurrr, vis desfrînat sub influența căruia localnicii acționau tocmai cînd își dădeau iluzia că scapă de el. Lucru care, dacă ar fi adevărat, ar dovedi că *totul* pe insulă este un vis al lui Chruuurrr ; pînă și perioadele de liniște în care se spune că Chruuurrr doarme fără să viseze ; pînă și existența însăși a insulei, după cum a sugerat un poznaș, cu munții ei, cu orașele, cîmpiile, soarele, luna, stelele și toate celelalte. Dar, e limpede, toate astea nu sînt decît închipuiri care pînă acum n-au fost confirmate de realitate.

Mai serioasă pare însă ipoteza unui curent destul de răspîndit, care stabilește un raport între faptul că Chruuurrr visează într-una și faptul, destul de ciudat, că, din momentul urcării pe tron a monstrului, toți localnicii, fără excepție, au încetat cu *desăvîrșire* să mai viseze. Se crede că în ziua cînd ei ar reîncepe să viseze, visele lor ar putea înfrîna oarecum și poate chiar birui visele lui Chruuurrr. Dar e probabil că ne aflăm în fața unei utopii și nu a unei teorii cu adevărat științifice. În orice caz, pînă astăzi nu sînt semne că lucrul acesta s-ar putea întîmpla.

Alături de acest curent există un altul, mai neînsemnat însă, care pretinde că Chruuurrr ar putea fi înlocuit de cineva în stare să viseze cu mai multă forță și eficacitate decît el. Ar fi nevoie, susțin ei, de un alt Chruuurrr mai puternic, cu vise mai vaste, care să izbutească să cuprindă și să absoarbă, ca să zicem așa, în visele sale, nu numai pe locuitorii insulei, ci și pe Chruuurrr însuși. Totuși, pînă acum nu s-a putut găsi un visător atît de teribil. Și apoi, n-ar fi nici o scofală, spun mulți, dacă ai pune în locul monstrului un monstru și mai rău, ale cărui vise ar pricinui un prăpăd și mai mare.

N-ar strica poate să menționăm că din rîndurile acestor intelectuali teoreticieni au ieșit cei șapte tineri care, cu doi ani înaintea debarcării noastre pe insulă, au

complotat ori au crezut că complotează împotriva lui Chruuurr. Vitejii aceștia, travestiți în paznici ai palatului regal, au pătruns noaptea, înarmați, pînă în camera secretă unde dormea monstrul. Au apucat să zărească în pat masa enormă, obeză și păroasă a tiranului adormit și, tocmai cînd își scoteau săbiile din teacă, deodată conspirația lor s-a dovedit a fi, din păcate, ceea ce era : un vis al lui Chruuurr. Unul dintre conspiratori a înfipt sabia în șalele unui tovarăș. Un altul s-a prosternat plîgînd în fața patului. Un alt treilea, tîrîndu-se de-a bușilea a îmbrățișat cu frenezie regeasca oală de noapte. Ceilalți au început să se rotească prin cameră într-un fel de horă dementă. Între timp, Chruuurr continua să doarmă, cu capul pe un maldăr de perne ; iar pe fața umflată și păroasă mijea o expresie de rafinată plăcere.

Poporul însă, care, ca pretutindeni, e sănătos și simplu și nu se încurcă cu teorii mai mult sau mai puțin științifice, suportă, cum am spus, dominația monstrului și toate năpastele care decurg din ea, cu resemnare și fără a-i cerceta cauzele sau a căuta remedii. La această pasivitate contribuie mult, desigur, fețele bisericești care s-au consacrat interpretării și exegezei viselor și coșmarurilor monstrului. Ei îi întăresc dominația, lămurind că visele lui Chruuurr se datoresc unor păcate sau greșeli comise de națiune ; după cum lipsa viselor constituie o răsplată pentru buna purtare a supușilor.

De aceea, singura speranță a populației de pe insulă rămîne ca, o dată cu scurgerea anilor să îmbătrînească și Chruuurr, și îmbătrînind, puterea viselor să mai slăbească întrucîtva. Medicii sînt și ei de părere că, la o anumită vîrstă, visele lui Chruuurr își vor pierde forța și nu vor mai ajunge decît slăbite și atenuate la conștiința supușilor.

Deocamdată, în așteptarea acestei îmbătrîniri, insula trece de la un vis la altul, de la un coșmar la altul.

RĂZBOIUL PERPETUU

ÎN TIMPUL uneia dintre călătoriile noastre am nimerit pe o insulă mare, împărțită în mod inegal între două națiuni. Ne-am dat seama din primul moment că felul de viață al acestor două națiuni era cu totul deosebit de cel de prin părțile noastre.

Lupta care dăinuia de secole între cele două națiuni, cu rezultate alternative, devenise cu timpul un război perpetuu. Starea de pace, odinioară starea lor obișnuită, cu rare și triste excepții de paranteze războinice, ajunsese, la rîndul ei, o stare excepțională. Pînă cînd, idealul pacific, pîlpîind tot mai palid și mai vlăguit, ca o lampă rămasă fără petrol, s-a stins cu totul. Pacea a dispărut și războiul a devenit veșnic. Dar nu un război privit ca o faptă condamnabilă și opusă naturii umane, ci ca o stare normală și — dacă ne este îngăduit un joc de cuvinte — pașnică a omenirii. După cît se pare, locuitorii celor două ținuturi au considerat într-o bună zi războiul ca un mod de viață cu totul firesc și tocmai de aceea cu caracter automat. Întocmai cum omul nu se gîndește că respiră, într-o bună zi cele două popoare au încetat să-și mai dea seama că se aflau în război. Și așa cum se întîmplă întotdeauna, scriitorii, gînditorii, oamenii de stat și-au asumat sarcina de a elabora legi, cărți, eseuri filosofice care au confirmat această stare de lucruri și i-au dat o normă definitivă. Pînă și limbajul s-a modificat radical sub diverse aspecte. Sumedenie de proverbe și expresii populare în care se pomenea cu oroare despre război, au căpătat un înțeles contrar. Pînă la urmă, cuvîntul pace a ieșit cu desăvîrșire din uz.

Sub aspect practic însă, primul și cel mai însemnat efect a fost că, de unde înainte civilizația se dezvolta și

înflorea în funcție de pace, acum o făcea în funcție de război. Unii se vor gândi poate la situații asemănătoare care s-au constatat la unele popoare războinice, cum ar fi arabii din Maroc sau papuașii din Polinezia, de pildă. Dar, în primul rînd, acele popoare destul de sălbatice și de primitive n-au nimic de-a face cu națiunile despre care vorbim și care, cum se va vedea mai departe, dimpotrivă, au ajuns la un nivel foarte ridicat de civilizație ; în al doilea rînd, în ciuda aparențelor contrare, viața din Maroc și din Polinezia este organizată ca și a noastră, în funcție de pace. Vrem adică să spunem că, deși extrem de sîngeroase, acele triburi africane și polineziene sînt hotărît mai dornice de pace decît de război, pe care-l consideră cel mult drept un rău inevitabil. O concepție învechită — ar spune filosofii celor două națiuni insulare — căci oricine poate vedea că ea a fost de mult depășită atît în teorie, cît și în practică.

Să lămurim însă mai temeinic lucrurile. Războiul perpetuu implică drept consecință logică distrugerea perpetuă. Dar se știe că, de cele mai multe ori, războaiele nu se termină printr-un acord mutual, ci, unul dintre cei doi adversari, nemandispunînd, la un moment dat, de mijloace suficiente pentru a continua lupta, se declară învins. Cu alte cuvinte, la unul dintre adversari distrugerea depășește producția. Așadar, problema războiului perpetuu nu este altceva decît problema producției neîntrerupte. O producție care să se mențină mereu la același nivel cu distrugerea. O producție nu numai de arme, nu numai de bunuri, ci și de oameni. Căci aceștia, după cum știe oricine, se consumă în timp de război cu aceeași iuțeală și în aceeași proporție ca și ghiulelele de tun sau praful de pușcă.

S-ar putea obiecta că problema producției perpetue în funcție de războiul perpetuu este insolubilă ; devreme ce războiul provoacă distrugeri mai mari decît ar putea acoperi orice producție ; iar aceasta, cu scopul de a cuceri victoria, scop suprem pe care și-l propun amîndoi adversarii. Este fatal ca, pînă la urmă, în timp de război, producătorii uneia dintre cele două tabere să rămînă cu mult în urmă față de distrugătorii celeilalte ; mai precis, ca familiile să furnizeze mai puțini oameni, fabricile, mai

puține arme, ogoarele, mai puține grâne decît o cer necesitățile războiului ; un asemenea dezechilibru este suficient pentru a pune capăt războiului. Dar această obiecție, cît se poate de întemeiată cînd e vorba de o civilizație ca a noastră, nu ține seama de un fapt cu totul nou, întîlnit numai la aceste două națiuni, anume că ambii adversari au interes, dintr-un motiv pe care numai ei îl știu, nu să învingă, ci să prelungească războiul la infinit. Sau, cu alte cuvinte, să folosească războiul ca scop și nu ca mijloc. Ce se va întîmpla atunci ? Răspunsul e ușor de dedus : cei doi adversari, în loc să lupte pentru a birui, se vor pune de acord pentru a reglementa producția și distrugerea, fiecare din acestea în funcție de cealaltă, alimentînd uniform și constant războiul, evitînd astfel și lipsa de bunuri, și supraproducția care ar duce în chip fatal la o superioritate a uneia dintre cele două părți, și deci la încetarea războiului. Dar cele două națiuni de care vorbim țineau amîndouă ca războiul să dureze veșnic. Odată stabilită această premisă, nu le-a fost greu să se pună de acord.

Toate acestea nu s-au petrecut într-o singură zi : a fost vorba nu atît de o voință limpede, ci mai curînd de o transformare lentă a tuturor valorilor păcii în valori de război. În esență însă, cele două națiuni au raționat aproximativ în felul următor : dacă, așa cum s-a dovedit, războiul nu este altceva decît distrugere și deci producție de bunuri și de vieți omenești, să încercăm a da acestui proces un curs rațional, slujindu-ne de aceleași sisteme abile și aceleași măsuri administrative, pe care le-am adoptat pînă acum pentru schimburile comerciale și operațiile financiare. Să modificăm războiul, eliminîndu-i caracterul intempestiv, nerațional, haotic. Să stabilim o medie a capacității noastre de distrugere și o medie a celei productive, să vedem dacă media de producție a unuia coincide cu media de distrugere a celuilalt, și invers ; să reducem o medie în corelație cu cealaltă ; în sfîrșit, să ne angajăm solemn de-a ne menține în limitele pe care le-am fixat de comun acord. Să stabilim că, în orice caz, dacă, dintr-o cauză imprevizibilă, vom observa la un moment dat că avem o supraproducție de arme, le vom depozita, așteptînd pînă le vom putea folosi în con-

dițiile prestabilite ; și că vom face același lucru dacă s-ar ivi o supraproducție de bunuri ori de vieți omenești. Astfel, totul va merge ca pe roate. Nu vor mai exista nici învingători, nici învinși. Și, în sfârșit, războiul va fi perpetuu.

După cum poate vedea oricine, sîntem foarte departe de primitivismul marocanilor și al papuașilor ; ne aflăm, dimpotrivă, pe o treaptă deosebit de înaintată a civilizației. Anume, acea civilizație în care oamenii nu mai acționează sub impulsul pasiunilor, ci după normele unei elevate și sigure rațiuni, exprimate în planuri cît se poate de limpezi și bine chibzuite. La drept vorbind, o civilizație exemplară, față de care toate cele care-au înflorit în trecut nu pot părea decît ca niște barbarii grosolane și prost disimulate.

Obişnuirii cusurgii vor spune : toate acestea sînt bune ; ba chiar prea bune ; sînt, adică, prea frumoase pentru a fi adevărate. Dumneata afirmi că ai fost în cele două țări. Pînă aici te putem crede. Dar cînd vrei să ne dai a înțelege că ai asistat cu adevărat la asemenea războaie, nu te mai credem. Cele povestite, pur și simplu fac impresia unor născociri. Par mai curînd niște paradoxuri, spirituale și logice, decît descrieri vii ale unor lucruri văzute cu adevărat. Rigoarea lor te dă de gol. Din păcate, noi știm că una sînt idealurile și alta realitatea. Dumneata ne-ai descris o lume cum am vrea cu toții să fie. Dar e timpul să lași deoparte utopiile și să ne-o descrii așa cum se prezintă ea de fapt.

Prevăzusem acea obiecție. Și de aceea, înainte de a pleca de acolo, cerusem să mi se dea stenograma unui dialog care a avut loc între doi miniștri ai uneia dintre acele națiuni : ministrul de război și ministrul producției. Acest dialog, pe lîngă că va dovedi adevărul afirmațiilor noastre, va oferi și o imagine, ca să zic așa, palpitantă a vieții din acele țări. Iată-l reprodus aici integral :

Ministrul de război : Prietene, de fapt nu merge bine, îmi pare rău că trebuie s-o spun...

Ministrul producției : De ce ?

Ministrul de război : Păi, pentru că am rămas în urmă față de harnicii noștri adversari. Firește, ei se fac

că nu bagă de seamă. Lucru care, totuși, nu împiedică răspîndirea unor zvonuri destul de îngrijorătoare.

Ministrul producției : Aha, asta era, zvonurile. Dar ce fel de zvonuri ?

Ministrul de război : Lucruri absurde, monstruoase, care n-ar trebui raportate, să fim bine înțeleși, dar importante ca simptom al unei stări de spirit tulburi : cum că noi am vrea să ne întoarcem la vechile sisteme de război, că ne-am gândi — ce oribil cuvînt — la pace, că, în sfîrșit, am intenționa să ne declarăm învinși. Repet, nu vi le-aș raporta dacă, din păcate, ele n-ar găsi o confirmare în anumite aspecte ale realității...

Ministrul producției : Ce vreți să spuneți ?

Ministrul de război : Să luăm un caz dintre atîtea altele — acela al atrocităților de război...

Ministrul producției : Ei, să auzim.

Ministrul de război : Ce constatăm ? Că dușmanii noștri au fost punctuali. Iată cifrele furnizate luna asta : femei de-ale lor împușcate de poliția noastră : o sută șaiszeci și trei ; copii sub nouă ani uciși în diferite chipuri : cincizeci ; bătrîni : treizeci ; masacre generale ale unor sate întregi : șapte, dintre care două cu dinamită și două cu aruncătoare de flăcări. Iar noi, cu ce vrem să echilibrăm toate acestea ? Femei, în număr absolut insuficient : patruzeci ; patru copii și treizeci de bătrîni. Nu uitați că atrocitățile de război sînt, ca să zic așa, însuși barometrul războiului ; pînă și în timpurile barbare, în timpurile preistorice, cînd se făcea război pentru a dobîndi pacea, se înțelegea în mod tacit că nu existau războaie fără atrocități. În definitiv, atrocitatea este primul și cel mai important semn că războiul e purtat cu vitejie, cu perseverență, fără prejudecăți mai mult sau mai puțin pacifiste. Pe de altă parte, știți și dumneavoastră că nu e suficient să sporești maltratările și torturile la care supui materialul uman furnizat de adversar ; trebuie ca și tu, la rîndul tău, să furnizezi tot atîta material pentru torturile și maltratările lui ; altfel, cădem într-un pacifism de producție cît se poate de condamabil. Ce aveți de spus în această privință ?

Ministrul producției : Resping cu hotărîre acuzația de pacifism ; dar în rest admit că s-ar putea să aveți dreptate. În orice caz, trebuie să țineți seama că una e să produci case, articole de manufactură și bunuri pe care să le oferi mijloacelor de distrugere ale adversarului, și alta e să produci oameni. E destul de greu să acționezi asupra prolificității unei națiuni. Tot ce se putea face în acest domeniu s-a și făcut, și nu de cîțiva ani, ci de secole. Sînt veacuri de cînd s-a suprimat căsătoria și familia și s-au stabilit împreunări la dată fixă pentru toate femeile și toți bărbații, fără excepție. De veacuri întregi femeile noastre nu încetează să procreeze copii pentru război, începînd din primii ani ai pubertății și pînă la bătrînețe. În sfîrșit, de secole se iau măsuri pentru a se scoate din producția anuală de material uman bărbații și femeile care nu sînt destinați necesităților distructive, ci procreației. Și totuși, în ciuda acestor prevederi, nivelul nostru de proliferare e mai scăzut decît acela al dușmanilor noștri, de unde și nevoia de a destina reproducerii un număr tot mai mare de femei, scoțîndu-le din diferite ramuri ale distrugerii, inclusiv aceea a atrocităților. Dar trebuie să atrag atenția excelenței voastre că, dacă am rămas în urmă pe plan cantitativ, în schimb ne-am depășit cu mult adversarii în ceea ce privește calitatea.

Ministrul de război : Ce vreți să spuneți cu asta ?

Ministrul producției : Vreau să spun că poporul nostru compensează deficiențele naturii prin inteligență. De pildă, e adevărat că adversarul ne depășește ca număr, în privința atrocităților, dar noi îl întrecem cu mult prin rafinamentul și originalitatea torturilor pe care le aplicăm abundantului său material uman. Ei nu știu decît să împuște, să spînzure, să ardă cu aruncătoare de flăcări, să îngroape oamenii de vii ; noi, în schimb, spînzurăm, împușcăm, ardem sau îngropăm numai la urmă, cînd nu mai rămîne nimic altceva de făcut, după zile și săptămîni în timpul cărora ne facem toate capriciile cu inteligență, fantezie și bun-gust... Ehe... nu oricine poate fi artist.

Ministrul de război : Dar v-am spus adineauri că rafinamentul torturilor pe care le aplicăm nu poate com-

pensa numărul scăzut al indivizilor furnizați de noi pentru a fi torturați. Smulgerea unghiilor, scoaterea ochilor, arderea tălpilor, ciopîrțirea membrelor, castrarea, fierberea, opărire și așa mai departe, sînt desigur lucruri respectabile, lucruri serioase... dar adevărul este că, în privința numărului, n-am izbutit să facem față îndatoririlor noastre.

Ministrul producției : Am pomenit de artiști : domeniul artei este iarăși un sector în care avem o superioritate indiscutabilă. Iată cifrele : numai în această lună am furnizat mijloacelor de distrugere ale adversarului cinci biserici, o pinacotecă, douăzeci de palate și șase monumente. Trei dintre biserici erau foarte mari și împodobite cu sculpturi, mozaicuri și fresce ; în pinacotecă se găseau o serie de tablouri de valoare, printre care o colecție completă de autoportrete ; despre palate nu mai vorbesc, știți prea bine că arhitecții noștri sînt cei dintîi din lume ; cît despre monumente, patru erau ecvestre. Ei, în schimb, ce ne-au oferit ei ca material artistic pe care să-l distrugem cu mijloacele noastre de război ? Trei biserici absolut neînsemnate și golașe, o bibliotecă ce nu poate fi socotită operă de artă în sensul strict al cuvintelor, nici un palat, și numai două monumente de o factură destul de mediocră. Comparația, dați-mi voie să v-o spun, e strivitoare.

Ministrul de război : Dar, pentru numele lui Dumnezeu, de cîte ori trebuie să vă spun că avantajele dintr-un anumit sector al producției nu compensează nicidcum dezavantajele din alt sector. Or, ce înseamnă asta ? Că noi le-am luat-o înainte în domeniul artei, atîta tot ; dar asta nu înseamnă cîtuși de puțin că n-am rămas în urmă în cel al atrocităților.

Ministrul producției : Dumneavoastră știți foarte bine că acesta e un punct de vedere pe care n-am să-l împărtășesc niciodată. Războiul înseamnă unicitate, nu pluralitate. Deci, e drept ca un popor să-și compenseze ramurile subproductive cu altele supraproductive. Noi sîntem — cum să zic ? — o națiune mai nobilă, mai rafinată decît adversarii noștri...

Ministrul de război : Vorbe și iar vorbe. Am mai discutat de cîteva ori despre asta și v-am spus care-i

părerea mea. După mine, în materie de demografie, nu se face atîta cît s-ar putea și s-ar impune să se facă. Metodele noastre de producție umană sînt învechite. Se fac prea puține concesii gustului personal, atît al bărbaților, cît și al femeilor. Se exagerează în sensul unei excesive raționalități. Concesii mai mari față de dragostea conjugală, față de afectul matern și patern ne-ar aduce probabil o producție sporită de material uman.

Ministrul producției : Dumneavoastră știți care-i principala obiecție față de aceste concesii de care vorbiți : dacă am îngădui ca părinții să prindă dragoste de copii, ei n-ar mai vedea cu ochi buni moartea sigură și timpurie a acestor copii în diferitele ramuri ale distrugerii. Și, de asemenea, ar înceta să mai procreeze.

Ministrul de război : Da, bine ; însă, credeți-mă, strămoșii noștri, cu toată barbaria lor, ne erau și în privința asta superiori. Îi lăsau pe părinți să-și iubească copiii, ba chiar încurajau acest afect ; dar, în același timp, împuiau capul părinților cu nu știu ce idei despre glorie și datorie, care-i făceau nu numai să nu deplîngă moartea copiilor lor, ci să fie aproape bucuroși de ea.

Ministrul producției : Istoria nu se poate întoarce înapoi. Dumneavoastră, desigur, nu ignorați faptul că tocmai din ideile acestea, privind gloria și datoria, pe care strămoșii noștri le inculcau cu stăruință, și pe bună dreptate, în mintea părinților și, în mod incidental, și a copiilor, derivă în mare parte concepția de bază a civilizației noastre : aceea a războiului perpetuu. Ați vrea acum s-o luăm de la început. Nu e cu putință. În primul rînd, pentru că obișnuința de a face copii, pe care îi știu sortiți să moară în război, a devenit la femeile noastre un fel de a doua natură. S-ar putea spune că, de cum aduc pe lume un copil, îl și văd mort pe vreun cîmp de luptă. Ca atare, modificarea sistemului actual de producție a materialului uman ar însemna o adevărată revoluție în psihologia și chiar în fiziologia femeii.

Ministrul de război : Să trecem peste asta ; era doar o idee, dar nu țin morțiș la ea. Altceva : dumneavoastră rezervați prea mulți copii pentru producția artistică și alte sectoare din domeniul calității. Sînt sigur că producția artistică n-ar suferi dacă măcar jumătate dintre

copiii destinați să devină artiști ar fi, dimpotrivă, folosiți pentru a acoperi, de pildă, breșele de pe linia frontului și împresurările, în care, nici vorbă, sîntem sensibil deficitari. Știți, desigur, că la ultimul nostru atac, inamicul ne-a furnizat patruzeci de mii de soldați, toți tineri și voinici, toți de primă calitate. Patruzeci de mii de soldați pe care cu greu i-am putut secera, în zece zile, cu mitralierele. Patru mii pe zi, ehei, nu e rău, nu e rău de loc. Pe cînd noi? Zece mii de veterani, care au fost curățați în cîteva ore.

Ministrul producției : În schimb, avem o superioritate netă în sectorul spionajului. Luna asta am furnizat plutonelor lor de execuție o sută optsprezece spioni. Nu mai puțin de șaptezeci și doi dintre aceștia erau femei tinere și frumoase. Știți bine doar cît de important este ca spionii să fie femei și mai ales frumoase. Știți de asemenea că pentru formarea unui spion trebuie ani și ani de instruire și de stagiu. Iar dușmanii noștri ce ne-au dat în schimb? Șapte spioni cu totul, printre care nici o femeie.

Ministrul de război : Fleacuri. Spionajul e lucru mărunț. Se admiră mai cu seamă istețimea, frumusețea și altele de felul acesta. Într-un cuvînt, calitatea. Iar războiul e, dimpotrivă, o chestiune de cantitate. Așa spunea și Napoleon, care, oricît, se pricepea : batalioanele mari fac să dureze războiul.

Ministrul producției : Prea bine, cantitatea. Iată și cantitate. Știți dumneavoastră cîte sate mari, înzestrate cu tot ce trebuie, canalizare, edificii publice, lumină electrică, gaze, fîntîni, grădini am oferit luna asta bombardamentelor aeriene ale inamicului? Treizeci și șase în cap, nici unul mai puțin. Duceți-vă să vedeți și spuneți-mi dacă nu ne putem mîndri cu producția noastră. Pînă și dărîmăturile dovedesc frumusețea instalațiilor, finisajul clădirilor. Ei, în schimb, nu ne-au furnizat decît vreo zece, dintre care unele destul de mici.

Ministrul de război : Mici, nu zic ba, dar populate. Am văzut chiar eu morții lor civili. Femei, bărbați, copii cu ghiotura, puzderii pe șosele, pe sub ruinele acelor așezări despre care vorbiți cu atîta dispreț. Populații întregi decimate complet în timp ce dormeau sau își vedeau de tre-

burile lor gospodărești. Un spectacol superb, mărturie vie, ca să spun așa, a înaltului nivel atins de adversarii noștri în domeniul producției de material uman. În schimb, satele noastre atât de frumoase erau pustii, din cauză că dumneavoastră înșivă ați luat măsuri ca locuitorii să plece.

Ministrul producției : Dar asta nu anulează faptul că erau sate model, pe care înșiși aviatorii lor au declarat că e o adevărată plăcere să le distrugi.

Ministrul de război : Să vorbim despre altceva. Lucrul pentru care, recunosc, trebuie să vă felicit, e producția de bunuri destinate distrugerii aeriene, navale și terestre. Sînteți fără doar și poate neîntrecut în crearea neîncetată de silozuri, depozite de alimente, arsenale, pulberării, hale, parcuri de mașini, nave. În acest sector se remarcă într-adevăr un fenomen de supraproducție, deoarece inamicul distruge mult mai puțin decît producem noi. Iar ceea ce distruge este întotdeauna de primă calitate, fapt care, dacă în domeniul producției umane nu are cine știe ce importanță, în cel al producției de bunuri e cît se poate de însemnat, întrucît bunurile costă bani. Mai cu seamă în ce privește navele, supremația noastră e indiscutabilă. Cele douăzeci de nave pe care le-am furnizat luna aceasta adversarilor noștri erau toate de mare tonaj și încărcate pînă la refuz. Mulțumită torpilelor lor, în treizeci de zile am pierdut o cantitate de alimente și de alte mărfuri suficientă pentru a aproviziona, în aceeași perioadă de timp, un oraș cu trei milioane de locuitori. Pe țărmurile noastre zac risipite nenumărate epave. În schimb însă, plajele lor sînt presărate cu nenumărate cadavre de soldați înecați. Mă refer la cele trei transporturi mari de trupe pe care ei le-au pus la dispoziție submarinelor noastre. Treizeci de mii de înecați : e o cifră frumoasă. Atît de frumoasă, încît ea singură compensează cele douăzeci de nave furnizate de noi.

Ministrul producției : Nu le compensează. E nevoie de mult mai multă trudă ca să produci mărfuri decît oameni. O îmbrățișare, o împreunare, și... gata omul ! Pe cînd... nici în glumă să nu nesocotiți asta : pe una din acele nave se aflau șaptezeci și șapte de lăzi cu aparate științifice :

luni de muncă, dacă nu chiar ani. Carne de tun, ăsta-i tot avantajul dușmanilor asupra noastră.

Ministrul de război : Mă amăgiți cu cuvinte. Uitați mereu că războiul înseamnă distrugere și deci producție în primul rînd de oameni și apoi de bunuri.

Ministrul producției : Bine, fie și producție de oameni. Și ostatecii pe care i-am furnizat luna asta ? Numai oameni superiori, țineți seama, numai oameni de mare valoare : medici, avocați, savanți, artiști. De altfel, iată cifrele : două sute împușcați sau mitraliați, o sută arși cu ajutorul aruncătoarelor de flăcări, șaptezeci spînzurați, treizeci îngropați de vii. Cum rămîne cu ostatecii ? În materie de ostateci, stau într-adevăr foarte prost. De fapt, la ce fel de ostateci te poți aștepta de la o nație de ignoranți și incuți ? Ce să luăm : salahori, argați ? Grozavi ostateci, n-am ce zice !

Ministrul de război : Nu vă inflăcărați chiar pînă într-atîta. Calmați-vă. Aveți dreptate ; în ceea ce privește ostatecii, tocmai pentru că națiunea noastră își domină adversarul la calitate, ar trebui să-l întreacă și la cantitate. Dar cu o floare nu se face primăvară. Și-apoi, să nu uităm că ei au asupra noastră avantajul destul de însemnat al lagărelor de concentrare pentru prizonieri : un milion de prizonieri înlocuiți pe măsură ce mor. Și Dumnezeu știe cît de mulți mor. Pe cînd noi, abia avem o jumătate de milion.

Ministrul producției : Numărul, ca de obicei, doar numărul.

Ministrul de război : Nu vă necăjiți, vă rog. Dacă vă fac aceste observații, luați-le drept ceea ce sînt în realitate : nimic altceva decît îndemnuri și sugestii pentru a stimula producția, a menține la înălțime bunul nostru renume și a face față îndatoririlor. Dușmanii noștri sînt leali și cît se poate de punctuali, ca atare, sîntem obligați să le răspundem cu aceeași monedă. De altfel, și dumneavoastră aveți, în parte, dreptate. Eu, cel dintîi, recunosc asta. Sînt informat că între ministrul de război și ministrul producției ai inamicului a avut loc recent o discuție foarte asemănătoare cu a noastră. Atîta doar că omonimul meu reproșa omonimului dumneavoastră că nu

depune destule eforturi, nu pentru a spori cantitatea, ci pentru a îmbunătăți calitatea producției de război...

Ministrul producției : Ei, vedeți...

Ministrul de război : Nu văd nimic. Sau, mai degrabă, văd doar că noi trebuie să sporim cantitatea și că dușmanii noștri trebuie să ridice calitatea. Dar între cei doi factori nu poate exista nici un raport, nu poate exista nici un fel de compensație. Să ne închipuim, de pildă, că inamicul arde cu aruncătorul de flăcări sau îngroapă de viu pe unul dintre cei mai vestiți poeți ai noștri. Ei bine, cine va putea stabili dacă acest poet valora mai mult sau mai puțin decît zece mii de soldați adversari uciși de noi cu gaze asfixiante în vreo vîlcea de pe front ? Cine ?

Ministrul producției : Eu. Personal, susțin, așa cum am susținut întotdeauna, că moartea unui poet cîntărește mai mult, chiar mult mai mult în bilanțul unui război decît zece mii de soldați. Un poet e unic, zece mii de soldați nu ; un poet e pentru spirit un izvor de bucurii veșnice, zece mii de soldați nu spun nimic spiritului ; pentru a face un poet e nevoie de o strădanie nesfîrșită, pe cînd, pentru a aduce pe lume zece mii de soldați nu e nevoie de nimic.

Ministrul de război : Băgați de seamă, pînă la urmă veți ajunge să susțineți că războiul se face cu poeți, și nu cu soldați.

Ministrul producției : Cu poeți și cu soldați. Iar poeții, pe planul producției, valorează infinit mai mult decît soldații.

Ministrul războiului : *Infinit...* nu vedeți că nici dumneavoastră nu sînteți în stare să dați o definiție exactă a valorii unui poet și, de fapt, a tuturor acelor produse de calitate cu care vă mîndriți atîta ? *Infinit...* războiul nu este o chestiune de adverbe mai mult sau mai puțin vagi, ci de cifre. Ce înseamnă *infinit mai mult* ? Zece mii, douăzeci de mii, o sută de mii, un milion de soldați ? Hai să presupunem o clipă, prin absurd, că războiul s-ar face după concepțiile dumneavoastră ; și anume că noi ne-am pune de acord cu adversarii noștri pentru a stabili o echivalență între cantitate și calitate. Spuneți-mi, cum am face, în ce chip am izbuti să stabilim cîți oameni trebuie să ne furnizeze adversarii noștri în schimbul, să zicem,

al unei statui, sau al unui tablou, sau al unui palat ; spuneți, dacă puteți.

Ministrul producției : Lucrul nu e chiar atît de greu. Eu, de pildă, aş propune...

Relatarea se sfîrşeşte cu acest „aş propune“ al ministrului producției. Pentru că, după cît se pare, chiar în acel moment a avut loc un bombardament aerian prevăzut şi hotărît de comun acord cu inamicul, în cursul căruia trebuia să fie distrus tocmai ministerul de război. Cei doi miniştri şi stenografa şi-au găsit moartea sub dărîmăturile grandiosului edificiu, împreună cu tot personalul. S-ar putea crede că ministrul producției ar fi pus la cale o sinucidere cînd a dispus ca bombardamentul să aibă loc chiar în momentul în care el avea să se afle la minister. Dar trebuie să ţinem seama că ceea ce noi numim datorie şi o îndeplinim cel mai adesea anevoie şi împotriva instinctelor noastre celor mai înrădăcinate, la ei este o a doua natură şi o fac în mod automat. După toate probabilităţile, ministrul producției a socotit că moartea sa şi a ministrului de război, oameni de vază, avea să compenseze oarecum deficienţa cantităţii. De la acest gînd şi pînă la hotărîrea de a pieri sub dărîmături împreună cu colegul său, pasul trebuie să fi fost simplu şi uşor. În ţările noastre, o astfel de abnegaţie ar fi numită eroism ; dar putem afirma cu cea mai deplină siguranţă că nimeni din toată naţiunea aceea n-a visat să găsească nimic admirabil sau măcar extraordinar în moartea celor doi miniştri. Ea se încadra în mod firesc, după cum ni s-a spus, în fenomenul producției. Şi apoi, un ministru mort putea fi înlocuit cît se poate de uşor cu altcineva.

Cît despre relatare, am găsit-o din întîmplare printre ruinele ministerului, imediat după năruire. Nu avem nimic de adăugat la ea. Decît urarea ca ţările de pe continentul nostru, încă înglodate în sisteme de război învechite şi barbare, să imite şi poate chiar să depăşească, prin aceleaşi metode, cele două naţiuni atît de civilizate şi războinice totodată.

MODĂ DE PRIMĂVARĂ

S-AR FI PUTUT spune că armonia ce domnea între soții Indelicato era desăvîrșită dacă n-ar fi intervenit povestea cu moda. Doamna Indelicato, grațioasă și cochetă, cu douăzeci de ani mai tânără decît soțul ei, vroia cu orice preț să urmeze pas cu pas preceptele modei feminine. Indelicato, bărbat serios și cumpătat, cu idei conservatoare, avea mereu cîte ceva de spus, fie în privința cheltuielilor la care această ambiție a soției îl constrîngea, fie în privința aspectului ridicol și a artificiozității destul de frecvente în modă.

Astfel, cînd refuza să-i dea soției banii pe care aceasta i-i cerea, argumentînd că rochiile de anul trecut se puteau purta foarte bine și anul următor; cînd protesta vehement împotriva unei pălării prea excentrice ori a unei fuste prea fistichii.

— Simplitate, ce naiba ! exclama el. Și apoi, ce mai e și istoria asta cu sezoanele ? Ar trebui să-ți ajungă o rochie ușoară de vară și una mai groasă de iarnă... Și ar trebui să le porți nu un sezon, ci cîteva ani.

— Ei, bravo ! îi răspundea soția. Sau chiar să le întorc pe dos, cum faci tu.

— Și ce e rău în asta ? replica soțul. În evul mediu veșmintele erau moștenite din tată în fiu.

— Alte timpuri, alte obiceiuri, i-o întorcea doamna Indelicato. Și apoi, în evul mediu domnea obscurantismul.

— Ce mai atîta vorbă ! i-o tăia scurt soțul. În ce mă privește, nu-ți dau un sfanț pentru rochie.

— Zgîrcitule, imbecilule, bestie !

— O fi, dar nu-ți dau.

La începutul lui martie, doamna Indelicato cumpără numărul de primăvară al unei cunoscute reviste stăine

de modă ; o aduse apoi acasă, cu intenția de-a studia mai îndeaproape un model care-i plăcuse și de a-l duce croitoresei să i-l execute. De data aceasta — cum îi spuse ea soțului după prînz, în timp ce răsfoia revista — linia modei era într-adevăr nouă, de o noutate extrem de elegantă, care la prima vedere putea să dezorienteze și chiar să scandalizeze spiritele de rînd și necioplite.

— E vorba, adăugă ea cercetînd cu aviditate paginile mari de hîrtie lucioasă, e vorba, fără nici o îndoială, de cea mai radicală revoluție care s-a produs vreodată în domeniul modei. Dar cine are gust, continuă ea, cine are sensibilitate nu poate să nu recunoască deschis că o asemenea revoluție nu numai că e necesară, ci și extrem de binefăcătoare. E inutil, conchise doamna aproape cu dispreț, e inutil, oricîte eforturi am face, în materie de modă străinii sînt cu mult înaintea noastră.

Indelicato, căruia acest preambul îi dădu de bănuț, întinse mîna după revistă. Dar soția refuză să i-o dea și continuă să răsfoiască însuflețită, izbucnind din cînd în cînd în exclamații de admirație, cum ar fi : „Ce dulceață !... Ce comoară !... Ce minune !... Ce bijuterie !...”

În sfîrșit, cu un gest aproape mecanic, copleșită parcă de extaz în fața acelor modele, și exclamînd „Nu, nu... Asta este într-adevăr o capodoperă... Unde-ai mai văzut vreodată un lucru atît de frumos ?” — îi întinse soțului revista.

Indelicato își puse ochelarii pe nas și privi. Pentru a ilustra modelul, creatorul se gîndise să reprezinte o scenă din viața de toate zilele. Și se vedea, deci, o siluetă slabă și delicată de femeie, îmbrăcată într-o cazacă dreaptă, în dungi, și o fustă de asemenea în dungi, stînd în picioare lîngă o marmită în care un bucătar destul de ciudat, îmbrăcat și el tot în dungi, părea să mestece în cîine știe ce zeamă lungă, cu linguroiul lui de lemn. Femeia din desen nu purta ciorapi, picioarele goale fiindu-i vîrîte în niște bocanci butucănoși de soldat. Pe mîneacă se vedea o banderolă cu un număr. Capul modelului, surîzător și fin, era lipsit cu desăvîrșire de păr, dar nu chel : niște punctișoare foarte dese sugerau că fusese tuns numărul zero. Modelul ținea într-o mîină o gamelă militară, iar cu

cealaltă mînă, cu un gest afectat, ducea la gură un polonic. Ca fundal, creatorul schițase un desen ușor și estompat reprezentînd o rețea de sîrmă, o gheretă de gardă, și un soldat în post cu chipiul tras pe ochi și pușca mitralieră în bandulieră. De jur împrejurul paginii, în chip de chenar, se mlădia un fir de sîrmă ghimpată. În josul ilustrației se putea citi, în cursive :

„Noua linie nu este o altă linie : e linia. Dreaptă, ea nu îngăduie convexități provocatoare. Castă, ea nu descoperă decît strictul necesar. Simplă, vine în întîmpinarea necesităților vieții moderne. În noua linie, trupul, atîta vreme martirizat, își redobîndește drepturile. Pieptul respiră, șoldurile se eliberează, picioarele își desfășoară nestingherit jocul. O brasardă cu numărul progresiv, de o încîntătoare simplitate — tocmai prin eleganța ei sobră — constituie singura podoabă a acestui delicios model. Gulerul e închis pe gît, reverul răsfrînt, mîncile au manșete. Materialul este din acea țesătură de bumbac cu firul gros, numit „coton deținutul“. Pentru a completa acest model aparținînd lui Y, coaforul Z propune o pieptănătură cum nu se poate mai seducătoare și mai originală, realizată prin aplicarea eficientă a mașinii de tuns pe epiderma craniului. A se remarca cum, la noua coafură, numită coafura zero, pielea, atîta vreme sufocată de claia de păr nesănătoasă și murdară, respiră în sfîrșit în toată libertatea. Pantofarul M, la rîndul său, lansează această fascinantă încălțăminte, a cărei subtil gîndită și savuroasă grosolănie se îmbină minunat cu simplitatea clasică a modelului. Este vorba de o pereche de bocăncei militari, din vițel netăbăcit, cu bombeul tare, cu șireturi de piele și ținte trunghiulare. La această încălțăminte nu se poartă ciorapi. Este o toaletă de dimineață, care se recomandă pentru obișnuita plimbare igienică în perimetrul lagărului de concentrare, la ora cînd se distribuie rația“.

— Ei bine, întrebă doamna Indelicato, cu ochii strălucitori de bucurie. Ce ai de spus ? Nu este pur și simplu încîntător ?

— Ce ? izbucni în sfîrșit soțul. Oroarea asta ?

— Oroare ? strigă soția. Oroare, acest model fantastic de inspirat ? Se vede cît de colo că ai îmbătrînit și nu mai înțelegi viața modernă !

— Și bocancii ăștia de soldățoi, întrebă soțul, cum crezi că se pot purta ?

— Încălțăminte sobră, practică, răspunse soția. Era timpul să se sfîrșească o dată cu pantofiorii aceia sofisticați, care, în primul rînd, îți strică piciorul.

— Și capul tuns chilug ?

— Aici voiam să te văd ! exclamă doamna Indelicato. Capul, cum zici tu atît de vulgar, tuns chilug, este marea noutate a sezonului... Toți marii frizeri au adoptat-o... Cum Dumnezeu de nu-ți dai seama că părul e urît ? Unde-ți sînt ochii ?

— O fi, spuse Indelicato, luîndu-și ochelarii de pe nas. O fi...

— Este... este, strigă femeia, și apoi, schimbîndu-și brusc tonul, alintîndu-se ca o pisică, i se așeză pe genunchi și, înconjurîndu-i gîtul cu brațele, îi spuse șăgalnic : Nu-i așa că o să-mi faci toaleta asta ?

— Niciodată !

Urmă o lungă discuție, pe care nu merită osteneala să o mai reproducem. Soția insista, amenința, lingusea, se ruga, insulta, în timp ce soțul se menținea neclintit la acel „niciodată“, rostit pe un ton definitiv. În cele din urmă, ca pentru a se justifica, Indelicato îi atrase soției atenția că toaleta aceea putea fi eventual încîntătoare, așa cum afirma ea, dar pentru a o purta lipsea condiția esențială, *conditio sine qua non* : existența lagărelor de concentrare, cu marmită, gamelă, distribuirea rațiilor, garduri de sîrmă ghimpată, gheretă de gardă, sentinelă. Ar fi fost ca și cum ai purta un costum de schi în plină vară.

Soția, care nu se gîndise la asta, se lovi cu palma peste frunte.

— E adevărat ! exclamă ea. Dar asta-i numai și numai vina voastră, a voastră, a bărbaților... Noi, femeile, sîntem întotdeauna cu un pas înaintea voastră cînd e vorba de modernism... Ce mai așteptați de nu faceți odată aceste

biete lagăre de concentrare, spune-mi te rog, ce mai așteptați ? Lasă că știu eu, voi, bărbații, ați vrea să ne îmbrăcăm tot ca pe vremea bunicii... Da, asta ați vrea.

— Pe dracu, spuse Indelicato. Dar nu te neliniști... Într-un an sau doi, sau cel mult trei, ai să poți purta costumul ăsta... Ai să vezi...

— Păi da, ca întotdeauna, după ce va trece moda, răspunse femeia.

— Mai bine mai târziu decât niciodată, replică sarcastic Indelicato.

Îmbufnată, soția ieși trântind ușa ; Indelicato își luă pălăria și plecă la birou.

O BOALĂ STRANIE

DIN ȚINUTUL acela foarte îndepărtat au venit într-o zi doi oameni de știință. Spuneau că porniseră în căutarea unui remediu pentru o epidemie care izbucnise acolo. Și într-adevăr, de îndată ce sosiră, începură să viziteze autorități medicale, spitale, institute de cercetări etc. Întrebați, în cadrul unei adunări a oamenilor noștri de știință, despre ce fel de boală era vorba, unul dintre ei dădu următoarea explicație :

— Boala se manifestă brusc, fără a fi precedată de febră, indispoziții sau alte asemenea simptome. Faptul că ea se manifestă ca o modificare radicală a viziunii realității, a făcut să fie numită maladia realității. Cu alte cuvinte, bolnavul se culcă într-o seară văzînd lumea așa cum este ea în realitate, și se trezește dimineata văzînd-o cum nu este și cum nu va fi niciodată. Din clipa aceea, el intră în prima fază a bolii, numită a incredulității. Se freacă într-una la ochi, clatină din cap, se ciupește, își vîră capul sub robinetul cu apă rece, ba chiar se înțeapă sau își provoacă răni : pe scurt, are toate reacțiile celor care nu pot crede ceea ce, de fapt, văd înaintea ochilor, socotind că visează sau că sînt beți.

Faza incredulității ține o perioadă destul de îndelungată. Bolnavul se culcă în fiecare seară cu speranța că a doua zi, la trezire, își va regăsi obișnuita privire liniștită, obișnuita viziune pașnică a lucrurilor. După un număr de zile însă, văzînd că vindecarea întîrzie, bolnavul recurge la tratamente, în general paliative care, datorită bolii, au răsărit pretutindeni ca ciupercile.

Dar, așa cum am spus, nu este vorba decît de paliative, dacă nu de-a dreptul de șarlatanii. În scurtă vreme, bolnavul e silit să recunoască că tratamentele sînt

inutile, că boala își urmează nestingherită evoluția, și atunci se lasă pradă disperării. Nu mai muncește, nu mai râde, nu mai mănîncă, își neglijează familia, își părăsește prietenii și își petrece toată ziua în pat, încercînd să doarmă. Spune că, dacă-i vorba de coșmaruri, le preferă pe cele din somn, celor din starea de trezie. Faza disperării e mult mai îndelungată ca aceea a incredulității. Pînă la urmă bolnavul moare. La acest punct, trebuie să remarcăm că bolnavul moare bucuros, deoarece moartea i se pare o nimica toată față de chinurile bolii. Dar pînă și moartea are un caracter al ei particular. Chiar în momentul cînd moare, bolnavul are impresia că se vindecă. Deodată chipul i se înseninează, ochii îi strălucesc, înalță brațele ca pentru a mulțumi cerului ; și după o clipă e mort.

Expunerea aceasta atît de precisă nu-i satisfăcu totuși pe oamenii noștri de știință, care îi obiectară străinului că deși descrisese, ce e drept, simptomele externe ale maladiei, nu le explicase însă în ce consta de fapt boala propriu-zisă, mai precis, care anume erau modificările pe care aceasta le provoca în viziunea realității.

Cu toate că recunosc temeinicia observației, străinul răspunse că una era să zugrăvești simptomele externe ale bolii și cu totul altceva să descrii asemenea modificări ; și asta pentru simplul motiv că modificările erau de-a dreptul monstruoase și de necrezut, asemănătoare, ca să fie lesne de înțeles, halucinațiilor — cu animale, monștri, apariții fantastice — pe care le au alcoolicii incurabili în timpul crizelor de *delirium tremens*.

Așa se explică, adăugă el, de ce boala fusese numită „alcoholism sec“, prin asta înțelegîndu-se că bolnavul prezintă toate semnele unui soi de intoxicație, fără ca totuși să fi băut sau să fi îngurgitat vreodată, într-un fel oarecare, vreo substanță toxică.

În cele din urmă, tot hărțuit de întrebări, străinul recunosc că în acest soi de nebunie exista, cum zice Poloniu, oarecare metodă ; adică, în ciuda mării variații a relatărilor făcute de bolnavi, ele puteau fi totuși reunite într-un fel de tablou clinic, nu lipsit cu totul de logică și de o anumită regularitate și previziune. I se

ceru să descrie, spre exemplificare, unul din aceste delire ; lucru pe care el îl făcu imediat, cu multă amabilitate și cu mare lux de amănunte.

Dar atunci se petrecu ceva cu totul neașteptat : în timp ce străinul vorbea, profesorii noștri se uitau unii la alții, uluiți și scandalizați. Pentru că ceea ce numea el halucinații monstruoase ale misterioasei boli nu erau altceva decît aspectele familiare ale unei lumi asemănătoare cu a noastră, ba chiar ale propriei noastre lumi.

Cu alte cuvinte, iată în ce consta maladia : bolnavul înceta brusc să mai vadă realitatea din țara sa, și o vedea în schimb pe cea din a noastră ; aceleași obiceiuri, aceleași imagini, aceleași caracteristici. Pentru a da un singur exemplu, bolnavul afirma că uneori zărește pe cer stoluri de monștri vuitori, alcătuiți așa și așa, avînd cutare și cutare particularități. „Aeroplan“, nu se putură abține să gîndească savanții noștri, stupefiați.

Dar îl lăsară să vorbească pînă la sfîrșit, adică pînă la încheierea unei descrieri cît se poate de exacte și vii a splendidei noastre civilizații occidentale. Apoi, după ce străinul tăcu, se lăsă, pentru cîteva minute, o tăcere mormîntală. Nimeni nu îndrăznea să vorbească, nimeni nu îndrăznea să spună adevărul. Pînă la urmă, unul dintre cei mai tineri își luă inima în dinți :

— Boala pe care ne-ați înfățișat-o e foarte interesantă... dar dacă ați venit aici pentru a căuta un remediu, ei bine, trebuie să știți că v-ați înșelat amarnic.

— De ce ? întrebă străinul.

— De ce ? repetă savantul uitîndu-se în jur, și văzînd că toți îl încurajau din priviri, continuă : Pentru că ceea ce dumneavoastră numiți boală, aici la noi e ceva absolut normal... și nimănui nu-i trece prin cap s-o numească boală... Noi toți trăim într-o realitate identică celei pe care, delirînd, cred că o văd bolnavii voștri. În consecință, ori sîntem bolnavi cu toții și atunci ar trebui să căutăm și noi un remediu de care totuși nu simțim de fel nevoie... ori bolnavul ești dumneata... iar bolnavii voștri sănătoși.

Străinul nu se tulbură :

— Dacă ar fi sănătoși, se mulțumi să remarce, atunci n-ar muri.

În momentul acela se iscă o harababură fără seamăn. Cîțiva erau de părere că străinul trebuie internat de urgență într-un balamuc ; alții, că e un mistificator, alții protestau în numele civilizației noastre atît de glorioase și atît de pozitive și, acuzîndu-l pe străin de lez-civilizație, cereau arestarea lui imediată. Dar unul dintre savanți, care nu deschisese gura pînă atunci, un bătrînel cu multă experiență, le atrase atenția :

— Sîntem pe cale să comitem o gravă eroare... în loc să ne certăm pentru a afla dacă acest om e un nebun, un șarlatan sau un criminal, mai bine să-l întrebăm ce-o fi această faimoasă realitate din țara lui... Dacă nu pentru altceva, adăugă bătrînul cu o ușoară ironie, cel puțin pentru a ne îmbogăți cunoștințele etnologice... fără să mai vorbim de celebritatea pe care i-ar putea-o aduce vreunui dintre noi interesanta comunicare cu fantasticalul titlu : „Alcoolism sec. Sîntem oare toți niște alcoolizați fără s-o știm ? Cel puțin așa susține profesorul Z., aflat în călătorie de studii în țara noastră.“

Dar surprizele nu se terminaseră. La întrebările pline de curiozitate și nerăbdare ale savanților noștri, străinul răspunse că nu mai are nimic de adăugat. Țara lui era atît de deosebită de a noastră încît, lipsindu-i orice termen de comparație, îi era absolut imposibil să le explice cum e întocmită.

— O clipă numai, interveni unul dintre savanții noștri, aveți totuși măcar aceeași natură : arbori, fluvii, munți, lacuri...

— Natură ? se miră celălalt. Poate că avem, dar eu unul n-am băgat niciodată de seamă.

Alte cîteva asemenea întrebări primiră toate același răspuns. Se dovedi limpede, la sfîrșit, că străinul nu numai că venea dintr-o țară deosebită de a noastră, dar o și vedea pe-a noastră într-un mod cu totul diferit de cum o vedem noi.

Astfel, adunarea luă sfîrșit fără a se ajunge la vreun rezultat. Merită totuși osteneala să reproducem conclu-

zia tristă la care a ajuns străinul. Înainte de a pleca, preciză că bolnavii din țara sa întrebau și ei cu aceeași curiozitate cum va fi fost oare realitatea în care au trăit o vreme și spre care năzuiau cu atîta nostalgie. Iar gravitatea bolii consta tocmai în imposibilitatea de a le-o explica.

— Ar fi ca și cum ai vrea să explici nebunilor cum sînt oamenii întregi la minte, sfîrși el, ori știți prea bine că așa ceva nu este cu putință.

PRIMUL RAPORT ASUPRA PĂMÎNTULUI AL „TRIMISULUI SPECIAL“ AL LUNII

STRANIU ȚINUT. Este locuit de două rase foarte diferite, atît din punct de vedere moral cît și, în oarecare măsură, fizic : rasa oamenilor numiți bogați și cea a oamenilor numiți săraci. Semnificația acestor două cuvinte, săraci și bogați, e destul de obscură, și imperfecta noastră cunoaștere a limbii acestui ținut nu ne-a permis s-o clarificăm. Dar informațiile noastre provin în cea mai mare măsură de la bogați, care sînt mult mai abordabili, mai comunicativi și mai ospitalieri decît săracii.

Bogații spun, așadar, că săracii sînt un soi de oameni veniți nu se știe de unde, care s-au stabilit în ținut din vremuri imemorabile și că de atunci nu au făcut altceva decît să se înmulțească, menținîndu-și neschimbat caracterul lor dezagreabil. Odată ce le-ai cunoscut acest caracter insuportabil, nu poți să nu-i compătimești pe bogați și să nu le dai dreptate. Înainte de toate, săracilor nu le place de fel curățenia și frumusețea. Hainele lor sînt murdare și peticite, casele mizere, lucrurile vechi și urîte. Parcă, printr-un fel de stranie perversiune a gustului, ei par să prefere zdrențele veșmintelor noi, casele populare vilelor și palatelor, mobilele ieftine celor de calitate.

Cine, într-adevăr, întreabă bogații, ar putea să afirme că a văzut vreodată un sărac bine îmbrăcat, locuind într-o casă frumoasă, elegant mobilată ?

Și asta nu e singura lor ciudățenie. Pe săraci nu-i interesează cultura. Foarte rar poți vedea un sărac cu o carte în mînă, sau într-un muzeu, ori venind să asculte un concert. Săracii habar n-au de artele frumoase și confundă cu seninătate o cromolitografie cu un tablou de valoare, o statueta de serie din Lucca cu un Praxi-

tele, o canțonetă populară cu un preludiu de Bach. Dacă ar depinde de ei, Muzele, această mîngîiere a oamenilor, ar fi părăsit de mult lumea. Distracțiile săracilor, explică bogații, sînt de o vulgaritate de neînchipuit : ceva băutură, dansuri cu țopăieli, partide de popice sau de fotbal, meciuri de box și alte asemenea desfătări. Fapt este că în locul culturii săracii preferă ignoranța, afirmă cei bogați.

Ba mai mult : săracii urăsc natura. În sezonul cald, bogații obișnuiesc să plece în vilegiatură, la mare, la țară, la munte. Se bucură de apele albastre, de aerul curat, de singurătățile alpine ; își călesc mințile și trupurile. În schimb, săracii nu vor cu nici un preț să iasă din infectele lor cartiere citadine. Schimbarea anotimpurilor îi lasă complet indiferenți. Nu simt nevoia să îndulcească frigul cu un pic de căldură, sau căldura cu vreo adiere răcoroasă. Ei se simt mai bine în bazinele municipale decît la mare, pe maidanele insalubre de la periferie, decît la țară, pe balcoanele caselor lor, decît la munte. Or, se întrebă bogații, cum e posibil să nu iubești natura ?

Și măcar dacă în oraș săracii ar duce o viață de societate ! Dar nici pomeneală ; ei par să nu cunoască alt loc de întrunire decît așa-numitele fabrici. Închipuiți-vă că aceste fabrici sînt tot ce se poate imagina mai lugubru. Niște hale sinistre de beton și sticlă, pline de mașini zgomotoase care scot fum, murdare, înghețate iarna și înăbușitoare vara.

Alți săraci, pur și simplu, nu trăiesc nici măcar în orașe, ci în singurătățile cîmpiilor. Unica lor ocupație și, trebuie s-o credem, unica lor distracție e să răscolească cu niște instrumente de fier grosolane și grele pămîntul, din zori și pînă-n noapte, în toate anotimpurile, sub arșița soarelui zăpușitor, ca și pe ploaie. Și cînd te gîndești, spun bogații, că ar fi atîtea alte lucruri de făcut pe lumea asta, mult mai inteligente și mai amuzante.

O altă categorie de săraci, și mai extravaganti, preferă soarelui bezna, iar cerului, măruntaiele pămîntului. Se cufundă în galerii adînci și acolo, în bezna, se dis-

trează scoțînd pietre. Aceste locuri subterane sînt numite mine. Nici unui bogat nu i-ar trăsni vreodată prin minte să coboare într-o mină.

Toate acestea la un loc sînt denumite de săraci „muncă” — alt cuvînt cu o semnificație stranie și de neînțeles pentru noi. Săracii sînt atît de legați de această muncă a lor, încît, dacă din vreun motiv pe care nu l-am putut pricepe, fabricile sînt închise și în mine nu se mai lucrează, protestează, strigă și amenință cu agitații și acțiuni violente. Cine poate să-i mai priceapă, spun nedumeriți bogații, oare n-ar fi mai ușor și mai plăcut să se întrunească într-un salon primitiv sau în vreun club onorabil ?

Să nu mai vorbim de bucătăria săracilor. Pentru ei, delicioasele specialități, vinurile vechi, deserturile rafinate nu există. Ei preferă, fără discuție, mîncărurile grosolane, ca fasolea, ceapa, napii, cartofii, usturoiul, pîinea uscată. Iar în rarele ocazii cînd se încumetă să mănînce carne și pește, pot fi absolut sigur că vor alege întotdeauna peștele cel mai mărunț și carnea cea mai bătrînă. Vinul nu le place decît acru și îndoit cu apă. Nu le plac trufandalele și așteaptă întotdeauna să mănînce mazărea numai cînd e trecută, anghinarea cînd e cîlțoasă, sparanghelul cînd e lemnos. Pe scurt, nu e cu putință să-i faci să aprecieze deliciile unei mese bune. Dar ce să mai zic despre tutunul săracilor ? Proștii de ei disprețuiesc delicatele produse ale Orientului sau cele, mai picante, ale Americii, și fumează un fel de buruiiană neagră, înecăcioasă, care te face să tușești și nu-ți dă nici o plăcere. O havană bună, o țigară ușoară turcească nu le spune absolut nimic săracilor.

Altă ciudățenie a săracilor : sănătatea nu-i interesează cîtuși de puțin. Ce altceva s-ar putea crede, într-adevăr, văzînd nepăsarea cu care se expun intemperiilor și neglijența pe care o manifestă după ce s-au îmbolnăvit ? Nu-și cumpără medicamente, nu intră în sanatorii și nici măcar nu acceptă să stea la pat atîtea zile sau luni cîte ar trebui ca să se însănătoșească.

Bogații afirmă că săracii își neglijează sănătatea din pricina acelei pasiuni absurde a lor de a nu lipsi nici măcar o singură zi de la fabrică, din mine sau de pe ogoare. E de neînțeles, dar asta-i realitatea.

Dar n-am mai sfârși niciodată să tot vorbim despre săraci și despre atașamentul lor față de niște obiceiuri dăunătoare, vulgare, bizare. Poate c-ar fi mai interesant să examinăm motivele unei purtări atît de anormale.

Bogații ne informează că, din cele mai vechi timpuri, săracii au constituit subiectul a nenumărate studii aprofundate. În linii mari, cercetătorii se împart în două categorii : unii care socotesc că aceste trăsături ale caracterului săracilor s-ar datora unei perversități voluntare, ca să spunem așa, și cred că ar putea fi corijați și reeducați ; iar alții, care afirmă că nu există nici un remediu, căci e vorba de ceva înnăscut. Cei dintîi recomandă o îndrumare susținută, o muncă de convingere ; ceilalți, mai sceptici, numai măsuri polițieneste. Și se pare că aceștia din urmă au dreptate, deoarece pînă acum toate predicile despre avantajele curăteniei, frumuseții, luxului, culturii și repausului nu au dat nici un rezultat.

Ba mai mult, în ciuda atențiilor pe care bogații le manifestă față de săraci, aceștia, extrem de ingrați, nu-i iubesc de loc. Aici trebuie totuși să recunoaștem că bogații nu izbutesc să-și ascundă întotdeauna repulsia lor pentru modul în care trăiesc săracii.

Ca pretutindeni însă, în călătoriile noastre, am ținut să ascultăm și partea cealaltă. Și astfel am încercat să stăm de vorbă cu săracii. Dar n-a fost de loc ușor, dat fiind că aceștia nu cunosc nici o altă limbă în afară de cea a țării lor. Totuși, pînă la urmă, am izbutit să obținem acest extraordinar răspuns : cauza care stă la baza deosebirii dintre ei și bogați e una singură : și anume, că bogații posedă ceva care se numește bani, ceva care, dimpotrivă, le lipsește aproape întotdeauna săracilor.

Am vrut să vedem și noi ce anume erau acești bani, în stare să pricinuiască deosebiri atît de enorme. Și am

descoperit că e vorba, nici mai mult, nici mai puțin, decît de niște petice de hîrtie colorată și de niște bucățele de metal de formă rotundă.

Ținînd seama însă de binecunoscuta înclinație a săracilor de a nu spune adevărul, noi ne îndoim că acești așa-numiți bani ar putea fi cauza principală a unor efecte atît de stranii.

Iată de ce repetăm : straniu ținut !

MASCARADA (<i>roman</i>)	5
EPIDEMIA (<i>nuvele</i>)	153
PATIMA ATAVICĂ	155
VIATA DE APOI AMERICANA	160
ÎN CLIPA MORȚII	166
METAMORFOZE	171
FURTUNA IMINENTA	182
ȚARA UNDE NU EXISTĂ MOARTE	186
EPIDEMIA	193
MAREA	211
INTIMITATE	219
CLOACA	232
VIATA E VIS	239
RAZBOIUL PERPETUU	250
MODA DE PRIMĂVARA	263
O BOALĂ STRANIE	268
PRIMUL RAPORT ASUPRA PĂMÎNTULUI AL „TRIMISULUI SPE- CIAL AL LUNII	273

Satiră cu subtext politic, *Maskarada* (1941) romanul „unui dictator imaginar dintr-o Americă Latină imaginară”, a fost scris cu intenția precisă de a satiriza „literatura în general și cea fascistă în special”. În ultima analiză, exagerare a unei exagerări, după schema unei realități restrânse la obșnuitul joc — aici mai mult decât oricând caricaturizat de oglinzi deformate și de efecte teatrale, într-o aîit de mare măsură încît l-a ispitit mai tîrziu pe autor să încerce și o transcriere pentru scenă.

(Ines Scaramucci: „Alberto Moravia”
din vol. I *Contemporanei*).

